

পুৰণি অসম-বুৰঞ্জী

পুৰণি অসম-বুৰঞ্জী

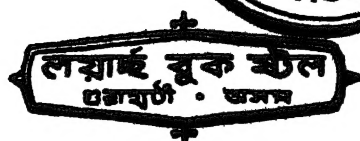
(চুকাৰা-গদাধৰ সিংহ)

সম্পাদনা

পণ্ডিত শ্ৰীযুত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী

এম. আৰ. এচ. এ., এফ. আৰ. এ. এচ.

অসম চিভিল চাৰ্ভিছ

The Ancient chronicles of Assam (From Chukapha to Gadadhar Sinha) edited by Pandit Sreejut Hemchandra Goswami M.R.S.A., F.R.A.S. & C. in Assamese Language, 1st published in 1922 by KAMARUPA ANUSANDHAN SAMITI, the 2nd edition published by Lawyer's Book Stall Gauhati-1 in 1977. Price Rs. 15/-

প্ৰকাশক
শ্ৰীখগেন্দ্ৰনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা
লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল
পাণবজাৰ
গুৱাহাটী-৭৮১ ০০১

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯২২
দ্বিতীয় প্ৰকাশ : জুন, ১৯৭৭

মূল্য : পঞ্চাশ টকা

ছপাওঁতা
শ্ৰীজি. বেনাৰ্জী
ইন্দু-নাৰায়ণ প্ৰিণ্টিং ওৱাৰ্কচ
১৫শি, বাগবাগান গুটী
কলিকতা-৭৭১০০ ০০৬

THE ANCIENT CHRONICLES OF
ASSAM

(From Chukapha to Gadadhar Sinha)

EDITED BY

Pandit Sreejut HEMCHANDRA GOSWAMI

M.R.S.A., F.R.A.S. & C.

of Assam Civil Service

Published under the authority of the

Kamarupa Anusandhan Samiti

GAUHATI

1922

Price Rs. 2/-

কলিকাতা,

৬নং কলেক-স্কোয়ার, সাতম শ্রেণী,

ব্রিটিশ ইণ্ডিয়ান প্রেস প্রিন্ট।

পাতনি।

এই বুৰঞ্জীৰ মূল পুথিখন গুৱাহাটীৰ স্বৰ্গীয় বনকান্ত যুবৰাজৰ পত্নী, বাণী শ্ৰীশ্ৰীযুতা মাহেন্দ্ৰী দেৱীৰ হাতত আছিল। পুথিখন অনেক কালৰ পৰা এই ৰজা ঘৰতে আছে। ১৮৯৪ ইংৰাজী চনত অসম প্ৰদেশৰ অস্থায়ী চীফ কমিশনাৰ শ্ৰাৱ চাৰ্ল'স্ লায়েল চাহাব বাহাদুৰে প্ৰস্তাব কৰে যে অসম দেশত যিবোৰ হাতেৰে লিখা বুৰঞ্জী পুথি এতিয়াও নষ্ট নোহোৱাকৈ আছে, সেইবোৰক ধ্বংসৰ হাতৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ ধাৰাবাহিক ৰূপে চেষ্টা কৰিব লাগে আৰু সেই উদ্দেশ্যে তেওঁ অলপ টকাও মঞ্জুৰ কৰে। সেই সময়ত মিৰ্চাৰ (আজি কালিৰ শ্ৰাৱ এড্‌ৱাৰ্ড) গেইট অসম দেশৰ কৃষি আৰু ৰাজস্ব বিভাগৰ অধ্যক্ষ আছিল। শ্ৰাৱ চাৰ্ল'স্ লায়েল যেনে বিজ্ঞোৎসাহী পণ্ডিত লোক আছিল, মিৰ্চাৰ গেইটো তেনে বিজ্ঞোৎসাহী পণ্ডিত আছিল। শ্ৰাৱ চাৰ্ল'স্ লায়েলৰ অনুৰোধত মিৰ্চাৰ গেইটে ১৮৯৪ ইং চনত অসমত ঐতিহাসিক অনুসন্ধানৰ সূত্ৰ পাত কৰে। তেওঁৰ অনুসন্ধানৰ ফলত ৬ খন আহোম ভাষাত লিখা আৰু ১১ খন অসমীয়া ভাষাত লিখা বুৰঞ্জী পুথিৰ সম্বন্ধ পোৱা যায়। এইখন পুথি সেই ১১ খন অসমীয়া ভাষাত লিখা পুথিৰ ভিতৰৰে এখন।

এই পুথিখন জয় জয়তে স্বৰ্গীয় ভুবনৰাম দাস ৰায় বাহাদুৰে ৰজা ঘৰৰ পৰা নি মিৰ্চাৰ গেইটৰ হাতত দিয়ে, মিৰ্চাৰ গেইটে পুথিখন পাই বৰ আনন্দ প্ৰকাশ কৰে আৰু ৰায় বাহাদুৰক অনেক ধন্যবাদ দিয়ে আৰু তেওঁক এই পুথিখন নকল আৰু ইংৰাজিলৈ তৰ্জমা কৰি দিব পৰা এজন শিক্ষিত অসমীয়া মানুহ ঠিক কৰি দিবলৈ কয়।

সেই চনতে অৰ্থাৎ ১৮৯৪ চনত এই পাতনিৰ লিখকে কলিকতাত শিক্ষা শেষ কৰি অসমলৈ ঘূৰি আহিছিল। স্বৰ্গীয় ৰায় বাহাদুৰে এই

লিখকক মি মিষ্টাৰ গেইটৰ লগত চিনা পৰিচয় কৰি দিয়ে। মিষ্টাৰ গেইটে তেতিয়া এই পুথিখন নকল আৰু ইংৰাজীলৈ অনুবাদ কৰিবৰ নিমিত্তে লিখকক অনুৰোধ কৰে। লিখকে সেই অনুসাৰে পুথিখন নকল আৰু অনুবাদ কৰি মিষ্টাৰ গেইটক দিয়ে। মিষ্টাৰ গেইটে সেই কাজত সন্তুষ্ট হৈ চীফ কমিচনাৰ চাহাবক ধৰি লিখকক ১৮৯৭ চনৰ ডিসেম্বৰ মাহত চবডিপুটি কলেজৰ কামত ভৰ্ত্তি কৰি অসমৰ ঐতিহাসিক অনুসন্ধান কামত নিয়োগ কৰে।

মিষ্টাৰ গেইটে তেওঁৰ History of Assam কিতাপ লিখাত এই পুথিৰ পৰা অনেক সহায় পায়। Report on the Progress of Historical Research in Assam কিতাপত তেওঁ এই পুথিৰ বিষয়ে তলত লিখা দৰে উল্লেখ কৰিছে।

“An old *Buranji* was found by Babu Bhuban Ram Das of Gauhati in the possession of the Rani of the late Jubaraj Keshab Kanta Sinha of that town. It is written on *Sanchi* bark and the language is Assamese prose ; it furnishes a more elaborate account of the reigns of the Dihingiya Raja Burha Raja and Chakradhwaj Sinha than is found in any *Buranji* which has yet come to light The account of the reigns of other kings is meagre and the narrative ends with the reign of Gadadhar Sinha who ruled from 1681 to 1695 AD The account of the Mahammadan invasions given in this *Buranji* agrees generally with that contained in the Ahom *Buranji* from Khunlung and Khunlai which has already been noticed. It is proposed to notice this as well as the other historical writings relating to the Ahoms at greater length in a separate publication.”

কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতিয়ে এই পুথিখন প্ৰকাশ কৰিবলৈ

হাতভ লয় আৰু লিখকক তাৰ সম্পাদনৰ ভাৰ দিয়ে। সম্পাদকে কিতাপখনৰ অধ্যায় বিভাগ কৰি অধ্যায় বিলাকৰ আৰু সৰু পৰিচ্ছেদ বিলাকৰো নাম নিৰ্দেশ কৰে। প্ৰথমতে সম্পাদকেই এই কিতাপৰ প্ৰফ সংশোধন কৰে। প্ৰথম চাৰি অধ্যায় আৰু পঞ্চম অধ্যায়ৰো কিছুমানৰ বৰ্ণাশুদ্ধিৰ বাবে সম্পাদক নিজে দায়ী, কিন্তু কলিকতাৰ পৰা বাবে বাবে প্ৰফ অনানিয়া কৰি শুদ্ধ কৰাত বহুত সময় লাগে বাবে বাকী ডোখৰৰ প্ৰফ শুদ্ধৰ ভাৰ কলিকতাৰ থকা শ্ৰীমান অম্বিকানাথ বড়া এম. এ আৰু শ্ৰীমান বেনুধৰ শৰ্মাক দিয়া হয়; তেওঁবিলাকে অনেক পৰিশ্ৰম কৰি কিতাপখনৰ সবহ ভাগৰ প্ৰফ সংশোধন কৰি দিয়া বাবে সমিতিয়ে তেওঁবিলাকৰ নথি শলাগ লৈছে। কিতাপ খনত অনেক বৰ্ণাশুদ্ধি দোষ থাকিলেও তেওঁবিলাকক তাৰ নিমিত্তে দোষ দিব নোৱাৰি, কিয়নো পুৰণি পুথিৰ বৰ্ণাশুদ্ধি ঠিককৈ কৰা বৰ টান কাম।

এই কিতাপখন বহুত দিনৰ আগেয়েই ছাপাখানাত দিয়া হয় আৰু সেই অনুসাৰে অনেক দিনৰ আগেয়েই ই ছাপা হৈ ওলাব লাগিছিল। কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতিৰ আগৰ সম্পাদক শ্ৰদ্ধেয় বন্ধু শ্ৰীযুত কালিচৰণ সেন ৰায়বাহাদুৰে কিতাপখন সোনকালে উলিয়াবৰ নিমিত্তে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰাতো ছাপাখানাৰ বেমেজালিত আৰু কাগজৰ অভাবত কিতাপখন ওলোৱাত অনেক পলম হল। শ্ৰীযুত মহীনাথ শৰ্মা ব্যাকৰণতীৰ্থে ছাপাখানাৰ নিমিত্তে খচৰা তৈয়াৰ কৰি দিয়াৰ বাবে আৰু শ্ৰীমান শিশিৰকুমাৰ বৰুৱাই তাক মূল পুথিৰ লগত বিজাই শুদ্ধাশুদ্ধ চাই দিয়া বাবে বিশেষ ধন্যবাদৰ পাত্ৰ। ইয়াৰ আগেয়ে আৰু অসমীয়া ভাষাত কোনো বুৰঞ্জীৰ পুথি ছপা হোৱা নাছিল। কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতিয়েই এই কামত প্ৰথমে বাট দেখুৱাইছে; সেই গুণে সকলো অসমীয়াই সমিতিৰ শলাগ লোৱা উচিত আৰু ছপা নোহোৱা আন আন বুৰঞ্জীবোৰো ক্ৰমশঃ প্ৰকাশ কৰিবলৈ যত্ন কৰা উচিত। সম্পাদকে এই কিতাপখনৰ এখন ভূমিকাও

লিখি দিছে। এতিয়া অসমীয়া বাইজে কিতাপখনক যথোচিত
আদৰ কৰিলেই সকলোৰে সকলো বকমৰ পৰিশ্ৰম সাৰ্থক হব।

১১।২।২২	}	শ্ৰীহেমচন্দ্ৰ গোস্বামী।
২৭ ডবচন বোড—হাওৰা		

ভূমিকা।

“বুৰঞ্জী” এইটো এটা আহোম ভাষাৰ শব্দ। আহোম ভাষাত বুৰঞ্জী সাহিত্য।

‘বু’ মানে বুৰ্খ, ‘ৰণ্’ মানে শিক্ষা আৰু ‘জী’ মানে

ভড়াল; ‘বুৰঞ্জী’ মানে ‘বুৰ্খৰ শিক্ষাৰ ভড়াল’।

ত্ৰয়োদশ শতাব্দীত আহোমবিলাক এই দেশলৈ আহোঁতেই বুৰঞ্জী লিখা দস্তৰো অসম দেশলৈ আহে। আহোমবিলাক বিশাল তিব্বতীয় বৰ্মান জাতিৰে এটা ঠেঙ্গুলী। চীন আৰু জাপানী জাতিও তাৰে পৰাই ওলাইছে। আহোমৰ দৰে, চীন আৰু জাপানী জাতিৰ ভিতৰতো বুৰঞ্জী লিখি ৰখা দস্তৰ অতি পুৰণি। এই দেশলৈ অ’হোম-বিলাক অহা দিনৰে পৰা বজাঘৰীয়া কথাবিলাক লিখি ৰখা দস্তৰ প্ৰচলিত হয়। আহোম ৰজাবিলাকৰ আদি পুৰুষৰ উৎপত্তিকাল প্ৰায় ৫৬৮ খৃঃ অঃ। সেইকালৰে পৰা তেওঁবিলাকৰ ভিতৰত বুৰঞ্জীৰ প্ৰচলন আছে। আহোম ৰজা সকল পোন প্ৰথমতে এই দেশলৈ আহোঁতে বুৰঞ্জীবিলাক আহোম ভাষাতে লিখা হৈছিল কিন্তু পাচত যেতিয়া তেওঁবিলাকে অসমীয়া ভাষাকে মাতৃভাষা বুলি গ্ৰহণ কৰিলে, তেতিয়াৰে পৰা অসমীয়া ভাষাত বুৰঞ্জী লিখা হবলৈ ধৰিলে; কিন্তু দেওধাই বাইলুঙ্গ বিলাকৰ ভিতৰত আহোম ভাষাত বুৰঞ্জী লিখা ৰীতিয়েই চলি থাকিল। সেই দেখি শেষ অ’হোম ৰজা সকলৰ দিনৰ কোনো কোনো বুৰঞ্জীও আহোম ভাষাত দেখিবলৈ পোৱা যায়। সি যিকি নহওক অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জী সাহিত্য যে আহোম ৰজা সকলৰ দান সেই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই। তেজপুৰত বহা অসম সাহিত্য সম্মিলনৰ সভাপতিৰূপে এই বিষয়ে এই লিখকে যি কৈছিল তাক ইয়াত উল্লেখ কৰিব পৰা যায়। তেওঁ কৈছিল, “আমাৰ বুৰঞ্জী সাহিত্যও এটা তুলনা নাইকিয়া সম্পত্তি। ভাৰতবৰ্ষৰ কোনো দেশীয় ভাষাই আমাৰ দেশৰ বুৰঞ্জীৰ মিচিয়া

সাহিত্যৰ গৌৰৱ কৰিব নোৱাৰে। এই দেশত আহোম ৰাজ্যৰ প্ৰতিষ্ঠা তেৰ শতিকাত হয়। তেতিয়াৰে পৰা এই দেশত ধাৰাবাহিক-ৰূপে ঐতিহাসিক ঘটনাবিলাক লিখি ৰখা দস্তৰ আৰম্ভ হয়।

আহোম ৰজাবিলাকে অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰাৰ দিনৰে পৰা অসমীয়া সাহিত্যৰ অনেক উপকাৰ সাধন কৰিছিল কিন্তু তাৰ ভিতৰত বুৰঞ্জী সাহিত্যই তেওঁবিলাকৰ প্ৰধান দান।”

আহোম ৰজা বিলাকৰ পূৰ্বে এই দেশ হিন্দু ৰজাৰ তলতীয়া আছিল। হিন্দু ৰজাবিলাকৰ ভিতৰত এই ইতিহাস শিক্ষা ভাবে বুৰঞ্জী লিখা দস্তৰ নাছিল। সেই বুলিয়েই আগৰ দিনত হিন্দুবিলাকৰ ভিতৰত ইতিহাসৰ শিক্ষা নাছিল বুলি ভাবিলে ডাঙ্গৰ ভুল কৰা হব। তেওঁবিলাকৰ ভিতৰত ‘ইতিহাস’,—শিক্ষাৰ, এটা প্ৰধান অঙ্গ আছিল আৰু তাক পঞ্চম বেদ বুলি ধৰা হৈছিল ; যেনে, —

“ঋগ্‌যজুঃ সামাথৰ্বাখ্যা বেদাশ্চত্বাৰ উক্ততাঃ।

ইতিহাসপুৰাণঞ্চ পঞ্চমোবেদ উচ্যতে ॥”

ভাগৱত ১।৪।২০

কিন্তু ইতিহাস বা বুৰঞ্জী বুলিলে আমি আজিকালি যি বুজো তেওঁবিলাকে সেইদৰে নুবুজিছিল। তেওঁবিলাকে ইতিহাস বৰ ডাঙ্গৰ অৰ্থত প্ৰয়োগ কৰিছিল। ধৰ্ম্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষ, এই চাৰিবিধ পুৰুষাৰ্থৰ বিষয়ে উপদেশ দিবৰ নিমিত্তে যিবোৰ পুৰণি কলীয়া কথা ব্যৱহাৰ কৰিছিল, সেইবোৰক হে ইতিহাস বুলি গণ্য কৰিছিল। মহাভাৰতে কয়,—

“ধৰ্ম্মাৰ্থকামমোক্ষানামুপদেশ সমন্বিতম্।

পূৰ্ববক্তৃকথায়ুক্তমিতিহাসপ্ৰচক্ষ্যতে ॥”

ইতিহাস শব্দৰ ঋতুগত অৰ্থয়ো তাকেহে ইঙ্গিত কৰে। ইতিহ + আপ্ + ঘঞ্—ইতিহ, মানে পৰম্পৰাগত উপদেশ ;

ইতিহাস, ইয়াত আছে সেই গুণে ইতিহাস। আগৰ দিনত আৰ্য্য-
বিলাকে সংসাৰৰ সেই সেই ঘটনাকে ইতিহাসত ঠাই নিদি, যিবোৰ
ঘটনাক অশ্রয় কৰি মানুহক ধৰ্ম্ম, অৰ্থ, কাম আৰু মোক্ষ বিষয়ে
শিক্ষা দিব পাৰিছিল সেই বোৰকহে ইতিহাস বুলি ধৰিছিল।
অদৃষ্টিবাদী ভাৰতীয় আৰ্য্যবিলাকে সংসাৰ চক্ৰৰ সকলো ঘটনাতে
পুৰুষকাৰৰ বাহিৰেও দৈবৰ হাত ফটকটীয়াকৈ দেখিবলৈ
পাইছিল। তেওঁবিলাকে এখন যুদ্ধৰ জয় পৰাজয়ত, যেনেকৈ
সেনাপতিৰ সৈন্য চালনাৰ কৌশল, অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ বল আৰু সেনা
বিলাকৰ শৌৰ্য্যবীৰ্য্যৰ আৱশ্যকতা বুজিছিল, তেনেকৈ শেষ
ফলৰ নিমিত্তে সদাই দৈবৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিছিল। তেনেস্থলত
তেওঁবিলাকে কিছুমান যুজ বাগৰৰ বিবৰণ আৰু ৰজা কিছুমানৰ
নাম লিখি ৰখা, জাতীয় গোৰবৰ কথা বুলি নভবাতো একো
আচৰিত কথা নহয়। এইবোৰ কাৰণৰ নিমিত্তে, প্ৰাচীন
ভাৰতত আজি কালি আমি ইতিহাস বা বুৰঞ্জী বুলিলে যি বুজোঁ,
তাৰ প্ৰচলন নাছিল।

আগৰ দিনত অসমীয়া মানুহৰ ভিতৰত বুৰঞ্জী চৰ্চা কৰা
এটা শিক্ষাৰ প্ৰধান অঙ্গ আছিল। দেশৰ
অসমীয়া মানুহৰ বুৰঞ্জী চৰ্চা বুৰঞ্জী ভালকৈ নজনাতে ভাল মানুহৰ পক্ষে
এটা ৰৰ ডাঙ্গৰ লাজৰ কথা আছিল।
প্ৰায় ভদ্ৰলোকৰ ঘৰে ঘৰে বুৰঞ্জী পুথি আছিল। তেওঁ বিলাকে
বুৰঞ্জী সাহিত্য ইমান ভাল পাইছিল যে নিজৰ দেশৰ বুৰঞ্জী
লিখি বা পঢ়িয়েই ক্ষান্ত নাছিল, ওচৰ চুবুৰীয়া বঙ্গদেশৰ বুৰঞ্জীও
লিখিছিল আৰু পঢ়িছিল। লিখকে অসমীয়া ভাষাত লিখা গন্ধ-
মানৰ বুৰঞ্জী এখন পাই, তাক প্ৰকাশ কৰিবৰ অভিপ্ৰায়েৰে
যত্নেৰে সংগ্ৰহ কৰিছিল কিন্তু বৰ বেজাৰৰ কথা পুথিখন তেওঁৰ
হাতৰ পৰা ওলাই গৈ সি আৰু হুৰি নাছিল। গোৰীপুৰৰ ৰজা
বাহাদুৰ শ্ৰীযুত প্ৰভাতচন্দ্ৰ বৰুৱাই যেতিয়া তেখেতৰ ৰাজ্যলৈ

উক্তৰ বঙ্গসাহিত্য সম্মিলনক আহ্বান কৰে, ভেটিয়া ৰজা বাহাদুৰে লেখকলৈ কেইখন মান অসমীয়া পুথি প্ৰদৰ্শনৰ নিমিত্তে পঠাবলৈ অনুৰোধ কৰে। লিখকে এই পুথিখনকে ৰজা বাহাদুৰলৈ পঠাইছিল। লিখকে ভাবিছিল যে ৰজালী সাহিত্যিক সকলে, অসমীয়া ভাষাত তেওঁবিলাকৰ দেশৰ বুৰঞ্জী দেখি বৰ আনন্দ পাব। কিন্তু কবলৈ লাজ লাগে আৰু বেজাৰ লাগে যে এই মূল্যবান পুথিখনত কোনো বা ৰজালী সাহিত্যিকৰ হাত পৰিল। ৰজা বাহাদুৰে লেখকক বৰ দুখেৰে জানিবলৈ দিলে যে পুথিখন প্ৰদৰ্শনীৰ পৰা কোনোবাই হাত কৰিলে। অসমীয়া সাহিত্যৰ এখন মূল্যবান পুথি এইদৰে লোপ হল।

ইংৰাজী ভাষালৈ History শব্দটো গ্ৰীক ভাষাৰ *Histor* শব্দৰ পৰা আহিছে; *histor* মানে 'জনা'। ইউৰোপত আগৰ দিনত ইতিহাস মানে, ঈশ্বৰৰ পৰা সাক্ষাত সন্দ্বন্ধ পোৱা জ্ঞানত ছেৱাই সকলোবিধৰ শিক্ষালব্ধ জ্ঞানকে বুজাইছিল। তাৰ পাচত লিখকে যিবোৰ ঘটনা নিজ চকুৰে দেখি বা নিজে জানি লিখি ৰাখিছিল তেনেবোৰ ঘটনাকহে ইতিহাস বোলা হৈছিল।

তাৰ পাচত আৰু এদোপ আগ বাঢ়ি, নিজে দেখি বা জানি লিখাত বাজেও আন বিশ্বাসযোগ্য মানুহে কোৱা বা লিখা কথাকো ইতিহাস বুলি গণ্য কৰা হৈছিল; আজিকালিৰ বিচাৰমতে, কি ধৰ্ম, কি সমাজ, কি সাহিত্য, কি অৰ্থনীতি, কি ৰাজনীতি, সকলো কথাই ইতিহাসৰ ভিতৰত পৰে। অতিজতে ইতিহাসৰ বিষয় আছিল ৰজাবিলাকৰ বংশাৱলী। তাৰ পাচত ডাঙ্গৰ ডাঙ্গৰ যুদ্ধবিলাকৰ কথাও তাত লিখা হবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাচত সন্ধিগতা, চই পেচকচ আদি দিয়াৰ কথাও যোগ কৰা হল, আৰু তাৰ পাচত ওচৰ চুবুৰীয়া জাতিবিলাকৰ লগত ৰাজনৈতিক সন্দ্বন্ধৰ কথাও তাত ঠাই দিয়া হল। কিন্তু এইবোৰ ইতিহাসত ৰজাবৰীয়া শাসন প্ৰণালীৰ কথা থাকিলেও,

প্ৰজাবৰ্গৰ উন্নতি-অবনতিৰ, বা সমাজৰ কোনো ভিতৰুৱা কথাৰ একো উল্লেখ নাছিল ; তাৰ উদাহৰণ, খৃঃ পূঃ ৭৮ শতিকাত লিখা বাইবেলৰ পূৰ্বৰখণ্ডত থকা ৰজাঘৰীয়া কথাবিলাক আৰু চেমুয়েলৰ বিবৰণ ; আৰু খৃষ্টীয় ৩ শতিকাত মেনিথো আদিয়ে লিখা বিবৰণ আৰু চীন আৰু জাপান দেশৰ পুৰণি বিবৰণবিলাক ।

বুৰঞ্জীয়ে এই অৱস্থা পোৱাৰ পাচত ধাৰাবাহিকৰূপে ঘটনাবিলাক লেখি ৰখা দস্তৰ প্ৰচলন হয় । ইউৰোপত গ্ৰীক বিলাকেই ইয়াৰ প্ৰথম উদাহৰণ দেখুৱাই । গ্ৰীক বিলাকৰ ভিতৰত প্ৰথমতে এই কাজ হিবোদতচ আৰু থুচিদাইদিচে কৰে । হিবোদতচ পৃথিৱীত আজিলৈকে ইতিহাসৰ জন্মদাতা বুলি খ্যাত হৈ আছে । ৰোম দেশত গ্ৰীচৰ অনুকৰণ কৰি লুচিয়ান আদিয়ে ইতিহাস লিখিবলৈ আৰম্ভ কৰে ।

ইউৰোপেই বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীৰে ইতিহাস লিখাৰ পথপ্ৰদৰ্শক হলেও, ১৫ শতিকালৈকে ইউৰোপৰ সকলো জাতিৰ ভিতৰতে বুৰঞ্জী সাহিত্য নিচেই নিকিণ অৱস্থাৰ আছিল । তাত সত্যৰ প্ৰতি কোনো লক্ষ্য নাছিল ; মাত্ৰ ক্ষমতাশালী মানুহৰ অযথা গুণানুবাদ আছিল । বৈজ্ঞানিক আৰু সমালোচনামূলক অনুসন্ধানৰ তাত কোনো সূত্ৰই নাছিল । কিন্তু লাহে লাহে সি ভালৰ ফালে ঢাল লবলৈ ধৰিলে । ইউৰোপীয় সভ্যতাৰ যিটোক ৰিনেইচেঞ্চৰ (Renaissance) যুগ বোলে, সেই যুগত ইউৰোপত ইতিহাস সাহিত্যৰ অশেষ উন্নতি সাধিত হল । মধ্যযুগত (mediæval period) যি বোৰ জাল বুৰঞ্জীৰ সৃষ্টি হৈছিল, সেই বোৰ এই যুগতে লাহে লাহে ধৰা পৰিবলৈ ধৰিলে আৰু সেইবোৰৰ ওপৰত মানুহৰ আঁক্কা কমি আহিবলৈ ধৰিলে । ঐতিহাসিক সত্যতাৰ ওপৰত মানুহৰ আদৰ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে আৰু তাৰ ফলত ইতিহাসৰ সৃষ্টিৰ পথ পৰিষ্কাৰ হৈ আহিল ।

অৱশ্যে সেই সময়তে জৰ্মান দেশত ধৰ্ম্মৰ দুটা বেলেগ সম্প্ৰদায়ৰ ভিতৰত তুমুল বিবাদ লাগি উঠিছিল । এনেকুৱা দলাদলিৰ ফলত

সচৰাচৰ যেনে হৈ থাকে জৰ্মেনিতে সেয়ে হ'ল অৰ্থাৎ জেনৰ কোৰত দুই দলে সত্যক দৃষ্তে আঁতৰাই থৈ ককালত টঙ্গালী বান্ধি লাগিছিল। তাৰ ফলত দুয়োদলৰ ভিতৰত সত্যৰ নানাকপে অপলাপ হবলৈ ধৰিলে আৰু ইতিহাসৰ ফালে কণ কঠিয়া মৰিব লগা হ'ল। এই বিসম্বাদৰ ফলত দুয়ো দলৰ ভিতৰত সঁচাই মিচাই অনেক কিতাপ লিখা হ'ল আৰু সেইবোৰ লিখাত বাপেৰে পঢ়া অনেক মানুহো ওলাল। এই বিবাদৰ বেয়া ফল যিহকে নহওক কিন্তু সাহিত্যানুৰাগী এক শ্ৰেণীৰ মানুহ সৃষ্টি হ'ল। এইটো এটা কম লাভৰ কথা নহ'ল। জগতত যিমান ভাঙ্গৰ বাদ বিসম্বাদ বা ধানীয়েই নহওক, তাৰপৰা যে কিছুমান ভাঙ্গৰ উপকাৰো নহব তেনে নহয়। এনে বিসম্বাদৰ বা যুদ্ধৰ ফলত দুয়ো দলৰ ভিতৰত মনুষ্যত্ব গজি উঠে। দুই দলৰ ভিতৰত শক্তিক উন্মেষ হৈ দুয়কো সবল কৰে। লাহে লাহে জিদ বা অহঙ্কাৰ আঁতৰি গলে নিজে নিজৰ ভুল বুজিব পৰা হয় আৰু তেতিয়া অসাৰ যুক্তি আৰু আবৰ্জনা আঁতৰি যায় আৰু দুয়োদল সজ উদ্দেশ্যেৰে অনুপ্রাণিত হৈ জাতিটোকে পুৰ্ত আৰু বলিষ্ঠ কৰি তোলে। অন্ততঃ জৰ্মেনিত ঠিক এনে হৈছিল। আমাৰ দেশতো যি সাম্প্ৰদায়িক বিদ্বেষৰ সৃষ্টি হৈছে তাৰো শেষফল ভালেই হ'ব বুলি আশা কৰিব নোৱাৰি নে ?

ইউৰোপৰ কোনো কোনো দেশত বুৰঞ্জী সাহিত্য এই দৰে উন্নতিৰ ফালে আগ বাঢ়িলেও, ইংলণ্ডত হেনোভৰ ফৈদৰ বজাৰ অধীনত বুৰঞ্জীয়ে অলপো গা কৰিব নোৱাৰিছিল। ১৯ শতিকাৰ আৰম্ভৰ লগে লগে জৰ্মান দেশৰ পাণ্ডিত্যৰ প্ৰভাৱত ইংলণ্ডীয় ইতিহাসত এটা পৰিবৰ্তন আহি পৰিল। জৰ্মান ঐতিহাসিক ৰেঙ্কে যি পথ বিৰ্দেশ কৰিলে, সেই পথকে আশ্ৰয় কৰি এক শ্ৰেণীৰ ওখ ধাপৰ ঐতিহাসিক উদ্ভৱ হ'ল ; জৰ্মান পণ্ডিত লিওপোল্ড ভন ৰেঙ্কে তেওঁৰ History of Roman and German races বোলা কিতাপৰ ঐতিহাসিক কৈছে যে আজিকালি ইতিহাস লিখকে প্ৰায় সমসাময়িক

লিখকৰ কথাৰ ওপৰত অনেক আস্থা স্থাপন কৰে। তেওঁৰ যন্ত্ৰেৰে সেইটো ঠিক নহয়। তেওঁ কয় যে বিশেষকৈ চাব লগীয়া কথা হৈছে যে সেই মানুহজনে যি কথা লিখিছে তেওঁ তাক জানিবৰ কি সুবিধা পাইছিল আৰু মানুহজন কিমান বিশ্বাস যোগ্য। তেওঁ নিজৰ জ্ঞানৰ পৰা লিখিছেনে, কাৰবাৰ মুখৰ পৰা শুনা কথাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি লিখিছে। অৰ্থাৎ আইন আদালতত যেনেকৈ এটা সাক্ষীক যিহৰ পৰা বিশ্বাস বা অবিশ্বাস কৰে, যি কাগজ পত্ৰক সাক্ষী বুলি গণ্য কৰা হয়, বুৰঞ্জী লিখোঁতেও তেনেকৈ পৰীক্ষা কৰিহে তাক গ্ৰহণ কৰিব লাগে। এই প্ৰণালীৰে ঐতিহাসিক অনুসন্ধান আৰম্ভ কৰাৰ ফলত অনুসন্ধান সম্বন্ধে অনেক সুবিধা আহি পৰিল। ইউৰোপৰ প্ৰধান প্ৰধান দেশ বিলাকৰ যত যত পুৰণি বস্ত্তৰ ভঁৰাল আছিল অনুসন্ধানকাৰী মানুহৰ পক্ষে সেই বিলাকৰ দুৱাৰ মুকলি কৰি দিয়া হল। সেই কাগজ পত্ৰবোৰ পঢ়ি তাৰপৰা নানা বিষয়ে টোকা উদ্ধাৰ কৰা হল। বেচি লাগতীয়াল কথাবোৰ ছাপা কৰি প্ৰকাশ কৰা হল। পুৰণি ফলি বিলাক আবিষ্কাৰ কৰা হল, পঢ়া হল, সৰ্বসামান্যৰ ওচৰত প্ৰকাশ কৰা হল। ইয়াৰ পৰা প্ৰধান প্ৰধান দেশ বিলাকত এক শ্ৰেণীৰ পণ্ডিত ইতিহাসবিদৰ উদ্ভৱ হল। জৰ্মান দেশত পেৰ্টজ, ওৱেইট্জ, মোমচেন কৰটিয়চ আদি ইতিহাসবিদ, ইংলণ্ডত ষ্টব্‌স্, ফ্ৰিমন, গাৰ্ডিনৰ নিচিনা পণ্ডিতৰ আবিৰ্ভাব হল আৰু ফ্ৰান্সত মোনদ লেভিচ আৰু লুবেয়াৰৰ নিচিনা ইতিহাসবিদৰ আবিৰ্ভাব হল। তেওঁবিলাকে যি পথে চালনা কৰিলে, এতিয়াও সেই পথেই ইতিহাস চালিত হৈ আহিছে। তেওঁবিলাকে ইতিহাস সম্বন্ধে মানুহৰ ধাৰণা একেবাৰেই পৰিবৰ্তন কৰি দিলে। তেওঁবিলাকে কয় যে ইতিহাসৰ আচল শিক্ষা হৈছে অতীতৰ জ্ঞান লাভ কৰি, ভবিষ্যত উন্নতিৰ বাটত আগবঢ়া। তেওঁবিলাকে ইতিহাসক কি ভাবেৰে গ্ৰহণ কৰিছিল তাক ভল্টায়ৰৰ এটা কথাই অতি সুলক্ষণকৈ প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁ কয় “Every present event is born of the past and is father of

the future. The eternal chain can neither be broken nor entangled.” তেতিয়াৰ পৰাই বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীৰে ইতিহাস লিখিও হবলৈ ধৰিলে। ঐতিহাসিক অনুসন্ধান কৰিবলৈ যাওঁতে আগেয়ে মনত এটা মত ঠিক কৰি লৈ, তাক যিবোৰ কথাই সমৰ্থন কৰে তাক বিচৰা ঐতিহাসিক অনুসন্ধান নহয়। অথচ বহুত ঐতিহাসিকে ঠিক ইয়াকে কৰে। ঐতিহাসিক অনুসন্ধানত জাতীয় বা দেশীয় সন্ধীৰ্ণতা পৰিত্যাগ কৰিব লাগিব; কোনো সাম্প্ৰদায়িক বা ৰাজনৈতিক বাধা-বাধকতাৰ লগত সম্পৰ্ক ৰাখিব নেলাগিব। এটা কথাক সঁচা বুলি গ্ৰহণ কৰাৰ আগেয়ে সেই সম্বন্ধে যিমান দূৰ নিখুঁত প্ৰমাণ পোৱা যায় তাৰে পৰীক্ষা কৰি লব লাগিব। এইদৰে সংগ্ৰহ কৰা কথা বিলাকক - পুথামুপুথ্যৰূপে ফঁহিয়াই চাই তাৰপৰা এটা সিদ্ধান্তত উপনিত হোৱাই বুৰঞ্জীৰ কাম। এনেকৈ সংগ্ৰহ কৰা তথ্যবিলাকৰ পৰা যি স্বাভাবিক সিদ্ধান্ত হব আৰু তেনে সিদ্ধান্তৰ পৰা লাভেই হয় নে লোকচানেই হব ঐতিহাসিকে তাৰ নিমিত্তে ভাবিবৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। ঐতিহাসিকৰ কাৰ্য্য হৈছে সত্যৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা; তেওঁৰ কৰ্ত্তব্য হৈছে লাভ-অলাভ, জয়-পৰাজয় কালৈকো কটাহি নকৰি সত্যৰ উদ্ধাটন কৰা। এজন জ্ঞানীলোকে কৈছে যে বুৰঞ্জীৰ গতি এটা সবল ৰেখাৰ নিচিনা আৰু বিচক্ষণ বুৰঞ্জী লিখক কেতিয়াও তেওঁৰ লিখাৰ ওপৰত বিৰিঙ্গি নোলায়। ঘটনাৰ যথাযথ বিবৰণ দি যোৱাই বুৰঞ্জী লিখকৰ আচল কাম। তাত তেওঁৰ মতামত দিবৰ কোনো সৰু নাই। বুৰঞ্জীৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী, কালিদাসৰ শকুন্তলাৰ দৰে, সাজপাৰ নোহোৱাকৈয়ে পৰম ৰূপহী। এনেকুৱা আৰ্হি আগত ৰাখি বুৰঞ্জী লিখা দস্তৰ ইউৰোপতে ১৯ শতিকাৰ পৰাহে আৰম্ভ হৈছে।

কিন্তু আচৰিত মানিব লগীয়া কথা যে অসমৰ নিচিনা এখন দেশতো ১৩ শতিকাৰ পৰাই ধাৰাবাহিকৰূপে বুৰঞ্জী লিখা দস্তৰ চলি আহিছে আৰু প্ৰায় তেতিয়াৰ পৰাই বৈজ্ঞানিক ভাবে বুৰঞ্জী লিখা প্ৰথাও চলি আহিছে। বুৰঞ্জীৰ কথা বিলাক যেনে মিৰ্জাজ সত্য হব

লাগে, তাৰ ভাষাও নিচেই সবল আৰু আঁত নলগা হব লাগে
আৰু তাৰ বৰ্ণনাৰ যেন দুটা অৰ্থ কৰিব নোৱাৰে, এনে ভাবে লিখা

হব লাগে ; ইতিহাসৰ বৰ্ণনা বিলাক যিমান দূৰ
অসম বুৰঞ্জী
সাহিত্য। সম্ভব সংক্ষেপ হব লাগে অথচ তাতেই সম্পূৰ্ণ ভাবে

ভাৰটো ফুলি উঠিব লাগে। তাত সত্যক গোপন
কৰিবৰ নিমিত্তে কোনো চেষ্টা থাকিব নেলাগে। অসমীয়া বুৰঞ্জী
লিখোঁতে এই কথাবোৰ যে ভালকৈ প্ৰতিপালন কৰিছিল, তাক এই
বুৰঞ্জী কিতাপখন ভালকৈ পঢ়িলেই বুজিব পাৰি। ইয়াৰ লিখাত কতো
বাহুল্য কথা নাই। কতো অতিৰঞ্জনৰ চেষ্টা নাই। ভাষা যেনে সবল,
তেনে আঁত নলগা। কোনো সঁচা কথাৰ গোপন কৰিবৰ চেষ্টা
নাই। বজাঘৰৰ অনেক ঢেঁকা-লগা কথাও এই বুৰঞ্জীত খোলাখুলি ভাবে
লিখা আছে। এই বুৰঞ্জী বিলাকৰ সত্যতাৰ বিষয়ে যিফটাৰ গেইটে,
তেওঁৰ The History of Assam কিতাপৰ এঠাইত লিখিছে :—

“The historicity of these *Buranjis* is proved not
only by the way in which they support each other
but also by the comparison which is afforded by the
Mahammadan writers, whenever they are available
for comparison. Their chronology is further suppor-
ted by the dates on various records.”

অৰ্থাৎ এই বুৰঞ্জী বিলাকত লিখা কথাবোৰ যে সঁচা তাৰ প্ৰমাণ
হৈছে, বেলেগ বেলেগ বুৰঞ্জীত লিখা কথা বোৰৰ ভিতৰত মিল আছে,
আৰু সেই কথাবোৰ মুচলমান ঐতিহাসিক বিলাকে লিখি থৈযোৱা কথাৰ
লগতো মিলে আৰু বুৰঞ্জীত দিয়া শক আৰু তাৰিখোশিলৰ ফলি, তামৰ
ফলি আৰু মোহৰ বিলাকত থকা শক আৰু তাৰিখেৰে মিল পোৱা
যায়। এনে হবৰেই কথা। কিয়নো যি মানুহে এই বুৰঞ্জীবোৰ লিখিছিল
তেওঁবিলাক ঘটনাবোৰৰ সমসাময়িক মানুহ আছিল। তাত বাজেও
তেওঁবিলাক বজাঘৰীয়া সকলো ভিতৰুৱা কথাৰ সম্বন্ধ পোৱা মানুহ
আছিল। অনেক ঠাইত বজাই ভাত খাওঁতে মন্ত্ৰীসকলৰ লগত যি

কথা বাস্তৱ পাতিছিল আৰু ৰাজদৰবাৰত যিবোৰ মন্ত্ৰণা আদি হৈছিল সেইবোৰো বুৰঞ্জীত লিখা হৈছিল। ৩৮ৰ চুবুৰীয়া ৰজা বিলাকে লিখা চিঠিবোৰ বুৰঞ্জীত মাজে মাজে দিয়া আছে। তাৰ পৰাই ভালকৈ বুজিব পাৰি যে এইবোৰ সমসাময়িক লিখা আৰু ৰজাবোৰৰ ভিতৰফালৰ কথাৰ সন্তোষ পোৱা মানুহে লিখা। এই ৰজাবোৰীয়া ঐতিহাসিক চিঠি বোৰৰ ছবৰ্ছ নকল দিয়া আছে আৰু সেইবোৰ এটাইবোৰত শক আৰু তাৰিখ দিয়া আছে। এই কিতাপৰ পৰিশিষ্টত এনে অনেক চিঠি দিয়া হৈছে। এই চিঠিবোৰ অসমৰ বুৰঞ্জী লিখকৰ নিমিত্তে বৰ মূল্যবান সম্পত্তি। ভাৰতবৰ্ষৰ কোনো জাতিয়ে অসমীয়াৰ দৰে বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ গোঁৰ কৰিব নোৱাৰে।

এই বুৰঞ্জীখনিত আহোম ৰাজ্যৰ উৎপত্তিৰে পৰা সৰ্গদেও গদাধৰ সিংহৰ মৃত্যু পৰ্য্যন্ত লিখা আছে। গদাধৰ সিংহৰ পুত্ৰ ৰুদ্ৰসিংহ পাটত

উঠাৰ কথাৰ উল্লেখ আছে কিন্তু তেওঁৰ ৰাজত্বৰ
সামৰণি।

বিষয়ে আন কোনো কথা নাই। সেইগুণে এইখন গদাধৰ সিংহৰ ৰাজত্ব পৰ্য্যন্ত বুৰঞ্জী বুলি ধৰিলে হে ঠিক হব। গদাধৰ সিংহই ১৬০৩ শকৰ পৰা ১৬১৭ শকলৈকে ৰাজত্ব কৰে। সেইগুণে, এই বুৰঞ্জীৰ ভাষা ১৭ শতিকাৰ অসমীয়া গঢ় ভাষাৰ চানেকী বুলি ধৰিলে একো ভুল কৰা নহব। ইয়াৰ ভিতৰত এটা লক্ষ্য কৰিব লগীয়া কথা আছে, যে এই কিতাপৰ ৭৪-৬৫ পিঠীত আহোম ৰজা-বিলাকৰ নামৰ যি তালিকা দিয়া আছে তাত প্ৰমত্ত সিংহ ৰজাবোৰ নাম আছে। এইজন ৰজা কিন্তু ১৬৬৬ শকতহে পাটত উঠে। এই কথাটোৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি অনেকে এই গ্ৰন্থৰ কাল ১৬৬৬ শক বুলি ভাবিব পাৰে কিন্তু আমাৰ মনেৰে সেইটো ঠিক নহব; কিয়নো মূল পুথিত শিবসিংহৰ আৰু প্ৰমত্ত সিংহ এই দুজন ৰজাৰ নাম নকল কাৰকে পিচত লগাই দিয়াহে সম্ভব। প্ৰকৃতপক্ষে এইখন প্ৰমত্ত সিংহৰ দিনৰ বুৰঞ্জী হোৱা হলে মহাৰাজ ৰুদ্ৰসিংহৰ ৰাজত্বৰ দিনৰ ইয়াত কোনো কথাৰ উল্লেখ নথকাৰ কোনো কাৰণ দেখা নেযায়। সাবশেষত আশা কৰো যেন এই কিতাপ ছপা হোৱাৰ পৰা আমাৰ মানুহৰ মনত আগৰ দিনৰ বুৰঞ্জীৰ প্ৰতি ৰাপ বাঢ়িব আৰু ঐতিহাসিক চৰ্চাৰ বাট মুকলি হব। ভগৱানৰ ওচৰত এয়ে আমাৰ একান্ত পোহাৰি।

পুৰাণ অসম-বুবঙী

প্ৰথম অধ্যায়

ইন্দ্ৰবংশৰ উৎপত্তি

সোমৰ পীঠৰ পূৰ্ব দেশত হীৰকূট নামে পৰ্বতৰ দক্ষিণে স্বৰ্গাদি পৰ্বতৰ উত্তৰে বিহগাদি নামে পৰ্বত আছে। তাৰে গহ্বৰত বশিষ্ঠ থাকে। সেই পৰ্বততে বশিষ্ঠৰ শাপ।

বত্ৰভূমি প্ৰকাশিত এক ধান আছে। তাতে অনেক পুষ্পবাটিকা আছে। তাতে কামোদ্ভৱ বাত সদা বহি থাকে। সুগন্ধ পুষ্পযুক্ত লতা বৃক্ষ শোভিত এনে সুন্দৰ ধান দেখি, স্বৰ্গৰ পৰা ইন্দ্ৰ দেবতা শচী সহিতে আহি ক্ৰীড়া কৰিছিল। একদিনাপ্ৰতি বশিষ্ঠে গহ্বৰৰ পৰা সৰোৱৰত স্নান কৰিবলৈ আহোতে শচী আদি কৰি ত্ৰীসকল সহিতে ইন্দ্ৰ ক্ৰীড়া কৰোতে বশিষ্ঠে দেখিলে। ক্ৰোধ কৰি বোলে, মোৰ আশ্ৰমক অশুদ্ধ কৰিলি নিমিত্তে তোৰ অন্ত্যজ ত্ৰীত সঙ্গম হোক; এহি বুলি শাপ দিলে। পাচে ঐশাণ কোনৰ বত্ৰপীঠত মীনাচল পৰ্বতত তপ কৰিবলৈ গৈল। পাচে বশিষ্ঠৰ শাপে ইন্দ্ৰ জ্ঞান গুটি কন্ঠাসকলৰ আগতে দৈত্যৰূপ ধৰ্ম্ম হৈল। মঞে ইন্দ্ৰ হেন আকো নাজানিলে। পাচে শচীএ

স্বামীক কলা বোবা হবৰ দেখি শাপৰ সীমাক অপেক্ষা কৰি
কণ্ঠাসকলক সংহতি লৈ অসন্তোষ কৰি স্বৰ্গক গৈল।

পাচে গোৰ বৰ্ণ সিংহবদ্ধ কটি পুৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ সম মুখ বিনীতা,
দীৰ্ঘ কেশী, এনে সুন্দৰী কোনো এক দৈত্যৰ স্ত্রী আটা এই
আশ্রমৰ ৩৫বতে তেওঁক দেখি, কোতুক মনে বোলে তুমি
দেৱতা নে মানুহ? বৈভ্যানে কহাৰী? বোবোৰা কলা হেন
দেখো। তুমি কিয় ই ঠাই ফুৰিছা? এহি বুলি মনে হৰ্ষ কৰি,
তেঞোৰ ওচৰ চাপি উত্তম পুৰুষ হেন জানি কামযুক্ত হই উকত
বৈসাই সঙ্গমসূচক অনেকো বচন বুলিলে। ইন্দ্রেও কামবানে
পীড়িত হই সঙ্গমক ইচ্ছা কৰিলে। পাচে দুইবো সঙ্গম হল।
শাপযুক্ত হই ইন্দ্রে জ্ঞান লভি কণ্ঠাক বুলিলে, জানা প্ৰিয়া,
তোমাৰ গৰ্ভত যি এক পুত্ৰ হব, সি ৰাজা হৱ। তাৰ পুত্ৰ
নাৰ্ভি বহুত ক্ৰমে ৰাজা হই পৃথিবীত ঠাই ঠাই থাকিব। এহি
বুলি ইন্দ্র স্বৰ্গক গৈল।

পাচে কণ্ঠাও মনত সন্তোষ হই থাকিল। কালবশত থাকি
১০৪১ শকত পুত্ৰ জাত হৈল। জন্মকালত দেৱতাসকলে হৰ্ষ
ইঙ্গপুত্ৰ। কৰি স্বৰ্গত অনেক বাত্ৰসকল বাজিল। দশো

দিশ প্ৰকাশ হৈল। সৰোবৰ সকলো নিৰ্মল
হৈল। বালকৰ লক্ষণ আকৃষ্টিত কেশ, সিংহবদ্ধ গ্ৰীৱা, ওভতা
লোম, হস্ত পাদ চকু বস্ত্ৰ বৰ্ণ। দক্ষিণ হস্তত তিনিটা তিল
লক্ষ পদ্ম; বাম হস্তত অকুশ গদা, উদৰত তিনিটা বেথা কাস্তি
শ্ৰীমন্ত। এনয় চিহ্নযুক্ত ইন্দ্র পুত্ৰে ১০৭১ শকত স্বৰ্ণাজি
পৰ্বৰভত কিৰাতসকলৰ ৰজা হৈল। তেঞোৰে ১৮টা ভাৰ্য্যা
হৈল। সেই ভাৰ্য্যাত হস্তে ১০০ পুত্ৰ হৈল। সমস্তে বালক
ৰাজ লক্ষণে যুক্ত প্ৰখ্যাত গুণ পৰাক্ৰম। সেই সকলে থানে থানে
পৰ্বৰতি সকলৰ ৰাজা হৈল। সেই সকলত হস্তে যি পুত্ৰ
হৈল সিও পৰ্বৰতি লোকৰ ৰাজা হৈল। সেই সকলৰ পৰা যি

পুত্ৰ পৌত্ৰী হৈল, সি সকলেও বিহগাচল পৰ্বত ব্যাপিলে।
সেই সকলে স্বৰ্ণাঙ্গি বিহগাঙ্গি অগ্ৰো পৰ্বতসকল আক্ৰমি ললে।
সংগ্ৰহে জুৰি পূৰ্বে সৈন্যসকলৰ যি অধিকাৰী আছিল তাকো ই
সকলে কাটি মাৰি বশ কৰিলে।

পাচে সেই বংশতে সাক্ষাৎ ইন্দুতুলা এক বাগক জন্মিল,
১২৫০ শকত। আজানুলস্থিত কৰ, বেগ ফল সদ্ৰশ মন্তক,
গোব বৰ্ণ, পিঙ্গল কেশ, কৰত যব অঙ্কুশ, পদ-
বংশবৃদ্ধি।

তলত দীৰ্ঘ বেথা, পাপু আজুলি সমাধ। এনে
ৰাজ চিহ্ন যুক্ত এক জনে তিনি ভ্ৰাতৃ সহিতে আৰু সাতোটা
জ্ঞাতি লগত লৈ পৰ্বতৰ পৰা সোমাব পাঠক নামি আহোন্তে
সাতোটা টিলিকি মাৰিলে, সাতোটা চাপৰি মাৰি যাত্ৰা কৰি
সৌগন্ধিক বস্ত্ৰ মুখত ললে, বেথা সাতোটা দিলে। বাটৰ পৰা
ভাএক পশ্চিমৰ কম দেশলৈ গৈ সেই দেশৰ বজা হল।
শত্ৰু জিনি বশ কৰি বড় ভাএক ৰাজা হই, প্ৰজাক প্ৰতিপাল
কৰি থাকিল গৈ। সিৰোৰৰ সেই ঠাইতে বংশো বিস্তৰ হল।
ই জনা শত্ৰু মিত্ৰ সুহৃদকো জানোতা, দেশ কালৰ ভেদকো
বুজোতা, এনে পুৰুষ সোমাব পাঠত বজা ছবৰ নিমিত্তে চেংচোম
দেৱক ভিজিত লৈ আৰু লগত অহা লোকসকলক আৰু আত্ম-
তুলা স্ববুদ্ধি তিনি জন মনুষ্য সহিতে যত্ৰণা কৰিলে, ১২৭৭
শকত। বোলে উপাই কৰি প্ৰজা সকলক বশবৰ্তী কৰি লৈ
ঠায়ে ঠায়ে অধিকাৰীসকল যি আছে তাক মাৰিব লাগে। এই
বুলি কিছু কিছুকৈ আক্ৰমি লৈ ৰাজা হল, ১২৮৪ শকত।

তেঞোৰ পুত্ৰ মহা তেজস্বী, ৰাজনীতি ভেদকো জানোতা,
প্ৰচণ্ড চৰিত্ৰ, উত্তমশীল, স্তম্ভন বশীকৰণ এই সকলকো জানে,
ভবিষ্যত কাৰ্য্যকো জানে, পিঠি কোথ গল উপস্থত ৰাজচিহ্ন
আছে, দুই হস্তত যব অঙ্কুশ, অনামিকা কনিষ্ঠ অঙ্গুলি সমান,
হস্ত পদ চক্ষু বস্ত্ৰ। এনে জনে পিতৃ স্বৰ্গী হনত ১৩১১ শকত

ৰাজা হল। পাচে পিতৃৰ প্ৰতিজ্ঞাক শ্ৰব, আজ্ঞাকাৰী প্ৰধাৰ মন্ত্ৰী তিনি জনেৰে যত্ননা কৰি প্ৰজাসকলক যিহে ভাবে বশকৰ্ত্তী কৰি পিতৃভট্টক অধিক কৰি পুৰিবা আক্ৰমি ললে। তেঞোৰ পুত্ৰ দৈভ্য শাস্ত্ৰত পাৰ্গত তিনি পুত্ৰ হল। পিতৃৰ প্ৰতিজ্ঞাক পুত্ৰসকলত কৈ স্বৰ্গী হল। পুত্ৰসকলে পিতৃৰ আজ্ঞা ধৰি স্থানে স্থানে বজা হল।

সেই সকলৰ মধ্যত শ্ৰেষ্ঠ একজন প্ৰখ্যাত গুণ পৌকষাদি, আয়ত বেত্ৰ, বস্ত্ৰ পাণিপাদ, সিংহবন্ধ গ্ৰীবা, মহাভুজ সেই জনে পূৰ্বে হৰক আৰাধন কৰিছিল। ১৪৬৭ শকত ৰাজা হল। ইন্তেক আৰাধনৰ দ্বাৰাএ এঞোৰ এক পুত্ৰ জন্মিল মহা-পৰাক্ৰমী। পিতৃ স্বৰ্গী হলত ১৪৮১ শকত, ইন্তৰবে যি পুত্ৰ এঞে বজা হল। বত্ৰপীঠৰ সোমাবকো আক্ৰমি লৈ পুনৰ্কাৰ বত্ৰপীঠতে থাকিল গৈ। পাচে তেঞো স্বৰ্গী হলত, পুত্ৰ মহাপৰাক্ৰমী উত্তোঙ্গী, স্তম্ভন বনীকৰণ ভবিষ্যত কাৰ্য্যকো জানোতা, পিঠি কোথ গল উপস্থত যবচক্ৰাদি চিহ্ন আছে, আজ্ঞামূলম্বিত কৰ, হস্ত পাদ চক্ৰ বস্ত্ৰ, অনামিকা কনিষ্ঠাঙ্গুলি সমান, আনো ৰাজলক্ষণ অনেক আছে, ১৪৯১ শকত বজা হুই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰৰ অবশ অধিকাৰী সকলকো মাৰি সোমাবেশ্বৰ হল।

তেঞোৰ আঠ পুত্ৰ হল। মহাপৰাক্ৰমী, বলবন্ত। পাচে পিতৃ স্বৰ্গী হলত ১৫৫৯ শকত, আঠ ভ্ৰাতৃৰ মধ্যত সৰ্বগুণে শ্ৰেষ্ঠ ৰাজনীতিত সমুদ্ৰ প্ৰায়, সেই জনে সোমাবত ৰাজা হল। পাচে তেঞো স্বৰ্গী হলত ১৫৬৭ শকত, তেঞোৰ পুত্ৰ বজা হল। মহা ভেজস্বী পণ্ডিত, তেঞে মন্ত্ৰী সকলেৰে আবৃত হুই ১৫৭৯ শকত কামৰূপ আক্ৰমি ললে। তাত পাচে ১৫৮১ শকত কাম পীঠক সোমাব পীঠক আক্ৰমি লবৰ নিমিত্তে যবনে আগমন কৰিলে, ১৫৮৩ শকত আক্ৰমি ললেহি। ১৫৮৬ শকত যবন গলত কিছু দিন থাকি ৰাজা স্বৰ্গী হলত, মন্ত্ৰীসকলে অৰাজক

ভয়ত থাকি ৰাজ্যৰ পুত্ৰ নাইকোতে ইন্দুবংশী ৰাজ লক্ষণে যুক্ত এনে একজনক ৰজা পাতিলে। তেওঁৰ স্বৰ্গী হ'ল ১৫৯১ শকত। পাচে ইন্দুবংশত জাত হোৱাত এনে ৰজাসকল হ'ল, নাম মাত্ৰ। মন্ত্ৰী সকলৰ ভেদ বুদ্ধিত থাকি অৱশ্যে নাশ হ'ল, ১৬০৩ শকত। পিছৰ চকু কেশ আজানুলম্বিত আনো ৰাজ লক্ষণে যুক্ত ইন্দু বংশত জাত, এনে একজনে ৰাজ্য হুই প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ আক্ৰমি লে, ১৬০৪ শকত। পাচে তেওঁৰ স্বৰ্গী হ'লত, ১৬১৭ শকত তেওঁৰ পুত্ৰ মহাতেজস্বী শক্তিমন্ত্ৰ উৎসাহযুক্ত নৃপতিৰ মধ্যত দুৰ্ভ, দানী মানী যশস্বী ৰাজা হ'ল। এওঁ পূৰ্ব জন্মত ব্ৰাহ্মণ আছিল। সন্তানী হৈ মনিকূট পৰ্বতত তপস্যা কৰিছিল, সোমৰ পীঠত ৰাজ্য হবলৈ, পাচে তেওঁ ১৬২৮ শকত হিড়ম্ব দেশক আক্ৰমি লে। তাত পাচে ১৬২৯ শকত জয়ন্তী দেশ মাৰিলে। পাচে যবনক মাৰিবৰ নিমিত্তে কামৰূপলৈ আহি স্বৰ্গী হ'ল। ১৬৩৬ শকত তেওঁৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ ৰাজা হ'ল। মহা তেজস্বী ধৰ্ম্মশীল দুৰ্গা উপাসক। আনো ৰাজ লক্ষণ অনেক আছে। পাচে তেওঁ স্বৰ্গী হ'লত, তান ভ্ৰাতৃ সন্তানীল প্ৰাণীৰ মৰ্মক জানোতা এনে জন ৰজা হ'ল ১৬৬৬ শকত।

আন এক প্ৰকাৰ

পূৰ্বে বৰ্ণিত মুনিএ এই দিগৌ নদীৰ আগাৰিত এক বাৰাগনী ভুল্য পবিত্ৰ ক্ষেত্ৰ নিৰ্মাণ কৰিবৰ ইচ্ছা কৰিলে। নদীকো বাশিষ্ঠী গজা নাম দিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। বৰ্ণিতৰ শাপ। কৰিলে। বৈৰ উজনি দেশত জলৰ সমীপতে হুই জোশ পৰিমাণ স্থানত এক হাজাৰ শালগ্ৰাম পুতিলে। বধ্যতে লক্ষীনাৰায়ণ শালগ্ৰামক পুতিলে। চৌপাশে কুশ ভুলসী আমলতী অশ্বথ কলে। এই প্ৰকাৰ কৰি পুণ্ডৰ্বক কৰিবলৈ

আৰম্ভিলে। পাচে ইন্দুদেবতাএ বিস্তৰ লোক ভৰি স্বৰ্গলৈ
 বাব হেম জানি মেঘক আজ্ঞা কৰিলে। বৃষ্টি কৰাই নদীকো
 বঢ়াই বশিষ্ঠকো স্থানকো বুড়াই পূজাৰ সামগ্ৰীকো উটাই নিলে।
 পাচে বশিষ্ঠে কোপ কৰি ধ্যান কৰি ইন্দুৰ অকাৰ্য্যক দেখি ইন্দুক
 শাপ দিলে বোলে তোৰ গ্লেচ্ছ যোনিত জন্ম হোক, যাতো দেবতা
 হুই গ্লেচ্ছৰ কৰ্ম্মক আচৰিলি। নদীকো শপিলে বোলে তোৰ
 তীৰত গ্লেচ্ছ লোক নিবাস কৰিব। তঞি মলমূত্ৰবাহিনী হৈবি,
 তোৰ তীৰত যি নৰে প্ৰাণ ছাডিব সিও প্ৰেত হৈব। পাচে লক্ষ্মী
 নাৰায়ণ শালগ্ৰাম যি পুতিছিল, তেঞাকো তুলি আনি বুলিলে,
 তোক গ্লেচ্ছ ৰাজাগণে গোমাংসেৰে শূকৰৰ মাংসেৰে সূৰ্য্যএৰে
 পূজিব। গ্লেচ্ছ ভাষাএ তোৰ নাম চোং হৈব। গ্লেচ্ছ ৰাজাগণে
 অতি গোপনি কৰি পূজিব। পাচে এই শাপক শুনি ইন্দুও নদী-
 এও বিস্তৰ স্তুতি কৰি বশিষ্ঠৰ চৰণত পৰি শাপৰ সীমাক প্ৰাৰ্থনা
 কৰিলে। পাচে মুনি তুষ্ট হুয়া ইন্দুক বুলিলে, এই গ্লেচ্ছ জাতিৰ
 নাৰীত বীৰ্য্যধান কৰি পূৰ্ব্বৱৰ্তে স্বৰ্গত থাকিবি, কিন্তু পুত্ৰৰূপে
 গ্লেচ্ছ শৰীৰক ধৰিবি। নদীক বুলিলে, কলি যুগৰ দশ হাজাৰ
 বৎসৰ গৈলে তোৰ শাপ গুছিব। এই বুলি বশিষ্ঠে অসন্তোষ
 কৰি ক্ষেত্ৰ নাপাতি কামৰূপত ভগুৰুৱা নদীৰ তীৰত পৰ্বতৰ
 মধ্যত আশ্ৰম কৰি থাকিল।

অনন্তৰে ইন্দু দেৱতাএ শ্যামা নাম বিছাধৰীক আদেশ
 কৰিলে, বোলে, হে শ্যামা বশিষ্ঠ মুনিএ মোক গ্লেচ্ছ শৰীৰ ধৰি-
 পৰ্বতত চেংতাম নাম নড়া ৰাজাৰ ভাৰ্য্যা হুই থাকাগৈ। মঞি
 তোমাৰ উদৰত গৰ্ভাধান কৰি পুনৰ্বাৰ স্বৰ্গক আহিম। পুত্ৰ
 ৰূপে মঞি গ্লেচ্ছৰ ৰাজা হুই ৰাজ্যক প্ৰতিপাল কৰিম। পাচে শ্যামা
 বিছাধৰীয়ে ইন্দুৰ এই আজ্ঞাক পাই চেংতাম নড়া ৰাজাৰ ঘৰত
 পৰম স্তম্ভৰী পত্নিনী ভাৰ্য্যা হুই থাকিল। তেঞোৰ নাম হ'ল

• এইখিনিভ মূল কিতাপত কিবা বৈ গ'ল বেন লাগে।

নাংকুক ধান্‌চেন। মাকৰ নাম কুণ্ডেমান্‌কা। বাপেক ৰাজ-
মন্ত্ৰীৰ নাম চাণ্ডাম। পাচে ১০৪০ শকত শুভ সময়ত ইন্দ্রে আসি
স্বামীৰ বেশ ধৰি চেংতাম নড়া ৰজা পশু মাৰিবলৈ গলত,
ভাৰ্য্যাত বীৰ্য্যাধান কৰি নিশা স্বপ্ন দেখালে বোলে, মঞি ইন্দ্র
দেবতাএ তোত বীৰ্য্যাধান কৰিছো, ই যি পুত্ৰ হব, তাক মোৰ
কলা অৱতাৰ জানিবি। ই প্ৰতাপী ৰাজা হৈব। ইহাৰ নাম স্বৰ্গ-
নাৰায়ণ হৈব। আজি ধৰি পুত্ৰ নহই মানে তঞি স্বামীৰ সঙ্গলৈ
নাযাবি, সাবধানে থাকিবি। তোক উশ্বত ধানত নিলগাই বহন্তে
থব। পাচে পুত্ৰজন্ম হৈলে মঙ্গল কৰি সুবৰ্ণৰে মলমা কৰা
জখলাৰে তোমাক পুত্ৰ সহিতে নমাই আনিব। এই বুলি
ইন্দ্র গৈল।

পাচে সেই কণ্ঠাএ সেই সন্তোগৰ স্বপ্নৰো কথা নড়া ৰাজাত
কহিলে; ৰাজা শুনি মীনাচল পৰ্বতৰ ওপৰত উশ্বত চাঙ্গ-ঘৰ
সাজি ৰোজ বাজ দি দাসী দি সাবধানে গৰ্ভাৱতী
ইন্দ্রৰ পুত্ৰ সোণৰ
জখলাৰে
নামি অহা।
ভাৰ্য্যাক থলে নি। ১০৪১ শকত শুভ সময়ত ৰাজ
মহিষীৰ পুত্ৰ জাত ভৈল। ৰজাও পুত্ৰৰ জন্ম শুনি
আনন্দ মঙ্গল কৰি, সুবৰ্ণেৰে মলমা কৰা জখলা দি
ভাৰ্য্যাক পুত্ৰক নমাই আনিলে। পাচে আপোনাৰ নামে দেৱদুগ
কৰি পুত্ৰৰ নাম থলে চাক্যাচক্যা। স্বপ্নত ইন্দ্রৰ আদেশে নাম
দিলে স্বৰ্গনাৰায়ণ। পাচে অনুক্ৰমে সেই বালকে
গুণৱন্ত, বলৱন্ত তেজস্বী হয়। যুবৰাজ হয়। নীতি ধৰ্ম্মে প্ৰজাক
পালিলে। পাচে বাপেক চেংতাম ৰজা মৰিলত, স্বৰ্গনাৰায়ণ
স্বতন্ত্ৰ ৰাজা হল, ১০৫৯ শকত। স্বৰ্গনাৰায়ণৰ বেটা পানিপুণ্ড,
জন্মিল ১০৭১ শকত। পাচে স্বৰ্গনাৰায়ণৰ ভোগ অৱসানত
পানিপুণ্ড ৰাজা হল, ১০৯৮ শকত। স্বৰ্গনাৰায়ণৰ ভোগৰ বংশৰ
৩৯। পানিপুণ্ডৰ দুই পুত্ৰ হল। চিউক্ৰন্ কা বড়, চিউক্ কা
সক। পাচে পানিপুণ্ড, মৰিলত, চিউক্ৰন্ কা ৰজা হল ১১৪৪

শকত। এক বংশৰ পাচত চিউক কাএ বড় ভাইৰ পৰা
অসন্তোষ পাই ককায়েকক প্ৰণাম কৰি সি ৰাজ্যত নথাকো
বুলি নামি আহিল।

দ্বিতীয় অধ্যায়

আহম ৰাজ্য

আত পাচে ইস্ৰবংশী স্বৰ্গনাৰায়ণ দেউ মহাৰাজা স্বৰ্গৰ
পৰা যিকপে নামিল তাৰ লেখা। ক্ষত্ৰিয়ৰ ৰাজাসকল
খুনলুংখুলাই।

গুছিল। পৃথিবীত স্নেহৰ ৰজাসকল হৈ
দেবতাসকলৰ পূজা সেৱা এড়িলে। পূজা
গুছিলত দেবতাসকলে ইস্ৰত গোচৰ দিলে বোলে আমাৰ পূজা
গুছিল। পাচে ইস্ৰে বিমৰসা কৰি আপোনাৰ দুই নাতি খুনলুং
খুলাই, আৰু চোমচেঙদেৱক দি বোলে তহত থাক মানে
আৰু চাৰি পাচলৈ মল চক্ষুএ চাব নেপাই। এই বুলি পণ্ডিত
শূদ্ৰ পৰিচাৰক লগত দি সোণৰূপৰ জখলাৰে পৃথিবীলৈ পঠাই
দিলে, বোলে পণ্ডিতে আওবড় বোৱাব, সোণৰূপ গছত আড়ি
ৰজা পাতিব। পাচে নামি আহি মুংক-মুংৰাম দেশত ৰাজা হৈল।
ৰাজা হ'বৰ সময়ত দুই ভাএকৰ দন্দ লাগিল। বড়টে বোলে
মঞি হে ৰাজা হব পাঞ। সৰুটে বোলে মঞি হে ৰাজা হব
পাঞ। পাচে বাইলুঙ দেওখাইবোৰে মেলপাতি স্থিলে বোলে
ভোমালোকক ইস্ৰ দেৱজ্ঞাএ দন্দ কৰিবলৈ বাধা কৰিছে। ভেওঁ
য়ে কৰিছা ভাল, আওবড়ত কোনে কত সোণৰূপ আড়িছা।
বড়টে বোলে মঞি ভালত আড়িছোঁ। সৰুটে বোলে মঞি ভালভো

আড়িহোঁ শিপাতো আড়িহোঁ। পথিতে বোলে, তুমি ভালত
আড়িহোঁ ডলুৰা হল। একো ভালতো শিপাটো আড়িহে একোহে
ৰাজা হব পাই। এই বুলি সৰুটো খুন্লাইক ৰাজা পাতিলে।
কড়টো বোহ কৰি স্বৰ্গলৈ গল।

পাচে ৰাজ্যঅভিষেক কৰিবলৈ দেওকুকুৰা ভাবে পাখিৰ
টুপী লাগে, তেহে ৰাজা হব পাই। পাচে লগত অহা জৰা-
থৰাক স্বৰ্গলৈ পঠালে। সি গৈ ইন্দ্রত কলে বোলে দেওকুকুৰা
খুজিছে। পাচে তাৰ হাততে দেওকুকুৰা দি পঠালে। বোলে
পাখি, ডেওনা, ঠোট, নথ, চাল, হাড়ক ৰাজা খাব। মজ্জহ
আগমজ্জহ পাত্ৰে খাব। পাচে সি আহি এই বুলি কলে,
পাখি, ঠোট, হাড় চাল, আমাক খাব দিছে, মজ্জহ আগ-
মজ্জহ তোমাক খাব দিছে। এই বুলি কলত ৰাজা খালে।
আনবোৰ সি পুৰি খালে। পাচে ইন্দ্রে বোলে এই জখলা
খাকিলে পাচলৈকো এইৰূপে আহিব বুলি জখলা গুছালে।
পাচে খুন্লাই ৰাজা হৈ জৰাথৰাক ৰাজ্য দেশসকল বৰাবলৈ
পাকিলে। সি গৈ মাণ্ডুতৰা দেশত ৰাজা হল গৈ। খুন্লুং
মি স্বৰ্গলৈ গৈছিল তেওঁৰ ঘৰিণীএকৰ গৰ্ভত থাকিল। সেই
কন্যা ৰাজ্যৰ ভয়ত পলাই আছিল। পাচে বালক এটি জন্মিল।
সেই লৰাটি সামৰ্থ হুই হাতীঘাস কাটি জীৱিকা কৰিছিল।
খুন্লাই ৰাজা হৈ ১০০ বৎসৰ ৰাজ্য ভোগ কৰিলে। পাচে
পাত্ৰ মন্ত্ৰী সকলেৰে সমালোচন কৰি বোলে মোৰ যে পুত্ৰ
নাই, ককাইৰ ঘৰিণীএকৰ গৰ্ভ থাকিল, কলৈ গল বিচাৰ
কৰা যাওক। বিচাৰি নাপাওতে এটাএ কলে বোলে, দাহৰ
ভাৰ আনোতে কাগত ভাব মেলাগে, বড় স্তম্ভৰো দেখি। এই
বুলি কলত বিচাৰি আহি বোলে, তজ্জি কোন ভোৰ মাৰ বাপেৰ
বা কোন? পাচে মাককো বিচাৰি আহি স্তম্ভিলত, জাত-পুত্ৰ
ক্লেৰ, জানি পুত্ৰবতে ৰাখিলে।

পাচে খুলাই যুত্ৰা হলত, ভেঞে বজা হল। এঞেৰ
১০০ পুত্ৰ জন্মিল। পাচে অনেকদিন ভোগ কৰি ১০ পুত্ৰক
জাচেচেংজেও।

ৰাজ্য বিভাগ কৰি দি বড় পুতেকক মধ্যত ৰাজ্য
পাতি এঞা স্বৰ্গী হল। পাচে তিনি পিড়িৰ
পাচত মূল ধাৰাৰে সন্ততি ত্যাগচাংনেও নামে ৰজাএ বোলে ই
দেবতাৰ ৰাজ্য। প্ৰজা বুদ্ধি নহবৰ দেখি উত্তৰ পশ্চিম মুংখামুংজা
ৰাজ্য ল গল। শত্ৰুৰ পৰাভৱত বব নোৱাৰি তাৰ পৰা মৰাণৰ
ৰাজ্যলৈ গল। তাৰো পৰা মৰাণে খেদিলে। পাচে নড়া
ৰাজ্যলৈ আহিল। নড়াৰাজ্যৰ পুত্ৰ নাইকোতে পুত্ৰৱতে ৰাখি
জীয়েকক বিবাহ দিলে। তেঞোতে হস্তে চুকাফা জন্মিল। এক
বৎসৰৰ পাচত নড়াৰাজ্যৰ পুত্ৰ জন্মিল, চুঞান্ ফা নাম থলে।

পাচে চুকাফাৰ পিতৃ মাতৃ দুয়ও মৰিলত, বুঢ়ী মাকে তুলিলে।
সামৰ্থ হলত, পাচে নড়াৰাজ্য মৰিলত, বুঢ়ী মাকে বোলে,
চুকাফা।

বুপা নড়াৰাজ্য পুতেকক ৰাজ্য নাপাতি তোক
পাতিব নি কি? আতে বা কোনে মাৰে
কাটে? এই বুলি চোমচেওঁদেওক ভাতৰ চৌপলাৰ সাক্ষিত
দিলে। হাতী দুটা মাখন্দী, দস্তাল। তাৰে মাউত এটা ফংপিম
নামে। ঘোড়া ২টা, ফৰ ৭ খন, বৰ্জি ৫ গছ, আগে ৰাপেকৰ
লগতে অহা বড় গোহাঞি পাঞ্চ হাতীমুৰিয়া বড়ুৱা চাখনলাক
১, লাম্মথক ১, কখুম ১, স্তুংজি ১, কাণ্ড ১, খুন্ত ১, এই
৯টা আৰু নড়া ৰাজ্যকো অনুবৰ্ত্তী থকা ভাল মানুহ গোটা-
চাৰেক, হেঙ্গদান চুকাফাৰ ২ খান, তাৰ প্ৰভাৱ এখানি টোক-
টোকালে মাচ, পছ চৰাই মাৰিব পাৰি, এখানি যি দিশলৈ
দাজে সেই দেশৰ লোক বশবৰ্ত্তী হয়। দুই গোহাঞিৰ ২ খান,
পাচে হাতীমুৰিয়াৰ ৫ খান, ভাত ৰাজ্য তামৰ টেকেলি ৩০৬,
তিনি কঠাকৈ চাউল সিজৈ একোটাও। এই প্ৰমাণে মানুহ
১০৮০ বুৰিব পাৰি। এই সকল সহিতে নড়াৰ পৰা গুছি

আছিল। পাচে নড়াও খেদি আছি বনকলা কেতুৰি বাটত কটা দেখিলে, একোবেগততকৈ কেঁও বাঢ়িছে। অধিক দিন হল নাপাওঁ হেন জামি উভটি গল। এতেকেহে সেই খানিক এতিয়াও ঝড়া ওভটা বোলে।

প্ৰথমে নডাৰ পৰা এক বৎসৰে পালেহি পুনাতি, তাৰে পৰা বুঢ়াগোহাঞিক পাচিলে বোলে নদীনঙ্গা চলাচল গাঞ' ডুঞ' কোন পোনে মাৰলৈ ভাল চা গৈ। এই বুলি তাৰ পৰা হাতীধৰা পালেগৈ। তাৰ পৰা নৈ পাৰ হৈ বিবেন পালেহি। তাৰ পৰা চাখাই পালেহি। তাৰপৰা মগলু পালেহি। তাতে একবৎসৰ থাকি নগাৰ বানকাক মুনহিং দুই গাঞ' মাৰিলৈ ডাঙ্গৰীয়া পাচিলে। খুজুকা-খুম কাণ্ড খাউমুন বাঙ্গলু, কেওখন এই সকল গৈ সেই গাঞমাৰি পুনৰ্বাৰ মগলুতে ৩ৰ লগ ধৰিলেহি। তাৰ পৰা লংপেত-লৈ আহিল। বাটত লগ ধৰি অহা মানুহ লুতেয় অটা। তাৰ পৰা লাখাম মুনপ'ম পালেহি। এইৰূপে ঠাএ ঠাএ বৈ আহি দি-চাগত কাকবাইৰ ডুব বান্ধি পাৰ হৈ দিখৌ কোখত মৰাণ গাঞত বহি তাতে লগৰ মানুহে বোলে আমাৰ লগত দেবৰাজা আহিছে, তহঁতে ৰাজা মান নামান? সিহঁতে বোলে মানিব নোহাৰেঁ। যদি মহৰ শিং একে ঘাএ কাটে, একে বলে সোকা টানি উলিয়াব পাৰে, তেহে ৰজা মানিব পাৰে। পাচে সকলে যুগুতি হৈ মহশিং ওৰে বাতি পানি তপতাই সিজালে। সোকাৰো জোৰা সোলোকাই থৈছিল। পুৱা সকলোকে চপাই শিজকো একে ঘাএ কাটিলে, সোকাৰো টানি আনিলে। পাচে সকলো প্ৰমান দেখি ৩মানি ললে। তাৰে দুই চাৰিএ বি নামানিছিল তাকো মদ ভাত খুৱাই বলিয়া কৰি ৩নমনা বুলি সেই কেই ঘৰৰ মূৰ মানুহ কাটিলে।

পাচে সকলো বশ হৈ ৩মানি ললে। সিহঁতৰ দুই টুপ লগোৱা ঘৰ আছিল, তাকো ৩কে দিলে। তাৰে পৰা দুই টুপ

লগোৱা ঘৰ হল। আবে থাকিব নাপাই আৰু মৰাণে আলু কচু
 বৰাহী চেকীয়া মেটকা বেকাপু মেচাকি মেজাভৰি ভেটে
 চান্দমাই। তাক ৩এ খাব নাজানে। লগত থকা বৰাহীত
 সোধে বোলে ভহঁতে কেনেকৈ খা. আমাকো
 সিজাই দে। পাচে সিহঁতেও সিজাই দিলে। ভাল পাই খালে,
 বোলে আজিৰ পৰা ভহঁতক বান্ধনী পাতিলোঁ। এতেকেহে
 অতাপিও বৰাহী চান্দমাই হল, বৰাহী ৭ ঘৰ, মৰাণ ১২ ঘৰ।
 এইৰূপে বশ কৰি লৈ তাৰ পৰা বড়হুৱাবলৈ আহিল। তাৰ
 পৰা জিংপুজলৈ গল। তাৰ পৰা খামজাজলৈ আহিল। তাৰে
 পৰা নগা মাৰিবলৈ ডাঙ্গৰীয়াবোৰক পাচিলে।

ই বোৰে গলত ভয় হুই নগাৰ কংখুং ১, খামলহাং ১,
 ভিজাং ১, বিলাও ১, লাতেমা ১, পাহক ১, তাকক ১, এই
 নগা গাঁও আক্ৰমণ।
 সাতখন গাঞি আপুনি বৰিল হি। সেই নগাৰ
 হাতোয়াই তপলু, তপলি, ডক্তিন, জেখাম্ এই
 চাৰি খন গাঞি মৰালে। যিবোৰে বড়কথা

মাতিছিল, তাৰ ককাএক বাপেকৰ মগ্ৰহ কাটি খুৱালে।
 ডাঙ্গৰীয়াবোৰেও খামজাজতে ৬ৰ লগ ধৰিলেহি। তাৰ পৰা
 দৈকাউলৈ আহিল। তাৰ পৰা নামপুজলৈ আহিল। তাৰ পৰা
 নামৰপলৈ আহি ১২৮৪ শকত বজা হুই কিছু কিছু জনস্থান
 আক্ৰমি ললে। নামি আহোতে পুনাতিৰ পৰা বুঢ়াগোহাঞিক
 বাট পথ চাবৰ নিমিত্তে বেতিয়া পাচিলে, বুঢ়াগোহাঞি আহি
 দিশ পাহৰি ৬ৰ লগ হৰুৱাই নামি আহি দিলীহ পাৰ হৈ পৰ্বতত
 ফুৰোতে পিচলা খাই পৰিলত, কাকবাঁহৰ ছলে ফুটিলে। হলো
 থাকিল। দুখ পাই যাব নোৱাৰি এঘৰ মৰাণৰ ঘৰত বলতি।

পাচে সকলো বৃত্তান্ত কলত মৰাণে ঔষধ দি খুৱাই ধুৱাই চালে,
 বোলে ভই কত বিচাৰি পাবি, মোৰ এখেতে থাক। এই বুলি জুন্দৰ
 মানুহহঁত দেখি অৱশ্যেকক বিয়া দিলে। পাচে পুজা এটি জমিল।

বুঢ়াগোহাঞি মবোভে খৈনীএকত কলে, বোলে এই কাকবাহু
চুলাত হেজদান খনি খৈহো। কোনো দিনত যদি বুঢ়াগোহাঞি
বুলি সোনাওতা হয়, আকো দেখাই তইতে মোৰ সকলো সঙ্কেত
কথা কবি। এই বুলি বুঢ়াগোহাঞি মবিল। সাত' বৎসৰ

বুঢ়াগোহাঞি
বিষয়।

পাচত চুকাকা ৬ বোলে আমাৰ যে বুঢ়াগোহাঞি
হৰাল, আতে কত বা আছে নেকি, বিচাৰ কৰক।

পাচে এই কথা শুনি বুঢ়াগোহাঞিৰ খৈনীএকে
লৰাটি লৈ ৬ত কলে গৈ, হেজদানকো দিলে। চিন প্রমান অহা
সঙ্কেতকো কলত, প্রমান পাই সেই লৰাটিকে বুঢ়াগোহাঞি
পাতিলে। তাৰে পৰা বুঢ়াগোহাঞি হল।

তাতে দুই বৎসৰ আছিল। পাচে নগাৰ খুনবাও এটাৰে
মিত্র কঁৰিলে। একদিন ৪০ জন মানুহেৰে হাবিত ভৰিকৰ ঘাই

নগা খুনবাৰক
কুঞবী উপহাৰ।

পাতি চৰাই মাৰিবলৈ যাওঁতে ৬ হাবি সোমাই

ঘাই পাতিছে। এনেতে নগাএ বার্তা পাই,

জাঠি বৰ্চা দা লৈ ৬ক মাৰিবলৈ ৮০ মান নগা

খেদি আহিল। এই কথা খুনবাৰে জানি আন বাটে আহি
৬ত কলেহি, বোলে তোমাক মাৰিবলৈ নগাএ খেদি আহিছে,
শীঘ্ৰে ওলাই যোৱা। পাচে এই কথা জানি চৰাই ঘাই হাবিতে
এৰি গুছি আহিল। নগা আহি বিচাৰি নাপাই উলটি গল।
পাচে আন এদিনা খুনবাওক মাতি আনি মদ ভাত খুৱাই খুৱাই
কাপৰ দি বোলে, তোমাৰ নিমিত্তেহে মোৰ দেহটো বন্ধা পৰিল।
এতেকে তোমাক মঞি কি দিম, মোৰ এই তিৰোতা জনীকে
দিলো তুমি নিয়া। সেই জনী কুঞবী আলাগী আছিল, চাৰি
মাস গৰ্ভ আছিল। পাচে খুনবাওএ বোলে তোমাৰ খৰিগী মোক
নালাগে, আক গৰ্ভো হৈছে। ৬ বোলে মঞি স্নেহকৈ তোমাক
দিছোঁ, তুমি নিয়া কিন্তু এইৰ যদি গৰ্ভৰ লৰা হ'ই লৰাটি মোক
দিবা। পাচে খুনবাওএ নিলে।

গড়ুৰা লৰাটি জন্মিলত, এক বৎসৰৰ পাচত লৰাটি ৮ক দিলে
 শ্বি। পাচে সেই লৰাটি স্নেহকৈ পুত্ৰবতে ভুজিলে।

বড়পাত্ৰ
 বিবয়।

কত দিনৰ পাচত শকত হলত চৰাইদেও
 পৰ্বতত ৬ বোলে ৰাজা হল সুবৰ্ণৰ থালী সদৃশ।
 থালী হলে, কপৰ তিনিটা উধান হব লাগে,
 তেখেসে শোভা দেখি, থালীও কাতি নহয়। এতেকে বড়
 গোহাঞি হৈছে, ই মোৰ লগতে আহিছে। বুঢ়াগোহাঞি হৈছে,
 বড়পাত্ৰ আকে পাতো, এই বুলি সেই লৰাটিকে বড়পাত্ৰ
 পাতিলে, কিন্তু আগপাচলৈ দৈব গতি মোৰ বংশ নহলে এয়ে
 ৰজাও হব। তাৰে পৰা হে বড়পাত্ৰ হল। এই ঘৰক নগা বড়-
 পাত্ৰ বোলে। নামৰূপৰ পৰা নগাএ বান্ধি দিয়া কাকভূৰেৰে
 দিহীং পাঁৰ লুই উজাই লাধান তেলচা এই দুখন নগাৰ আশে
 মাৰিলে। তাতে খুজুক অধিকাৰ পাতি থৈ তিপামলৈ আহি
 লোকজন বলবৰ্তী কৰি তাতে ৩ বৎসৰ থাকি, তল যোৱা
 ঠাই দেখি নাথাকি তাতে কাণ্ডক অধিকাৰ পাতি থৈ
 দিহীজলৈ আহিল।

তাতে ৫ বৎসৰ থাকি হাবি গাতি দেখি তাতে নাথাকি
 লুইতে নাৰে ভটিয়াই আহি হাবুজত ৩ বৎসৰ থাকি, তল যাই
 দেখি তাতে নাথাকি দিহীজৰ মুখলৈ আহি, পানী বাঢ়ি আহিছে
 হেন দেখি উলটি দিখোএ উজাই শিলপানীলৈ আহি তাতে
 পানী জুৰি, আনতকৈ দোজোখা গধুৰ পাই চক্ৰতক নাম দিলে।
 তাতে ৪ বৎসৰ থাকি তাউখনলাকক অধিকাৰ পাতি থৈ শিমলু
 গুলিলৈ আহিল। তাতে ৫ বৎসৰ থাকি বানচলৈ আহিল।
 তাৰ পৰা পৰ্বতলৈ আহিল। তাতে নগৰ কৰি উত্তৰে দক্ষিণে
 পথৰা ঘোঁড়াৰে ফুৰি সোণা ৯ তোলা, ড়য় ২ গচ জৰিক বোলে,
 লুড়াৰে ধাম ১ তুকৰি বড় নেওঁচা পেলাই নগৰ ললে। তাতে ৫
 বৎসৰ থাকি স্বৰ্গী হল। শক ১৩১১ ভোগ ৪১ বৎসৰ। তান পুত্ৰ
 চুতাওৰ্কা হল।

তৃতীয় অধ্যায়

নড়া বজাৰ লগত সমন্ধ

পূৰ্বে সপ্ত দীপেশ্বৰ সগৰ বজাএ স্নেহৰ ৰাজ্য সকলক নানান বৰ্ণ চিহ্ন দি পৰ্বত পাহাড়লৈ ধেদিলে ; সেই লগৰে নড়া ৰাজ্যকো ছুলি ডাৰি খুৰাই নড়ামুখা কৰি ধেদিলে। এতেকেহে অতাপিয়ো নড়া ৰাজ্য বোলে, দেশকো নড়া দেশ বোলে। সেএই পূৰ্ব দেশত ত্ৰীলোহিত্যৰ সমীপত পৰ্বতৰ ৰাজ্য হল। তিনি পিড়িৰ পাচত নড়া ৰাজ্যৰ পুত্ৰ এটা জন্মিল। পুত্ৰৰ লক্ষণ তিনিটা চক্ষু মহা তেজস্বী। বাপেক মৃত্যু হলত, তেঞো ৰাজ্য হল। পাচে আপোনাৰ বাহুবলে মাঙতৰা কছাৰি জয়ন্তা ছুটিয়া এই সকল ৰাজ্যক মিত্ৰতাভাৱে বশ কৰিলে। সি সকলেও প্ৰীতিত থাকি হাতী ঘোঁড়া কোনো সময়ত দিএ। স্বৰ্গ মহাৰাজেও প্ৰীতিত থাকি নড়া ৰাজ্যক হাতী ২টা দিছিল। নড়া বজাও ঘোঁড়া টুপী দিএ।

পূৰ্বে স্বৰ্গ মহাৰাজা নড়াৰ পৰা নামি আহোঁতে আয়তনাত নগৰ কৰি আহিল। পৰ্বত দাঁতী সামান্ত ঠাই দেখি ডাডাকবীয়া আয়তনা গাঙ। জাতুৱা একো ঘৰৰ একোটা ধৈ তাৰোপৰা নামি আহিল। পাচে নড়া ৰাজ্যৰে প্ৰীতি হলত আমাৰ ৬ লৈ খুজি পঠালে বোলে আয়তনা গাঙ কেইখন মোক দিয়ক। পাচে ৬এ পাত্ৰযন্ত্ৰীসকলক সূধিলে বোলে, নড়া ৰাজ্য যে আয়তনা খুজিছে দিয়া যাব নাযাব। পাচে সকলেও বোলে নড়া ৰাজ্য প্ৰীতিত থাকিহে খুজিছে, যদি মাখিএ নিয়ে তেও আমি বাধিব নোআবো। ইঠাইৰ পৰাও দূৰ, যাবলৈকো দুৰ্ঘট, কোঠ চকি দি থাকিবলৈকো আচল, বাধি থাকিবকো নোহাবি, এতেকে মৰ্জনা বাধি প্ৰীতিত থাকি দিলেহে ভাল

দেখি। এইৰূপে সকলেও বুলিলত, ৮ও আয়তনা নড়াক
মিলে। আয়তনাত বাৰ ভাই বঙহ নাই তাকেহে লুকুমাই
আহোম বোলে।

পূৰ্বে নড়া ৰাজ্যক মাণ্ডতৰাএ কৰ ভাৰ দিছিল। পাচে দুই
ভিনি বাৰো নড়া ৰাজ্য সহিতে যুদ্ধ কৰি নোৱাৰি, পুনৰ্ৰাৰ নড়া
নড়া আৰু ৰাজ্যতে শৰণাপন্ন হৈ ডাঙ্গৰ প্ৰীতি কৰি কৰ
ভাৰ দি আছিল। পাচে নড়া ৰাজ্য সম্ভাৰ হৈ
মাণ্ডতৰাত জীএকক বিবাহ দিলে। মাণ্ডতৰা

কুলত জুগি। কতো দিন থাকি মাণ্ডতৰাএ বড় কাপৰ
এখাৰ ষটা ঢকা তঙ এখান ক্ৰীৰ শোমিতেৰে বোলাই অনেক
চিত্ৰ সোণকপৰ মলমা কৰি জীএকত কৈ নড়া ৰাজ্যলৈ
দি পঠাজে, বোলে যেনে উপায়ে পাৰ বাপেৰে গাত লই হেন
কৰিব। পাচে জীএকে সেই কাপৰ আনি নড়া ৰাজ্যক দি
বোলে কাপৰ দুখানি তুমি লবৰ নিমিত্তে, জোয়াঞ দিছে। নড়া
ৰাজ্য বোলে ভাল লম। এই বুলি পাত্ৰ মন্ত্ৰীসকলত শুনিলে
বোলে, মাণ্ডতৰা যে কাপৰ দিছে গাত লোৱা যাৰ নাযাব? পাত্ৰ
মন্ত্ৰীসকলে বোলে, বিদেশৰ বস্ত্ৰ যদি উত্তমো হই, তাক ৰাজ্য
পৰিধান কৰিবলৈ ভাল নহই। এই বুলি কলত ৰাজ্য শুনি
থাকিল। পাচে মেল ভাঙ্গি ভিতৰলৈ গলত জীএকে সেৱা কৰি
বোলে তোমাৰ সেৱাত লাগিবৰ নিমিত্তে ৰাজ্যএ অত্যন্ত আদৰ
কৰি দিছে। তুমি পিন্ধিবৰ মুশুনিলে ডাঙ্গৰ অসম্ভাৰ পাব,
মোকো ৰজ কৰিব। এইৰূপে কলত ৰাজ্যও কাপৰ গাত ললে।
দুই একদিনৰ পাচত নড়া ৰাজ্যৰ কপালৰ চকুটো গুছিল,
আগতকৈ তেজ শক্তি ও হ্ৰাস হল।

পাচে জীএকে গৈ সকলো কথা মাণ্ডতৰাত কলত মাণ্ডতৰা
হৰ্ষ কৰি লোক জন আহিলা পাতি তিয়াৰ কৰি নড়া ৰাজ্যৰ
সমুখে যুদ্ধক আহিল। নড়াও যুদ্ধৰ কথা শুনি প্ৰধান মন্ত্ৰী

বড়গোহাঞিক লোকজন দি মাঙতৰাৰ সমুখে পঠালে। বড়
গোহাঞিএ বোলে মঞি যুদ্ধ কৰি নাহোঁ মানে কোনো জনে কোনো
কথা কলে তাক নলবা। ডাঙ্গৰ 'জোহীয়া জগৰীয়া'কো বাধি ধৰা।

দণ্ড বন্ধ নকৰিবা আৰু মোৰো কোনো কথা লগাই
নড়াৰ লগত কলে, তাকো নলবা। মঞি আহিলে বিচাৰ কৰি
মাঙতৰাৰ যুধ। দণ্ড কৰিবা। পাচে ৰাজা বোলে ভাল, তঞি

মাঙতৰাক যুদ্ধ কৰি নাহ মানে মঞি একো কথা নকৰো। পাচে বড়
গোহাঞি যুদ্ধলৈ গল। তিনি আহিন যুদ্ধ কৰিলে, মাঙতৰাৰ বহুত
লোক পৰিল। যুদ্ধে নোৱাৰি মাঙতৰা ছহকি থাকিল। পাচে
মজনা কৰি বোলে ই বড়গোহাঞি থাকে মানে মঞি যুদ্ধে নোআৰো।
এই বুলি এপাত সূৰ্বৰ কাণ্ড গঢ়াই তাতে লেখিলে বোলে মঞি নড়া
ৰাজাৰ সকল দিনৰ বেটা পো, যেনেতেনে আপোনাৰ মঙ্গল জীএককে
মোত দিছে। মঞি যুদ্ধলৈ নাহোঁ যাতো বড় গোহাঞিএ মোলৈ
কলে বোলে নড়া ৰাজা অনেক ৰূপে ৰাজাকো আমাকো দুখ কষ্ট
দিএ। ইয়াৰ ভোগ উঠিল তেঞো যুদ্ধলৈ আহক। আমি যুদ্ধ কৰো
বুলিগৈ, তেঞোকে আনি নড়া ৰাজাক খেদি ৰাজা পাতি লম, এই
বুলি গোহাঞে কলত হে মঞো আহিছোঁ। এতিয়া যদি নাযাবলৈ
বোলে নিচই কৈ কব, সেই দিনা মঞি যাম।

পাচে সেই কাণ্ডপাত সৈন্যৰ মাঝলৈ মাৰিলে। তাকে ভাল
মানুহ এটাই পাই গোহাঞে নজনা কৈ নড়াৰাজালৈ দি পঠালে।
পাচে কাণ্ডপাতত এই লেখা পাই জিজ্ঞাসা নকৰি বোলে এয়েহে
মোৰ প্ৰধান শত্ৰু। ইয়াক ততে মাৰক গৈ। এই বুলি মানুহ
পঠালে। সেই মানুহ গৈ গোহাঞিক দাৰে কাটে, টাঙ্গনেৰে
টঙানিয়াই দুই তিনি দিনও তেও নমৰে। পাচে গোহাঞে বোলে
নড়া ৰাজাৰ ৰাজ্যক দুৰ্দ্দিনে পালে। ই ৰজা আৰু মোক নাৰাখে।
আপুনি হে দুখ পাও এই বুলি গোহাঞে কলে ভহতে আন ঠাই
কাটিলে খুচিলে মঞি নমৰো। দখিন কালে কোৰন্ত কাটিলেহে নমৰো,

পাচে সিহঁতে তাতে খুচি মাৰিলে। গোহাঞিক মাৰিবৰ শুদ্ধি
মাওস্তাএ খেদি আহি ৰাজ্য মাৰিলে। স্বেচ্ছাচাৰ গুচাই তাম
পিভলৰ মূৰ্তি সাজি সেৱা পূজা কৰিবলৈ ৰাজ্যক দিলে।

নড়া ৰাজ্যএ আপোনাৰ পাট এড়ি আয়তনাৰ উজনিভ
খাকিল। পাচে তাৰে পৰা নড়া ৰজাএ স্বৰ্গ মহাৰাজ্যৰ ঠাই-
নড়া আৰু আহ-
মৰ বণ।

লৈ কটকী পঠালে, বোলে মোক পৰ্বতভে
একেৰি ঠাই দিওক। এইৰূপে কটকী এ
আহি কলে। পাচে ৩এ পাত্ৰ মন্ত্ৰীসকলত হুখিলে
বোলে নড়া ৰাজ্য যে ঠাই খুজি আহিছে দিয়া যাব
নাযাব। পাচে ডাঙ্গৰীয়াসকলে বোলে দিয়া হেনো হব নালাগে,
নিদিয়া হেনো হব নালাগে। পাচে ৩এ বোলে তেনে হলে
ৰজালৈ -ছোৱালী খোজা যাওক। এই বুলি কটকীত কৈ নড়া
ৰজালৈ কৈ পঠালে, বোলে আমালৈ যদি কথাদি মিত্ৰ কৰে
ঠাই পাব। এইৰূপে কলত গৈ নড়া ৰাজ্যও ৩লৈ ভনীএকক
দিলে। পাচে পাত্ৰ মন্ত্ৰীসকলেৰে সমালোচন কৰি বোলে
ভনীয়েককে দিলে এতিয়া কি কৰা যাব। পাচে মন্ত্ৰীসকলে বোলে
সামান্য ৰাজ্য নহ'ই; ঠাই দিলে দুৰ্গুণ হে পোৱা যাব। একে
চোজতে দুটা কৈ বাঘ কত থাকে! এতিয়া এইৰূপে বোলা
যাওক নড়া ৰাজ্য ভনীএকক হে দিছে, জীএকক দিয়ক।
জীএকৰ সমান ভনীএক হয়নে কি? এইৰূপে কটকীএ
কলত গৈ, নড়াৰাজ্য বোলে তাত জীয়াৰি দিব নলগা, আপদ
গ্ৰস্তত পৰি হে ভনীকো দিলো। এতিয়া যে জীকো খোজে মাকে
জীএকে একে লগে সতিনী খাটিব নিকি। ছোৱালী খোজা নহ'ই
মোক বিজ্ঞা হে কৰে।

পাচে ছোৱালী নিদি কটকীত কৈ বিস্তৰ গৰিহা বচন বুলি
পঠালে। এই কথা ৩শুনি পাত্ৰ মন্ত্ৰী সকলেৰে সমালোচন কৰি
বোলে এই সময়তে পানি যে তাক ধৰি অনা যাওক। এই বুলি

চোআইখেক বুঢ়াগোহাঞিক যুদ্ধলৈ পঠালে। বুঢ়া গোহাঞো গৈ হাতীত উঠি নড়াবাজা সহিতে যুদ্ধ ধৰিলে, বচনেও বাজাক তৰ্জাতোক। কৰি বুলিলে। পাচে নড়াবাজাএ পূৰ্বে আমাৰ দিয়া হাতীত উঠি বুঢ়া গোহাঞিক মাৰিব লৈ খেদি আহিল। পাচে আমাৰ পাচ মাউতে তাৰে হাতী হেন চিনি পাই প্ৰতাপবাই বুলি মাত লগালত হাতী বল। একো প্ৰকাৰে বজা আগ বঢ়াব নোআৰে। কিবা ঔষধ হাতীৰ কপালত জোকাৰি দিলত খেদি আহিল। পুনৰ্বাৰ মাউতে মাত লগাই বুলিলতো নবই। পাচে গোহাঞিক খুচি মাৰিলে। এই কথা শুনি পুনৰ্বাৰ বড় গোহাঞিক পাচিলে।

এঞো গৈ নড়া বাজাৰ সমুখে যুদ্ধ ধৰি বোলে স্বৰ্গ মহা-বাজা দেও সামান্য বাজা নহয়। মহাবাজে মোক তোমাৰে যুদ্ধক পাচিছে। নড়াবাজা বোলে তঞি দেখো সমন্ধ জানিলি। আগে যি বুঢ়া গোহাঞিক পাচিছিল, সি দেখো মাতৰ সমন্ধকে নাজানে এতেকে হে তাৰ এনে অৱস্থা হল। এনে বোৰকো বুঢ়াগোহাঞি পাতে। পাচে বড় গোহাঞিয়ে মানুহ তিনি আনি কৰি ভেটিলে। নড়া বাজা হুহকি গল। তাতে পাতৰ এটাক মানুহ কিছু মানেৰে বড়গোহাঞিয়ে ধৰি আনিলে। তিনি পৰমান বেলিৰ বাট আহিলত নড়া বাজা শুনি খেদি আহি পাতৰক নিলেহি। পাচে নড়া বাজা আপোনাৰ দেশলৈ গৈ মাঙতৰাক কৰ তাৰ দি মিলি থাকিল গৈ। নড়াৰ মানুহ কিছুমানেৰে বড়গোহাঞি ৬ ঠাইলৈ আহিল।

পাচে ৭ এ বড়গোহাঞিক বোলে নড়া বাজাক ধৰিব পাৰিও যে নধৰিলে, পাতৰকো যে নিলে এই বুলি দাই ধৰি বড়গোহাঞিক হাতী শালত বন্দীকৈ ধৰ দিলে। পাচে বড় গোহাঞে বোলে পাতৰ এটাকে আদ বাটৰ পৰা ধৰি নিলেহি। নড়া বাজাক, ধৰি আনি কোন ঠাইত থৈ ৰখা গল হেতেন। তেও দেবতাই পৰাকাই

হোৱা নাই। পাচে পাত্ৰ মন্ত্ৰী সকলে ৬ তাক ভাতৰ মেলত বুজাই কলে। বোলে ৬ যে বড় গোহাঞিক বন্দীকৈ ধৈছে বন্দী কৰিব পাই। গোহাঞে যে কৈছে নড়া ৰাজ্যক ধৰি আনি কোন ঠাইত ধৈ ৰখা গল হেতেন ভাল হে কৈছে। পছ খেদা কুকুৰে যদি খোজ পালে, সি পছ নাপাইমানে এৰেনে কি? এতেকে নড়া ৰাজ্যক যদি ইঠাইলৈ ধৰি অনা গলহেতেন সেই বাটে মাঙভৰাএ খেদি আহিলহেতেন। এতেকে নড়া ৰাজ্য কেনে তাক ৬ এ জানে। যাতো আপদ গ্ৰস্তত পড়িল, এতেকেহে এনে ধানিও কৰা গল। এইমান যশস্তাই ৬ তাক নাটিছে নেকি? গোহাঞিৰ দাই খেমা কৰিবলৈ আমি বন্দী সকলে মাতিছোঁ। পাচে মহাৰাজা ও গোহাঞিৰ দাই এৰি বটাৰ পূৰ্ববৰ্ত্তে ৰাখিলে।

চতুৰ্থ অধ্যায়।

ডা-ডাঙ্গৰীয়াগণৰ আঁতিগুৰি।

খ্ৰীষ্টী স্বৰ্গমহাৰাজা চুকাফাকে আদি কৰি দিহীঙ্গিয়া ৰাজ্যলৈকে এই সকলৰ নাম।

চুকাফা ১, চুতৌফা ২, চুৰিন ৩, চুহান ৪, ওকাফা ৫, চুহেন ৬, চুপিন ৭, চুছেঙ্গ ৮, চুডাঙ্গ ৯, চুজাঙ্গ ১০, চুফুক ১১, চুহুম ১২।

শাকে গ্ৰহৰোমধবেন্দু জাত। অসম দেশৰ পূৰ্বৰ ৰাজ্য এই সকল দিহীঙ্গিয়া লৈকে। এই সকলৰে চুকাফা আদি এই শকত ১১০৯।

খ্ৰীষ্টীস্বৰ্গমহাৰাজা চুকাফাএ পূৰ্বে সেৱকসকলক লগত লৈ যিকপে নামি আহিল তাৰ লেখা।

থাওমুকান, এই ঘৰ বড়গোহাঞি। থাওমুকান খুং
মুং, এই ঘৰো সন্দি কৈ; এই ঘৰকে থামজাজন্ত বড়গোহাঞি
সাত ঘৰ ডাঙ্গৰীয়া। পাতি থৈ আহিল। থাওমুংমাংঝাই এই ঘৰ

বুঢ়া গোহাঞি। থাওমুংখুস্তং এই ঘৰো সন্দি কৈ।
থাওমুং কেও থম এই ঘৰো সন্দি কৈ। থাওমুং খুস্তালকে এই
ঘৰো সন্দি কৈ। থাওমুং খুস্তাই এই ঘৰকে কেঞ্চু বোলে। এই
সাত ঘৰ তৰে পৰা নামি অহা ভাল ডাঙ্গৰীয়া।

পণ্ডিত মঙ্গ এঘৰ। তৰে পৰা অহা ফংপিম এঘৰ। হাতী
মাউত, মোমাই তামুলি মহাবাজাৰ বেটীৰ লৰা। মহাবাজা
লুখুৰাখুন। স্বৰ্গী হলে দেবতাৰ ঠেঙ্গ তলত কাইচুপকৈ

চোপি দিব লাগে। এই নিমিত্তে হে এই দুই
ঘৰক লুখুৰাখুন কৈ ললে। আৰু এই দুই ঘৰৰ জীয়ৰী যি নিএ
তাৰ বড় পুতেক হলে সেই খেলতে লুখুৰাখুনকৈ দিব লাগে।
বড় জীয়েক হলে চাঙ্গত বেটী দিব লাগে। পূৰ্বে দেবতা সকলৰ
নিবন্ধ আছে এই দুই ঘৰৰ বঙ্গহক উদ্ধাৰ কৰিব নাপাই আৰু
কংডাঙ্গৰ ঘৰৰ চাঙ্গৰ তলত যি সোমাই সেই মানুহকে লুখুৰাখুন
কৰে এইবোৰকেহে স্বৰ্গদেউ সকলে মহ গৰু গাহৰি মদ বাজক
খুৱাই উদ্ধাৰ কৰি লয়। পূৰ্বত এই নিবন্ধ কৰি গৈছে। এই নিমিত্তে
হে লুখুৰাখুন বিস্তৰ হল।

চুকাফা মহাবাজা নামি আহি পৰ্বতত ৭ ঘৰ বৰাহি পালেহি
তাৰ নাম গাম ১, লখাই ১, স্তপুং ১, ৰভি ১, হাটাই ১,
সাত ঘৰ বৰাহী। বধাম ১, বড় কুমাৰ ১, এই সাত ঘৰক মহাবাজা

বেথাকৈ কতোদিন থাকি চাঙ্গমাই পাতি ললে।
বেজকুকুৰা চোৱা ভণ্ডাবী নিয়মকৈ ললে। আৰু স্বৰ্গদেৱে পহ
মাবোতে বানভাপ কাখৰত যিবোৰ সামান্য বৰাহি পালে তাকো
মিহীজিয়া বজা দেবৰ দিনত বড় পান্ডৰ পাতি ভেঞোৰে
খেলুৱাকৈ দিলে আৰু উদ্ধাৰ লকৰা সামান্য লুখুৰাখুন যি,

পালে ভাকো বড় পাত্ৰৰ খেলুৱাকৈ দিলে দহ হাৰীদুৰ পাতি ;
আৰু মহাৰাজ্যৰ লগত হাতীৰ ঘাঁহ কাটি চুটা আহমৰ আহিছিল
ভাকো খোৰাৰজা দেবে ঘাঁহীৰ পৰা শুহাই ঘাঁহীৰ টেকেলাকৈ
দিলে। এটাক লগতে ললে। তাৰে ঘৰ চাহুং এই ঘৰে লাপেতি
কুকুৰ দিহীজত পাতিলে। আৰু মুজিলান টুৰ্বান আহমৰ
জীয়েকী বজাদেৱত পৰিছিল। লান টুৰ্বান আহমৰ খাটৰ টেকেলা
আছিল, কতোদিন থাকি লান টুৰ্বান আহমৰক খান চোৰ পাই ৪
টকা ৰূপ দাড়ি লে, এই কাৰণে লান টুৰ্বান আহমে বাঁহৰ
চুজাত জাঠি ভৰাইলৈ মিচাকৰ চোছ সলাওঁতে বজাক খুচি
মাৰিলে। পাচে তেঞোৰে পুতেক চুপিন ৰাজা হুই লান টুৰ্বান
আহমৰক নিলগাই নি দেৱগাৱৰ নামে কাটিলে। সেই খেনিকে
দোৰিয়া জান বোলে।

লাউত চিৰিং ডাকৰ, এই দৰ চেক্কাৰা বড় বড়ুৱা। কনাই
পাত্ৰৰ ১, কানমুং ১, লাইতাও ১, খামকন ১, থুম ১,
চামুক ১, চেক্কাথুন ১, খান লেক্স ১, লাকাপ
চুকাফা বজা দেওৰ ১, তালুং ১, কানপেক্স ১, চিঙ্গল ১, কনচেক্স
লগত অহা আহমৰ। ১, লাবেক্স ১, নপিৰ ১, বজক্স ১, তমাই ১,
লেমুং ১, বৰিজ ১, বসেন ১, বহাজ ১, ফংফাই ১, এল্লোমুং
১, এই ভেইশ ঘৰ ৰাজা দেৱৰ লগত অহা, নিয়মৰ আসম।

ডাইডামৰ ঘৰ, বাককত মোচাই, বেউতিগাৱা অসম, এই
তিনি ঘৰ নিয়মৰ অসম নহয়। চুহম ৰজা দেৱৰ দিনত যেতিয়া
৮ কোঞোৰে কটাকটি কৰি মৰিল, তেতিয়ায়ে এই তিনি ঘৰ
আসমৰ লগত সোমাই আসম হৈ থাকিল। খমিৰ এঘৰ পূৰ্বে
চুকাফা ৰজাৰ লগত অহা আসম।

মুচা গোহাঞি খেলৰ লাগিম হাতী মূৰৰ কৈলকৰ কহল ১,
কড় পানী ১, সৰু পানী ১, কিচি ১, নিমকোঁ ১, বকল ১, বকল
ৰাজ্যক ৰাজনীতি যোগাইছিল। তাৰ পাছত কড় কোৱাৰো

বৰাই নি বেংলু হাতী বৃষভ হাতীবুখীয়া পাতি থলে নি ।

তাৰে পুতেকক বাইউজীয়া মেলৰ অধিকাৰ পাতি
দুৱৰা ।

দুৱাৰ ঘৰত থাকিব দিলে । সেই দিনৰ পৰা হে
দুৱৰা নাম হল ।

কাপচান বুলিবৰ এটা আছিল এই কৈদৰ । ইয়াৰে মাক লুখুৰা
খুনৰ জীয়ৰী । এই নিমিত্তে হে সেই ঘৰক লুখুৰাখুনে নিলে । তাৰ

লৰালুৰি কুলত আহম হয় । লুখুৰাখুন হৈ হীন
বঙ্গ চিলা ।

হল । চুড়াম বজাৰ দিনত ফটুকাতলিত পত্ন
মাৰিবলৈ যাঞোতে দুৱাৰৰ ঘৰৰ বঙ্গা কুকুৰে পত্নৰ ঠেঙত কামোৰ
মাৰি ধৰি পহু ৰাখিলে । পাচে বজাই বঙ্গ পাই কুকুৰৰ নাম দিলে
বঙ্গাচিলা । সেই নামে এই ঘৰৰ নাম হল বঙ্গাচিলা ।

চুকাফা বজাৰ দিনত ছুটিয়াৰ নিলগীয়া গাঞত মানুহ অটি পাই লৈ
আছিল । কতো দিন থাকি সেই মানুহটিক উচৰ্গি চোমদেৱলৈ

দিলে ? তাৰ নাম দিলে চোমচিৰিজ । আৰে
পিতৃহান্, লুৰ্হান আঠ পুত্ৰ হল । তাৰে নাম খাতমুং, পানমুং, থ্ৰামুং,
আক লাগান ।

টেফাই মুং, লুচিং, লুঠকি, নজিউ, চাইমুং এই আঠ
পুত্ৰ । পাচে নজিউৰ ভনীয়েকেৰে বাদ উঠিল । সিহঁত ভায়েকে
এই কথা জানি নজিউক খুচি মাৰিব খুজিলে ; নজিউএ জানি দিৰ্ধো
পাৰ হুই পলাই গৈ চাওকাং বাণুক বড় গোহাঞিত শৰণে পশিলগৈ,
বোলে সাত ভায়ে খুচি মাৰিব খোজে দেৱে মোক বক্ষা কৰক, মঞি
হাহ কুকুৰা চোৱা হুই থাকিম । চাওকাং বাণুক বড় গোহাঞে ৰাখি
হাই চোৱাকৈ দিলে । তাৰে নাম থলে পিতৃহান । হাইক আহম
কথাৰে পিতৃ বোলে । যিহকে কি নাৰাখক ৰখীয়া হলে হান বোলে ।
এতেকে হে পিতৃহান নাম দিলে । সি মৰিলত তাৰ পুতেকেও হাই
চাইছিল । আহম কথাৰে পুতেকক লুক বোলে, এতেকে তাৰ নাম
দিলে লুকহান । সিও মৰিলত তাৰ পুতেকে হাই চাইছিল । আহম
কথাৰে নাতিঅকক লা বোলে, এই নিমিত্তেহে চোমচিৰিজ

পৰিনাতিৰ নাম থাকিল লাহান। চোমচিৰিঙ্গৰ সি সাত পুতেকৰ ঠালকেহে খাতোৱাল চেটিয়া বোলে এতিয়াও। নজিউ পলাই গৈ বড় গোহাঞিৰ খেলত সোমাই বল নিমিতে এতিয়াও সেই ঘৰকে লাহান বোলে। খাতোৱাল চেটিয়াৰে লাহানৰে একে বজ্জহ।

পূৰ্বে চুকাফা ৰাজা নামি আহি তিপামত আছোতে এক ঘৰি মৰাণ পালে। তাক ধৰি আনি জাঠি জোৰাই আনিলে তাৰ নাম দিলে থিং থিং। তাৰ পুতেকে বেজিৰ কানত চিতপাতৰ।

বেত স্তত স্তমুৰাই কুমুখা শিলে। তাৰ নাম থলে থিমৰত। খোৰা ৰজা দেৱৰ দিনত তাৰে নাতিঅকে নাম ললে চিতপাতৰ। এই ঘৰক বড় গোহাঞিৰ তিংখঙ্গিয়া হাতীমুৰত আহম কৈ দিলে। এই নিমিত্তে হে বড় গোহাঞিৰ তিংখঙ্গিয়া হাতীমুৰত থিমৰত পাতৰ বুলি মাতে।

আক বুঢ়া ৰজাদেৱৰ দিনত চাওকাং বাণুক গোহাঞিয়ে ছুটিয়াৰ গাঞো মাৰি অটি মানুহ আনিলে। বড় গোহাঞে তাক বৈথাকৈ লগত লৈ ফুৰাইছিল। পাচে সেই ছুটিয়াক মহাৰাজা জানি লগত ললেনি। তাক কাৰ্গা কামত ভাল পাই ৰজা দেৱে নাম দিলে হনহন পাতৰ। চুহুম ৰজাৰ দিনত তুৰবকৰ যুদ্ধত আপাহ পাই তাৰ নাম দিলে লুকতুহুঙ্গ। খোৰা ৰাজা দেৱৰ দিনত তাৰ পৰিনাতিৰ আপাহ পাই নাম দিলে হাৰিধং দুৰবা। বুঢ়া ৰজা দেৱৰ দিনত জইখাম্‌ডাং খাতলৈ ৰজাদেও গাঞোতে এয়ে শিয়ালৰ মাতে মাতি শিয়াল ধৰিলে। পাচে ৰজাদেৱে ৰং পাই বোলে ই শূকালি হে। সেই মাতে তাৰ নাম বল শূকালি। ইয়াৰ পুতেক নাতিয়ক কলিয়াবৰত পানীসিয়া পাতি ৰণকপ্ নামলৈ আছিল। পাচে লাজি বড়ফুকন।

এয়ে বুঢ়া ৰজাৰ দিনত হাজোৰ ভলয়াৰ যুদ্ধৰ পাচৰ পৰা নাম ললে লাজি বড়ফুকন। কুলত ই ছুটিয়া।

আক চুকাফা মহাৰাজা নামি আহি তিপামত আছোতে এক ঘৰাণে ৰজাক বেজেনা যোগাইছিল। আহম মাতেৰে বেজেনাক মাথু

বোলে। সেই মৰাণে নগাৰ বুকুত নগাক আগভেটি ৰাখিলে। এই
আপাহতে কানগণ বড় গোহাঞিৰ হাতত দি নাম
লান মাথু।

দিলে লানমাথু। কুলত এইঘৰ মৰাণ। আৰু পূৰ্বে
নডা বজাএ ছুটিয়া, কছাৰী, মৰাণ, নগা, বৰাহি কমতেখৰ এই বোৰৰ
খুত তুলিছিলে। পাচে ইয়াৰে খুত তুলিবলৈ তিনিটা মানুহ পঠাই দিলে।
কমতেখৰলৈকে বৰাহিলৈকে এটা, ছুটিয়ালৈকে
মৰাণ পাতৰ।

মৰাণলৈকে এটা, কছাৰীলৈকে নগালৈকে এটা।
পাচে বিমুন নামেৰে এইটো আহি কছাৰী নগাৰ খুত তুলি চুকাফা
মহাৰাজাৰ লগ ললেহি। পাচে ৰাজা বেথাকৈ তাৰ নাম দিলে বিমুন
পাতৰ, এতিয়া ও নডাৰ পৰা অহা এই ঘৰকেহে বোলে মৰাণ পাতৰ।

আৰু সি দুটাও খুত তুলি মহাৰাজাৰ লগলৈ আহিল। ৰজা
দেৱে বুঢ়া দেখি নাম দিলে থাওমুংখিমা। পাচে কতোদিন থাকি
মহাৰাজা নাম দিলে বেথাকৈ গডগঞাসন্দিকৈ।
গডগঞা সন্দিকৈ।

আৰু পূৰ্বে চুকাফা মহাৰাজাৰ দিনত ছুটিয়াৰ
গাঞো মাৰি অটা মানুহ আনিলে, সি বলম বাটিব পাৰে। পাচে
মহাৰাজা বলম বটা দেখি স্বৰ্গদেৱৰ ঘৰত চয়জৰি বটাকৈ দিলে।
চাঙ্গচাই নাম দি আহমৰ লগত থাকিব দিলে।

আৰু চুহান ৰজাৰ দিনত চাওকাং বাণুক বড় গোহাঞিৰ দিকিৰ
বেটীৰ লৰা অটি হল। সেই লৰাএ ডাঙ্গৰ হৈ বড় গোহাঞিৰ বজ্জহ
বুলি ফুৰিছিল। পাচে বড় গোহাঞে এই কথা শুনি খুচি মাৰিব
ধৰিলে। সেই লৰাএ এই কথা জানি নৈ পাৰ হৈ গৈ ফুলং খামপেং
বুঢ়া গোহাঞিত শৰণে পশিল গৈ। বোলে দেৱে মোক ৰক্ষা কৰক,
যদি নাৰাখে বড়গোহাঞে মাৰে; পাচে বুঢ়াগোহাঞে সেই লৰাক
ৰাখি পাপং নাম দি আহমৰ লগত পালে। এতিয়াও
পাপং।

সেই ঘৰক পাপং বোলে। যাতো বড়গোহাঞিৰ
বীৰ্যৰ লৰা বেটীত হল এই নিমিত্তে পাপং সহিতে বড়গোহাঞি
পৰিয়ালে জীয়াবী অনানিয়্য নকৰে।

আৰু চুহাৰ বজাদেৱৰ দিনত টকু নগাৰে কল লাগিছিল। সেই
বৰ্ণলৈ চাউকাং বাণুক গোহাঞিক পঠালে। বড়গোহাঞিৰ লগত
পুতেক নাজৰিজো গল, ভায়েক মাজুগোহাঞিও
নগা বণ।

গল। পাচে নগাৰে কটাকটি লাগিল। আমাৰ
মানুহ বিস্তৰ পৰিল। পাচে বড়গোহাঞে মানুহ পৰিবৰ দেখি
আগবাচি গৈ নগাকো ছই এক কাটিলে। নগায়ো ছৰি মাৰি খেদি
গৈ বড়গোহাঞিক কাটিলে, পুতেক নাজৰিজকো কাটিলে, ভায়েককো
কাটিলে। ক্ষত্ৰী বুলি বড়গোহাঞিৰ বাপেক পুতেকৰ শৱ নগায়ে
নিলে। পাচে স্বৰ্গদেৱে নপেচুৰ মানুহ সাজি ডুইকৈ পোতালে।
এই কাৰণে সে বড়গোহাঞি ফৈদীয়াই মূৰচিগা লাউ নেখাই;
ইবোৰক নৈখাবৰ দেখি আনেও নেখাই।

পাচে মহাৰাজা চাউকাং বাণুক বড়গোহাঞিৰ বড় পুতেক লাই
নাংবাকক মানুহ দুমুহ দি নগা বৰ্ণলৈ পঠালে। সি মানুহৰ লগ এৰি
বাটৰ পৰা পলাল। পাচে নাজচুঙ্গ ভাটিজাকে দেখি বোলে মোৰ
পুখাও পুলিনৰ নাম মুমাই হে। একেটোয়ে আটাইৰে দুৰ্বলস্থা
অনাই, এই বুলি আপুনি মানুহ দুমুহ লৈ নগাবৰ্ণলৈ গল। পাচে
নগাৰে বণ কৰি নগা বিস্তৰক কাটিলে। নগা বণ এৰি পলাল।

নাজচুঙ্গে খেদি গৈ নগাৰ পাৰ্শ্বস্থান গাঞো মাৰিলে। খানা
নাৱেৰে ডাঙ্গৰ নগা অটা ধৰি আনিলে। আহি দেৱতাক সেৱা
কৰিলেহি। দেৱতাও বিস্তৰ প্ৰশংসা কৰি বোলে ইয়াৰ এই মান
বয়সতে এই মান আপাহ পোৱা গল, আগলৈকো পাবলৈ আছেহে,
এই বুলি পুখাৰকৰ সলনি বজাদেৱে নাজচুঙ্গকে বড়গোহাঞি পাতিলে
আৰু খানা নাৱেৰে নগাক নি বড়গোহাঞিৰ খেলত আহমৰ লগত
পাতিলে। বুঢ়া বজাদেৱৰ দিনত তাৰ পুতেকক লিকচোৱানৰ
বড়া পাতিলে, এই কাৰণে এই ঘৰক ব বড়া বোলে। আৰু
চাউকাং বাণুক বড় গোহাঞিৰ বড় পুতেক লাইনাংবাকক
পাই বণ পলবীয়া বুলি বাণুকৰ বজ্জৰ লগৰ পৰা নি

দিহীজিয়া চৈয়না হাবিত পাভিলেনি। এই লাইনাংবাকৰ পুতেক অপুত্ৰক আছিল। পাচে দিহীজিয়া আহমৰ লৰা আটি তুলিলে। তাৰ সন্ততি বিস্তৰ হল। সেই বোৰকো বড় গোহাঞিৰ বঙ্গহ পুলি মাতিছিল। কতোদিন থাকি বুড়া বজাদেহৰ দিনত বড় গোহাঞিৰ বুঢ়া গোহাঞিৰ বঙ্গহক বিচাৰ কৰি যিবোৰৰ বীৰ্য্য বেয়া পালে, সেইবোৰক বিলৈগুটি কৰিলে। আৰু লাইনাংবাকৰ পুতেকে তোলা

দিহীজিয়া আহমৰ লৰাৰ পৰা যি বাটিছিল মানে চৈয়নিয়া সন্দিকৈ।

সেইবোৰক গোহাঞি নাম গুছাই দিহীজিয়া আহমৰ লগত দিলে। সিহঁতে দিহীজিয়া আহমৰ লগত কাণ্ডিত খাটিছিলে। পাচে গোহাঞি নাম গুছিলত চৈয়নিয়া সন্দিকৈ নাম ললে।

আৰু মাজো বজা দেৱৰ দিনত মাদুৰীয়াল গোহাঞি সলাল গোহাঞি এই দুয়ে দেৱতাত প্ৰাৰ্থনা কৰিলে বোলে চৈয়নিয়া সন্দিকৈ আমাৰ বঙ্গহ, স্বৰ্গদেৱে নিস্তাৰ কৰি দিয়ক। পাচে দেৱতাও দিহীজিয়া আহমৰ খেলৰ পৰা গুছাই, বিহমৰা পাট গুছাই চেটিয়া পাতৰৰ লগত দিলে। চৈয়নাতে মাটি বাড়ি দি পাতিলে। সেই সময়ৰ পৰাহে চেটিয়া পাতৰৰ খেলত খাটিছে। পূৰ্বৰ ৰণ পলৰিয়া লাইনাংবাকৰ আপোন গোষ্ঠি নহয় ইহঁত, যাতো লাইনাংবাকৰ পুতেকে তোলা। দিহীজিয়া আহমৰ লৰা তুলিলেনি। তাতে হে ইহঁতক চৈয়না সন্দিকৈ বোলে। বড় গোহাঞিও আমাৰ বঙ্গহ বোলে।

আৰু পূৰ্বে দিহীজিয়া বজা দেৱে বটাটেমনি মাৰি বাৰভূঞাক উত্তৰ কোলত পাভিলেনি। ভূঞাৰ নাম। উঠে ১, তমাই ১, বাই ১, সঁকাই ১, কোৰিক ১, উজিৰ ১, লক্ষৰ ১, বাৰভূঞা।

চোমদাৰ ১, সনাতন ১, কেহো ১, বাম্ভট ১, ভকতভূঞা ১। এই বাৰটা মুখ্য ভূঞা। আবে চাৰিটাকৈ নক বুৰিয়া ভূঞা দুকুড়ি আঠোটা। বটা ভাজি আনি লাচাখ কলিজা

জুঞাৰ ঘৰ নি স্বৰ্গদেৱে বাঁহবাড়িত পাতি এক ভালেকক সোনাৰি
নৈত পাতিলে, এক ভালেকক পৰ্বতত পাতিলে, এক ভালেকক খঞ্জিয়া
বুলিছিল। এই ঘৰে তিনি ঘৰ হল।

যেতিয়া স্বৰ্গদেৱে কছাৰীক মহাজিৰ পৰা খেদালে, তেতিয়াও
দেবভায়ে মানুহ দুগুহ দি লাচামক নি তাক টুপাক নাম দি মহাজিৰ
বাঁহবাড়িয়া
চেটিয়া।
অধিকাৰ পাতিলে। সেই সময়ৰ পৰাহে এই ঘৰক
বাঁহবাড়িয়া চেটিয়া বোলে। ই পূৰ্বৰ বটা মাৰি অনা
কলিতা। আৰু পূৰ্বৰ ফ্ৰাচেংমুন বড় গোহাঞি

যেতিয়া মহাজিৰা নগাৰ গাঞা মাৰে গৈ তাৰে নগাৰ খুনবাৱৰ লৰা
এটি লৈ আহিল। পাচে ফ্ৰাচেং মুন বড় গোহাঞি দদায়েক নাংচুং
অপুত্ৰক দেখি সেই নগাৰ লৰাটিকে তুলি লব লৈ দিলে। তাৰ নাম
দিলে চাউনাপাম। এতিয়াও মঠাডাঙ্গত চাউনাপাম কৈদীয়া সিহঁতকে
বোলে। আৰু নাজুঙ্গ গৰ্ভেৰে সৈতে আহোমৰ তিৰোতা এটা
আনিলে। তাইৰে লৰা এটি হল। সেই লৰাৰ নাম থলে চলিহা।

ইয়াৰে সন্ততি যি বাঢ়িছে সিহঁতকে মঠা ডাঙ্গত
চালিহা সন্দিকৈ।

চলিহা সন্দিকৈ বোলে। আৰু চাউক্ যাক বোলে
সিও তোলনীয়া নগাৰ লৰা। আৰু নেওগ যাক বোলে ইয়ো
আহোমৰ তোলনীয়া লৰা মঠাডাঙ্গীয়া। নাংচুঙ্গৰ বাহৰ আটাইবোৰ
এনে বিধৰ হে। নাজুঙ্গ অপুত্ৰক আছিল। পূৰ্বৰ বুঢ়া বজাদেৱো
কোঞাৰালি কালত বেউতি গাওঁত আহোতে বেউতি গঞা মাউত
গোহাঞিৰ বন্দী শ্ৰীফল কোছ, লাজি বড় জনা গোহাঞিৰ লগত মাছ
পছ মাৰি ফুৰিছিল। ই মাউত গোহাঞিৰ লগত থাকোতে, হাতীৰ
খইধাৰণ সকলো জানে। বড় জনা গোহাঞি দেৱে বেধাকৈ লগত
লৈ ফুৰাইছিল। আৰু বেউতি গাওঁৰ টঙ্গালি উক্সাৰ এই ঘৰো মহং
খোৱাৰ বন্দী, ভাগ সলাই বেউতি গঞা আহোমৰ লগত সোমাই
থাকিল। বাঘৰ এই ঘৰো গোহাঞি পৰিমাৰ বন্দী। পাচে লাজি
বড় জনা গোহাঞি দেৱ বজা হুই এই তিনি ঘৰক বন্দী নাম গুচাই

চমুৱা কৈ লগত ললেনি। পাচে শ্ৰীফল কোছক হাতীৰ আওতাও পাই হেন জানি হাতীৰ টেকেলাকৈ দিলে, হাতীও এটা দিলে। একদিনা হাতী ফুৰাঞোতে শ্ৰীফল কোছে মাউত গোহাঞিক লগ পাই বোলে দেওএ কলৈ যায়; এখান তামোল খাই যাক। পাচে মাউত গোহাঞে বোলে তঞি মোৰ হাতৰ গুছিবৰ কেই দিন হৈছে, তই মোৰ বন্দী, মোক তামোল খাচিব পানে কি। এই বুলি শ্ৰীফল কোছক বচত কৈ শপিলে। তাৰ সেই কথা মনত থাকিল। পাচে চাৰি মাহৰ পাচত জইখামডাং খাতত হাতী ফুৰাঞোতে বাটত মাউত গোহাঞিক লগ পাই বোলে দেৱৰ আগত বিশ্বাস কথা এটি কব লাগিছে দেৱে বব। এই বুলি তেঞো ওচৰলৈ হাতী নি খোচাই মাউত গোহাঞিক মৰালে আগৰ কথাৰে লই।

আৰু তনখাম বড়গোহাঞিৰ এক হেজাৰ বন্দী আছিল।
 বড় গোহাঞিৰ ছই পুতেক আছিল নাম—
 তনখাম বড় গোহাঞিৰ পুত্ৰ। লাৰান ১, চনমুন ১, লাচিত ১, বেকা ১,
 নাৰান খুন্দা ১, লাউ ১, এই ছই পুতেকৰ
 লাৰানকে চনমুনকে মেচাঘৰত পাতিলে। লাচিতক মেটেকাত
 পাতিলে। বেকাক ভিতৰ ডিমোত পাতিলে। খুন্দাক বাজ
 ডিমোত পাতিলে। লাউক পৰ্বতত পাতিলে। লাৰানক, সক
 পুতেক লাউক বড় গোহাঞে কেঁকোৰা দোলাত তুলি লৈ
 ফুৰাইছিল।

পাচে তনখাম বড় গোহাঞি মৃত্যু হলত কতদিন থাকি
 বড় গোহাঞিৰ বন্দী হাজাৰক মহাৰাজা আনি কাঁড়িকৈ আৰালি
 তলিত পাতিলে, নাম দিলে খৰঙ্গিয়া হাজাৰ।
 ফুল বড়ুৱা। তাৰে তিনি কুড়ি মানুহ কালি নি খোকোৰাৰ
 ফুল বাড়ী চোৱাকৈ দিলে। তাৰে ভিতৰৰ গুটিমালিক
 মূৰকৈ দিলে। কতদিন থাকি মহাৰাজা গুটিমালিৰ আপাহ
 পাই ফুল বড়ুৱা নাম দিলে। কুলত এই বৰ মৰাণ। আৰু

পূৰ্বে জ্ঞাচেজমুন বৰগোহাঞি যেতিয়া শদিয়াত ছুটিয়াক মাৰিলে, ছুটিয়া বজাৰ ভঁৰাৰী এটাএ দা এখান বাক এখান চুৰ কৰিলে বড় গোহাঞিক দি বৰিল হি। পাচে বড় গোহাঞি তাক আনি, আপোনাৰ খেলুয়াটক খোকোৰাত পাতিলেনি। সেই ছুটিয়াৰ পুতেক লাজিমুই, লাজিমপক, এই দুই। তনয়াম ভগাৰী চেটিয়া। বড় গোহাঞিৰ জীয়েক নাং চং গাভৰুক খোড়া

বজালৈ দিওঁতে লাজিমুই ছুটিয়াক যোতকত দিলে। পাচে বুঢ়া বজাদেৱে আপাহ পাই লাজিমুইক ভগাৰী গোহাঞি ভগাৰী চেটিয়া নাম দিলে। এই ঘৰ বড় গোহাঞিৰ ঘৰ-বন্দী। তাৰ ভায়েক লাজিমপক বড় গোহাঞিৰ ঘৰত ঘোড়া চোৱা হৈ থাকিল। কুলত এই ঘৰ আৰু ছুটিয়া।

বড় পাতৰৰ খেলত লাহবু বুলি বৰাহী এটা আছিল। চাউ কৰ নেওগ হৈ আছিল। সি অপুত্ৰক হুই আছিল। সেয়ে বানজাং নগাৰ লৰা এটি কিনি পো বধাকৈ তুলিলে। পিচে সেই লাহবু বৰাহী মৰিলত, সেই নগাৰ লৰাকে নি কচু আনৰ বড়া পাতিলে। পাচে মহাৰাজা কাৰ্য্য কামত ভাল পাই লাজি ফুকনৰ সলনি বড় ফুকন পাতিলে। এই নিমিত্তে হে নেওগ ফুকন বুলিছিল। ইয়াৰে পুতেক নামনিয়াল বড়

ফুকন হৈ বজাশম্ভৰ নাম ললে। বাপেক নেওগ ফুকন।

গড় গাঞত ৰাজমন্ত্ৰী নাওবৈচা ফুকন বুঢ়া বজা দেৱৰ দিনত।

আৰু বুঢ়াৰজা দেৱে ডাউকি ডাউচিং ইহতৰ জীয়াৰী আনি ধনা কুঞৰী, কলিয়া কুঞৰী বুলিছিল। দুয়ো জনা কুঞৰী অপুত্ৰক আছিল। দুয়ো কুঞৰীএ খাউৰিয়াল নগাৰ লৰা এটি আনি বেথাকৈ তুলিছিল। পাচে দুয়ো কুঞৰী মৰিলত, কুঞৰীৰ ভাত বঢ়াবলৈ সেই লৰাকে দিলে। তাৰে নাম জপৰ জল। ই নিমিত্তে হে নগাৰ পোৰাতিক ভাত ধৰা বোলে। ই খাউৰিয়াল নগা।

আৰু পূৰ্বে বুঢ়াৰজা দেৱক দোপনৰিয়া নগায়ে তিনিটি লৰা ভেটিছে। এটিৰ নাম আও, এটিৰ নাম আপম, এটিৰ নাম লাচিত। এটি মৰিল কতদিন থাকি। ষোঁড়া কোঞৰ। মহাৰাজা লাচিতক ভৈৰৱ মাটি বাড়িদি পাতিলে। চাওভাঙ্গৰ বড়ুৱা পাতিলে। আৰু দেৱতায়ৈ আওক নি পো বুলি তুলিছিল। তাৰ নাম দিলে আও গোহাঞি। মোৰ তোলনীয়া পো বুলি উজনি জখলা দিলে, খাৰ চুবলৈ হাতী মাউত, ষোঁড়া চোৱাক গিয়াতি পাতি দিলে। ষোঁড়াৰ বড়ুৱা পাতি ষোঁড়া কোঞৰ নাম দিলে।

আৰু বুঢ়া বজাদেৱৰ দিনত এজনাক বেজিনী কুঞৰি বুলি-ছিল। তেঞো বজাৰ গা জাৰিছিল। তেঞোৰে বেটি চাৰিজনী আছিল। কছাৰিঅনী এজনী কুছুনী এজনী আহোমনী এজনী ধুবুনী এজনী। কছাৰিঅনীৰ লুকুমাই এটি হল। সেই লৰাক বজাদেৱে পো কৈ তুলিছিল। কতদিন থাকি তাক চোৱালী বিয়া কৰাই দিলে। তাৰে লৰা এটা হল। সেই লৰাকে বজাদেৱে মোৰ নাতি বুলি তুলিছিল। পাচে তাকো বিবাহ কৰালে। তুংখঙ্গীয়া বজাদেৱৰ দিনত তাৰে বুঢ়া চেটিয়া নাম দিলে। আৰু ধুবুনীৰ লৰাৰ নাম দিলে পিলিকা ধোবা। তাকো স্বৰ্গদেৱে মাটি বাডি দি পাতিলে, আটাই ধোৱাৰে অধিকাৰ কৈ দিলে। কুছুনীৰ লৰাক বোলে ছুটীয়া পঁইত। এই তিনি ঘৰ বুঢ়া বজা দেৱৰ বেজিনী কুঞৰীৰ বেটাৰ লৰা।

আৰু দিহীঙ্গিয়া বজাদেৱে বানফা নগাৰ খুনবাৱেৰে সখী সাজি কৰিছিল। খুনবাওৰ নাম কাৰেঙ্গপা। একদিন খুন-বাওক বজাদেৱে চান্দলৈকে নি ভাত খুৱাইছিল, বজাদেও খাইছিল; পাচে লুখুৰাখুনৰ জীয়ৰী ঝাকৰিয়া কুঞৰী এজনএ বজাৰ আল ধৰিছিল। পাচে সেই বজাৰ কুঞৰীএ, খুনবাৱে ভাত ধোৱা চাই আছে। বজাদেৱে পানীলৈ হাত মেলি আছে। আই কুঞৰীদেৱে

মন নকৰে। পাচে বজা দেৱে খংকৈ বোলে এই মোলৈ মন নকৰে, নগাৰ ধুনবাত্ত হে মন সোমাল, এই বুলি সেই জনা কুণ্ডলীক ধুনবাওলৈকে দিলে। পাচে এক বৎসৰৰ মূৰত ধুনবাওৰ দিকিৰ নগা বড়পাত্ৰ।

এটি লৰা হল নাম খলে চেংকন। পাচে সেই লৰাক মহাৰাজা আনি ডাঙ্গৰ কৰি ছোৱালী বিবাহ কৰাই দিলে। সেই ছোৱালীৰ তাৰে দিকিৰ লৰা এটি হল। তাকো মহাৰাজা তুলিলেনি। তাৰ নাম দিলে কনচেং। দিহীঙ্গিয়া বজা দেৱৰ দিনত নগাৰণত আপাহ পাই তাকে বড় পাত্ৰ পাতিলে। এই নিমিত্তে হে এতিয়াও এই ঘৰক নগা পাত্ৰ কোলে, আৰু পূৰ্বে বাণুকীয়া বড় গোহাঞিৰ জিয়ৰী এটা, টেপৰ তলীয়া বুঢ়া গোহাঞি কৈদীয়া নাপেত গোহাঞি লৈ পৰিছিল। সেই ছোৱালীৰ লগত কছাৰীঅনী বেটা এজনী দিছিল, পুতেকে সৈতে; পাচে নাপেত গোহাঞি সেই কছাৰীঅনী বেটা এৰে খোৱাবোৱা কৰিছিল। তাইৰ লৰাটিক পো বুলি লৈ ফুৰাইছিল। পাচে যেয়ে দেখে সেয়ে সোধে গোহাঞি এইটি কাৰ লৰা। গোহাঞি বোলে ই মোৰ লাই লাই সন্দিকৈ।

পো। পাচে এদিন গড়ৰ ভিতৰলৈ কো লৈ গল। বজা ওলালত সেই লৰাকে হাতত ধৰি আঠু পাৰিছিল। বজা দেৱে দেখি স্মিলিলে, গোহাঞি এইটি তোৰ কি হয়। গোহাঞি বোলে স্বৰ্গদেৱ এইটি মোৰ লাই পো হয়। পাচে বজা বোলে ই তইতৰ লগত জিন যাব নোৱাৰিব। তোৰ লাই পুতেকক বড় কুণ্ডলীৰ ফালে চমুআকৈ খাটিবলৈ দে। এতেকে হে এই ঘৰক লাই সন্দিকৈ বোলে।

আৰু ভটিয়াপৰীয়া নাওবৈচা কুকনৰ এই ঘৰ কছাৰীঅনী বেটাৰ জহৰা লৰা চাৰিঙ্গত থাকিল গৈ। এতিয়া নাও লৈছে চেঙ্গবাই। ই পূৰ্বে বাণুকীয়া বড় গোহাঞি কৈদীয়াৰ বন্দী টিপিৰা কছাৰীৰ জীয়ৰীৰ জহৰা লৰা। এতিয়াও সেয়ে টিপিৰা কছাৰীৰ ভাই পো বড় গোহাঞি কৈদীয়াৰ ঘৰত আছে। আৰু পূৰ্বে যি লান ভুৰ্জান

আহোমে চুহান বজাক খুচি মাৰিলে তাক কাটিলভ ভাবে বন্দী খেলুজত আছিল। পাচে খোড়া বজাৰ ভায়েক দেৱ বজাক যেতিয়া চাৰিঙ্গ বজা পাতিলে, সেই সময়ত লান তুৰ্বান আহোমৰ বন্দী খেলুজৰ পৰা পলাল, চাৰিঙ্গ বজাদেৱে বিচাৰ কৰি নাপালে। আৰু বড় চিৰিঙ্গৰ এই ঘৰো কেঞোখুন বোলে। ইহঁত জাতত নগা। আহোম বড়ুৱাৰ এই ঘৰো ছুটীয়া বজাৰ কটকী টংটে বোলে। এই দুয়ো ঘৰ আপোনাৰ বজাত পলাই বজাদেৱৰ লগত অহা কেঞোখুন নাম লৈছেহি। খোড়া বজা দেৱৰ গাভৰু কুঞবীৰ লগত অহা পেলন ফুকনৰ এই ঘৰ জাতত নড়া। নড়াকোঞৰ ফুকনৰ ঘৰো আৰু নড়া বাই লুঙ্গো যোতকত অহা বন্দী; ইও জাতত নড়া। আঠৈ খোৱা দেঞো খাইৰ ঘৰো জাতত নড়া। বানোৱা হাজৰিকীয়াৰ ঘৰো সোন্দৰ গোহাঞে ডেমেষাত পাই অনা, ই জাতত মগলু। ডেকা চেটিয়াৰ এই ঘৰ জাতত গাৰো। পূৰ্বে খোড়া বজা দেৱৰ ভায়েক বজাদেৱক যেতিয়া চাৰিঙ্গীয়া বজা পাতিলে, সেই সময়ত বড় গোহাঞিৰ খেলৰ দুঘৰ, বুঢ়া গোহাঞিৰ খেলৰ দুঘৰ, এই চাৰি ঘৰক দেও বজাৰ লগত সন্দিকৈ কৰি চাৰিঙ্গত পাতিলে। বড় গোহাঞিৰ খেলৰ মাছ খোৱা সন্দিকৈ এঘৰ, চাৰিঙ্গীয়া সন্দিকৈ এঘৰ, এই দুঘৰক খোড়া বজা দেৱে সন্দিকৈ নাম দিলে আৰু লেচাম চুটীয়া বড় গোহাঞিৰ পৰিয়াৰ বন্দী। বজাৰ শশুৰৰ বড় জীএকক পুখুৰিপৰীয়া মাউত গোহাঞি লৈ দিছিল।

পাচে কত দিন থাকি বজা দেৱে বজা শশুৰৰ বড় জীএকক গোহাঞিৰ ঘৰৰ পৰা নি পৰ্বতত পৰ্বতীয়া কুঞবী পাতিলে। সেই সময়ত লাচাম চুটীয়া আই কুঞবীৰ লগত টেকেলা বড়া হৈ আছিল। পাচে বজা দেৱে আই কুঞবী দেৱক পৰ্বতীয়া ফুকন। বোলে পুখুৰিপৰীয়া মাউত গোহাঞিক তঞি মৰা। আই কুঞবী দেৱে বজাদেৱৰ কথা কলৈ লাচাম টেকেলা বড়াক পঠাই আগৰ গিৰীয়েক পুখুৰিপৰীয়া মাউত গোহাঞিক মৰালে।

সেই আপাহতে ভগবীয়া বজাদেৱে লাচাম বড়াক বড়ৰূপে বেধা কৰিছিল। এই লাচামৰ পুতেকক পৰ্বতীয়া বজা দেৱে গামোখাক ভাজি পৰ্বতীয়া ফুকন পাতিলে।

আৰু বুঢ়া বজা দেৱৰ দিনত বাৰুকৰ পৰা বড় গোহাঞি পৰিয়া ভোকোলা গোহাঞিক ঘৰ ফালি আনি দিহীঙ্গত পাতিলে। তেঞি অপুত্ৰক আছিল। পাচে মিৰীৰ লৰা এটি পো বধাকৈ তুলিলে, তাৰ নাম দিলে মিৰী সন্দিকৈ। তাৰে পোনতিকেহে বোলে এতিয়াও মিৰীসন্দিকৈ। আৰু এই লগতে দিলীহিয়াল বুঢ়া গোহাঞি পৰিয়া এঘৰ নি গৰুধৰাত পাতিলেনি নৈৰ কাষৰত। এই নিমিত্তে হে এতিয়াও সেই ঘৰক গৰু ধৰীয়া গোহাঞি বোলে। আৰু দিহীঙ্গিয়া বড় গোহাঞি পৰিয়া মিৰী সন্দিকৈৰ বাহৰ এঘৰ ফালি বুঢ়া বজা দেৱৰ দিনত অভয়পুৰত পাতিলে। এই লগতে দিহীঙ্গত বাৰে সন্দিকৈ পাতিলে। আৰু পূৰ্বে ডিম আল বেকা গোহাঞিৰ জীয়ৰী বেউতি ভূঞা আহোমত পৰিল। পাচে সেই জীয়ৰীৰ পুতেক এটি, জীয়েক এটি হল। পাচে সেই জীয়ৰী মৃত্যু হল। ছোৱালীটাকে লৰাটাকে বড় গোহাঞি তুলিলে নি। পাচে সেই ছোৱালীটি ডাঙ্গৰ হলত, খোড়া বজা দেৱত নমাঞি দিলে। সেই জনা কুঞৰীৰ হে লৰা লাজিবড় জনা গোহাঞি, বুঢ়া বজা নাম ললে। পাচে বজা হুই বোলে মঞি বড় গোহাঞিৰ জীয়ৰীৰ হে লৰা। এই বুলি মোমায়েক খামচিল গোহাঞিক আনি কছাৰীৰ বগত বড় গোহাঞি পাতিলে।

পাচে বড় গোহাঞি হৈ হাতীৰ ওপৰৰ পৰা হাগি পঠালে, নাম ললে গুঞিমেল বড় গোহাঞি। এওঁৰে বজ্জহ কন্দী এঘৰ, পুখি পঢ়া এঘৰ আৰু বড় গোহাঞি পৰিয়া লাজলাউ বাহৰ ঠানুৱা গোহাঞি, বাড়ী বামুনি বেটীক ভিৰোতাকৈ ললে। তাইৰে পুতেক এটি হল। তাৰে নাম থলে লাজিচঙ্গ। গাৰো কোঞৰৰ জীয়ৰী লৰি মাকে তুলিলে। এই লাজিচঙ্গ গোহাঞিয়ে, ভগবীয়া

ৰজা দেৱৰ দিনত চাউবেকৰ শইকিয়া হল। এয়ে ভগনীয়া ৰজা দেৱৰ দিনত ৰজা শশুৰেবে একে কথা হৈ পৰ্বতীয়া বড় গোহাঞিক মৰালে। আৰু পূৰ্বে ৰজা দেৱলৈ লাই সন্দিকৈৰ জীয়ৰী এজনী পৰিছিল। তেওঁৰে ভনীয়েক এজনী এক আহোমত পৰিছিল। পাচে বান্ধক আই কুণ্ডলীক চাবলৈ আহিল গৰ্ভেৰে সৈতে। তেওঁৰে ততে গভুৰা লৰা এটি হল। ৰজা দেৱে বোলে মোৰ গড় ভিতৰত যে লৰা হল, ইয়াৰ নাম ঘৰ-পাতৰ। এই নিমিত্তেহে এতিয়াও সেই ঘৰক ঘৰ পাতৰ বোলে।

আৰু দিহীঙ্গিয়া ৰজা দেৱৰ দিনত এক ডিয়াৰ হতোয়াএ দৌল বন্ধালে। সেই দৌল বড় সুন্দৰ হল। ৰজা দেৱে চাই ভাল দেখি পাচে সেই ডিয়াক বটা বাহন দি তাৰ নাম দিলে দৌল চেটিয়া। চইনা সন্দিকৈয়ে গৰ্ভেৰে তিৰোতা এটা আনিলে। তাইৰে লৰা এটি হল। এই জহৰা লৰায়ে চৈনা সন্দিকৈৰ বঙ্গহ বুলি, নাওবৈচা ফুকন হল নাম জীউধন।

গুণ্ণিমেলো গোহাঞিৰ ঘৰণীয়েক পাতৰৰ জীয়েক মফাৰ জীয়ৰি এটা বেটাকৈ মেলাইছিল। সেই বেটাৰ জহৰা লৰা এটি হল। সেই লৰাএ ডাঙ্গৰ ছই বড় গোহাঞিৰ বঙ্গহ বুলি হেঙ্গদান খৰা হল, নাও জপৰা।

পঞ্চম অধ্যায় ।

নগা. ছুটীয়া আৰু কছাৰী বণ ।

পূৰ্বে নড়া ৰাজ্যৰ পৰা ছুটীয়া আৰু বড়া বুড়ুক সহিতে
আলচ কৰি সেই ৰাজ্যৰ পৰা গুছি আহিল ; সেই লগত অহা

ডাঙ্গৰীয়া, চাখনলাক ১, মুংখুৰ ১, কাখুমু ১,
চুকাফা ।

মুংজি ১, কাগুন ১, খাউমুংবানলু ১, কেওখুন ১,
খুন্তুং ১, পাইক ৩০০০, দস্তাল হাথি, মাখুন্দী ১ জনী, তাৰ
মাউত ফংপিম, ঘোড়া ৩০০, বাটত লগ ধৰি অহা নলু তেয়েৰে
ডাঙ্গৰীয়া নটা । পাচে নড়াৰে পৰা তিনি বৎসৰে পালেহি
পুনৰ্ভি, তাৰ পৰা ছই বৎসৰে পালেহি হাতী ধৰা, তাৰে পৰা
নৈ পাৰ হৈ দুবৎসৰে পালেহি বিবেন, তাৰে পৰা দুই বৎসৰে
পালেহি চাখাই । তাৰ পৰা ১ বৎসৰে পালেহি মগলু, তাৰ পৰা
বানৰাক, মুনক্ৰিঃ এই দুই ৰাজ্য মাৰিবলৈ পাঞ্চিলে । ডাঙ্গৰীয়া
খুন্তুং ১, কাখুমু ১, কাগুন ১, খাউমুংবানলু ১, কেওখুন ১ এই সকল
সেই দুই ৰাজ্য মাৰি পুনৰ্ভাৰ মগলুতে ৰজাৰ লগ ধৰিলেহি । পাচে
তাৰ পৰা লংপেতলৈ আহিল । তাৰ পৰা লাখামলৈ আহিল । তাৰ
পৰা মুপানলৈ আহিল । তাৰ পৰা কাকলৈ আহিল । তাৰ পৰা
বড দুৰাৰলৈ আহিল । তাৰ পৰা ঝিৰা পানলৈ আহিল । তাৰ পৰা
নামতিলিকলৈ আহিল । তাৰ পৰা এ বৎসৰে খামজাজ পালেহি ।
তাৰ পৰা নগাক মাৰিবলৈ ডাঙ্গৰীয়াবোৰক পাঞ্চিলে ।

নগা ওবখু ১, খানলাহ ১, তিজাং ১, বিলাও ১, লেতমা ১, পালুক
১, তাকক ১, এই সাতখন নগাৰ গাঞ আপুনি বৰিল । পাচে
সেই বৰা নগা হাতে ডাঙ্গৰীয়া বোৰে তপলাক,
খুন্তেঙ ।

তপলু, এই দুই খান গাঞ নগাৰ মৰালে । এই বোৰ
নগাৰ অধিকাৰী কৰি খামডাজত কাখুমুজক ডাঙ্গৰীয়া পাতিধৈ

কমডাঙ্গলৈ আহিল, তাৰ পৰা ডইকাউৰলৈ আহিল। তাত থাকি খামভেন, খুনতেঙ্গ, ডঙ্গতিঙ্গ, জেখাম এই চাৰিখন গ্ৰাম মাৰিলে। সেই নগাৰে যি সকলে বড় কথা মাতিলে, তাক ককায়েকৰ মঙ্গহ ভায়েকক খুয়ালে, ভায়েকৰ মঙ্গহ ককায়েকক খুয়ালে। পাচে ডইকাউৰৰ পৰা নামপুঙ্গলৈ আহিল। তাৰ পৰা নামকলৈ আহিল। নামকত হাতী ঘোড়া পাৰ কৰিবলৈ নগাএ ভুৰ বান্ধি দিলে। পাৰ হুই দিহীঙ্গে উজাই লাখনে, তেলচা, এই দুইখান গাঞি মাৰিলে। তৈতে অধিকাৰী কৰি খুনতেঙ্গক থৈ আহিল।

পাচে দিহীঙ্গে ভটিয়াই তিপামলৈ আহিল। তাতে ৫ বৎসৰ থাকি হাবি গাতি দেখি নেথাকি লুইতে ভটিয়াই হাবুঙ্গলৈ আহিল। তৈতে ৩ বৎসৰ থাকি তলজোয়া গাতি দেখি নাথাকি দিলীহ মুখলৈ আহিল। তিপামৰ পৰা পানী আহিবৰ জানি তৈতো চঙ্তক্।

না থাকি উলটি দিখোএ উজাই শিলপানীলৈ আহিল। তাতে জুখি দিখোৰ পানী তকৈ দোজোখা গধুৰ পাই চংতক নাও দিলে। তাৰেপৰা চংতক বোলে। তাতে চাৰি বৎসৰ থাকি তাউখুননাকক অধিকাৰ পাতি থৈ শিমলুগুৰিলৈ আহিল। তাতে পাঁচ বৎসৰ থাকি বানচাঙ্গলৈ আহিল। তাতে ন ভাত খাই পৰ্বতলৈ আহিল। তাতে উত্তৰে দখিনে পথৰা ঘোড়াৰে ফুৰি সোণ ৯ টকা, তয় ২ গছ, খাম ১, লুৰাৰেতু কৰি নগৰ ললে। তাৰ পাচ বৎসৰৰ পাচত বজা মৃত্যু হল, ভোগ ৪৪ বৎসৰ।

তেঞোৰে পুত্ৰ বজা হল। ব'জ ভোগ ৩২ বৎসৰ। তেঞোৰ পুত্ৰ চুহঙ্গিফা বজা হল; ব'জ ভোগ ৩৮ বৎসৰ। তেঞো মৰিলত ৫ বৎসৰ অৰাজ্য আছিল। পাচে ডাঙ্গৰীয়া সকলে আলটি বিচাৰ কৰি তিপাম গাঞিৰ পৰা বিচাৰি আনি চুতেআহক আন আন বজা।

বজা পাতিলে। তেঞো সহিতে ছুটিয়া বজা এৰে সাজি সখী বন্ধালে। কতোদিন থাকি পাচে মিত্ৰতাক দৰ্শায়, নাও খেলাই বংকৰো বুলি চল কৰি নাৰত তুলিলে গৈ মাৰিলেনি, ব'জ

ভোগ ১৩ বৎসৰ। চাউকামৰে বজা হল। ৰাজ ভোগ ১০ বৎসৰ। এওঁ মৰিলত অৰাজ্য ৩ বৎসৰ। পাচে ডাঙ্গৰীয়াবোৰে আলটি উপায়কৈ দিলীহৰ পৰা বিচাৰি আনি চাউচকৰ খলত বজা পাতিলে।

তেঞোঁৰে দিনত তিপমীয়া ডাউবঙ্গচোঙ্গৰ জীয়েক নাং নাং চন্ননা নাও আছিল, তেঞোকে কুয়ৰি পাতিলে; পূৰ্বেৰ বাপেক মাকৰ ঘৰত আচোতে তিপামৰ বজা সহিতে সেই তিপাম বজা।

কুয়ৰিৰে লেনা-দেনা আছিল। পাছে ৰাজা আনিলতে দুগছ স্তব্ধৰ হাৰ দি পঠালে; এই কথা বার্তা ৰাজা জানিলে তিপমিয়া ৰজায়ে কুঞৰিৰ বঙ্গহেও বজা জানিব হেন জানি, কুঞৰিৰ বাপেক তাউবঙ্গচোঙ্গ নড়াইল পলাই গল। তাউতাঙ্গচিঙ্গলাঙ্গে ঝিংলামে বজাৰ এখেতলৈ আহিল; বজাও সিহঁতক একো নুবুলি মনৰ কথা মনতে থলে। পাচে বজাও বানফাৰ নগাক মহ গৰু দি বৰাই আনি ভাল ভাল লোকক কাটিলে; তাত পাছে তিপমিয়া বোৰকো কাটিলে। তাওতাংচিংলাঙ্গে, তামংৰাএ দুয়ো গৈ নড়া ৰজাত লগালগৈ।

পাচে নৰা ৰাজাও, তাংচিলাঙ্গপাওক পঠালে বণ কৰিবলৈ। সি আহি তিপামত বলহি। এই কথা শুনি বজাও হাতিত উঠি ডাঙ্গৰিয়া সকল সহিতে তিপামৰ কুহিআৰ বাড়ীলৈ খেদি গল। আমাৰ ডাঙ্গৰিয়া খাউমুন, চাউকুন ঘোড়াত উঠি গঢ় সোমাই ধৰিলেগৈ; পাচে নড়াএ জাঠি মাৰিব ধৰিলে। এপাট জাঠি বজাৰ গাত পড়িল; এতেকে আমাৰবোৰে টানকৈ ধৰিলে। বৰ নোৱাৰি নড়া ভাগিল। তিপামৰ ৰজায়ে, তামংৰাএ দুই নড়াৰ লগত নগৈ, কমতেম্বৰত পলাই সোমালগৈ।

তাত পাছে আমাৰ বজাও মৰিল, ৰাজ ভোগ ১০ বৎসৰ। তেওঁৰ পুত্ৰ ছজাঙ্গ ৰাজা হল, ৰাজ ভোগ ১৬ বৎসৰ। তাত পাছে চুফং ৰাজা হল, ৰাজ ভোগ ১৮ বৎসৰ। তাত পাছে ছুচেন ৰাজা হল। তেওঁৰ দিনত একদিন দিনতে আন্ধাৰ কৰিলে। তাত পাছে ষাম্পা বজাএ

ভিনি ধন নাকৈ লৈ ৰাজ্যত গোচৰ কৰিলেহি বোলে টংচু নগাএ
আমাক দুৰ্বল কৰে ; সৰ্গৰ দেৱ তাক মাৰি দিয়ক । পাচে ৰজায়ে
টংচু নগা ।

নগাক মাৰিবলৈ চাওকাংবান্‌কককে, থাউৰিজকে ২
আগকৰি পাকিলে । পাচতে ৰজাও গল । ৰণ
লাগিলত দুইজনা ডাকৰিয়া পড়িল । পাইক পড়িল ১৪০ । পাছে ৰজা
দুই বাপেক পুতেক উলতি আহিল, জেঠমাহ ৰজাও মৰিল । ৰাজ
ভোগ ২৭ বৎসৰ । তেওঁৰে পুতেক ছহনফা ৰজা হল । পাচে টংচু
নগাক মাৰিবলৈ এওমুঙ্গক পাকিলে ।

এনে সময়তে চৈত্ৰমাস কছাৰিএ টংচুতে ৰণ ধৰিলেহি । এই কথা
সুনি আমাৰ ৰজাও চাউপেংলুক, প্লায়লুং হাতি দি ৰণৰ মূৰ পাতি
পাকিলে । চেলাউচেঙ্গ নেওগক গঢ় পাতিব দিলে । ইবোৰো
গঢ়তে বলগৈ । পাচে কচাৰিএ গঢ়ত নধৰি পাঞ্জৰে বাট কাটি আনি
ইবোৰক ধৰিলেহি । পাছে চাউপেংমুন প্লায়লুং হাতিত উঠি ধৰিলেহি ।
বলে নোয়াৰি হুকি আহিল । ৰজাও দিখোৰ কোথলৈ গৈছিল ।
কচাৰিএও টংচুলৈ খেদি আনিলে । আগে জি এওমুং গৈছিল সি
ৰণত পৰিল । পাইক পড়িল ১৫০ । পাছে হাতি ১, তিৰতা ১
জন, বন্দি ১০, এই খিনি দী কথাবাক্তা হৈ গ্ৰীতি কৰি পঠালে ।

পাছে বৰা নগাএ আহোমৰ ৪টা ৰূপ ডাঁড়ি ললে । এই কথা
তাৰ মনত আছিল । পাচে কতোদিন গৈ ৰজাৰ ঘৰৰ টুপ ভাগিল ।
আগে জাৰ ৰূপ ডাঁড়ি ললে, সেইয়ে বাঁহৰ চুলাত
আউনিয়া নগা ।

জাঠি ভৰাই আনিছিল । বন কৰিবৰ ভাবেৰে চল
চায়িছিলে । ৰজাও মিচাকতে বহিছিলে । পাচে ৰজাক খুচি
মাৰিলে । ৰাজ ভোগ ৬ বৎসৰ । পাছে তাকো মাৰিলে । পাচে
তেওঁৰ পুতেক চুপ্লিং ৰজা হল ; তেওঁকে চাউলুংখাম পেপে মাৰিলে ;
ৰাজ ভোগ ৪ বৎসৰ । পাচে চুকং ৰজা হল । কতদিন সেই পৰ্বৰত
পৰা মিহিজলৈ আহিল । পাঁচ বৎসৰ পাচে থাউমুন ডিবানককে,
থাউমুংখাম পেজকে আউনিয়া নগাক জুৰিবলৈ পাকিলে । ইবোৰো

জাবৰ দেখি নগাও ভয় হৈ কোঞৰি ১টা, হাতি ১টা দি মাতিলে। তাকে লৈ ইবোৰো উলটি আহিল। তাৰ ৫ বৎসৰ পাচত হাবুঙ্গৰ পানবাৰি ললেগৈ।

তাৰ ২ বৎসৰৰ পাচত চুটিয়াৰ খিৰনাৰানে, চেক্সাকটায়েদি বাট কাটা গ্ৰাহিল। দিখৌ মুখত বলহি। বজা এই কথা শুনি চাউচিখেন, থাউমুং বানলু এই সকলক পাকিলে। নাৱে তৰে ধৰিলে গৈ।

ইবোৰে ধৰিলত সি ৰব নোৱাৰি ভাগিল। আমাৰ ছুটিয়াৰ লগত ৰণ।

বজাও হাবুঙ্গৰ পৰা দিহিঙ্গ মুখলৈ গ্ৰাহিল। চুটিয়াৰ বজা খিৰনাৰানে এখেত ৰণ হাৰি দিহিঙ্গৰ গঢ়ত ধৰিলেহি। গঢ়ৰ পৰা ওলাই এওমুঙ্গে ৰণ ধৰিলেহি। পাচে চুটিয়াএ এওমুঙ্গক মাৰিলেহি। পাচে বড়াবড়ুকক চেক্সাকটালৈ পাকিলে। তাৰ পাচত বজাও গল; ইবোৰেও চুটিয়াক খেদি নি দিহিঙ্গ মুখ ঠেকালেনি। আমাৰ মানুহে চুটিয়াৰ নাও এখন, গোধা মানুহ এটি পায় চেক্সাকটাতে বজাত যোগালেনি। ৰাজাও তাত বাৰ্তা সূখিলে বোলে চুটিয়া কত আছে, সি বোলে দিবুৰ মুখত আছে।

থাউমুনচঙ্গকে কিলুঙ্গকে দিবোৰো মুখত গঢ় বান্ধি থাকিব দিলে; বজাও চেক্সাকটাৰ পৰা পৰ্বতলৈ আহিল। তৈতে দেওহুগ কৰি চেচামুখলৈ মাঘত গল। দিবোৰো মুখত গঢ় বান্ধিবৰ দেখি চুটিয়া লাডপৰালৈ গল। তাৰে থাবাননাউ বুলি এটা বড়ুয়া কিছুমান ঠাটেৰে দিবোৰো মুখৰ গঢ়ত ৰণ ধৰিলেহি। পাচে চেচাৰ পৰা বজাও দিবোৰোলৈ গল। থাউমুন চেঙ্গে কিলুঙ্গে নাৱে তৰে খেদি নি সদিয়ালৈকে নিলে। আলাগি চেটিয়াএ চুটিয়াৰ কাঁজিতোৰাক খেদি নিলে; বজাও পাছে পাছে সদিয়ালৈ খেদি নিলে।

পাছে চুটিয়াএ থামুন চুঙ্গেৰে, কিলুঙ্গেৰে এখেলৈ কটকি পাচিলে; থাউমুনছুঙ্গলৈ দিলে, সোনাৰ হাৰ ২ গচ, পাটি ২ সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ।

খান; কিলুঙ্গলৈ দিলে কঁড়িয়া এজোৰ, পাটি ২খান। বোলে আমাকখেদাকোড়া নকৰক; বৎসৰি বৎসৰি কৰভাৰ দি থাকিম।

এই কথা সিবোৰে বজালৈ জনালে। বজাও লাখে পাচনিভ কৰি এই খান বুলি গল; বোলে তাৰ যি সোনৰ ডণ্ড, খাট, মেকুৰি আছে, তাক মোলৈ দিয়া হক; ৰূপৰ ডণ্ড, খাট, মেকুৰি জি আছে, তাকে ৰাখোক। সি আৰু বড় কুণ্ডলিকৈ মাকুন্দি হাতিকৈ মোখ্য কৰি বড়হাটে দি হাতি ১০টা দি আহোক। পাছে চুটিয়া বজায়ে শুনি এইখান বুলিলে বোলে ভাল; কুণ্ডলিকো মাখুন্দি হাতিকো আৰু যি ১০টা হাতি খুজিছে তাকো মই দিম; সোনৰ ডণ্ড, খাট, জি খুজিছে সি মোৰ বুপা ককাৰ কালৰ সৰ্বস্ব, তাক মই দিব নোৱাৰো। নকৈ গটাই হে দিব পাৰো, যদি মোক এক মাহ মানলৈ দিন দিয়ে। পাচে কটকিত কৰি দি পঠালে। খাউমুনাচুঙ্গলৈ, সোনৰ খাপৰ চিকন ৰাপি এটা, সোনৰ খাক এজোৰ, সোনোয়ালি পয়জাৰ এজোৰ, হাতি ২টা, পাট ২ খান। কিলুঙ্গলৈ সোনৰ খাক এজোৰ, ঘোড়া ২টা, হাতি ২টা, পাটি ২ খান।

কিলুঙ্গলৈ জি পাটি দিলে তাৰে ভিতৰত, ৰণক মনে, চুৰি বুলিয়ো কয়। কটাৰি খান দি য়াহিছিল। এই কথা ডাঙ্গৰিয়া

বোৰে বজালৈ জনালে। বজাও খাউমুনা চুক, ছুটিয়াৰ পতন।

চাউচিন কিলুঙ্গ, খাউমুনচেন, খাউমুনকেখন, চাউচিকৰঙ্গনে, এই ৫টাবোৰে বজা আলচ কৰি, নাওহুনি পাচি বজাও কলা ঘোড়াত উঠি এই সকলে সহিতে বাম বাটেদি চুটিয়াৰ বড়নগৰ ললৈগৈ। পাচে চুটিয়া বজা ভাগিল, চাউচিক ৰঙ্গনে পাচে পাচে খেদি নিলে; আনো সকলে পাচতে খেদি গল; চুটিয়া বজাও পলাই গল।

ই বজাধৰ্ম্মাচল পৰ্বতত উঠিলগৈ, মহাৰাজাও তাৰ নগৰৰ সন্নিৱৰ্ত্ত থাকিল। বড়াবড়ুক সকলে পৰ্বতত খৰিলৈগৈ। চুটিয়াৰ ৰামুহ বিস্তৰ পড়িল। পাচে ৰলে নোয়াৰি চন্দ্ৰগিৰি পৰ্বতত উঠিলগৈ। আমাৰ লোকে চন্দ্ৰগিৰি পৰ্বতত উঠিব খোজোতে চুটিয়ায়ে আমাৰ ৰামুহ কিছু কাটিলে। ৰামুহ পড়িব দেখি আমাৰ

মানুহ হহকি আহিল। আমাৰ বড়ুয়া প্ৰচঙ্গ বেথক ধৰি নিলে। তাক নিবৰ দেখি সকলে আলচ কৰি থাউমুংনাংচুক, থাউক্লিন থাং এই দুই গল; বড় বাটে থাউমুনচেন গল। বাম ফালে থাউমুন কেখন গল।

সোঁফালে ইবোৰ জাবৰ দেখি আমাৰ জি চুচেঙ্গ সইকিয়া আছিল, পৰ্বতৰ কোথত সেইএ গচৰ আগত উঠি চালে, চুটিয়া দেখে তাৰ লগত মানুহ তাকৰ; পাচে চুচেঙ্গ সইকিয়ায়ে ডেৰকুড়ি মানুহেৰে উঠিল গৈ; তাৰে বড়ুয়াৰ পালেগৈ। চুটিয়াএ কঁড়াই, খুচি আমাৰ মানুহ দুই চাৰি মাৰিলে। মানুহ পড়িবৰ দেখি জংমুংং হাতি বড়ুয়াএ মানুহ কিছু লৈ পৰ্বতত উঠি বলগৈ; পাচে আমাৰ বোৰ গৈ চুটিয়াক কঁড়াৰ ধৰিলে; পাচে চুটিয়া বগ এড়ি পলাল। তেনেতে জংমুংং হাতি বড়ুয়াএ চুটিয়াক খুচি বগৰায় পেলালে। পুতেককো কাটিলে। তাৰ কুণ্ডৰি কতীবোৰ কাটিলে। কতীবোৰক আনিলে। চুটিয়া বজাৰ মূৰকো, সোনাৰ ডঙ খাটকো বড়াবড়ুক লকলে স্বৰ্গ মহাৰাজ জোগাই সেৱা কৰিলে। পাচে চাউচিক বজনে কলত, ৰাজা বোলে থাউমুনচু থাউ চিলুং, কিলুং এই সকলেৰে আলচ কৰি এই ৰাজখন যে মৰাহল ইহাক নাথালে কিয় ভাল হব।

এইবুলি থাউমুন ফ্ৰাচেঙ্গমুন বড়গোহাঞিক মানুহ, হাতি, ঘোড়া দি সদিয়াত বড় গোহাঞি পাতি থলে। চুটিয়া বজাৰ বাপেক পুতেকৰ মূৰ দেওঘৰৰ ওচৰত ড়য় কৰিলে। নাকলিক ফ্ৰাচেঙ্গমুন।

কাপচয় সৰুত বজাৰ পুতেককে, চেলুজকে বজা পাচিলে, তহত সদিয়ালৈ যা সেইলগত হনলকো পাচিলে বোলে ফ্ৰাচেঙ্গমুনত কথা ওলগাই কৰি গৈ, আহিব দিবি।

পাচে ইবোৰ গলত ৰূপ সন্দিকৈয়ে আগে হুজনা গোহাঞিক সেৱা কৰিলেহি। আগবাঢ়ি দুয়াৰ মুখ পালত গৈ, পাচে ফ্ৰাচেঙ্গমুন গোহাঞি আহিল, তেতিয়াএ হনলে বজাৰ কথা কলে বোলে বজাএ দেও তোমাক মাতিচে। তুমি এখেৰ আন মানুহ হুহুহ দিবিবা;

তোমাৰ আপোনাৰ ঘৰৰ লৰা লুৰি বন্দিবেটি মাতৰ নিয়া। এই কথা হুনি ফাচেঙ্গমুন আহিল; সেই লগত ৰূপ সন্দিকৈও আহিল। দুয়ো বজা সেৱা কৰিলেহি। পাচে বজা ফাচেঙ্গমুনক বুলিলে, ডিঞা লৰাক সিখায় বুজাই থাকগৈ। পাচে ৰূপ সন্দিকৈও বজা সেৱা কৰি সদিয়ালৈ গল। ইবোৰেও গৈ থাকিল গৈ।

পাচে সেই গঢ়ত কচাৰি বজাৰ ভায়েক ডেউচাএ খৰিলে; পাচে আমাৰ বোৰেও তাক খৰিলেগৈ। পাচে ডেউচাক চাৰিং বজাৰ বন্দিএ খাৰি দাৰে কাটিলে। পাছে ৩এ খাউমুংতক মৰঙ্গি কছাবীৰ বণ। গঢ়ত থাকিব দিলে। ৩সকল বড়াবড়ুক সৈতে নামতি মাএ দি উজাই আহি তিজাং মুখত বলহি গঢ় বান্ধি। সিয়ো আহিছিল; লং লাপেতত তিজাং নএ উজাই; এক ফৈদ মানুহে তাক ভেটিলেগৈ। পাচে সিও আগভেটীৰ দেখি আমাৰ সেই জোয়া মানুহৰ ঘৰ পুৰি পলাল। পাছে ৰাতি আহিলত সকলকো ৩এ বুলিলে। সি জে ঘৰত জুই লগাই পকাল তহতে পাচে পাচে খেদি জা জঁতে পা তঁতে খৰগে খেদি। পাচে আমাৰ বোৰেও খেদিগৈ সিতলনেঘেৰিত পালেগৈ। পাচে কচাৰিৰ ডেকাবজা গঢ় বান্ধি বলগৈ। পাচে আমাৰ বজাৰ পুতেক গৰগঞা ৩কে, চাৰিং বজাকে, চিতঙ্গকে ৩এ পাচিলে তহঁতে কচাৰিক ধৰ গৈ। হনলকে, ক্লিংখামকে সিহঁতৰ পাচতে সোঁহাতে যাব দিলে। পাচে ইবোৰ ৭গ ধৰিলত সিহঁত ভাগি গৈ ইটা গঢ়ত বলগৈ। বেলদাৰ দুটা পালে। আমাৰ বোৰেও ইটা গঢ়ত খৰিলে গৈ। পাচে সি তৰ পৰাও ভাগি নাহৰলৈ গল, আমাৰ বোৰেও মণি পথাৰত বলগৈ।

আমাৰ দেৱতাৰ এখেলে মানুহ এটিত কৈ ৰূপ ২০০ দি পাছিলে; মোৰ পুখাও পুলিনৰ ৰাজ্য খোৰাএ বলকৈ খাই নদ্ধিৰ প্ৰস্তাব : ছিল। বোলে মোৰ ভনিকো দিম। মওঁ ৩ক সেৱা কৰিমগৈ। পাচে দেৱতায়ে বুলিলে বোলে ভনিয়েককো দিব, ৰূপ ২০০০, হাতি দিব ১টা। এই কথা হুনি কচাৰি বজায়ে আমাৰ

৩০০০তক সেৱা কৰিলেহি আৰু এইখান বুলিলেহি ; ৰূপ ১০০০, ভাও কাপৰ ৫০০, উকা কাপৰ ৫৫০, নাটক ১০০০, লোৱাল ১০০ সাজি এইখনি বৎসৰি দি সেৱা কৰিম। মহাৰাজাএ সোনৰ আঙ্গুঠি এটি দি এই খনি বুলিলে বোলে এই আঙ্গুঠি সিহঁত নহয়গৈ মানে মোলৈ মন্দ নিচিন্তিবি বুলি তাক দিলে।

টঞ্জিয়ে সৈতে হাতি ১টা দিলে। জিমে সৈতে ঘোড়া ২ দিলে হেজদান ১ খন। তাৰ লগত অহা বহবাখুনতাৰক দিলে ঘোড়া ১টা, ৰূপিয়া দা ১খন, হিলৈ ১টা দি এইখন বুলিলে বোলে তোৰ সোনৰ ডঙ খাট টাৰ হাতি আৰু মগলুৰ ওটা জিয়ৰি আছে, তাকো দিবী। বড় কুণ্ডৰিক তোলৈ ধৰি, পাচে তাৰ লগত আমাৰ মানুহ ৪০ দি ৰিদায় দিলে। ইয়াক ইটা গঢ়ত থৈ আহগৈ। আৰু পাচে ৩এ এই খন বুলিলে, খুন খাৰৈ জে পলাল তাক ধৰি দিবি। সি বেলে ভাল পালে তাক ধৰি দিম। পাচে ৰাজা বাথুক বটা দিলে। পাছে কচাৰিৰ পালে ঘোৰা ৫০টা, হাতি ১টা।

ৰজা তৈৰ পৰা আহি লুইত পালেহি। পাছে তাৰ পৰা পাতৰকে, চিন সন্মিকৈকে বোলে খোৰাক আগ ভেটি ধৰগৈ। হনলক বাব দিলে নাহৰলৈ। খাউমুংতকক মৰজিৰ পৰা বুৰৈত খনখাটে। থাকিব দিলেগৈ। পাচে ৩এ গৰ্গয়া ৰজাবে, চাৰিজিয়া ৰজাবে, ফাচেন মুনেৰে আলচ কৰি আপোনাৰ ৰাজ্যলৈ আহিল। পাছে খুনখাৰৈক পালে। পাচে উজিতে টেমগিএ সিৰোৰক ধৰিলেহি। পাছে বৰুঅ বানৰ পড়িল।

পাছে আমাৰবোৰে ধৰি নিলত উজিৰো পলাল। পাছে তাৰ নাও ছনি পালে, তাৰ পৰা উলটি আহিল। পাতৰে কুণ্ডৰি পাৰত বড় গঢ়বান্ধি বলহি। তাৰ জি নাহৰত দেওঘৰ আছিল, তাৰো সোনৰ পিড়া দণ্ড, ৰূপৰ দণ্ড সকলো মিলি ৪০৮০ ৰূপৰ বাব পালে। মাখুন্দি হাতি ১ জনি এই সকলকো হনলে আনি ৬ জোগালেনি। ভাত পাছে খাউল্লিং খামক ৰণৰ সাজে চাউলাইতে থাকিব দিলেগৈ ;

থাউমুজতক চোজৰিত থাকিব দিলে। হনলক থাউমুজতকৰ্ণালে ভড়ৰিত থাকিব দিলে। ৬ বোলে যদি পাছৰ ফালে বণ আছে ক্লিংখামে, হনলে তহত দুয়ো খেম কৰিবি।

থাউমুজতকৰ ফালে যদি আছে, তেওঁ তহতে খেম কৰিবি। সেই সময়তে বজালৰ খুনফাজে মিত মানিককে উজিৰকে ঘোড়া ১০০০, মানুহ ১০০,০০০ দি পঠাই দিলে। সিহতো নাৰে তবে আহিল।

পিছে আমাৰ ক্লিংখামক ধৰিলেহি উজিৰে। মিত মিত মানিক।

মানিকে ঘোড়া মেলি পাতৰৰ মাজৰ কোঠত ধৰিলেহি। পাছে প্লাইলুৰিন হাতিত উঠি পাতৰেও তাক ধৰিলেগৈ। পাচে কটাকটি লাগিল। প্লাই চিজ হাতিৰ লেজফাল্ নিসেৰ কাটিলে; ক্লিংখাম উঠিল প্লাইলুৰিন হাতিত। থাউমু-বিচাং উঠিল প্লাইকাই হাতিত। পাছে এই দুয়ে খেদি গৈ ধৰিলে, পাছে মিত মানিক পড়িল, উক ভাগিল। চিলুজকে আনো সকলে সৈতে খাগৰি জানলৈকে খেদি নিলে। ইবোৰো উলটি আহিল। তাৰ ঘোড়া পালে মৰা এড়ি জিয়াএ, ১০০ হিলৈ পালে। আনো বস্ত্ৰ জতে জি পালে ৬এ চিলুজকে, থাউক্লিংখামকে, থাউমুনবিচাজকে বজা মাতি পঠালে। সিবোৰেও জি ঘোড়া পঞ্চাহ ৫০, আনো বস্ত্ৰ জতে পালে, সকলে লই বজা সেৱা কৰিলেহি। বজা চিলুজক পাচনি কুঞ'ৰি এজনি দিলে। বিচাজকে ক্লিংখামকে কুন্থুন কুন্থুখাবে বটা দিলে। আনো সকলকো লিখন কৰিলে। হনলক খেম নকৰা দাই ধৰি ডাঙ্গিলে, ফৰ জাঠি কাঢ়ি লৈ ঘৰলৈ খেদালে। তাত পাছে লাক্লি ৰাইডিং সকল চিলুজক টেমণিত গঢ় বান্ধিব দিলে গৈ।

যষ্ঠ অধ্যায় ।

হিন্দু প্ৰভাৱৰ সূত্ৰপাত ।

আত পাছে, বৈসাখ মাসত ত্ৰীত্ৰীদিহিজিয়া মহাৰাজাৰ দিনত তুৰ্ব্বক আহিল। হাতি ২টা, ঘোড়া ১৩৯০ এইএৰে টেমনিত ধৰিলেহি। ৰজাও ই কথা সুনি চাউচিনে চাউচিকে টুৰ্ককৰ লগত যুগ। দুইকো পাচিলে। পাচে গৰগঞাঁ ৰজাক, ফ্ৰাচেঙ্গ-মুনক, মৰাউলা দেওধাইক, তহতে তিনিও এঠাই হৈ কুকুৰা ঠেঙ্গ চাইহে জাৰি। এই বোৰেয়ো এঠাই হৈ কুকুৰা ঠেঙ্গ পাতিলে। দেঞোঁধায়ে বোলে আমি গঢ় পাৰ হৈ ধৰো যদি আমি হাৰিম। গঢ় পাৰ হৈ যদি সি ধৰে আমি জিকিম। ফ্ৰাচেঙ্গমুন গোহাঞি ৰালৈ আহোতে গাভৰুত কাপৰ খুজিলে। গাভৰুএ বোলে দিন সামাণ্য হৈছে ; কাপৰ দিব নোৱাৰোঁ ; কাপৰৰ লক্ষন সুন্য ; মা নিসা ৰাতি কপাহ নেয়োঠিব। পাজি কৰিব, সূতাও কাটিব। কাপৰো বৰ, ৰাতি নোপুয়াওঁতে কাপৰো ওলাব। সেই কালৰ আহোম শাস্ত্ৰ নিয়মে ৰগলৈ ভাল। সেই কাপৰ গোহাঞিএ ৰগলৈ জাওঁতে পিন্ধিবলৈ নেপালে। গাভৰুএও আহোতে বাধিলে ; বাধা মুশুনি আহিল। পাছে সিহতে দিনে দিনে ঘোড়া মেলি আমাৰ মানুহ দুবহ পালেহি। পাছে গৰগঞাঁ ৰজা অনো সকলে সহিতে গঢ় পাৰ হৈ দেঞোঁধাইৰ কথা মুশুনি তাক কচুয়াটিলৈকে খেদি নিলে। পাছে তুৰ্ব্বক গঢ়ৰ পৰা ওলাই ধৰিলেহি। আমাৰ মানুহক খেদি গি কপিলি গঙ্গাত পেলালে নি। গড়গঞাঁ ৰজাত গাৰো কাণ্ড লাগিল, ঘোড়ায়ো পৰিল। ফ্ৰাচেঙ্গমুন থাউম্ং ক্লিং খাম বিংচাং মানুহ দুমুহ বিস্তৰ পড়িল। গড়গঞাঁ ৰজাক দুবৰা ফুকনৰ বঙ্গস ডাঙ্গৰ পানিয়ে কানতকৈ আনিলে। পাছে গাভৰুএ ৰগত ফ্ৰাচেঙ্গমুনক পড়িবৰ সুনি খেদি আহি ৰণ

থকিলেহি। গান্ধক বগত পড়িল। পাছে বজা সলালৈ আহিল, ১৩৯০, মাস আশাঢ় ১৯ দিন।

তাতি পাছে তুৰ্বকৰ বগত ৫ খান কেকোৰা দোলা পড়িল। গৰগঞা বজা তিনিজন গোহাঞি সহিতে ৩ বৎসৰ ভাৰি নায়েৰে মাৰ বান্ধি জুৰু কৰি নোৱাৰিলে। তাতি পাছে কণ্ঠেও বড়পাত্ৰ গোহাঞি ঘৰত ভাগি আছিল। বজা তিনিবাৰ মানুহ পঠাই মাতিলে, তেওঁ নাছিল। বজা মাৰে মাতিলত হে আহিল। গোহাঞিক বড়পাত্ৰ পাতিলে; যুদ্ধ সেনাপতি হৈল। গোহাঞি বোলে তিন বৎসৰ যুদ্ধ কৰি নোৱাৰিছে। লোকজন 'ডাডাঙ্গৰিয়া' অনেক পড়িল। যুদ্ধ কৰি আক নোৱাৰে। মিত্ৰ কৰি মাৰে। গোহাঞি বোলে মই বৰিব খোজো, তুৰ্বক বজা মিত্ৰভাৱে নিয়ে নেনিয়ে। তুৰ্বকে বোলে ভাল গোহাঞি আহোক। গোহাঞি বোলে ভাল মঞি তেহে জাঞ। তুৰ্বকৰ লগত মই থাকিম। বড়াবড়ুকৰ লগত মোৰ বড়াবড়ুক থাকিব।

এই যদি সত্য নিবন্ধ হয় তেহে জাওঁ। তুৰ্বকে বোলে ভাল এই নিবন্ধ হক। পাছে ভাৰ বাড়িত সেল স্তম্ভাই ললে। পাটি গান্ধক সান্ধিত দা স্তম্ভাই ললে। মানিসা জাওতে মঞি তুৰ্বকক ধৰিম। তহতে বড়াবড়ুকে বড়াবড়ুকক ধৰিব। এই নিবন্ধ কৰি গৈল। সেই ৰাতি কণ্ঠেও গোহাঞি তুৰ্বকেৰে কথা হুই চল চাই আছিল। পাছে তুৰ্বকক সেলেৰে খুচি মাৰিলে। তাৰ চোলা খাক আনিলে। বড়াবড়ুককেও বড়াবড়ুকক মাৰিলে। সেই তুৰ্বকৰ যুদ্ধ পৰা হিলাই হল।

তাতি পাছে ১৪৫৫, সেই সময়ত গড়গঞা বজা, বড় গোহাঞি, ডনখাম, বড়া গোহাঞি,—ফুলুং খাম, কমতেম্বৰ মিত্ৰৰ অৰ্থে একলাখ হেজাৰ ঠাঠেৰে মাৰে তৰে গৈ কামৰূপ বন্দ কৰি ললে। কামৰূপ দখল। তাতে বাড়ি গৈ কৰতিয়া গজাত খাণ্ডা পৰাছিল। তাৰে পৰা গোৰোম্বলৈ তাং জাং চেটিয়া হুইক দূত পঠায়ে।

সিবোৰেয়ো একহাজাৰ ঠাঠেৰে অনেক সস্তাৰ লৈ গল। পাছে গোৰেখৰে অপূৰ্ব সন্দেশ দেখি, ভাল লোকৰ মুখে শোখালে বোলে কেনে ৰাজ্যৰ দূত আহিছে বা কি নিমিত্তে।
 গোড়ৈখৰৰ লগত
 মিত্ৰতা। আৰু যে শুনিছে। একলাখ হাজাৰ ঠাঠেৰে নাৰেতৰে আহিছে তেওঁ বা কোন আহিছে বা কি কাৰণে আৰু ক। পাচে দুই চেটিয়া বোলে, স্বৰ্গমহাৰাজ্যৰ সাতমাসৰ পথত নগৰ। তাতে থাকি পাচিছে এক পুত্ৰক চাৰি কুৰি হাজাৰ ঠাঠেৰে পূৰ্ব দেশলৈ। এক পুত্ৰক সাঠি হাজাৰ ঠাঠ দি জয়ন্তা, মগলু, ত্ৰিপুৰা, এই সকল মাৰি বস কৰিবলৈ পাচিছে। দক্ষিনলৈ চাৰি কুৰি হাজাৰ ঠাঠ নগৰ বন্ধা কৰি থৈ, একলাখ হাজাৰ ঠাঠেৰে আহি কৰতিয়া গঙ্গাত বহিচেহি।

এতেকেও এ আমি দুইক পঠাই এই খান বুলি আহিছে, মঞি শুনিচো, গোৰেখৰ ডাঙ্গৰ ৰাজ্য। আমিএৰে যুদ্ধকে কৰেনে নে মিত্ৰৱৰ্তিএ হই। পাছে গোৰেখৰে বিত্ৰসা কৰি বুলিলে বোলে শাস্ত্ৰ মুখে শুনিচো প্ৰথমে পুতি গোটেহে ভ্ৰৱৰ। জদি পুতি নৰহে তেবেহে যুদ্ধ কৰিবাক লাগে। স্বৰ্গমহাৰাজানো কোন পুতিক ৰাখা কৰে। পাছে দুই চেটিয়া বোলে আগে জি মহাৰাজ্যৰ ঠাইৰ সন্দেশ পত্ৰ দি আহিছে কথা ৰজনী কুমাৰী।

বাৰ্ত্তা জিয়াছে, তাকে আমি আসই নাপাই হে নকৈচো। কিন্তু আমাৰ ওৰো কছাৰ অৰ্থে হে ৰচন বুলি আহিছে। পাছে গোৰেখৰে হাসি বোলে কছা হলে জতে ততে দিবকেহে লাগে। বিসেসত সৌমাৰেখৰ মহাৰাজ্যক যদি মই জোঞাই পাঞ তবে আতপৰে ডাঙ্গৰ কি আছে। এই বুলি মহাপাত্ৰক আজ্ঞা কৰিলে। মহাপাত্ৰয়ো অনেক বস্ত্ৰ সস্তাৰ হস্তি ঘোড়া ভাল মানুহ লগত জৌতক দি ৰাজ্যৰ জিয়েকক আনি স্বৰ্গমহাৰাজ্যৰ ঠাই যোগ্য-লেনি। কছাৰ নাউ ৰাজনি কুমৰি। কছাৰ লগত জৌতক দিয়া মানুহৰ লেখা :—সেৰপুৰ, পাতিলা জহা, এখাৰে সেন্দুৰ,

কামৰূপ, বাহিৰ বন্ধ, এই পাঞ্চ খান দিলে। বিসেসত স্বৰ্গ মহাৰাজাবোৰো ৰাজ্যত ইহা নাই। কমতেম্বৰ মিত্ৰৰ কাৰনে হে সহায় ছই গৈছিল। সেই সময় কমতেম্বৰে দিলে এক কণ্ঠা।

গোহাঞি কৰতোয়া গজাৰ কোথত দৌল বান্ধি বিশ্ব সিংহ।

পুথিৰ খানি আহিলত বিশ্বসিংহ ৰাজাৰ নাম শুনি সৈন্তে খেদি গল। পাছে ৰাজা স্তব্ধ এক চক্ৰ, কপ এক চক্ৰ লৈ বহিল। সেই সময়ত বড়গোহাঞি প্ৰমুখ্যে সকলোয়ে বোলে গোৰেখৰে কণ্ঠাৰ লগত পাঞ্চ গ্ৰাম কামৰূপ সহিতে জোঁতক দিছে। তুমি জাতো আমাত বহিলা, আমিগো তোমাক এই ঠাইতে বিশ্বসিংহ নাম দি থাপিলো।

কুনমিলেৰে বটা দি বোলে স্বৰ্গমহাৰাজাৰ ঠাইলৈ উপায়ন দ্ৰব্য দি থাকিবা, এই বুলি আহিল। আত পাছে গৰগঞা

ৰাজা গোৰ কমতেম্বৰক জিনি দুই কণ্ঠা লৈ
দিহিজীয়া বজাক
পুতেকে মৰালে। আহিল। সেই দুয়ো কণ্ঠাক বাপেক দিহিজীয়া

ৰাজা আপুনি কুঞৰি পাতি ৰাখিলে। আক সোনাৰিৰ জীয়েক কুঞৰিক ৩দেৱতা কোলা লৈ আছে। গৰগঞা ৰাজা দেখি ধঙ্গ কৰি উলটি আহি বোলে, বন্দিৰ জিয়েককহে সেৱা কৰিব লাগিল। মঞি কি ৰাজা নাম ললো। এই বুলি অসন্তোষ কৰি বোলে গোৰ কমতেম্বৰ দুই কণ্ঠা জিনি আনিলো তাকো ৰাখিলে। এই বুলি দুখ কৰি বোলে পীতৃ হল কি হল; জেন খুচি মাৰিবা। তেঞিৰ লগত লেহেতিয়া লিগিৰা আছিল। সী বোলে মোক আশ্ৰয় কৰেহতে, খুচি মাৰিব পাবো। পাছে ৰাজা বোলে পাৰ জে উপায়কৈ মাৰ। পাছে সি স্ত্ৰীৰ বেৰ ধৰি ধানচাইৰ লগত ৰাত্ৰ সোমাই চুঙ্গতে জাঠি ভৰাই নি দিহিজীয়া বজাক খুচি মাৰিলে। সেই কথা গৰগঞা বজা শুনি বোলে মই অসন্তোষতে বুলিলোঁ। সি মাৰিব পায় নিকি ?

সক ১৪৬৫, এই সৰুত গড়গঞা ৰাজা হই বোলে সে হতিয়াৰ

মন নাপাই। এই বুলি ইয়াকো আনো, লেহেতিয়া বিচাৰি ধৰি
আনি কাটিলে। পাচে গড় গঞাঁ বাজাৰ
বাপেতিয়া যুধ।

সহিতে সাতো ভায়েকৰ বিবাদ লাগিল। চৌচাম
কোঞৰ, চৌসাল কোঞৰ, চৌচাই কোঞৰ, আৰু জল্লাঁ কোঞৰ
আৰু দুই কোঞৰ সহিতে সদিয়াক গল। তৈতে ৰূপ সন্দিকৈয়ে
বন্দি কৰিলে। তৈৰ পৰা ধৰি আনি জল্লাঁ কোঞৰক মাৰিলে।
টিলোঁ কোঞৰক আদি কৰি সবাকে চাৰিজত পাতিলে। পাছে
চয় কোঞৰৰ দ্ৰোহ পাই সবাকো মাৰিলে। সৰু ১৪৮২। আত
পাছে গৰগঞা বজা হুই থাকিল। ইয়াকে বাপেতিয়া যুধ বুলি কয়।

শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গদেৱতা খোৰা বজা সলগুৰিৰ পৰা আহি গড়গাঞাঁত
নৰিয়া পুড়িল। গা বিধানৰ হেন জানি বেউতি গাঞাঁৰ লাই
হামৰ বাৰিৰ পৰা লাঙি গোহাঞিক আনি
খোড়া বজাৰ যুত।

গোহাঞি বোৰেৰে হাদিৰাই বজা পাতিবলৈ
বুলি গল। পাছে গোৰাৰজা মুখত ব্যাধি হৈ খাব নোৱাৰি
১৫২৪ সৰুৰ ফাগুনৰ ৭ দিন যাওতে বৃহস্পতি বাৰে
গধূলি বেলা স্বৰ্গি হল। পাছে তনখাম বড় গোহাঞি
চাউপেত বুঢ়া গোহাঞি, কনজাং বড়পাত্ৰ, বড় গোহাঞি কৈদিয়া
লেচাম ফুকন এইবোৰ প্ৰমুখে সকলোয়ে মহাৰাজাৰ আন্তজা
মানি লাঙ্গি গোহাঞিক বজা পাতি সেৱা কৰি ললে। পাছে

লাঙ্গি গোহাঞি বজা হৈ বোলে মোৰ গাত যে
লাঙ্গি গোহাঞি দেও আহে, এই দেও গাত আহিলে মঞি ৰাজ
বজা।

কাৰ্য্যকাম কি কৈ কৰিম। এই বুলি বজা সেৱাই
ত্ৰাঙ্কণ নট বিয়াহ বাঙ ভণ্ড মহাদেৱলৈ উচৰ্গি দি আপোনাৰ
গাৰ পৰা এডুয়াই নৈ কাখৰৰ দেৱ ঘৰত থাপিলে; সেই
বেলাৰ পৰাহে ত্ৰাঙ্কণ সেৱাইত হল। খোৰা ৰাজাদেশৰ দিনত
আহোম নেমেহে পূজা কৰিছিলে। সেই সময়ৰ পৰাহে মহেশ্বৰৰ
ঘৰনাম হল।

আৰু পূৰ্বে বজাদেৱে বেউতি গাঞত থাকোতে, জিবোৰৰ পৰা অপকাৰ পাইচে, সেইবোৰক মাৰিলে কাটিলে। হেঙ্গদান হাতিমুৰ পূৰ্বে পৰা এখন বেউতিগঞা আহোমতে আছিল। পাচে আহোমৰে পৰা গুচাই ইয়োখন হেঙ্গদান হাতিমুৰ ও বড় গোহাঞি কৈদিয়াক দিলে। আৰু বজা জাৰ পৰা উপকাৰ পাইছিল তাক ভাল কৰিলে। বজাদেও কোঞালি কালত জাৰ পৰা অপকাৰ পাইছিল, সেইবোৰক কাটিলে মাৰিলে আৰু বেউতি গাঞৰ পৰা আহি নাৰাই চোমদাৰৰ পুখুৰিত বৰসি বাইছিলে। সেই বেলা সোনাৰি কি কুঞৰিৰ ভায়েক ককায়েকে বজাদেৱক সপিলে। সেইকথা মনত আছিলে। আৰু পূৰ্বত সোনাৰি কি বজাক এটা অপবাদ দি বজাত লগাই হে বেউতি গাঞলৈ খেদোয়ালে।

ইয়ো কথা মনত আছিল। সেই খন্ততে সোনাৰি কি কুঞৰিক বজাদেৱৰ লগত মাৰি দিলে। তেওঁৰ বৈৰজ্জহক কতো কাটিলে, কতোক মাৰিলে। ১৫২৬ সৰুৰ ফাগুনত পৰ্বতলৈ গৈ আলিয়ো বন্ধালে, পুখুৰিও খনালে, আঙ্গাবাত বজাদেৱৰ বাহৰো সাজিলে। ১৫২৭ সৰুৰ মাঘৰ ১৪ দিন জাওতে ঘৰ ললে। পাছে সেই সৰুতে ভাউকাকত ৰাজ্যো পাতিলে, নগৰো পাতিলে, পুখুৰিও খনালে।

আৰু খোৰা বজাদেৱৰ দিনত জি সময়ত বেহেকৰা চিলাৰাই আহি আমাৰ ৰাজ্য মাৰিলেহি সেইবেলা তামোল নোখোৱা গোহাঞি প্ৰমুখে ডাঙ্গৰিয়াৰ ভাইপো জিবোৰক চিলাৰাই।

ওল দিলে, সিৰোৰৰ লগত আনো মানুহ বিস্তৰ দিলে, আৰু যুগি তাতিয়ো বিস্তৰ দিলে। পাছে আমাৰ ৰাজ্য মাৰি জাওঁতে, কচাৰি, ত্ৰিপুৰা এই তিনিখন ৰাজ মাৰিবৰ দেখি ভয়ত থাকি থকাৰি বজা আপুনি মিলিলহি। পাছে চিলাৰায়ে সম্বোধ হৈ থকাৰিক বুজিলে, বোলে ইহতক মাৰিবৰ দেখি জে ভাই

আপুনি বৰিলিহি তোক কি লাগে খোজ মঞি দিহো। খৰামি
বজায়ে বোলে মহাৰাজা মোক আন কিছো নানাগে মোক কপৰ
মোহৰ মাৰিবলৈ এক লেটেকা সাল দিলে ; পাছে চিল্লাবায়ৈ বোলে
কপৰ মোহৰ আমাৰ বংশৰ নামে মাৰিবি। তাৰ পৰা গৈ গোড়
পাৎসাক সমুখে খেদি গৈ যুদ্ধ ধৰিলে। পাছে গোড় পাৎসাত
জুৰুত জিনি চিল্লাবাইক ধৰি বন্দি থানা কৰিলে।

চিল্লাবায়ো বন্দিথানাৰ পৰা এক লিখা দি এটি মানুহ পঠাই
নবনাৰানৰ ঠাইক কহি পঠালে। বোলে পূৰ্বেয়ো আমি স্বৰ্গ
মহাৰাজাৰ থাপিত। তথাপি মঞি পীতৃৰ আজ্ঞাৰে
নবনাৰায়ণে নিয়া
মহিহৰ যুক্তি। মহাৰাজা ৰাজ্য মাৰিলেঁ। আন দেশ সকলকো
মাৰিছেঁ। এখন জে মঞি আহি বন্দিথানাত

পৰিলোহি, এই সময়ত যদি আচম ৰাজা লোকজন আহি আমাৰ
দেশ কামৰূপ মাৰেহি পাছে কি কৰা যাব। এতেকে সেই মহাৰাজাৰ
ঠাইক ভাল মানুহ পঠাই প্ৰিতিক দৰ্শাই এক কথাক জাহি পঠাওক।

আক আমি জি লোকজন ওল আনিছেঁ, ইয়াকো প্ৰিতিক দৰ্শাই
মিত্ৰভাৱে এড়ি দি পঠাওক। পাছে এনেতে এখেতো খোৰাৰজা দেও
স্বৰ্গি হল ; বুঢ়াৰজা ৰাজা হল। ততো নবনাৰানে, চিল্লাবাইৰ এই
কথা শুনি বোলে যদি মঞি এতিয়া কথ্য জাহি লোকজন এড়িদিম,
এই কথা স্বৰ্গ মহাৰাজা সুনী বুলিব মোৰ ভয়ত থাকিহে, কথ্য জাহি
লোকজন এড়ি দিলে। এতেকে তেও মঞি এক ফন্দ কৰি চাঞঁ
এই বুলি নবনাৰানে, আকচু গোহাঞিক অনাই, তেও সহিতে
পাসাচাল পাতি, তেঞঁ সহিতে বোলে যদি মোক কুৰি ঢাল পাশত
জিবিব পাৰ, তোৰ দেশলৈ লোক জন সহিতে মঞি এড়ি দিম। এই-
বুলি পাশ খেদিলত ১৯ ঢাল পাশ আকচু গোহাঞে জিনিলে। এক
ঢাল পাশ একে জোৰ দহতে লাগি আছিল। পাচে নবনাৰানে
বোলে যদি এই জোৰ দহ মাৰিব পাৰ সত্য কৰি বুলিলো তোৰ
দেশৰ লোকজন জি আনিছো, তাকো এড়ি দিম ভাত ৰাখেও মোৰ

দেশৰ লোকজন জি জাব খোজে, তাক মঞি নেবাখি এড়ি দিম। এই বুলিলত আকচু গোহাঞে বিমুখে ঢালি একে জোৰ দৰ মাৰি পাল জিনিলে। পাছে নৰনাৰানেও আকচু গোহাঞিক বটাবাহন দি জয়সিংহ কাৰ্য্যিক লগত দি এক কন্ধ্যাৰ কাৰণ কহি পঠালে। আৰু আমাৰ লোকজন যি নিছিল তাকো এড়ি দিলে। তাতি জুগি জি নিছিল তাকে মাত্ৰ বড়নগৰত পাতি ৰাখিলে। তাৰ দেশৰ লোকজন যি আহিল, তাকো সেই লগতে এড়ি দিলে।

ইহত পালত হি পাছে মহাৰাজায়ে লাক্ষৰাই পাৰত থৈছিল। পূৰ্বেও আমাৰ দেশৰ জি মানুহ গৈছিল তাৰে পৰা বাচি বাচি ভাগে ভাগে নিলে। সি দেশৰ পৰা অহা বহু বিত্তিয়াল দুৰ্গা মূৰ্ত্তিৰ চলন। মানুহ তাকো খেলে খেলে নিয়ম কৈ পাতিলে; এই নিমিত্তে এতিয়াও সেইবোৰক ভটিয়া সোনাৰি, ভটিয়া কমাৰ বোলে। ভাটিৰ পৰা মানুহ আনি থৈছিলে জাতো তাতেহে সেই ধনিক ভটিয়া পাৰ বোলে। পাচে আকচু গোহাঞিক নি সি দেশৰ কথাবাত্তা মহাৰাজা বঙ্গকৰি স্মৃতিচিলে, আকচু গোহাঞে সি দেশৰ ধাৰনে কথাবাত্তা সকলে কলে। আৰু ম্ৰন্ময় মূৰ্ত্তি দুৰ্গোৎসৱ কৰিবৰ প্ৰধান কৰি কলত; পাছে মহাৰাজা বোলে, সি দেশত জে কৰিব পাৰে, আমি জানো কৰিব নোৱাৰো। এই কথা মনত আছিল।

পাছে গজাসিংহ কাৰ্য্যিক তুলিলে। বেহেৰুৱা ৰাজাৰ কুসলা কুসলি স্মৃতি, বোলে তোক নৰনাৰান ৰাজা কেমনে পঠাইছে। কাৰ্য্যি বোলে নৰনাৰান ৰাজায়ে মহাৰাজাৰ ঠাই লৈ এইখন কহিব দিছে; বোলে মহাৰাজাৰ আমাৰে পূৰ্বাপৰলৈ প্ৰতি গোট বৃদ্ধি হবৰ অৰ্থে এক কন্ধ্যা দিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে। আৰু তেওঁৰ ঠাইৰ লোকজন যি আনিছিলে। প্ৰিতি হবৰ নিমিত্তে তাকো এড়ি দি পঠাইচো নৰনাৰান ৰাজা মোহকৈ এই ধানি কৈছে পাছে মহাৰাজা স্মৃতি ভাল বুলি কতো দিন থাকি তাক তুলি বটা বাহন দি আমাৰ আহোম কটকি লগত দি এই ধনি বুলিলে, বোলে তঞি নৰনাৰান ৰাজাত

এই খান কবি, ৰাজা শ্ৰীভিক ৰাঞ্চা কৰি জদি কণ্ঠা দিব বুলিছে, ভাল ; তেওঁ যদি শ্ৰীভিক ৰাঞ্চা কৰি কণ্ঠা দিব মঞা আনিম। এই বুলি সিহতক বিদায় দিলে আৰু যুগ্ময় যুষ্টি সাজিবৰ নিমিত্তে মৰঙ্গিয়াল খনিকৰক লগত দি বিদায় দি পঠালে। পাছে সিহত গলভ, নৰনাৰান ৰাজা সিহতক তুলি মহাৰাজাৰ কুশলা কুশলি বার্তা স্মৃতি, কতদিন থাকি আমাৰ আহোম কটকিৰ লগত সিহতৰ পাতালসিংহ, গজসিংহ কাৰ্য্যিক লগত দি পঠাই দিলে। দুই কাৰ্য্য্য সহিতে সিহতো আহি সিহতো গৰগাঞ পালতহি।

মহাৰাজাদেৱেও আহোম কটকি নি কথাবৰ্ত্তা স্মৃতি, বোলে তোহতৰ লগত বেহাৰৰ বা কোন কটকি আহিছে। সিহতৰ নাও পাহৰি বোলে গৰুৰ জে এটা সিঙ উপৰলৈ জাই, এটা বায়ুণ কটকিৰ গুৰি। সিং তললৈ জাই তাকে কি গৰু বোলে। পাচে বোলে তাকে পাতাল সিঙিয়া গৰু বোলে ; আহোম কটকিঃ বোলে পাতাল সিঙিয়া কটকিক পঠাইছে, বুলি কলত পাছে মহাৰাজা অসন্তোষ কৰি বোলে আন দিন পৰদেশলৈ আহম কটকি পঠাবলৈ ভাল নহয়। ইজে মোতে ইমান কথাৰূ ভালকৈ কব নোৱাৰিলে। লোকতনো কি কৈ কব।

এই বুলি ব্ৰাহ্মণ কটকি লবলৈ বিচাৰি আনি পূজা ঘৰৰ ললে ; কলিয়া কটকি ১ ঘৰ, ধৰাধৰ ১ ঘৰ, চণ্ডিবৰ ১ ঘৰ, বড় গোহাঞি বিলাতৰ নাৰান পুৰৰ থাকৰি ১ ঘৰ, মহাদেৱ ঘৰিয়া আকাছ ১ ঘৰ, বড় পাত্ৰৰ বান ফজিয়া বত্ৰ কন্দলি ১ ঘৰ। আত ৰাৰ্কে বড়গুৰু ১ ঘৰ, সাগৰ কন্দলি ১ ঘৰ, বড় কন্দলি ১ ঘৰ। চোট কন্দলি ১ ঘৰ। সিঙিয়াল ১ ঘৰ। বিৰিণা ১ ঘৰ। মাধ কন্দলি ১ ঘৰ। এই ১৪' ঘৰক বিচাৰি কটকি ললে, তাৰ পৰাহে ব্ৰাহ্মণ কটকি হল। পাছে বেহেক্সাৰ পাতাল সিংহকো তুলি কথাবৰ্ত্তা হৈ বটাৰাহন দি আমাৰ বত্ৰ কন্দলিক লগত দি বিদাই দি পঠালে। তাৰে পৰাহে বেহাবলৈ কটকি গতাগত কৰিছিলে। পাছে সেই

সময়ত আমাৰ মৰজিয়াল খনিৰুৰ, মৃন্ময় মূৰ্ত্তি সাজিৰৰ সিকিবলৈ,
জোয়া আহি পালেহি ; তাৰ পৰাহে দেবীঘৰৰ মৃন্ময় মূৰ্ত্তিত পূজা
চলিল।

আৰু পূৰ্বত গোৰ পাংসাএ জেতিয়া চিলাৰাক বন্দি কৰি
ধৈচিলে সেই সময়ত একদিনা পাংসাৰ বেগমক সৰ্পে খালে ;
গোড়ত চিলাৰাই বন্দী।

তাৰ দেশৰ বেজে চাব নোৱাৰিলে ; পাচে চিলাৰায়ে
সন্দেহুয়া মন্ত্ৰেৰে চালে। পাচে পাংসাএ এই আপাহ
পাই চিলাৰায়ক বটা বাহন দি পুত্ৰ বোধে আপোনাৰ
দেশলৈ পঠাই দিলে। পাচে চিলাৰায়ে আহি কতো দিন থাকি তাৰ
দেশতে মৃত্যু হল। তাৰ পুত্ৰ ৰঘুদেৱ, ঘিলাবিজয় পুৰত ৰজা
হলহি। কতো দিন থাকি ততো নৰনাৰানো মৃত্যু হল, এনেতে তান
পুত্ৰ লক্ষ্মিনাৰানো ৰজা হল। ৰঘুদেৱে বোলে, এফাল হল লক্ষ্মি-
নাৰান, মধ্যত হলো মণ্ডি, যদি মহাৰাজালৈ লক্ষ্মিনাৰানে কথাদি
যদি মিত্ৰ হল, মধ্যত মণ্ডি কি কৰি ৰহিম। এই বুলি আপোনাৰ
কাৰ্য্য্য সকলৰে এক লিখা দি পাতালসিংহ কটকিক পঠাই মণ্ডি
একটা কথাদি বুলি পঠালে।

পাচে মহাৰাজাও শুনি লক্ষ্মিনাৰানৰ ঠাইক কটকি পঠাই
ৰঘুদেৱৰ ঠাই, কটকি গতাগত কৰাই ৰঘুদেৱৰ ঝি মঙ্গল দৈ কুণ্ডৰিক
আনিলে পাচে কত দিন থাকি ৰঘুদেৱ মৰিল। পৰিস্কিত নাৰান
ৰাজা হল। পাচে কতদিন থাকি পৰিস্কিত নাৰানে ভায়েক ইন্দ্র
নাৰানক মাৰিলত তাৰ ভায়েক মানসিংহ গোহাঞি
মঙ্গলদৈ কুণ্ডৰী।

সেই ভয়তে থাকি কিছুমান মানুহেৰে পলাই আহি
বুঢ়াৰজা দেৱত সৰনাগত হলহি। ৰাজাৰ গোষ্ঠী হেন জানি দাতিয়াল
ৰাজা বোৰৰ নিয়মে তাৰ মানুহ দুমুহ সহিতে নামৰপত ৰাজাহেন নাম

দি থলে নি। তাত পাছে ৰেউতি গাঞোত খাত
কোচ ৰজাৰ গোষ্ঠী। পাতি জইখামডাঙ্গ নাম দিলে। সেইয়েই ৰাজাও
তিমিৰনা গোহাঞিৰ বৈৰজহক চপাই আনি লুখলু খানৰ খেল পাতি

আটাইকে বড়জনা গোহাঞিক লুখলু খানৰ বড়ুয়া পাতি হোলোজ্জ বখিয়া দিলে। তাত পাচে পৰিস্কিত নাবানেও মাল গোহাঞি ভাগি আহিবৰ স্থনি, মহাৰাজাৰ ঠাইলৈ ভাগি সোমালত মহাৰাজালৈ থুজি পঠালে; মহাৰাজাও সবনাগত বুলি এড়ি নিদিলে।

তাত পাচে চুটিয়া, কচাৰি, চপাই আনি জাতি অনুৰূপে, ভাগে ভাগে ঠায়ে ঠায়ে পাতিলে। তাত পাচে চৈয়মাত গঢ় বান্ধিলে; সেই বেলা দিচাজ্জ খাণ্ডতে হাতি ধৰিলে। দোপগচত গঢ় বান্ধিলা, চোয়া তলৰ গঢ় বান্ধিলে, মেচা গঢ়ো চোজালে। দলৌ গুৰিতো বাহৰ কৰিলে। তাত পাচে বজালে পৰিস্কিতক ধৰি নিলে। সেই বেলা বজাৰ হোলোজ্জত বখিয়া মানুহ এটা উঠিবৰ স্থনি আৰু বড়টাকত কোবাঁবৰ হুই আৰু হোলোজ্জত নাকৰ খেৰগচিয়া চবাই বাহ বান্ধিবৰ হুই এই দায় ধৰি, তিনজনো গোহাঞিৰ ভাইপোক থঙ্গকৈ জয়খামডাজ্জ খাতৰ হাফলু খহাব দিলে, লগত কুকুৰা চোৱাদি।

কুকুৰা চোয়ায়ে সপিলত সকলোএ ধৰি কুকুৰা চোয়াক কিলালে। পাছে সি গৈ কিলাবৰ কথা বজাত কলে; মহাৰাজাও দায় ধৰি ষোলৈ মোৰ জে কুকুৰা চোয়াক কিলালে মঞি এনে ক্ষেত্ৰি কাজলি আৰু মানুহকহে বিচাৰো। এই বুলি থংকৈ বড় গোহাঞিৰে জাগিৰ চকি। বড়পাত্ৰৰে বজহক কাজলি চকিত থাকিব দিলেগৈ। বড়গোহাঞিৰ বজহক জাগিৰ চকিত থাকিব দিলেগৈ। পাছে সিবোৰেও মহাৰাজাৰ আজ্ঞাবে সেইৰূপে আছিল গৈ পাছে মহাৰাজাও চেটিয়া পাতৰৰ বজহক বিচাৰি নিয়মকৈ, খেল বন্ধিয়াকৈ সিবোৰৰ সলনি হোলোজ্জ বখিয়াকৈ দিলে।

তাত পাচে বজাল আহি হাজোত থানা দি বহিল হি। সেইবেলা নবাব চৈয়দ বাবাকৰ। ১৫৩৫ শকৰ ফাগুন মাহত মহাৰাজাৰ আজ্ঞাবে; লাকু বড় পাতৰক, ভণ্ডাৰি গোহাঞিকে চৈয়দ বাবাকৰ। দিহা দক্ষয়্যাত সলাৰ পোনে পচিমাল ডফলাক জুনি-বলৈ পঠালে। সিবোৰো গৈ দিহাদক্ষয়্যাত বহিলেগৈ। পাছে তাৰ

পৰা ডাকলাক ধৰিবলৈ বাঞ্ছাতে বাটত ডাকলায়ে দগা দি বিস্তৰ মানুহ কাটিলে ; সখিয়াল বাবে চিৰীজ পড়িল। পাছে বড় পাত্ৰকে, ভণ্ডাৰি গোহাঞিকে ছহকি আহিব দিলে। ১৫৩৬ সৰুৰ জেঠত জাহিৰ্বেগকে, চুলতান দেৱানকে, কামৰূপত থৈ, পৰিষ্কৃত মকৰমথায়ৈ ধৰি নিলে দিল্লিলৈ।

সেই বেলা জয়ন্তাৰ খনমানিক বাএ, ডিমকুৱাৰ প্ৰভাকৰক ধৰিনি বন্দি কৰি থলেনি ; সেইবেলা কচাৰিৰ জসনাৰান ৰাজায়ে জয়ন্তাৰ খনমানিক বজালৈ ডিমকুৱাৰ প্ৰভাকৰক খুজি পঠালে।
কছাৰিয়ে জয়ন্তা
মাৰে। বোলে মোৰ হাৰামখোৰ ডিমকুৱা তাক দি পঠাওক।

জয়ন্তাৰ খনমানিক ৰাজাএ বোলে বীস্তৰ দিন মোৰ গাতি মাটি খাই আছে ; এখন মোৰ কৰকাতল পাব লাগে। মঞি দিব নোৱাৰো। এই কথা কছাৰি ৰাজা সুনী খং কৰি জয়ন্তাবে জুক কৰি, জয়ন্তিপুৰ মাৰিলে। ডেবেৰায় এক দিকিয়া, মোয়ামেৰিয়া ভকতৰে আলচি ৰামধ্বজ সিংহ বজাত গোচৰ দিলে বোলে ; ৩৩টাই চাৰিজিয়া বজাক বজাপাতিব খুজিছে বুলি মিচা সাখি দি বাৰুকিয়া বড় গোহাঞিক ঘৰতে মাৰিলে। এই জনাৰ দিনৰ পৰাহে ওঁলাতে, সোমাতে দৰনি কোবাবৰ নিবন্ধ হল।

মহাৰাজাৰ নামৰ লেখা :- চুকাফাৰ ১, ভোগ ৪৪ ; তেঞোঁৰ পুত্ৰ চুতোফা ৰাজা হল ১, ভোগ ৩২ বৎসৰ ; তেঞোঁৰ পুত্ৰ চুবিনফা ৰজা হল। ভোগ ৩৮ বৎসৰ ১ ; অৰাজ্য ৫ ৰাজাৰ নাম।
বৎসৰ আছিল। তাৰ পাছত চুতোয়াহ ৰজা হল, ভোগ ১৩ বৎসৰ ১ ; চাউকামধেৰ ভোগ ১০ বৎসৰ ১ ; তিনি বৎসৰ অৰাজ্য। পাচত চাউচঙ্ ৰজা হল, ভোগ ১০ বৎসৰ ১ ; তেঞোঁৰ পুত্ৰ চুজাং ৰাজা হল, ভোগ ৬ বৎসৰ ১ ; চুফজৰ ভোগ ১৮ বৎসৰ ১, চুচেনৰ ভোগ ২৭ বৎসৰ ১ ; তেওঁৰ পুত্ৰ চুহানফা, ভোগ ৬ বৎসৰ ১ ; তেঞোঁৰ পুত্ৰ চুল্লিজৰ ভোগ ৪ বৎসৰ ১ ; চুফজ ৰাজা ১, ভোগ ৪৮ ; তেঞোঁৰ পুত্ৰ গৰগঞা ১, ভোগ ১৩ ; খোৰা ১, ভোগ ৫৮ ;

বুৰা ১, ভোগ ৫৪ ; ভগা ১, ভোগ ৩ ; বৰিয়া ১, ভোগ ৪ ; জয়বল্লভ ১, ভোগ ১৫ ; চক্ৰবৰ্ত্ত ১, ভোগ ৬ ; উদয়াদিত্য ১, ভোগ ৪ ; বান-
ধৰ ১, ভোগ ১ ।

ডেবেৰায়ে পতা চামণ্ডিয়া ১, ভোগ ৩ পক্ষ ১০ দিন । তুং
খজিয়া ১, ভোগ ২০ দিন ; দিহিজিয়া ১, ভোগ ১ ; পৰ্বতীয়া ১,
ভোগ ৩ ; চামণ্ডিয়া লৰা ১, ভোগ ২ ; গদাধৰ সিংহ ১, ভোগ ১৪ ;
কদ্রসিংহ ১, ভোগ ১৯ ; শিবসিংহ ১, ভোগ ৩০ ; শ্ৰমন্ত সিংহ ১,
ভোগ ৭ ।

বড় গোহাঞিৰ লেখা :—

কানগাঁন ১, কিংলুঙ্গ ১, মাজৰাই ১, কানখুমুং ১, খুনতান ১, খুনতং
১, তেওঁখুন ১, খুনতাই ১, ফ্ৰাচুংমুন ১, কিলিংখাম ১, তনখাম ১,
জয়মূল ১, বেকা ১, খামচিন ১, খামপ্ৰেত ১, সৰুমুঢ়া
বড় গোহাঞি । ১, ঠামুৰা ১, পিলিজা ১, চপৰা খোৱা ১, বাৰুকিয়া
১, চেঙ্গমুন ১, গুঞিমেলা ১, সেন ১, মাহুৰিয়াল বুঢ়া বড় গোহাঞি
১, পুতেক মোলান ১, পাচত কালুগাঁয়া ১, মিৰি সন্দিকৈৰ বঙ্গসু সৰু-
দেও ১, খামচেঙ্গ বড় গোহাঞি ১ ।

বুঢ়া গোহাঞিৰ লেখা :—

ফুলুংখাম ১, খামপেঙ্গ ১, লাইকুলা ১, চেংমুন ১, চাউচা ১, ওংবাই
১, চয়াই খেক ১, লাঙিচুপুৰা ১, চাউপেত ১, থকবক ১, স্কুলুলা হুহু
১, সৰিয়হ ১, হাতিপোয়ালি ১, কুয়েগঞা ১,
বুঢ়া গোহাঞি । বাঁহগঢ়িয়া ১, দিলিহাল দিঘলা ১ ; মোউ ১, লংকু-
কিয়া দৰব ধৰা ১, ফুকন বুঢ়া গোহাঞি ১, দিলিহাল আকুয়া ১, বায়
লুজিয়া ১, পুতেক ১, মাউতৰ পৰা চেংমুন ১ ।

বড় পাত্ৰৰ লেখা :—

কনচেজ ১, পুতেক কনজাং ১, বলিয়া ১, ওলজোয়া ১, নাতিএক
লাইক ১, চেৰেলিয়া ১, ভগা ১, লেচেজিয়া ১, মৰান
বড়পাত্ৰ গোহাঞি ১, পাতৰ ১, হাড়িচং পাতৰ ১, চপাবড়পাতৰ ১, টেমা
১, লাচাম ১, আচুক ১, লইকং ১, তেঞোৰ পুতেক ১, কালুগঞা ১।

বড়বড়ুয়াৰ লেখা :—

হাচুক ১, লাইমান ১, লেফেৰা ১, বন ১, মমাইতামুলি
১, মৰান বড়পাতৰৰ পুতেক ১, হাতিপোয়ালি ১, বুড়া ঘোৰা
কোঞৰ ১, টংচু সন্দিৰ ১, চেজধৰা ১,
বববকৰা। ডেকা ঘোড়া কোঞৰ ১, পেলন ফুকন ১,
ডেবেৰা ১, কিৰকিৰিয়া ১, মেচা ১, চক্ৰপানি ১, মৰজি ১,
পানিদিহিজিয়া ১, লাহন ১, ডেকা বড়ুয়া ১, পাতৰ ১,
সন্দিৰ বৰাগি ১, দদায়েক বুঢ়াবড়বড়ুয়া ১, বকতিয়াল চোলাধৰা
১, পুতেক গেঙ্কেলা ১।

বড় ফুকনৰ লেখা :—

লাঙি ১৪, নেওগ ২, লানমখৰ ৮, সৰু চথুয়া বড়গোহাঞি
১, মমাই তামুলি ১৫, পিকচাই ১, বজা সহৰ ৭, ঘোড়া কোঞৰ
২, বাককিয়া বড়গোহাঞি ১, গেঙ্কেলা ডেকা
বব ফুকন। ৪ মাহ, ঘোড়াকোঁৰ ১, লাচিত ৭, সোলা ৮,
ভাতধৰা ১, বন্দৰ ৬, সন্দিৰ ১৪, বড়দুৰৰা ৫, দিহিজিয়া বড়
বড়ুয়া ১, পাতৰ ১১, বৎসৰ ৬ মাহ, সৰুদুৰৰা ১২, দিহিজিয়া
ডেবেৰা ৯, ডেকা দুৰৰা ১।

বলিনাৰান ১, মহিঙ্গনাৰান ১, চন্দ্রনাৰান ১, সূৰ্য্য নাৰান আঠে বৎসৰত বজা হল। সাত বৎসৰ হলত মজু খাঁএ ধৰি নিলে। ভায়েক ইঙ্গনাৰান ১, পাত্ৰ ফুকনৰ দৰঙ্গী বজা। দিনত বামুনিয়া খাঁৰ ঠাইলৈ জয় কটকি, বিবিনা কটকি যাওঁতে লগত সূৰ্য্য নাৰান আহিল; ইঙ্গনাৰান বলিয়া হলত পুতেক আদিত্য নাৰান ১, আদিত্য নাৰানক ভাঙ্গি মোদ নাৰান ১, ৰাজ্য ফালি দুয়ো ভায়েক বজা হল। আদিত্য নাৰান মৰিলত ভায়েক ভায়েক ধ্বজ নাৰান বজা হল। ধ্বজ নাৰানক শুচাই মোদ নাৰান গোটাকৈ বজা হল ১।

সপ্তম অধ্যায়।

বুঢ়া বজা।

উপৰ বুড়াবজা ৩তা। পাইকৰ ঘৰ মুৰি দোপোয়া এ-পোয়াকৈ খাটে, চাৰি চয় পোয়াও ঘৰতে থাকে। এনে দেখি লুইতৰ পুঠিখাতিৰ, স্কান স্কতিৰ মুখত, পাইক মানুহ পিয়ল। মানুহ দুমুহটো তাতে এঠাই ছই থাকিব দিলে। পাচে ৩তা গৈ সেই ঠাইতে আগতে থাকি মানুহ আপুনি লেখিব ধৰিলে। এক দুইকৈ লেখি একুৰি হলে তাৰে মাজৰ অটা আনি বড়া পাতে। একস্ হলে তাৰ ঘৰতে চাৰিপোৱা থকা অটাক বাচি আনি সইকিয়া পাতে। হাজাৰ হলে তাৰে ভাল চহকি বিচাৰি চাই অটাক আনি হাজৰিকিয়া পাতে। এইৰূপে মানুহ চাৰি পোয়াই গোট পাইক কৰিলে। তাৰে পৰাহে মানুহৰ পিয়ল হল।

বুঢ়া বজা ৩তা, মোমাই তামুলি বড়ফুকনক দখিনে জাহি-
নাৰ যুখলৈ সবদাৰ পাতি পঠালে। উত্তৰে পিকচাই বড় ফুকন
সবদাৰ হল। ইবোৰে খেদিলত জাহিনা ভটিয়াই
মাটিৰ পিয়ল।

গল। আলিআৰ খাঁৰে প্ৰিতি হলত, ১২
বৎসৰ বক্সা কাজলিত আছিল মানে সেই সময়ত গৰ গাঞঁত
বড়ুয়াৰ ভাগৰ মানুহ নেওগে চলাইছিল। বড় ফুকনৰ ভাগৰ মানুহ
বড়ুয়াৰ লগত আছিল। পিকচাই বড় ফুকন বেলেগ মানুহেৰে
আছিল। তাৰে পৰা উত্তৰে দখিনে দুখান দপদৰ হল। মোমাই
তামুলি বড়ুয়া গুলত পাচে এই মানুহ বড় ফুকনে ললে। উত্তৰে
পিকচাইৰ ভাগৰ মানুহতে বঢ়াকৈ ফুকন অটা পাতি থলে। তাৰে
পৰা চয় ফুকন হল। পাচে সেই জনাকে বঢ়া দেখি কলিয়া বৰত
নি ফুকন পাতি থলে। আত পাচে মোমাই তামুলিএ মাটি পাতিলে।
বুঢ়া বজা ৩তাৰ দিনৰ পৰা পাইকৰো মাটিৰো পিয়ল হল।

চাৰিপানিসিয়া কলিয়া বৰত আছে। সোঁদৰ গোহাঞি
কচাৰি বগত পড়িলত দেৱতায় বোলে গোহাঞিৰ ঘৰিণিক চাক্সলৈ
আনিবৰ কথা, আখে, কেকৰা দুই সন্তেদ নকলে
পৰীক্ষিত নাৰায়নে
গোহাঞি কিৰূপে জানিব। এই কথা দুই ভায়কে
খোজা সহায়।

সুনি বোলে ভাঁড়াৰি গোহাইৰে নপড়ে। এই
কথাতে থাকি দুয়ো ভায়কে ভয় ছই পৰিক্ষিত নাৰায়ন ঠাই
পলাই সোমালহি। আত পাচে পৰিক্ষিতৰে, লক্ষি নাৰায়নে দুইৰ
বিকল্পৰ নিমিত্তে স্বৰ্গ মহাবাজাৰে পৰিক্ষিতে পৃতি কৰি আছিল।
লক্ষিনাবানে গৈ চাক্সাই পাচ্ছাত পৰিক্ষিতক গোচৰ দিলত
মকৰম খাঁক ধৰি নিবলৈ পাচি দিলে। এই কথা পৰিক্ষিতে সুনি
স্বৰ্গ মহাবাজালৈ মানুহ পঠাই জনালে, বোলে লোক জন্ম দি আমাৰ
লগত ভৰণক নাই টকাকে কিছো দিয়ক। সেই সময় টকা দিখ
নোৱাৰি, হাট ঘাট কাট পাতিলে। পাছলৈ টকাৰ নিষদ্ধ কৰিলে।
এইকপে সুনি বোলে মোৰ ঠাইলৈ আহোক; দুয়ো মিলি বজাৰক

ধৰিম। এই কথা পৰিস্থিতিত শূনি বোলে মই পাচ্চাৰ ঠাইলৈ যাম। মোৰ বৈধিক তেহে উচ্চাদ কৰিব পাৰো। আক বোলে ধৰাধৰ কটকিব আগত পৰিস্থিতিত বোলে আমি বঙ্গালৰ জেবোৱা হৈ আছোঁ, এতেকে তুমি বা নাপাইছা। আমি যদি বঙ্গালৰ জেবোৱা ভাগিলো তোমাৰ গৰগাঞ হাড়িৰ পৰা ধোবাৰ পাট তুল্য হব। এই কথা কটকিব মুখে শূনি বজাৰ মনত লাগি আছে। পৰিস্থিত নাৰানকো মকৰম খাঁএ ধৰি নিলে। এই কথা বজা শূনি অসন্তোষ কৰিলে।

চৈয়দ বাবাকৰ হাজোত নবাব হৈ বহিল। তাত পাছে সিঙৰিৰ পৰা বঙ্গাল ব্যাপি আছে। স্বৰ্গ চৈয়দ বাবাকৰ। মহাৰাজাৰো লোক তৈব পৰা সমস্তে আছে। আমাৰ চকি দখিনে খাগৰিজান, উত্তৰে ভড়ৰি তাতে সীমা ছই আছে।

এই মতে দুই বৎসৰ গল। সেইবেলা পৰিস্থিত ৰাজাৰ ভাই বলি কোঞৰ বঙালৰ ভয়ত পলাই আহি স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ পায়ত সৰনে পসিল হি। বোলে আমাৰ সবংশে গড়িয়া বলি নাৰায়ণ।

সাগৰত মজিলে। স্বৰ্গদেৱ তুমি আমাক ৰক্ষা কৰা। মাস ১০, সক ১৫৩৬। মহাৰাজায়ে ইকথা শূনি কিচো গৰিহা কৰিলে। বোলে মই মানুহ পঠাই কব দিলে। ককাই ৰাজা মোৰ ঠাইত ভাগি আহোক। মই দখিনে থাকিম, ককাই উত্তৰে থাকিব, বঙালক মাৰিম। ককাই বুলিলে দেৱ কুটুম্বত কৰি মই কেছা কাম নকৰোঁ, পকা কাম হে কৰোঁ। এখন মই পাংসাৰ ঠাইক হে জাম। ভেবেসে মোৰ বৈধিক উচ্চাদ কৰিব পাৰিম। এতিয়া সকলো কাৰ্য্য কাম সিকি হল। তথাপি ষড়ি তোমাক ৰক্ষা কৰিম আক বঙালকো মাৰিম। এই বুলি নিৰ্ভয় দিলে। আক কক্কা, গ্ৰাম, হস্তি, ঘোড়া, দাস, দাৰি ৰাজ যোগ্য অলঙ্কাৰ আনো বস্ত্ৰ জাত বিস্তৰ দিলে। শক ১৫৩৬।

সেইবেলা বঙালৰ বড়ুচা নামে এক সদাগৰে সিঙ্গৰিত আগৰ কাঠ কিনি আছে। মহাৰাজাৰ আজ্ঞায়ে তাক ডৈব পৰা হাবুং

চেটিয়ায়ে খেদি পঠালে, আৰু কাঠকো কাটি ললে। বতনচা হুদৈ।

বোলে কোচ বজাক মাৰি আস পালি, সেইমতে আমাকো চল চাহ, আৰু পালে নেৰিম। আৰু সেইবেলা মহাৰাজা চৈল ধৰাৰ দদায়ক নেওগক পাচিলে। বজালৰ বাৰ্তা জানিবাক লাগি, আৰু চাৰি পানি সিয়া চকিয়াল মানুহ দুমুহটো কেনে ৰূপে আছে তাকো চাৰি আৰু বচনে বুলিলে জায়োঁতে লোহিতৰ দৰিনে গৈ কাজলি মানে ফুৰিবি গৈ আৰু বজালক পালে নেড়িবি।

আহি কাজলি মুখত ভাত খালেহি। বঙালৰ চা-চকিয়ান একো নেদেখি লোহিতৰ উত্তৰ পাৰে উজাই আহিল। বেগ সিৰিৰ ভিতৰত পেটেলা নাও দুখনেৰে মাহ সবিয়হ ধূয়াপাত কিনিছে। তাত পাছে চেঙধৰা গৈ বঙালৰ ২ খান নাও পাই তাক মাৰিলে। দোটা বঙালক পাই কাটিলে। তাক দেখি বতৰু মুদৈ পলাই গল। নাওৰ যি বস্তু আছিল ভাবুকি, তৰাহি, দিঘল ধূয়া পাত সকলো লৈ আহিল। বজাকো দেখালে। কথা বাৰ্তা কলে। ৰাজা বোলে বন্দি বজালে জে মোৰ মাজ গায়ঁত বেহা কিনা কৰেহি আৰু কি থাকিল কথা।

তিনি জনা ডাঙৰিলাৰে আলচি বজাৰ মনেৰে ধৰিব খোজে; গোহাঁই বোৰে বোলে সি জে আমাৰ মানুহ দুমুহটো জোকয়া নাই আমি বাড়িলে ভাল নেকি। বতৰু মুদৈ পলাই গৈ হাজোত চৈয়দ বাবাকৰত কলেগৈ। আসামৰ এক নেওগ আসি আমাৰ দুই আত্মিক কাটিলে সব লুড়িয়া নিলে। পাৎসাক লাগি যত আগৰ কাঠ কিনিলো, তাকো নিলে; এইৰূপে কলত চৈয়দ বাবাকৰে সত্ৰাজিতত হুছিলে, বোলে আসামৰে শলাৰ বৃহ।

পৰিক্ৰিত নাৰানৰে সিঙ্গনা কোন খানত; সত্ৰাজিতে কলে বোলে ভড়ৰিয়ে সীমা। চৈয়দ বাবাকৰে বোলে

আমাৰ বৈবৰ্ত্তন বেহাৰীনা কৰোঁতে জে আসামে আমাৰ দুই আদিকো কাটিলে, নাৰকো লুৰি নিলে, সত্ৰাজিতক পাছিলে চেঙেৰাক, হাবুং পিকচাইক ধৰি আনগৈ। পাচে সত্ৰাজিতে তিনি কুড়ি বাচক নাও লৈ কলঙে উজাই গৈ সলা মাৰিলেগৈ। চেঙেৰা, হাবুংপিকচাই, মদনখোৱা, বনকপ, এই চাৰি পাণি-লিয়া পলাই বিখনাখৰ উপৰে আটাল বৰিত উঠি বলগৈ। সত্ৰাজিত সলাত তিনি দিন আছিল আৰু বজাৰ ভড়াল লুটি সত সৰ্বস নিলে ; দেৱঘৰৰ নটিনি দুটাকো আনিলে, ভটিয়াই আহিল। সেইকালৰ পৰা বঙ্গালৰে আসামৰে যুদ্ধ লাগিল ; শক ১৬৩৪ জ্যৈষ্ঠ- সংক্ৰান্তিৰ দিনা। তাত পাচে বঙ্গালৰ বাৰ্ত্তাক স্বৰ্গ মহাৰাজা পাই, তিনি জনা গোহাঞিৰে আলচ কৰি, যত বন্ধু, সন্দিৰ্কে, পাতৰ চেটিয়া সবাকৈ লোকজন সহিতে আঙুৰা কৰিলে।

ডাকৰিয়া সকলে যুক্তি কৰি দিখৌ মুখত থান দি বলগৈ ; পাচে ৰাজা দুখকৈ বাতি সুলে। নাকুৰি লাখামে ৰাত্ৰি সপন দেখালে, তোৰ সহায় হুই মই যাম বঙালকো অপ্ৰয়াসে জিনিব পাৰিব ; সমাজিক দেখি ৰাজা উঠি বসিল ; পূজাপাল দেৱঘৰলৈ দিলে। তাত পাচে বঙ্গালেও এই কথা শুনি গুয়াহাটিক আগকৈ ৰহিল। পাচে মহাৰাজায়ো গৰগাঞিৰ পৰা চিনা তলিত ৰহিল গৈ আঘোনৰ এক পৰ আছোঁতে। পাছে ৰাজাগণ সমে তিনি জনা গোহাঞি প্ৰমুক্ষে যত লোক চাম ধৰাত ৰহিল গৈ ; পাচে মহাৰাজায়ো আগিয়া বন্ধাত ৰহিল গৈ ; পাচে ৰাজা দলাইবৰিঁয়া গায়ৰ পোনে চামধৰাৰ যুধ।

হাতিত উঠি ৰূপ এক চক, সোন এক চক লৈ ব্ৰহ্ম-পুত্ৰক পূজা কৰিলে। ৰাজা বোলে বঙালক যদি জিনিব পাৰো মোক ৰাখিবা ; যদি জিনিব নোৱাৰো মোক নাৰাখিবা। ব্ৰহ্মপুত্ৰয়ো খানি দিলে। ৰাজা বোলে মাজ গাঞিৰ পৰা নটিনি ধৰি নিলে। আভকৈ মোৰ কি লাজ আছে ; ভটিয়াই গৈ ৰঙা বৰালি মৰাত বলগৈ।

পাচে বঙালেয়ো বাক্তা পাই সাজ হুই আহি ভড়ৰি কাখৰত ৭
খন কোঠ দি বহিল। আহোমেও ভড়ৰি কাখৰত ৫ খন কোঠ দি
বহিল। এই মতে এক মাহ গল। আমাৰ আগুয়ান সেনামানে
ভড়ৰি কাখৰে গৈ বঙালৰে মতামতি কৰি থাকে। পাছে
একদিনা বঙালে নাওত তুলি কাপোৰেৰে ঢাকি ষোড়া পাৰ
কৰি আহোমক ধৰিলে। বড়চেটিয়াৰ পুতেক বড়িয়া ডেকাক
কাটিলে; পিঙ্গলিয়া গোহাঞি পলাই এড়াল; বিংচা পাত্ৰক ধৰি
নিলে; আনো লোক পডিল। কিছু পুৰ গৈল মাঘৰ সংক্ৰান্তিৰ
দিনা। তেবে সমস্তে লোক ভাগি আসি ভড়ৰি গঢ় এৰি
চামখৰাত বহিল হি।

এই কথা বজালৈ জনাই পঠালে। পাছে মহাৰাজা সুনী
তিনি জনা ডাঙ্গৰিয়াকো দায় ধৰি আপোনাৰ দদায়েক, চাউলাই
কোঞৰক সবাবো উপৰি মুড়কৈ দিছিল; তেওকো ধৰি আনিলে;
বড় গোহাঞিৰ নেওগ কৰুং চেটিয়াৰ নাতি, বুঢ়া গোহাঞিৰ
নেওগ লেচাই ফিচি, বড় পাত্ৰৰ নেওগ, পোয়ালি লাথুম, এই
সমস্তকে ধৰি আনি বজা খংকৈ কাটিব দিলে: আই কুঞৰিয়ে
মাতি ৰাখিলে। পাচে চাইলাই কোঞৰকো তিনি নেওগ সমে
পাছি দিলে। পাচে হাড়ি মহি প্ৰমুঞ্চে যত লুখৰাখন ভিতৰুয়াল
কাড়ি আছিল সমস্তে দেৱতাৰ চৰণত কলে, স্বৰ্গদেৱ মহাৰাজা
হুই কি কাৰণে তুমি বালিত দুখ পাইছা। আমাক বুকলৈ পঠাই
দিয়া তেবে আমাক বা কাঁড়ধেমু সিকাবৰ কাৰ্জ কি। পাচে
লেচাম চিৰিং প্ৰমুঞ্চে যত গড় ভিতৰুয়াল কাড়ি আছিল, সকলকো
পঠাই দিলে, ভড়ৰিৰ গড় পুনৰ্বাৰ লৰি গৈ; যদি বঙ্গালক ধৰি
দিব পাৰিলি একো নাই, যদি নোৱাৰিলি তেহেতেহে বঙাল।

এইকথা গোহাঞি বোৰে সুনী বোলে তিনি নেওগ সমে
কোৱলক ধৰি যে নিলে আমাত ধজে(?)। পাছে ৰাজাগল সমে
গোহাঞি বোৰে আলচ কৰি ভড়ৰিৰ গঢ় ললেগৈ। পাছে

গোহাঞি বোৰে যুক্তি হুই আথেক গোহাঞিলৈ স্মৃতি পঠালে বোলে মহাৰাজাৰ ৰাজ্যত তিনি ঘৰ ডাঙ্গৰিয়া। ভাল কৰিব লাগিলেও আমাকে ভাল কৰে, কাটিব লাগিলেও আমাকে কাটে; গোহাঞে লোকৰ সমাজত, পূৰ্বৱৰ্ত্তে মানে মৰ্জ্জদায়ে আছে কি নাই। আথেক গোহাঞি বোলে ভয় সংসৰতেহে সত্ৰৰ মাজত পলাই আছে।

যদি মোৰ দেহটো ৰক্ষা কৰিব পাৰে, আজি যেন যাম। গোহাঞি বোৰে বোলে তেওঁৰ গড়কি তল, আমাৰ গড়কি ওপৰ, এনেকৈয়ো গোহাঞিক ৰাখিম। এই কথা শুনি আথেক গোহাঞিৰ ৰঙ হ'ল। বঙালক ধৰিবলৈ কথাবাত্তা কলে বোলে আশা নিশা জাগি থাকে, সেই নিশা বেঢ়ি ধৰিব লাগে। এই কথা স্মৃতি তিনি জনা গোহাঞি যুগুতি হুই ভড়ৰিৰ উজনিত তিনি খন দলং বান্ধিলে মানুহ পাৰ হ'বলৈ। পাছে গাম্পত বড় গোহাঞি, থকবক বুঢ়া গোহাঞি, লাকু বড় পাত্ৰ, তিপামৰ ৰজা, নাম ৰূপিয়া ৰজা, চাৰিং ৰজা, ৰূপ সন্দিকৈ, বকং বড় চেটিয়া, লাচাম পেঙ্গৰ পুত্ৰ, মৰান কোঞ'ৰ, কপিত কোঞ'ৰ, চিৰিফল হাতি বৰুৱা, বেটুআ বড়া সমস্তে তৰুয়া হুই গল। এই সকলৰ উপৰি চেঙ্গধৰা নেওগ হৈল। লাচাম সন্দিকৈ, পিকচাই চেটিয়া, লাচাম পেম ভড়াৰি, চিড়িংভাং, চাউনাপাম, ফুল কোৱৰৰ পুত্ৰ, লালুক গোহাঞি, চাউডাঙ্গৰ বৰুৱা সেই সকলৰ উপৰি লাঙ্গি নেওগ এই সকল নাৱে গল।

আনো জত লোক তাৰ কোনে অন্ত পায়; আক হাজৰিকিয়া, সয়কিয়া, বড়া অনেক। লোক গৈছে; চকুড়ি দতাল মন্ত হস্তি আশুৱান হুই জাই; প্ৰভাতে অকনোদয় বেলাত নাৱে তৰে চাপি যুক্ত ধৰিলে। হাতিয়ে গঢ় ভাঙ্গি উঠিল। পাচে সেনা সকলে যাক যৈতে পায়, তাক তৈতে কাটিব ধৰিলে। বঙালে সাক্ষীম হ'ব নেপালে, কতো বিভঙ্গে কটা গল; কতো অস্ত্ৰ সন্ত্ৰধৰি জুজিলে। বজালে

কিছু কৰিব নোৱাৰি বাঁমৰ পৰা হুহকি লোহিতৰ নিকট বালি চাপি
বহিল গৈ। সেই সময়তে বাৰটা চিপাই, কেৰা গোহাঞি সমে তাৰ
কিছু সৈন্য লগত লৈ খোড়াত উঠি আহোমৰ বেছ ভাঙ্গি বাজ হুই
পলাই গল; সত্ৰাজিতো দুখান নাৱেৰে কোঁদাৰ এড়াই গল।
আহোমেও পাছে বঙ্গাল ভঙ্গালে; তাক তিনি তৰপিয়া খাগৰিৰ গঢ়
দি ৰাখিলে। পাছে দেৱতালৈ জনাই পঠালে। পাছে মহাৰাজা
সুনি ততকাল খেদা পঠালে; বোলে বঙালক নাকাটিব; কেণ্ডুয়া
উমিৰ বোৰে মোক জুজিবাঁল আহিচে চাওগৈ বুলি; খেদি আহি
চামধৰাত বলগৈ। সেই বেলা বঙালৰ তিবতা এজনীয়ে সামান্য
বচন বুলিলে। তিনিজন ডাঙ্গৰিয়া বোলে তিবতা জমীয়ে জে
এনয় বচন বুলিলে, আতে বা কত বনবন লাগে এই বুলি বঙালক
কাটিবৰ মন কৰিলে। তাৰ মাজৰ পৰা দাস্তে খেৰ লৈ যি আহে
তাক নাকাটি পাৰকৈ আনে।

সেই বেলা বড় গোহাঞে আথেক গোহাঞিক ৰক্ষা কৰিম
বুলি আপোনাৰ ভিতৰ কৰি আনিলে। এক ৰাত্ৰি বেড়াৰ ভিতৰতে
আছিল। আন এদিনা এক প্ৰহৰৰ উপৰে সবে বঙালক কাটিলে
বেচি। বঙালৰ সবাৰে উপৰি মূৰ চৈয়দ বাবাকৰো পড়িল।
ভয়ানাছি পড়িল। গকুল চান্দ পড়িল। জাহিৰ বেগ পড়িল।
মিৰ্জা জাখি, জামল খাঁ, দখিনে হাউদ খাঁ এই সব কটা গল।
ৰাজা জগদেৱ, গন্ধৰ্ব ৰাই, ৰাজা ৰাই, কালা ৰাজা, হাড়া প্ৰতাপ
সিংহ, ইন্দ্ৰমনি, নৰসিংহ ৰাই, ভগৱান বক্সি এই সমে আঠ ৰাজা
দাস্তে খেৰ ধৰি বোলে আমি স্বৰ্গদেৱ ৰাজাৰ সৰনিয়া বন্দি হলো।

আমাক নাকাটিবা; পাছে তাসন্ধাক নকাটিলে; মহাৰাজা মানুহ
পঠাই গলত হিন্দুলিয়া ডাকুৰ দি গৰগ্ৰামলৈ আনিলে; আৰু
সত্ৰাজিতৰ মহলগিৰি নাও ভেটি ধৰি আনিলে; আনো যত বঙাল
কাণ্ড ৰাক এড়ি ৰবিল তাকো নকাটি ধৰি আনিলে; আনো
বঙাল সমস্তে কটা গল।

আহোমৰো তাৰ হাতি বক্সা পড়িল ; বলিয়া হাতিয়ে খুঁচি মাৰিলে আৰু নোমল বড়া পড়িল ; নাৱত পড়িল লাচাম সন্দিকৈ, চিৰিংডাং ; পাছে মহাৰাজা সুনিলে সমস্তে বজাল কাটিলে হেন, গোহাঞি বোৰো পাৰ হুই আহিল হেন । তেবে এই কথাৰ অন্তবে ৰাজ্যৰ দদায়েক চাউলাই কোৱবকো মাৰিলে । দুই নেওগদেকা কাটিলে ; ৰুৰিং চেটিয়া পলাইহে এড়াল । আথেক গোহাঞিকো ওভোটাই মোট কাটিলে ; তিনি জনা গোহাঞিকো ধঙিলে ।

তিনিজন গোহাঞি বোলে আমি ৰন বঢ়াই থলে কি হব । হাতি পালে বাৰটা, ঘোড়া নৱসত আৰু যত কাণ্ড লাগি মৰিল আৰু বাজুবন্ধা ঘোৰা কাটিলে ; তাৰ কোনে অন্ত পায় । বাচক নাও দুই শত আৰু বঙালৰ যতক হিলৈ আছিল পালে, তৰোৱাল, ৰাক, যমদাৰ ধণ্ডুয়া এই সকলৰ সিমা নাই ; সনাহা পাচ অধিক চাৰিকুৰি পালে ; যি কিছু আহিলা পাতি লোহিতত পৰিল, তাক মাত্ৰ নাপালে । সৰু ১৫৩৭, মাস ৯, দিন ১৬, বাৰ ৩ ।

তেবে সেই বেলা হাবুং পিকচাই সহিতে আহোম গৈ কাজলিত থানা কৰি ৰহিল গৈ । সেইবেলা প্ৰভাকৰৰ পুত্ৰ মঙল ৰাজা হাবুং পিকচাইৰ ঠাইক আহি মহাৰাজ্যত সৰনাপন্ন হ'লহি । মহাৰজায়ে বটা, হেঙ্গদান কণ্ঠা হস্তি আদিৰ বশ স্বীকাৰ ।

বিদায় দিলে সেই কালৰ পৰাহে ডিমকুয়া মহাৰাজৰ হল । তেবেবে মহাৰাজা, বলি কোৱবক, ধৰ্ম্ম নাৰায়ন নাম দি দৰঙ্গত ৰাজ্য পাতিলে । আৰু চন্দ্ৰনাৰান, ৰূপনাৰান প্ৰমুখ্যে যত পৰিক্ৰিত ৰাজ্যৰ কোৱঁৰ আছিল সবে আহি মহাৰাজাক সেৱা কৰিলেহি । তেবে মহাৰাজাৰ প্ৰসাদে গ্ৰাম ভূমি লৈ ৰাজ্যক সেৱা কৰি থাকে ; কতো দেশক জাই আকৰাৰ আছে । দক্ষিণ কুলিয়া ডিমকুয়া আদি কৰি যতক ৰাজ্য আছে সবে আসি মানুহ সহিতে মহাৰাজাক সেৱা কৰেহি লো, কোৰ, কাপোৰ, কপাহ, আনো সম্ভাৰ সকল লৈ । আশ্বিন মাস, সৰু ১৫৩৮ ।

তেবেসে মাৰত চোমখৰাত গঢ় বান্ধিলে, ১৫৩৮ সৰু। ৰাজ্যৰ কোৱঁৰ লাঙ্গি গোহাইৰ মৃত্যু ১৫৩৮। তেবেসে পুনৰ্বাৰ দখিণ কুলিয়া উত্তৰ কুলিয়া, খেকেৰিয়ে মহাৰাজাক উত্তম কৰালেহি হাজোৰ যুধ-
বোলে স্বৰ্গদেৱ মহাৰজা আমি যতকৈ চেকেৰি আছে। সমস্তকে ৰাজ্য পৰিষ্কাৰিত তোমাৰ দুই পাৰৰ তলেদি গৈছে।

আৰু যতলোক আছে সবাবে দেৱকুটুম্বৰ ঠাইহে ভাত, আন ঠাইতো বন্ধা নাই; এখন স্বৰ্গদেৱে যদি আজ্ঞা কৰে হাজোত যি বজাল খনি আছে তাক ধৰিবাক প্ৰতি আমাকো, দেৱতাৰ লোকজনকো পঠাই দিয়োক; দেৱতাৰ লোকজনক পাছ কৰি আমি আগলুই ধৰিমগৈ; এতেকে দখিণকুল উত্তৰকুল সমস্তে দেৱতাৰ হল। এই কথা শুনি মহাৰাজাৰ মনে আনন্দিত হল; ভাল বুলি সলাগিলে। পাছে আখোনত মহাৰাজাৰ আজ্ঞায়ে (?) বজালৰ নবাব তিলিচ খাঁ সেতকমল হাজোতে নবাব হুই ৰহিলহি। চয় মাসৰ পাচত তিনিজন ডাঙ্গৰিয়াক হাজোৰ যুদ্ধলৈ পাচিলত, চেচা-মুখত লোকজন সহিতে গঢ় বান্ধি ৰলগৈ; মহাৰাজায়ো চাম খৰালৈ ভটিয়াই আহিল।

সেতকমল প্ৰমুক্ষে বজাল হাজোৰ পৰ্বত জুৰি আছে; পাচে আহোমে পৰ্বতক গৈ গঢ় দিলেগৈ; আৰু দখিনে তাক ভগুৰি প্ৰমুক্ষে বজাল লোহিতে গৈ ভেটিলে। বায়বো ধৰ্ম্মৰাজা পূৰ্বে উত্তৰে তিনি জনা গোহাঞি প্ৰমুক্ষে ৰহি আছে। বজালো ভাগিবাক সাজ হল। পাছে সেই বেলা লাচাম চিৰিঙে তিনি জনা গোহাঞিক ঘালি বচন বুলিলে। লোক সকলকো কোবাই পৰ্বতত তুলিলে। বজালক কাটিবাক প্ৰতি আৰু বজালো সান্ত্বন হুই আছে। আহোমে পৰ্বতত উঠি যাওতে বজালে বোড়া মেলি কাটিব ধৰিলে; হাতিত উঠি বুঢ়া গোহাঞি বন কৰিছিল। বজালৰ গুলি লাগি গোহাঞি পৰিল; গোহাঞিৰ পোনে ৰাজ্যো ভাগিল; হাতিয়ে শুড়েৰে তুলি পিঠিতকৈ গোহাঞিক আনিলে; বজালো সেইপিনে

দিখিসাই ভাগিল; নাহত আহিলাপাতি যি আছিল সি সকলো পড়িল; জন্ত লোক পৰিল তাৰ সীমা নাই। আৰু চাৰি কুড়ি হাতি পড়িল—মন্ত হাতি। কেৰা গোহাঞি ঠামুৰা কনাই হাতিক ধৰিলে। পাছে তাক আচাৰ মাৰি পেলাই নগৰক আহিল।

পাছে মহাবাজা খাপ্তত বড় গোহাঞিক, তিপামৰ বজাক লোহাৰ ডিঙ্গৰাত ভৰাই আনিলে। আৰো আন গুচাই ওপৰে পিকদান ধৰিলে; বন ভগনীয়া মানুহ হাজোৰ পৰা তৰে আহিবলৈ ধৰিলে চামধৰালৈ। ৰাজ্যৰ আগ হল, হাতি মানুহ পাছ হল, ৰাত্ৰি হলে পাছ হয় দিন হলে আগ হয় হাতি। হাতি পতিয়ে মানুহ আহি চামধৰাত ওলালহি। পাছে থকবক বুঢ়াগোহাঞি পৰিবৰ স্ত্ৰীনি, বজা বোলে গোহাঞি বোৰে গা লগাই যুজিলে হেতে মোৰ বুঢ়াগোহাঞি কিয় বনত পৰিব। বঙাল সত্ৰ বা কিয় সাৰি যাব পাৰিব; জি হেতু গা লগাই মুজুজিলে, এতেকেহে গোহাঞি বনত পড়িল। গোহাঞিবোৰে বোলে আমি বঙালক বেঢ়ি ধৰিলো, খাব বৰ নেপাই বল খিন হক তেহে আমি চাপি ধৰিম।

লেচাম চিৰিং নেওগে বড় কথা মাতি গালি পাৰিলে; গালি স্ত্ৰীনে চাপি ধৰিলো। গোহাঞি পড়িল, বজালো সাৰি গল। এই কথা স্ত্ৰী লাঙ্গি নেওগক মূৰত কোবাই মাৰিলে; লাচাম চিৰিঙক, লাঙ্গুক ফুকনক, লাহনক, তিনিকো কাঠেৰে চেপি ধৰি মাৰিলে। উত্তৰ কোলৰ ভুয়া, মৰজিৰ হাজৰিকিয়া, সয়কিয়াকো বিচাৰ কৰি কাটিলে। পাছে ডাঙ্গৰিয়া সকলেৰে যুগুতি হুই ৰাজা বোলে অনেক দেশলৈ দুৰ্য্যাস গল গোহাঞি পৰিলত।

পাছে ৰাজা লাঙ্গি ফুকনক বড়ফুকন পাতিলে; তেওঁ আহি কালিত থানা দি ৰহিল হি; এওৰে পৰাহে বড়ফুকন নাম হল; সৰু ১৫৩৯, মাস ১০; তেবে ৰাজা গৰগ্ৰামক গল। বড়ফুকন।

আত পাচে লাঙ্গি ফুকনৰ দিনৰ কথা। সেই বেলা দাৰিকাত পাট ললে।

তাত পাছে চেক কমলৰ আগত বিক কাৰ্য্যিএ বোলে নবাবৰ আজ্ঞা হলে, আসামক মিলপ্ৰিতি কৰাই, হাতিদাত, আগৰ কাঠ অনাই দিব পাৰো। নবাবেও ভাল বুলি সজাগিলে ; বিক কাৰ্জি।

পাচে বিক কাৰ্জিও আগ চকি অস্বক্ৰান্তলৈ আহি, লাজি ফুকনৰ ঠাই প্ৰতিৰ কাৰণ কৈ পঠালে ; আমাৰ চকিয়ালে ফুকনত কলে। পাছে ফুকনেও এই কথা দেৱতালৈ ধৰাধৰ কটকিতকৈ জনালত পাচে দেৱতা যো ফুকনলৈ কৈ পঠালে তাক উপায় কৰি কাজলিলৈকে অনাওক। পাছে ফুকনৰ আজ্ঞায়ে ধৰাধৰে সত্যসপত কৰি কাজলিক আনিলে ; সিয়ো উলটি যাব নাপালে ; মহাৰাজা গৰগাঁওলৈ উপায়কৈ আনি ৰাখিলে, বোলে মোকে বঙালকে মিলাব নোৱাৰে মানে বিককাৰ্য্যি এখেতে থাকোক। সৰু ১৫৪০, পাচৰ ভাই মিৰ্য়ানাখন দক্ষিন কোলৰ পৰা উত্তৰে পাৰ হল। সেই বেলা ধৰ্ম্মৰাজাৰ হাতি, তিনিজনা কোৱৰিক বঙালে নিলে। বজায়ো পলাই হে এড়াল।

পাছে আহোমে গৈ যুদ্ধ কৰিলে ; তেবে মিৰ্য়ানাখন ভাগি পলাল ; হাড়ি মহিএ একলে খেদি গৈ পড়িল। তেবে সেই বেলা

মামু গোবিন্দ বেলতলাৰ বড়ু আ আছিল ; আহোমৰ বেলতলাৰ বকরা।

লগ লৈ কৰৈবাডি সিমা কৰি দক্ষিন কোলৰ ৰাজা হল। বঙাল দক্ষিন কোলে পাৰ হুইবাকো নোৱাৰে, তাৰ লগত দুই হাজাৰ কাঁডি দি জিহেতু আছে। সত্ৰাজিতে লোক তুলি মামোক মাৰোঁগৈ বুলি আহিল।

আহোমৰ কাৰণ নোৱাৰে। সত্ৰাজিতৰ ভতিজাক ইন্দ্রনাথন পড়িল। আৰ ভয়ানি ৰাই পড়িল। এইমতে উত্তৰে দখিনে বনে

লুকাই কঁড়াই মাৰে, দেখাই দন্দ নকৰে। সত্ৰাজিতে সত্ৰাজিত।

দুৱাৰলৈ আহি আছে ; দন্দে হাট ভাগে ; পাছে সত্ৰাজিত কিছু কৰিবলৈ নোৱাৰি, মহাৰাজাক ৰূপ টাকি পঠালে ; উমৰ, কনাই এই দুই মুদৈত কৰি মহাৰাজাৰ ঠাইলৈ, লাহৰি, পামৰি,

ডাঙ, মুক্তা, পোৰাল আনো বাখৰ সকল দি পঠালে। আৰু পত্ৰত লিখিলে মই মহাৰাজাৰ বেটা হলো, স্বৰ্গদেৱে যদি বেটা বোলে বেটা ; লক্ষৰ বোলে লক্ষৰ। মই জনেকৈ দুয়াবত ৰহো তেমত কৰিব।

পাচে মহাৰাজা বুলিলে ভাল ময়ো বেটা বুলিলো ; পুত্ৰ হলে পিতৃৰ বচন কৰিব লাগে। এই বুলি কমললোচন কটকিত কৰি ৰূপৰ জৰা সোনৰ নালিএৰে তাৰ ভিতৰত উত্তম জল দি পঠালে ; মহাৰাজা বোলে পুত্ৰ হলে মাতৃৰ স্তন খাব লাগে ; এই জানিবা পানিয়ে স্তন ; আৰু উত্তম লোন চাউল দি পঠালে তাৰ দেশত জিহেঁতু লোন চাউল খালে চাৰাম নকৰে হেন শুনিচো। সত্ৰাজিতলৈ আৰু, পাট কাপৰ, চিকন কাপৰ, জালুক, আগৰ কাঠ তাক প্ৰতি দিলে ; তাৰ ঘৰমি সকল-লৈকে, আই কুৱঁৰি নামে, আহম মেখলাৰে এজোৰ কাপৰ দিলে।

মহাৰাজাক সাত সেৱা কৰি লোন চাউল খালে। পাছে মহাৰাজা ভেঁইক দুৱাৰ দি পঠালে ; লাঙ্গি ফকনেৰে পৃতি হল। সাউদৰ তোলত হাট হল। কটকিৰো আয়াজাত হল। এইৰূপে পৃতি হুই আছে। আমাৰ মুদৈ গৈ ঢকাত বেহাই গৈ। তাত পাছে সত্ৰাজিতৰ বৎসৰ দহেকিয়া পুতেকটিক, তাৰ মাককে মহাৰাজাক সেৱা কৰিবলৈ সঞ্জাতিৰ লগত পঠালে। পাছে পৰ্বতিয়া গোহাঞিক তুলিব দিলে ; গোহাঁই বোলে জিয়া পোয়েৰে কথা বাক্তা হবৰ উচিত নহয়। লৰাও একো কথা নাজানে। এই দুইৰে মই কিকথা ছম, এই বুলি নুতুলিলে। পাছে মহাৰাজাএ বড় গোহাইক থং কৰি বুঢ়া গোহাঞিক তুলিব দিলে। বড় পাত্ৰকো তুলিব দিলে। দুই জনা গোহাঞে তুলিলে। পাছে মহা-ৰাজায়ো তুলি হাতি এটা, ঘোড়া ৰূপ দুই হাজাৰ (২০০০) দি বিদায় দিলে। পাছে মহাৰাজায়ে খঙকৈ ভাগিলে ; শক ১৫৯৯ ; ১১ মাস।

পাছে কতো দিন আছি চন্দ্ৰনাৰান পিড়াত বসি আছিল। দেৱতা মাছ মাৰিবলৈ যাওতে দেৱতাৰ ভাই গোহাঞি চন্দ্ৰনাৰাণ।
বোৰে দেখি ৰূপেকক ঘালি গালি পাৰিলে। চন্দ্ৰ নাৰানে দুই তিনি এড়ি ৰাজিমুখৰ পৰা পলাই গল।

তাত পাছে মামোৰ বেটা মধুনায়েকক, ধৰ্ম্ম ৰাজা বোলে, তোক ৰাজ্য পাতিব দিলো। তই স্বস্তক কৰিলি কিয়, এই দায় ধৰি গল মুচৰি মাৰিলে। পাছে পুত্ৰৰ মৃত্যু স্নানি কোনোখান মামো গোবিন্দ। কৰে বুলি, লুকিৰ পৰা নাহে। মামো গোবিন্দে মহাৰাজাৰ আজ্ঞায়ে কৰৈবাড়ি পৰ্য্যন্ত ৰাজ্য ধাই আছে; আমাৰ সন্তেদ কথা বঙালত কৈছিল, বঙালৰো কথা ফুকনত কৈছিল। মহা-ৰাজায়েো মামো গোবিন্দক মাতি পঠাই তথাপি নাহে। মামু গোবিন্দ মহাৰাজাত হাৰাম খুৰি হল, তাক সত্ৰাজিতে জানিলে; তেবে সত্ৰাজিতে কটকিত কৰি পত্ৰ দি পঠালে বোলে মহাৰাজায়ে যদি মোক আজ্ঞা কৰে, মামো গোবিন্দক ধৰি নাওৰ গুড়া পিৰিত বান্ধি দি পঠাম; জিহেতু সত্ৰাজিতৰ ভটিজাক ইন্দুনাৰানক পূৰ্বেৰ মামো গোবিন্দে মাৰিছে।

পাছে মহাৰাজা ৰত্ন কন্দলিক, জাবৰক একাদহক ততকালে পঠালে বোলে মামোক পালেহে আহিবি। পাছে সত্ৰাজিতে পচিমে মামোক বেটিলে, পুৰে আহোমে বেটিলে; পাছে মামো ভাগি বঙাললৈ গল। পাছে সত্ৰাজিতে মামোক ধৰি বঙাললৈ ঢকালৈ দি পঠালে। আহোমক নেদিলে আফুল ইসলামক ভয়ে। আমাৰ কটকি আহি দেৱতাক কলত এই কথা স্নানি দেৱতাৰ মনত লাগি থাকিল। তাত পাছে কতো দিন অন্তৰে মহাৰাজা লাগি ফুকনক আজ্ঞা কৰিলে। বোলে জেনেকৈ পাৰে উপাই কৈ সত্ৰাজিতক ধৰি দিয়ক। ভেলায়েৰে কথা হুই পাচে লাগি ফুকনে ভেলাইক বুলিলে; তঞি জেনেকৈ পাৰ তেনেকৈ সত্ৰাজি-তক আন, আমি এৰে কথা হবলৈ বুলি; যদি আছে আমালৈ বান্ধা জনাবি। আমিও সান্তম হুই যাম উমানন্দৰ বালিলৈকে। পাছে ভোলায়ে গৈ বড় ফুকনৰ আজ্ঞা সত্ৰাজিতত কলে বোলে ভাই নবাৰেৰে দেখা দেখিতো নোহৌ; আক বোলে যদি আছে আমিএৰে কথা বান্ধা হবলৈ, আমিও উমানন্দৰ বালিলৈকে যাম।

ডেকে। সেই ঠাইকে আহিব ; এই কথা শিল্পে আমালৈ জনাই
পঠাবি। সত্ৰাজিতে বোলে এক দিন আমিহো জাম। এই কথা

ভেলায়ে বড় ফুকনলৈ জনাই পঠালে। পাছে বড়
সত্ৰাজিতক ফুকনে কাজলি, মুখিয়া বত ফুকন, বাজখোৱা,
ধৰাব চক্ৰান্ত।

হাজৰিকিয়া সবাকে লগত লৈ উমানন্দৰ বালিত
বহিল গৈ। সত্ৰাজিতে স্থয়ালকুচিৰ পৰা তিনি কুৰি বাচক নাংৰে
আহি দেখা দেখি ছই ফুকনেৰে একে তলিচাতে বহি কথা ছইচে।
বড়ফুকনে সত্ৰাজিতলৈ সোন একসেৰ, ফোতা এখ খন, ধঙ্গা
ডেৰকুৰি, কলিয়া পটিয়া দুকুৰি, গন্ধ সাতোটা ; পাছে সত্ৰাজিতেও
দিলে দলিচা কুৰি খন, লাহৰি কুৰি খন, পামৰি দুকুৰি খন, তাও
দুকুৰি, পোৱাল দুকুৰি বিধৰ।

ফুকন, বাজখোৱা, সত্ৰাজিতক ধৰিবলৈ বড়ফুকনক কলত বোলে
আজি যাওক, আন দিনলৈ ধৰিম। এই বুলি গুচি আহিল,

সত্ৰাজিতে গল। পাছে ঢাকাৰ নবাবৰ হৰিবংশৰ
সোনাৰী মুদৈ।

আগত সোনাৰি মুদৈএ বোলে মহাৰাজাৰে ঢকাৰ
নবাবৰে একলাস এক প্ৰীতি কৰাও। এই বুলি এক লেখা দি বাজিত
খাক, গোপালক পঠাই দিলে। সোনাৰী মুদৈৰ লগত সন্দেশ দিলে ;
সোনাৰ মন্দ্ৰাকৰা হাতি দাঁতৰ পিড়া এখন, তাও, মুক্তা, পোৱাল।
পাছে সোনাৰি মুদৈএ বঙালৰ কটকিক কুৰুৱাতে থৈ, কাজলিত
লাঙি ফুকনত জনালেগৈ। সত্ৰাজিতেও সঞ্জাতিত কৈ বড়ফুকনলৈ
জনাই পঠালে বোলে ঢকাৰ নবাবৰ কটকি আহিলে ভোমাৰ আমাৰ
পৃতি কিৰূপে ৰহিব ; ঢকাৰ নবাবৰ কটকি জেনৈকৈ জাবলৈ আপাই
ভেমত কৰিবা। পাছে সঞ্জাতিকে বড় ফুকনৰ ভায়েক লেচাম
ডেকাকে এই কথাৰে বড় ফুকনে মহাৰাজালৈ জনাই পঠালে। বোলে
সোনাৰি মুদৈএ ঢাকালৈ কথা চলাই, বঙালৰ আগত আমাৰ
সন্ত্ৰেদ বাক্তী কৈ মহাৰাজাৰ লগত ঢকাৰ নবাবৰ প্ৰিতি কৰাম বুলি
উকিল পত্ৰ আনিছে।

দেহভাৰ আত্মা হলেহে আনিব পাই। পাছে মহাৰাজা বোলে সি বেপাৰি, বেপাৰ কাম কৰিব। মোৰ সন্তেদ কথা কৈ কেনেকৈ উকিল পত্ৰ আনিব। এই দায় ধৰি সোনাৰি মুদৈক, জয়হৰি মুদৈক, নবহৰি মুদৈক তিনি কো কাটিলে। তাৰ লগৰ একুৰি মান পাইককো কাটিলে। কুৰুআৰ পৰা কলা পতুৱাৰ ভুৰ বান্ধি উটালে। বঙালৰ কটকিকো ওলটাই পঠালে। পাছে মুদৈৰ ভাইপোৱে মহাৰাজাত কলে, মুক্তা পোৱালো দেখালে। এই বস্তু ফুকনক নেদি মহাৰাজালৈ আনিলো এতেকেহে গোচৰ দি মৰালে। পাছে মহাৰাজা সুনিলে। ধৰ্ম্মৰাজাত জগৰ লাগিবৰ কাৰনে হে ফুকনে মামো গোবিন্দক লুকিলে পঠাই দিলে; সত্ৰাজিতকো ধৰি আনিব পাৰিলে হতে; মিত্ৰৰ কাৰনে হে নথৰিলে, আৰু ঢকাৰ নবাবেও সোন কোহৰ মুখত হাট বাট কৰো বুলি বিস্তৰ বস্তু জাত দি উকিল পঠালে।

এনে কথা নকৈ আন কথা কেনেকৈ কয়; ফুকনে জি কথাৰে কটকি আহিল, তাকেহে কব পায়। এই দায়তে লাঙি ফুকনক, পোৱালি লাঙি ডেকাক, লাঙি ফুংজাঙক ধাব নেদি মাৰিলে।

তাত পাছে ৩তা, অভয় পুৰিয়া নেওগক ফুকন পাতি ধলে।
অভয় পুৰিয়া
নেওগ।
এওঁ ফুকনৰ দিনৰ যুদ্ধৰ কথা। মামোৰ লৰা তিৰুতাক তুলি জাখেছিলৈ নিলে আৰু বঙালৰ

দুই চাৰি মানুহ কাটে; এই কথা সত্ৰাজিতে মহাৰাজালৈ জনাই পঠালে, বোলে মহাৰাজাৰ লোকে ঢেকেৰিৰ লগ লৈ আমাৰ দুই চাৰি মানুহ কাটে; এই কথা মহাৰাজা সুনিলে বোলে ঢেকেৰিয়ে কেনেকৈ মানুহ কাটে মই কি জানো। এই এক। আৰু হৰিকেন চৌধাৰি বঙালত খাজনা সোধালে; পাচ সৰুপ সেহ থাকিল।

তাৰে দুই অনেক লঘু লাঞ্ছনা কৰিলে। সহিব নোৱাৰি

হৰিকেস আমাৰ পানি লৈ পলাই আহে ; পাছে পাছে বঙালেও
 খেদি আহিছে। আমাৰ চকিত পড়িল হি ;
 বঙ্গালৰ লগত
 আকৌ বগ লগাৰ
 কাৰণ।
 চকিৰ ভিতৰকৈ ৰাখিলে। পাছে আন্ধুল
 ইসলামে ফুকনলৈ খুজি পঠালে বোলে আমাৰ
 হৰিকেসত পাচ সৰুপ পাব লাগে, আমাক দি
 পঠাওক। আমাৰে মহাৰাজাৰে এহি সে কাৰণে পৃতি হব লাগে।
 পাছে মহাৰাজা বোলে আমাৰ মামো গোবিন্দক ধৰি নিলি, তাক
 কিয় এড়ি নিদিজি। সবনাগতক কিয় এড়ি দিম। এই কথা
 শুনি বঙাল গুচি গল। আৰু বঙ্গালৰ পছমৰা হেজাল কুকুৰ
 আমাৰ পানিলৈ আহিল। বঙ্গালে অনেকৰূপে খুজিলে আমাৰ
 চকিয়ালে নেদিলে। এই তিনি কথাৰ পৰা বঙ্গালৰে আমাৰে
 পৃতি গোট ভাগিল। পুনৰ্বাৰ যুদ্ধ লাগিল।

পাছে দুই কুৰি নাও সাজি লৈ সেক ফৰিদ নবাব ভতাই
 মামোদ এই দুই, বৰলিয়ায়ে উজাই গল হৰিকেসক
 দিম্মিহাল আৰু
 চামুৰিয়া গড দখল।
 ধৰোগৈ বুলি। তাকো কলকু সন্দিকৈএ আগ
 ভেটি কড়ালে ; বব নোৱাৰি হুহকি গল। পাছে
 আমাৰ তিনটা মানুহ দক্ষিন কোলে অশ্বৰৰ আলিৰ পৰা ধৰি নিলে।
 তাৰে দুটা হাজোত কাটি স্নলাত দিলে। এটা কুকুৰে খুতালে।
 তেবে খাংলাই চেটিয়াই দিম্মিহাত বঙ্গালৰ গঢ় মাৰিলে, ১৫৫৪ সৰু ;
 ঘোড়া পালে নটা, তৰোৱাল চৈখ খন। আৰু হৰি ডেকাএ চামুৰিয়াত
 গঢ় মাৰিলে। কমল খাঁ মগল পড়িল। ঘোড়া তিনিটা, হিলৈ
 সতৰটা, তৰোৱাল দুকুৰি। আৰু যি বঙ্গাল আছিল সি উত্তৰলৈ পাব
 হৈ গল। সেই বেলা চন্দ্ৰনাৰানে গাভৰুখানাৰে দন্দ কৰি নেওগ
 ফুকনত কলে বোলে স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ পাৱত সৰনে পসিলো। খানিয়ে
 মোক বঙালক ধৰি দিলে। তুমি বন্ধা কৰা। এই কথা মহাৰাজাত
 জনাই তাক নিৰ্ভয় দিলে। ৰূপ দিলে এক হাজাৰ, সুবৰ্ণৰ টাউহাৰ,
 কড়িলা এক জোৰ, ৰূপৰ বটা, কাপোৰ দিলে পাচশ, দলিচা এখন,

জৰা এটা, কাহি এখন, এই সকল দি বুলিলে দক্ষিণ কোল ভোক দিলে।

মহাৰাজা বড়ফুকনক বঙালক ধৰিব দিলে। বড়ফুকনে বোলে লুইতৰ দখিন পাৰে তাতি মৰাৰ পৰা, গৰালু মুখলৈ বড় নদিৰ পৰা হাজোতলৈ, দুওপাৰে বঙাল জুৰি আছে; বাৰে দিনৰ মুৰত ধৰিম। এই বুলি মহাৰাজলৈ জনাই পঠালে। পাছে চন্দ্ৰনাৰানে দখিন কোলৰ ঢেকেৰি লগত লৈ কৰৈবাড়িৰ পৰা বঙালক খেদি সকলো ৰাজ্য ললে। চন্দ্ৰনাৰানৰ মৃত্যু সৰু ১৮৪২। পাছে ঝাংলাই চেটিয়া এ সোন্ধাত গঢ় দিলে। লগত আহোম ১৪০০০। আৰু ধৰ্ম্মৰাজ্যৰ ঢেকেৰি বড়কাঠৰ লগত, বঙাল সেক ফৰিদ, হৰিৰাম ৰাই, বৰ্দ্দেও-নিয়াৰ জয়সিংহ কোৱৰ এই তিনি সমুখে জুজে। হৰিৰাম ৰাইত কাণ্ড লাগিল। আহোমে খেদি কাটিলে সেক সোন্ধাগড়ৰ যুধ। ফৰিদক। জয়সিংহ কোৱৰক নাকাটি আনিলে। ঘোড়া পালে ১৪০; মৰিল চয় কুৰি। পিতলৰ বড় কামায়ন এটা, তৰকি হিলৈ ২৪০। বাৰু চইকুৰি, তৰোৱাল দুকুৰি চাৰিশ ৪৪০।

তাত পাছে ভাদ্ৰ মাস ২০ দিন যাওতে শনিবাৰে, অশ্বক্লান্তৰ আগ চকিত বিৰাহিম খাঁ; সবাইতে খোচাল বেগ; পাণ্ডুত ইয়াৰকুলি; সত্ৰাজিত মজালিত; হাজোত আৰু ইসলাম। গুৱাহাটীৰ চকি মানে মাৰি খোচাল বেগক কাটিলে। কাজলি এড়ি আহোমে সবাইঘাটত গঢ় দিলে। লান্ধাখক ডেকা দুৱৰা দুই পাণ্ডুৰ গঢ়ত আছিল। সত্ৰাজিত আদি কৰি জত বঙ্গাল পাণ্ডুত আছিল।

তাক এড়ি আগিয়াটুটিৰ মজালিলৈ গল। সবাবে উপৰি আৰু ইসলাম নবাব, মুকুদি নবাব, দুই ভাগি হাজোত আছিল। ধৰ্ম্মৰাজা সমে ঝাংলাই চেটিয়াৰো তৈতে গঢ়। পাণ্ডু, সবাই পাণ্ডু, সবাইঘাটৰ যুধ।

পালে। পাছে বঙ্গালে নাৰে উঠি যুদ্ধ দিলে; আহোমে চাপি নধৰে। কাখৰ পৰা কাণ্ড-গুলি মাৰে মাত্ৰ। বঙাল

মাজে উজাই জুৰিয়া পৰ্বত পালেহি। সেইবেলা হাবুং চেটিয়া, ককং চেটিয়া নাৰতে থাকি নাৰ মেলিব নোৱাৰিলে। দিহিজিয়া গল। মৰি পলাল। আনো নাও কাথৰক চপাই মানুহ উঠিল; বজালে নাও তিনি খন পাই নিলে। আন নাও পাতি খৰতা নহল।

বামৰ পৰা কাণ্ড-গুলি মাৰোতে বজাল গল। সেই বেলা অভয় পুৰিয়া নেওগ ফুকন আমাৰাজুৰিৰ বড় সিলত উঠিল গৈ। বজালে

অভয় পুৰিয়া
নেওগ ফুকনৰ
মৃত্যু; চেটিয়া
দেখি গুলি মাৰিলে, মুখত পৰি মৰিল। আশ্বিন
মাসত সূৰ্য্যবাৰে ১৫৫৭। সেইবেলা সৰুচকুআ
বড়গোহাঞি কাঁজলিৰ পৰা লোকজনক সবাকৈ
ৰাজখোৱা ফুকন। দণ্ডি কৰি লগাই দিলে। পাছে সকলোএ আলচ
কৰি বোলে, এনে সময়ত যে ফুকন হোৱাল আমি চেটিয়া ৰাজখোৱাক
ফুকন পাতিলে; এওঁ ফুকন নহবলৈ অনেক ৰূপে বুলিলে। এই কথা
বজালৈ জনাই পঠালে। মহাৰাজা তেওঁকে ফুকন পাতিলে।

এয়োৰ দিনৰ যুদ্ধৰ কথা। পাচে বজালে আগিয়াঠাঠিত তিন দিন
থাকি তাৰ পৰা ওলাই তৰে যুদ্ধ দিলে। দুই ভিতিৰ লোক সমান।

যুদ্ধ হল। তথাপি আহোমৰ গঢ় তুলিব নোৱাৰিলে।
মাজুলী আগিয়া
ঠাঠিৰ যুদ্ধ।
কলধু সন্দিকৈ পড়িল। চাৰিজিয়া ফুকনৰ ভায়েকৰ

গলত কাণ্ড লাগি মৰিল। লাচাম ডাং তামুলি গুলি
লাগি এড়াল। বঙালে গঢ় বান্ধি সত্ৰাজিতে, মিৰে, তাতে থাকিল।
তাত পাচে বঙালে বাৰ খান গোৰাপ আগ কৰি নাৱে যুদ্ধ দিলে;
আহোমৰো সমস্ত লোকে দিনে দিনে নাৱেৰে প্ৰধান যুদ্ধ কৰিছে;
পাচে কাণ্ড-গুলিও ধুকাল। কতো বেলি অন্তৰে ৰহিব নোৱাৰি,
অভয় পুৰিয়াৰ মানুহ যুদ্ধ এড়ি পলাল; তাক দেখি আনো নাও এড়ি
পলাল। ভেবে বঙালে নাও দহখন পাই নিলে। পেটকটা হিলৈ
এটা নিলে। এই মতে এক মাহ যুদ্ধ কৰে। কাৰো ভজ জয় নাই।
কতোকভো আহোমে বজালৰ খৰি ভাৰিক জুমি জুমি কাটে। যুৱ
আনিলো বুলি বটা নমাই, এই জুজৰ বেৰহা মহাৰাজা সমস্তে

জানিলে ; তেবেসে লিকচোৱালৰ বড়ু আৰু পঠালে । প্ৰথমে জি অভয় পুৰিয়া পলাল তাৰ সয়কিয়া বোৰক কাটি মুৰ আনিব দিলে ।

উপৰি টেকেলা হাৰি চাউদাঙ দিলে ; মহাৰাজা ফুকনক নাৰে তৰে ধৰিব দিলে । পাচে ফুকনে ইয়াৰ পৰা চোৰ পঠালে, বোলে কেনে সজাগেৰে বঙাল থাকে তকৈ আহগৈ । চোৰে বোলে পুৰতি নিশা বিনা জতনে থাকে । ফুকনে বোলে তোৰ কথাত কেনেকৈ ভাৰসা কৰিম । চোৰবছা গৈ ঘোড়াৰ ঠাইতে গৰু বান্ধি, ঘোড়া লৈ আহিল । তাৰ ঘোড়া ঘাহিএ বোলে ঘোড়াৰ সিং গজিল, বুলি স্নলে ; আকৌ চেতন পাই বোলে চাহাব ঘোড়াৰ সিং গজিল ।

নবাবে উঠি দেখে ঘোড়াৰ ঠাইত গৰু এটা ; মটা লগাই চালে ঘোড়া নেদেখিলে । এখেত ঘোড়া দেখলেনি বঙ্গালৰ মুৰ কাটি আনি এটা । ইকথাত সজ্জাত নাজাঞ । যদি ইস্লামখাৰ ধুঞা খোৱা আনি দিব পাৰ তেহে সজ্জাত জাও । পাছে চোৰ বছা আকৌ গল ; নবাবল চাকৰৰ লগত ভিতৰ সোমাল ; ৰাতি সেস নিসা সকলো স্নলে ; চোৰবছায়ে ধুঞা লগাই ধুঞাখোৱা চোৰকৈ লৈ আহি দেখালে । ফুকনে তাতো সজ্জাত নগল । ফুকনৰ পুতেক অভয় পুৰিয়া ৰাজখোৱা আছিল চোৰবছাৰ লগত ; তেঞি আহিল । তেঞিৰে চোৰবছাৰ কথা একে আহিল । তেহে ফুকনে সজ্জাত গল । তাত পাচে নাবে টংচু সন্দিকৈ, অভয় পুৰিয়া, সলগুৰিয়া, সকলে জুগুতি হৈ প্ৰভাতে নাৰে তৰে চাপি ধৰিলে । বঙালো সচকিত হৈ ভাগি পলাল । আহোমে নাৰে তৰে খেদি নি যাক পালে কাটিলে । কতো আহোমে নাৰেৰে খেদি গৈ ওচৰ পাই গৈ । বঙালো এড়াব নোৱাৰি, তাও, লাহৰি, পামৰি, দলিছা এই সকল পানিত পেলাই এড়াই জাই ; তাকো আহোমে নধৰে কাটিবৰ ভয়ে ।

কোনোটে জদি লব খোজে, তাতো আগ হই বঙাল পলাই জাই মাজুলি বালিত পড়িল । ইয়াৰ কুলি, সত্ৰাজিত, দুই এড়াই গল ; আৰু সাতদিন আগে সত্ৰাজিতেৰে দন্দ কৰি মিৰ হাজোক গল ।

গোৰাপ মাও সাত খান পড়িল। বাচক ডেৰকুৰি, একসত্ত বড় হিলৈ; তৰকি পাচসত্ত। তৰোৱাল তিনি সত্ত, বৰ্ষা একসত্ত, জমদাৰ ৪৪, খণ্ডয়া ৪০, নাৱৰ কোকৰা চাৰিটা; শক ১৫৫৮। এই মতে সমস্তে পলাই গল। সেই বেলা সেৱৰ্থা মিৰচান্দ চাৰিকুৰি বাচক নাৱেৰে বগৰি বাড়িত ৰহি আছে তাক পাইহে সত্ৰাজিত এড়াল।

লানমাখক চেটিয়া পাণ্ডুত বড়কুকন হৈ থাকিল। সমস্তে বক-
আবোৰে গৈ হাজোক বেটি গঢ় দিলে। টংচু
লানমাখক চেটিয়া;
হাজোৰ যুধ।

পাচে বঙালে গঢ় বাজ হুই সমুখে যুদ্ধ দিলে। পাছে
আব্দুল ইয়াসিন নাৰাবত কাঁড় লাগিল; মুহুদি নবাব আগ হল।
হাতিৰ কপালত গুলি লাগিল। হাতিয়ো উভতি পলাল; ঘোড়া
পড়িল নটা। তেবে বঙ্গাল আপোনাৰ গঢ় ভঙ্গ হুই ৰহিল।
আহোমেও গঢ় দাঙি বঙালক বেটি ধৰিলেগৈ। বঙালেও ওলাই
যুদ্ধ নেদি পাছেকাকুতি কৰি বাট মাগে। বোলে আমি যুদ্ধ এড়িলো;
তোমৰা ধৰ্ম পথ চাৰি দিয়া। আমাৰ দেশক যাও; তথাপিতো
বড়কুকনে নেড়িলে মহাৰাজাত ভয়ে। এইমতে এক মাস গল।
বঙালে খাৰ নাপাই গঢ়ৰ ভিতৰতে স্কুকাই মৰে। আমাৰ মানুহ
কাঁড়ৰ আগত চাউলৰ টুপলি মাৰি পঠাই; বঙালেও কাঁড়ৰ আগত
কপৰ টুপলি মাৰি পঠাই; এইকথা মহাৰাজা সুনী দাই ধৰি পঠালে।
বঙালে উট, বলধি মাৰি খালে। পাছে একো মতে নোৱাৰি মুহুদিয়ে
গঢ় ওলাই ফুকনত বৰিলহি। পাচে আব্দুল ইয়াসিন নবাব, মিৰ্জামাকে,
ফজলবেগ; মিৰ্জা হুচন, চাৰাজা, মহম্মদ ৰামসা, কৰ্মচান্দ এই সকলো
আহি ৰৰিলহি।

পাচে বড়কুকনে সমস্তকে গঢ় গাঞলৈ দি পঠালে। আৰমিৰে
বোলে মই পাচ্চাৰ চাকৰ, পাচ্চাৰ লোণ কেনে হাৰাম কৰিম। এই
খুলি গঢ়ৰ ভিতৰে যুদ্ধ দি মৰিল; তাৰ লগৰ লোক সমস্তে যুদ্ধ কৰি

মৰিল। সেইবেলা হাজো উচ্ছেদ কৰি বঙালক আহোমে ধৰি আনিলে। হাতি পালে নটা, ঘোড়া চাৰি কুৰি, হিলৈ চয়সত, ভৰোৱাল দুই সত, পিতলৰ বড় কামায়ন ৯১০। ১৫৫৮ সক।

তাত পাচে ফুকনক খঙ্গে, মহাৰাজাত গোচৰ দিলে। চন্দন কাঠৰ চালপিড়া, ৰূপৰ খুৰা সোণৰ চিৰি মৰা, আৰু কচি গুটিয়া পোৱাল, যুক্তা আৰু পেৰাৰ ভিতৰ কৰি, কাপৰে ঢাকি স্বৰ্গ মহাৰাজাক লাগি পাৎসা কিবা দি পঠালে; আমাক নিদানত পৰিবৰ স্থনি; মহাৰাজা পালে কি নাপালে আমিতো নাজানিলো। আৰু স্থালকুচিয়া আঠকুৰি ঘৰ তাতিয়ে পাৎসাৰ পাট কাপোৰ

বইচিল, তাক ৰাখি দখিন কোলত পাতিলে নি;
পিকচাই চেটিয়া জানো মহাৰাজ্যত ঠাই নাই। ধৰিনিয়া
বৰ ফুকন। নবাববোৰে এই দৰে কলত ফুকনক নিয়াই
মুছলমানৰ মধুপুৰ মহাৰাজা স্থমিলে এই বস্ত্ৰ সকল পোৱা আছে কি
আক্ৰমণ। নাই। ফুকনে বোলে এই বস্ত্ৰ ময়ো পোৱা নাই;

আনেয়ো পাবৰ স্থনা নাই; এই কথাতে ফুকন কটা গল। তাত পাছে পিকচাই চেটিয়াক বড়ফুকন পাতি থলে; কতো দিন অস্তৰে মধুপুৰত গঢ় দি ৰহিল হি। তাক সমুখে গৈ ডেকাহুৰাৰা টংচু সন্দিকৈ সোখাত গঢ় দিলে গৈ। বঙালেয়ো খেদি আহি সোখাত তিনি প্ৰহৰ বেলা জুজিলে; পাছে বঙালে আহোমৰ গঢ় দাঙিব নোৱাৰি আপুনি ভাগি বাৰে পইতাক গল। সক ১৫৫৯।

ধৰ্ম্মৰাজ্যে, খাংলাই চেটিয়ায়ে উত্তমক ভঙালে। উত্তমো পলাই বড় নগৰলৈ গল, তলৈকে দুয়ো খেদি গৈ ঘৰ পুড়িলে। তাৰ ভড়াৰৰ সকলো লুটি আনিলে। তাৰ খুড়িয়েকক লৰা ভিকতা সহিতে বন্দি কৰি আনিলে। পাছে উত্তমে দগা দি বিস্তৰ লোকক কাটিলে। আগা মঙ্গদ, জোমা, এই দুই আহি ফুৰিভ গঢ় দিলেহি। লাইফংজাং ফুলবড়ুয়া, ডেকাহুৰাৰা ধৰ্ম্মৰাজা সহিতে চুনৰিতো গঢ় ভঙ্গ হল। বেকি, পোমৰা, জাখলি-

পুঠিয়া এই চাৰি ঠাইত কোঠ দিলে। আহোমে তাৰো পৰা মাৰি
 চুনৰি, বেকি, কাটি খেদিলে। তাত গাছে ভাটোকুচিত থানা দি
 পোখৰা, জাখলি বহিলগৈ। লাইফুংজাং ফুলবড়ুয়া খাংলাই চেটিয়া
 আৰু পুঠিয়া ধৰ্ম্মৰাজা এই সমস্তে কাল পানিত গঢ় দি সমুখে
 কোঠৰ ঘূহ। বহিল গৈ, যেন কাণ্ড গুলিএ নাপাই; মিতামতি
 হুই থাকে। এই মতে দুমাস গল।

তাত পাছে চাজাঠা পাংসাৰ খাইৰ পুতেক ইসলাম খা; ধায়ে
 পাংসাত গোচৰ কৰিলে; আবহুল ইসলামে খাইচিল একস্তন।
 পাংসা চাহেবে খাইচিল একস্তন; যুদ্ধত আহোমে ইসলামক ধৰি
 নিলে। তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰে কি নকৰে। পাংসা বোলে ভাল
 মই স্ত্ৰাৰ হাৰানা বুটলিম, মিৰ্জা জাহিনা আলিয়াৰ খাঁ, এই দুইক
 যুদ্ধলৈ পঠালে। সেইবেলা বতন কন্দলি, মাধৱ কন্দলি, বিৰিনা
 এই তিনি কটকিয়ে ফুকনক দায় ধৰি বোলে তুমি গৈ গুৱাহাটীতে
 মাছ পছ মাৰি আছা, বড় নগৰতে আমাৰ লোকজন কাটে, তেঞি
 তুমি বাৰ্তা নোপাৱা। এই বুলি মহাৰাজাৰ আজ্ঞায়ে দায় ধৰি
 উজাই গল। তাত পাচে গোচৰ দিলে পিকচায়ে দেৱতাৰ কাম কি
 কৰিব। দুই তিৰোতাৰ দন্দ ভাঙ্গিব নোৱাৰে। আৰু ফুল
 পিক্কাইহে থাকে।

এই দাইতে পিকচাই চেটিয়া ফুকনক আনি গঢ় কাংৰত
 লোবা দি থলে। পাচে সৰুচকুৱা বড় গোহাঞিক পূৰ্ব কথায়
 স্মৰি পাণ্ডুত সেনাপতি পাতি থলে। সেই বেলা
 সৰুচকুৱা বৰ ফুলবড়ুয়া ৰাতি দগা দি বঙালৰ দুখন গঢ় মাৰিলে;
 গোহাঁই। আপোনাৰ গঢ়লৈ উঠি আহিল দুপৰৰ বাট;
 লাইফুংজাংএ বিস্তৰ গালি পাৰিলে। ফুল বড়ুয়াক বোলে গঢ়
 মাৰিলি জে কিয় এড়ি আহিলি। পাছে ফুকন বৰুয়া উলটি ভণ্ডোৱা
 গঢ়তে অসন্তোষ কৈ থাকিলগৈ। পাছ দিনা বঙালে ফুলবৰুৱাক
 ধৰি নিলে প্ৰথমে। আনোবা লোক জি আহিল তাকো ধৰি নিলে।

তিনি বেলি মাৰি হোহকালে। হাতেহাতে কটাকটি কৰিছে, তথাপি তো জুজ নেবিছে। এইৰূপে তিনি প্ৰহৰ বেলা গল। তথাপি তো গঢ় দাঙ্গিব নোৱাৰিলে। পাছে তাৰ জি উমিৰা বোৰে বৃদ্ধ কৰাইছিল। সেই সকলে উঠি ধৰিলে। আহোমৰ লোক সকল ভাগৰি আছিল। সেপকো গিলিব নোৱাৰিলে কাণ্ড গুলিও ধুকাল; কাৰো কেৱে মধ্যস্থ নহল; তেবে সকলো গঢ় এড়ি পলাল। আৰু দুইখন গঢ় বঙালৰ মাজতে নাভাগি ৰহিল। তাকো আহোমে ৰাত্ৰি আনিলেগৈ, সক ১৫৫৯, মা ৮, দি ২৪। পাছে দুই দিন অন্তৰে ফুলবড়ুয়াৰ ভায়েক পলাই আহিল। পাছে মিৰ্জা জাহিনা, আলিয়াৰ খাঁ, মহমদ জোমা, মধুৰ খা, বামচন্দ্ৰ কাৰ্জি, উদ্ভম, মিৰচাঁদ, দুই ঠাইৰ লোক একত্ৰ হৈ বাৰে পইতাৰ কোঠ দাঙ্গিলে। তথাপি এক প্ৰহৰ বেলা জুজিহে এড়িলে। আহোমে বিস্তৰ লোক পড়িবৰ দেখি বগে নোৱাৰি ভাগিল; পোলোঙা কোৱঁৰ পড়িল; টংচু সন্দিকৈ, লাচাম, হাৰি, এই দুই এড়াই আহিল; সক ১৫৫৯।

জি বা ভগনীয়াদোক পলাই আহিল সিয়ো পাণ্ডু পালেহি, যি সৰুচকুৱা বড় গোহাঞি সেনাপতি হৈ আছিল। তাতো বাতে ধৰিলে; এতেকে মহাৰাজা জানি, মৰঙ্গি পাত্ৰ, হুড়াধৰা কোৱঁৰ এই দুইক পঠালে। সেই বেলা মলখুৰছা সৰো ভাগি পাণ্ডু পালেহি। সেই সময়ত মিৰ্জা জাহিনা সমে বঙালো আহি তৎকালে ধৰি লেহি। মাজত দিন ৰাত্ৰি গোট মাত্ৰ হল। সন্ধু-কিব নাপালে। এতেকে ভগনিয়াৰ লগতে মৰঙ্গি পাত্ৰ, হুড়াধৰা কোৱৰো এই দুয়ো কাজলিৰ কোঠ এড়ি কলিয়াবড় পালেহি।

পাণ্ডু, সৰাইঘাটত একাঠি কাঁৰ মাৰোতা নহল। আৰু জত নাও পাণ্ডুত আছিল সৰে বঙালে নিলে। পাচে এই সকলো কথা মহাৰাজালৈ জনালে বোলে মহাৰাজা এটা দড়িআল মানুহ দিলেহে জুজিব পাৰো। পাছে ৰাজা সুনী মমাই তাহুলিক

বড়ু আৰু জুজলৈ পঠালে। পিকচাই বড়ুফুকনক জে আগে বন্দিকৈ
 থৈছিল, আই কুৰুৰিয়ে মাতিলত দায় এড়ি তেওঁকে পাচিলে।
 উত্তৰে ফুকন সেনাপতি। দক্ষিণে মমাই তামুলি বড়ু আ সেনাপতি।
 সেই বেলা পৰ্বতিয়া বড় গোহাঞি, দিলিহিয়া বুড়াগোহাঞি, লাকু
 বড়পাত্ৰ সলাৰ পৰা গল; কলিয়াবড়ত গঢ় বান্ধি ৰহিল গৈ। বঙালেয়ো
 সোলখন নায়েৰে গোভিটাক আহিল। ভৰষিত পানি চাই উলতি
 কাজলিলৈ গল। পাছে তিনিজনা গোহাঞি
 মোমাই তামুলি
 বৰুৱা।

আমাক আঙা দিয়োক; কাজলিতে বঙালক
 ধৰোঁগৈ। এই কথা স্ননি ওৱে হাক দি পঠালে বোলে আন
 বৰুৱাবোৰক পঠাই দিয়োক; দিবুৰৰ মুখত গঢ় দি থাকোক গৈ;
 গোহাঞিবোৰ নজাব। গোহাঞিবোৰে ৰাজাৰ কথা নলৈ সন্তো
 সহিত খেদি গল, মহাৰাজা স্ননি গোহাঞি বোৰক ভাল লুৱুলিলে।

বড়ুয়াবোৰে গৈ আঠ দিন বঙালেৰে জুজিলে, দিনে সপঞ্চাচ
 পড়িল। ইয়াৰকুলি পড়িল; পাছে গোহাঞিবোৰে বোলে একে
 দিনে বঙালক মাৰো বুলি চপ কৰে গল।
 কাজলীৰ যুধ।

বড়বৰুৱাৰ নাও আগে গল। বঙাল ঘুপিতে
 থাকিল, তাক নাজানি খেদি গল। তৰেয়ো হতাহতি জুজ লাগিল;
 পাছে বঙালো ঘুপিৰ পৰা ওলাই পাছৰ পৰা বড়বৰুৱাক ভেটিলেগৈ।
 বৰুৱা এড়াব নোৱাৰে হেন দেখি নাওৰ পৰা উঠি দেওদি পল
 বোকাত পড়িল; বঙালে পাচে পাচে খেদি গল; মমায় তামুলি
 বড়ুৱাত বঙালে স্নখিলে বোলে বড়ুয়া ফুকনবোৰ কেনি গল।

বৰুৱা বোলে সেই বাটে গল। পাছে মোমাই তামুলি বৰুৱা
 পল বোকাৰ পৰা ওলাই উজাই গৈ নাৰত উঠিল। পাচে সকলো
 ভক্ত হল; লোক জন উঠি পলাল। গোহাইবোৰো নাৰত ভক্ত
 দেখি গা বাধি আহিল। তৰুৱাও যুদ্ধ এড়ি আহিল। টংচু সন্দিকৈ
 ভৰোৱালৰ দ্য পাই এড়াই আহিল।

বুঢ়া গোহাঞি মাত্ৰ পাচত থাকি নাৱৰ লগ নেড়িলে। বিস্তৰ লোক পানীত পৰি মৰিল; নাৱৰ আহিলা পাতিও বিস্তৰ পৰিল। জেনে তেনে আহি কলিয়াবৰ পালে। পাচে মহাৰাজা সুনী যুদ্ধ এড়ি পলাই অহা দুই একক বিচাৰ কৰি কাটিব দিলে। কক চেটিয়াক বিছয়া বড়াক, গল মলিকক আনো হাজৰিকিয়া, বড়া সয়কিয়া, বিচাৰি কাটিলে; তিনি জনা গোহাঞিকো ধঙিলে। ৰাজাৰ হাতি, লগুৱা লোক, কাটি আনি বৰুৱাৰ পিকচাই ফুকনৰ হাতত দিলে। গোহাঞিবোৰক আপোনাৰ বিলতিয়াল লোকেৰে থাকিব দিলে চামধৰাত। সেই বেলা বঙালে উজাই আহি বড় কৰয়নিত ৰহিলগৈ।

পাচে আমাৰ তিনিজন ডাঙ্গৰীয়া, বৰুৱা ফুকন লোক জন সহিতে চামধৰাত ৰহিল। পাচে বঙাল উজাই গৈ মৰিভৰলিৰ মুখত ৰল। বলিনাৰাণে বঙালক কিছু দি থৈ তাতে সনাতন। থাকিল। পাচে আমাৰ চামধৰাৰ গঢ় বান্ধিবৰ নিমিত্তে বড়ুয়া সকলৰে জুঙতি হৈ, বঙাললৈ অভয় পুৰিয়াৰ ভিতৰৰ সনাতনক পঠালে। বড়ুয়া বোলে ভাই নবাবত কগৈ, কিহৰ অৰ্থে জুজিবলৈ আহিছে। হাতি লাগে ধাৰ দিম, মৰিচ, আগৰ কাঠ, আনো জি বস্ত্ৰ লাগে দিম। কিহৰ নিমিত্তে জুজ কৰিব লাগে। আক পালে আমি দন্দ নকৰো।

পাচে চামধৰাত ৰাত্ৰিয়ে দিনে গঢ় বান্ধিব ধৰিলে। পাচে নবাবৰ কথা যুকনত কলত আকৌ পঠাই দিলে। স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ পাটলৈ চয় মাসৰ বাট। আমাক দিন দিয়োক। নবাবে সুনী তিনি পখলৈ দিন দিল। নাৱৰ পৰা বৈচা অটি পলাই ৰল। কটকিয়ে নপাই গুচি আহিল; পাচে সেই মানুহটিক নবাবৰ আগ কৰিলে। কটকিয়ে যি কইছে হয়নে নহয়; তঞি কি জান; সি বোলে সকলো মিচা। তোমাক আসা দি চামধৰাত গঢ় বান্ধিব ধৰিছে। পাছে তাক ৰোজ ৰাজ দি ৰাখি ধব দিলে। আমাৰ

কটকিএ বৰুৱাত কথাবাৰ্তা কলেহি ; মানুহটি থাকিবৰ কথা কলত
অসন্তোষ কৰিলে। আকৌ কটকি পাচিলে বোলে হাঁতিৰ দান্ত
চাৰি বৰাৰ দাতকো নিদিও ; আগৰ কাঠ চাৰি, জগা কাঠকো
নেদিও ; মৰিচ চাৰি তাৰ চেইকো নিদিও। ভাল, যুদ্ধ কৰিবলৈ
আহিচে যুদ্ধ কৰোক ; কটকিক খংকৈ পানীত পেলাব দিলে ;
পাচে পানীত পেলাবত আমাৰ চকিয়ালে নাৱত তুলি আনিলে।
বড়ুয়া স্ত্রী স্ত্রীলৈ তঞি জেতিয় আহিলি সকল হল ; গঢ় বন্ধাও
হল।

এই যুদ্ধৰ বেৱস্থা ওদেৱতালৈ জনালে আৰু আহিলা পাতি
খুকাইছে। ওবোলে এখেতো আহিলা পাতি যত্ন কৈ দি পঠাম,

যুদ্ধ নেডিব। পাচে দক্ষিণে বড়ুয়া, সৰ্দাৰ ; তিনি

চামধৰা যুগ।

গোহাঞি চামধৰাৰ পুৰে আছে। পানীত
পিকচাই সৰ্দাৰ। প্ৰথমে বঙালে বড় গোহাঞিৰ গঢ়ত ধৰিলে ;
নাৱেও চাপি ধৰিলে ; চাৰি দণ্ড বেলাৰ পৰা গধূলিহে এড়িলে ;
উত্তৰ কোলে বঙালৰ সৰ গড়গাই উপচি গল। দহিন কোলে
জুদ্ধ নহল। এনেতে পানীত এটা যুদ্ধ কৰিলে। বঙ্গাল চাম-
ধৰাৰ পৰা উজাই আহি দুই মূনি শিলা পালেহি। গগকৰ ডেকা-
পানিফুকন, মমাই তামুলি বৰুৱাৰে নপড়ে।

পিকচাই ফুকনে বোলে, বড়ুআক বোলে, আমি ৰণ হাৰিলো।
বড়ুআ বোলে পানিফুকন নাইকিচে : কিয় ৰণ হাৰিম। ফুকনে
বোলে হাৰিবলৈ কি আছে ; বঙাল উঠিলগৈ। পাচে বৰুৱা ৰণ
ধৰিলেগৈ। বঙালক কাটি মাৰি ভঙাই নিলে। লুইতে তেজ বহি
গল। বঙালে নাৱে নোৱাৰিলে। গধূলি ভৰিৰ পাৰ হৈ বহিল।
সক ১৫৬০। পাচে মহাৰাজা স্ত্রী পানিফুকনক কৰতে চিৰিব
দিলে। পুনৰ্ৰাৰ বঙ্গালে উত্তৰ কোলে চাৰি দণ্ড বেলাৰ বাট জুৰি
গঢ়ত ধৰিলে। আমাৰো তিনিজন গোহাঞি বড়ুআ ফুকন সহিতে
সমস্তে ও প্ৰাণক টান্ধি জুদ্ধ কৰিলে। বঙাল যদি ইফদ পড়ে

আৰু ফইদে উঠি ধৰে। এই মতে বাবদ্বাৰ জুজি বঙাল পড়িল।

তই মুনিশিলাৰ
মুখ। চৈয়দ কাণ্ডি এক চিপাই মৃত্যুক নগনি গড়
উঠিলহি। তাক তৎকালে মাৰিলে। পাচে দিকৰাই

নদি গড়খায়ৈ বঙালৰ সৰে উপচি গল। সেই সময়ত
আহিলা পাতিও কিছু ধুকাল। গোবৰ সহিতে পানী তপতাই
লাঢ়নিৰে মাৰিচে। দিঘল জোৰ লগাই ডাডিত জুই দি, হিলৈএৰে
ফোবাই বঙাল খেদিলে। পাচে তিন দিন অন্তৰে মিৰ্জা জাহিনা,
আলিয়াৰ খাঁ, মহম্মদ জোমা, মাচিম খাঁ, ইচ্চপিশ্বৰ, মিৰচাঁদ,
প্ৰাণনাথান, বামচন্দ্ৰ কাথি, উত্তম, এই সমস্তে ভাগি গল। গুৱাহাটীত
আলিয়াৰ খাঁক থৈ বোলে আসামক একো প্ৰকাৰে জে নোৱাৰোঁ,
আহিলাপাতিও ধুকাল মই পাংসাৰ ঠাইক জাওঁ। জিৰূপে
গুৱাহাটীত লোকজনসহিতে বহিবি সেইৰূপে কৰিবি। এই বুলি
জাহিনা ভটিয়াই গল।

আমাৰো চকি কাজলিত দিলেহি; মমাই তামুলি বৰুৱা
আগৰ কাঠ, হাতিদাঁত, জালুক, চকিয়াল দৰিকিয়াল হাজৰিকালৈ দি,
ফুকনে নজনাকৈ বেহা কৰাই তাৰ জি বস্ত্ৰ পাই মোমাই তামুলি
দি, বৰুৱাত দিয়েগৈ। বঙালেও আলিয়াৰ খাঁত বৰুৱাৰ অনুমতিএ
হাজৰিকিয়া বঙালৰ চকিয়ালক বোলে তোৰ মানুহ বেহাকিনা
কৰিবৰ স্থানিলে, ফুকনে আমাক কাটিব; আলিয়াৰ খাঁ স্থানিলে
তোহতক নেডিব। তোহতে নবাবত জনাবি। ময়ো বড় ফুকনৰ
ঠাইত জনাওঁ। পাচে চেক মেদা কটকিত কৰি দুই ঘোড়া দি পৃতি
হল। আমাৰ কটকি সনাতন, চলাৰ কানু সততে
গতাগত হল। ভেলাইক দুঅৰিয়া পাতি দিলে।
দৰোৱাশ্বৰ - ৰাজত
সন্ধি স্থাপন।

অসমৰাজ্যৰ সামা। বঙালেৰে সাউন্দৰ টোলত হাট হল। অন্তৰৰ

আলি বৰনদীক সিমা কৰিলে। পাচে চেকমেদা
আহি গড়গ্ৰামলৈ গল, স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ পাত্ৰমন্ত্ৰিৰ বলাবল বুজিবৰ
অৰ্থে। সি উলটি গৈ আলিয়াৰ খাঁক কলে বোলে বুঢ়া

ৰজা নহয়, সাক্ষাত মহাদেৱ ; মোমাইতামূলি বৰুয়া নহয়, সাক্ষাত নন্দি ।

এই দুই থাকে মানে সি ৰাজ্যলৈ মুখ কৰিব নোৱাৰি । তাত পাচে আলিআৰ খাঁএ ভেলাইৰ হাতত কচি গুটিয়া মুকুতা এখাৰ দিলে । দুঅৰিয়াএ বোলে ইয়াক কিয় দিছে ; নবাবে বোলে ৰাজাক দি হাতি পাহতে আনিবী ; সেই মুকুতা ৰজাক দেখালে । ৰজাবোলে কিয় দিছে ; ভেলাইয়ে বোলে ইয়াকে দি হাতি মাগিছে । ৰজাবোলে বৰুৱাক দেখোৱা আচে নাই ; সি বোলে দেখোৱা নাই ; ৰাজা বোলে ফুকনৰ হাততে দিবি নি । ফুকনে জি বোলে তাকে কৰিবি । এই কথা ফুকনে আঁগৈ সুনিলে । পাচে ভেলাই গৈ মনি দেখালে ।

কথাবাৰ্ত্তাকো কলে ; ফুকনে খংকৈ ভেলাইক বাৰে কুড়ি কিল মাৰিলে । লগতে বেজ চাবলৈ দিলে ; পাঁচ দিনৰ মূৰত ভেলাই ভাল হল । ফুকনে বোলে মনি ওলোটাই দিবি নি ; সি সোধে হতে কৰি ডাঙ্গৰিয়াৰ লৰাৰ ভৰিত, সোনেৰে জি মুকুতা পিন্ধাইচে তাতকৈ গুল পানিৰো নাই । মুকুতাও সক এতেকে নেদেখালো আৰু স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ দেশত হাতি ধৰে । কোনো দেশত ভাল হাতি পালে কিনিয়ো আনে । নাৱত হাতি তোলে, নাৱ সিমান বহে, তাতে চিন দি, সেই প্ৰমানে খন দমাই পালে এনে মূল্যে কিনে । আলিয়াৰ খাত এইৰূপে কৰি ; এই বুলি পঠালে । ভেলায়ে এইৰূপে কলত নবাবে বোলে সকল কথা বুজিলো ; সক : ৫৬০, ৯ম ৪ । সেই দিনৰ পৰা ভগনিয়া ৰজাৰ দিনলৈকে পতিতে ৰহিছিল ।

অষ্টম অধ্যায় ।

আলিয়াৰ খাঁ নবাবৰ পাচে ; মিৰ্য়া হসন ; তাৰ পাছে চৈয়দ হসন ; তাৰ পাচে চৈয়দ কুতুপ । আকে নাককাটা হুচনো বোলে ; তাৰ পাচে মিৰ্য়ানাথুলাৰ দিনত অপ্ৰতি হল । নাথুলাএ কৰ তুলিবৰ কাৰণ বেহাৰলৈ পিয়দা পাচিছিল । পাচে প্ৰাণ-মিৰ্য়ানাথুলাৰ লগত নাৰানে পিয়দাক খেদি পঠালে : সি আহি নবাবত যুঁজ হোৱাৰ কাৰণ। কলত স্ননি থাকিল । পাচে উক্তমৰ বেটা দুৰ্ভ-নাৰান নাম ললে । তাক স্ননি প্ৰাণনাৰান ৰাজা নসহিল, মোৰ সি জিয়ৰিৰ লৰা নকৰে বড নাম কিয় নহই । এই বুলি তাক ধৰিবলৈ ভৱনাথ কাৰ্জিক পঠালে । সিয়ো আহি হাজো পালে । আমাৰ ফুকন, ৰাজখোৱা ফাকু যাত্ৰা কৰিবলৈ কলঙত নাৱৰ মাৰ বান্ধিলে । নাথুলা বোলে বেহাৰৰ পৰাও আমাক খেদি আহিচে ; আসামেও দলং বান্ধি ধৰিবলৈ মন কৰিছে । মই কোন দিকি জুজিম । এইবুলি পুতেক জাকলাক ভৱনাথ কাৰ্জিক আগভেটি ধৰিবলৈ পঠাইছিল । ব'লে নোৱাৰি জাকলা পলাল ।

দুৰ্ভনাৰান পলাই আহি মহাৰাজাত সৰণাপন্ন হল । সেইসময়ত একাদশ, চতুৰ্ভুজ, দুই কটকিক নাথুলাৰ ঠাইক পঠাইছিল । দুই কটকিৰ ২ খান নাও, নবাবৰো জি নাও আছিল সেই সহিতে দক্ষিণ কোললৈ ভাগি গল । কটকিএ নাথুলা ভাগি জাবৰ কথা নকলেহি । ৰজাৰ সন্তৰ বৰফুকনে চকিআলৰ মুখে স্ননি জনাই পঠালে ; আমি

গুৱাহাটী লগোহি। এই শুনি ৰাজা বোলে বঙালক যিমান পাৰে
 খেদি নিয়োক। তুই কটকিকো এখেলৈ দি পঠাওক।
 গুৱাহাটী অধি-
 কাশ। এই কথা শুনি টংচু সন্দিকৈয়ে দুৰ্লভক ৰক্ষা কৰে।
 বুলি নারত হিলৈ বান্ধি অগ্ন সস্ত্ৰ সাৱধান হৈ খেদি
 গল। জানো ফকন ৰাজপোৱা খেদি গল। গুৱাহাটীত বঙালৰ বস্তু
 পালে। ঘোড়া পালে ১৪০, বড়কামায়ন হিলৈ ৪০, ফুদ হিলৈ
 ২০০, তুই সত; সক ১৫৮০, এই সকত গুৱাহাটী ললে, আৰু পাঁচচাৰ
 ভাণ্ডাৰতো জি বস্তু আছিল সকলো পালে।

তাত পাচে ভবনাথ কাৰ্জি, দুৰ্লভনাৰানক নাপাই হাজোত কোঁঠ
 দি আছে; কাৰ্জিএ বোলে প্ৰাণনাৰানৰ পদকিয়া দুৰ্লভ নাৰানক এৰি
 দিওক। এইবুদি মানুহ পঠাই গুজিলে। ফকন
 ভবনাথ কাৰ্জি-
 লগত য'জ। বোৰে বোলে সবনাগতক কিয় এৰি দিম। পাচে
 খজি নাপাই সি আমালৈ ছিদ্ৰ চায়; আমাৰো
 আগিয়াছুটিৰ নামে তলতিয়াৰ সোঁতে গৈ ভৱনাথ কাৰ্জিক হাজোত
 খেদি ধৰিলেগৈ। বৰ দেৱনিয়াও চাপি ধৰিলে। আমাৰ হাজৰিকিয়া,
 কঁচি হাজৰিকিয়া, পড়িল; আৰু বাৰুৱতি দুটাও পড়িল। লোকজনো
 কিছু পড়িল। তাত পাচে সাতদিন অন্তৰে জুজে নোৱাৰি ভবনাথ
 কাৰ্জি ভাগি গল। সক ১৫৮১। পাচে চঁপাগুৰিৰ গঢ় মাৰিলে;
 দিহিজিয়া লাপিতি ফকন, বাতুলি ফকন, ফুলবৰুয়া, তামদলৈৰ পুতেক,
 লোক জন সহিতে ভবনাথ কাৰ্জিক খেদি গৈ নাপাইলে। মানাহাৰ
 পাৰ তুই বল; শ্ৰাবণ মাস ১৫৮১।

পাছে দেৱতা মানুহ পৰিবৰ শুনি, ফকন বোৰক দাই ধৰি বোলে
 ভবনাথক খেদি গৈ নধৰিলি কিয় আৰু বঙালৰ বস্তু মই আদখিনি হে
 পালো। এই বুলি টংচু সন্দিকৈ, দুৱৰা গোহাঞিৰ
 জয়নাৰায়ণ। পুতেক সদা ডেকাক, কোপতিয়াক, এই সকলক
 ৰজাহাটত লোৱা লগাই ধৰ দিলে। সেইবেলা চন্দ্ৰনাৰানৰ পুতেক
 জয়নাৰান, বঙালৰ পৰা ভাগি আহি মহাৰাজাৰ ঠাই সৰণাপন্ন

হলহি। ৩৮দেওতাক বৰজনা আইকুৰৰিৰ হাতে বিয়া দিয়াই বস্ত্র জৰিয়াদি দি ৰাখিলে। আত পাচে জয়নাৰানক ৰাজা পাতি ধলে, ঘিলা বিজয়পুৰত।

আত পাচে ভবনাথ কাজি মানাহাৰ সিপাৰে আছে। আমাৰ বোৰেও বৃদ্ধি তই খেদি নাব খুজিলে। জয়নাৰানে বোলে তোমালোকক মানাহাৰ পাৰ হই যাব নালাগে; ভবনাথক মই মিল কৰাই দিম। এইবুলি জয়নাৰান আগ তই গৈল। পাচে ভবনাথক বৰাব নোৱাৰিলে। সি নবৰে দেখি আমাৰো ইপাৰৰ পৰা গুলি মাৰিব ধৰিলে; সিহঁতেও গুলিয়াব ধৰিলে। পাচে ভবনাথ বলে নোৱাৰি ভাগি গল। পাচে মহাৰাজা এই কথা সুনি বোলে ভবনাথ যে ভাগি গল, তাক খেদি নখৰিলি কিয়।

এই দায় খৰি লাখটকিয়া বড়ুআ, চিৰাইবড়া, লাচাম নেওগ এই তিনিও গাহৰি সজাত ভৰাই আনিব দিলে। পাচে ৩৮দেৱৰ পঞ্জনি পাই বড়ফুকনে জয়নাৰানক বোলে। সি যে
 জয়নাৰান
 পলাল।
 ঢেকেৰি জাতিএ ভবনাথক বৰাই দিব খুজিলে,
 এতিয় বৰাই দিব কিয় নোৱাৰিলে। এই বুলি তাব তামুলি সনাতনক কাটিলে। এই কথাতে ভই, অপমান পাই জয়নাৰান পলাই গল; সৰু ১৫৮১।

পাচে ফুকন বোৰে খেদি গৈ বিজয়পুৰৰ গঢ় মাৰি ললেগৈ। তাত পাছে লোহিত্যৰ উত্তৰে জগিৰি দোপা (?) তাৰে নাম ৰঙ্গা মাটি। তাৰ নামে সৰুসোনকোহ। তাৰ নামে
 বিজয়পুৰ গঢ়—
 ৰঙ্গামাটি।
 বড়সোনকোহ। তাৰ নামে ঘিলা বিজয় পুৰ। তাৰ নামে ধুবুৰি। তাৰ নামে বৰিতলা। লুইতৰ দখিণে শ্ৰীসূৰ্য্য। তাৰ নামে জিঞা পৰ্বত। তাৰ নামে সেৰপুৰ পৰ্বত। হাতিচলাতে চকি দি লাপিত্তি ফুকন আহিল, শ্ৰীসূৰ্য্যত কোঠ দি থাকিল। লোহিত্যৰ উত্তৰে পঞ্চৰতনত কোঠ দি বাহুলি ফুকন থাকিল: বড় ফুকন গুৱাহাটীত থাকিল।

আত পাচে জয়ধ্বজসিংহ মহাৰাজা বোলে ঢেকেৰিৰ পৰাহে বিবাদ
শুণুছে।

এই বুলি কামৰূপত জত ঢেকেৰি আচিল সবাকৈ সকসোনকোহ
পৰ্য্যন্তে আহোমে ডকাই আনিলে। মেধি দেৱলিয়াবোৰ মাত্ৰ
এড়িলে। বড়পেটাৰ বাহুদেৱ গোসাঞিক নিলে। চান্দাখাঁই হৰি-
গতি কটকিক পঠাইছিল ঢকা মাৰে বুলি। ধাৰন বাৰ বুজি আছিল।
আত পাচে অৰংচা পাচা বোলে মজুমখা, চুজাক খেদি যা। চাৰিকুৰি
হাজাৰ চিপাহি লগত দি, আৰু অনেক ৰাজানবাৰক লোক লক্ষৰ
সহিতে পঠাই দিলে। পাচে মজুমখা সূজাক নাপাই পাচালৈ
জনাই পঠালে। বোলে সূজা সাগৰৰ দীপত ৰখাংত সোমালগৈ।
আসামে মিৰ্জানাথুলাক খেদি গুৱাহাটি ললে। তাকে খেদি যাওঁ।

পাৎসা বোলে যাওক। পাচে কতোদিন অন্তৰে মহাৰাজা
ঢকালৈ কটকি পাচিলে। ৰাজা বোলে পাচা সহিতে সমস্ত
কালে প্ৰতিতে গৈছে। এখন ঢেকেৰিয়ে মাজত কন্দল লগাই
হে খেদিলে গুৱাহাটিৰ পৰা। নাথুলা বোলে ভৱনাথ কাজিছএ
মোক ভয় দেখাই খেদাবৰ হই এই কথা শুনি মিৰ্জাশুলা নবাবে
কটকিৰ আগত বুলিলে; তোমৰা গুৱাহাটি এড়ি জা; তবে গো
ব্ৰাহ্মন নৰনাৰি প্ৰজাৰ কুশল হয়। যদি ছাড়ি নাজাই এই
সকলৰ বধ ভাগি তোমৰা হৈবি; এই বুলি, লালবেগ হৰিৰাম ৰাইক
লগত দি দুয়ো উকিলত কৰি বুলি পঠালে। পাছে উকিল আহি
লাপতি ফুকন, বাতুলি ফুকনৰ ঠাই পালেহি। তাতে লালবেগ
হৰিৰাম ৰাইক ৰাখি বড়ফুকনলৈ জনালে; পাচে বড়ফুকনেও
মহাৰাজাৰ আজ্ঞায়ে এইবুলি বিদায় দিব দিলে। পাচে লাপতি
ফুকনেও হৰিৰাম ৰাইক তুলি বোলে ঐ হৰিৰাম ৰাই, তোতকৈ
গো ব্ৰাহ্মন ৰাজ্যৰ নিমিত্তে জি কৈছে, ই কথা আমাত কব নাপাই।
বড়দেৱানিয়াক হে মাৰি লৈছে।। তেওঁৰ আমাৰ তো কন্দল
নহয়। প্ৰতিহে আছে। এই বুলি তাৰ লগত দুটা মানুহ দি

বিদায় দিলে। পাচে হৰিৰাম ৰায়ো গৈ নবাবত জনালত নবাবে বোলে আসামৰ দুই আদমিক পঠাই দি বোলে ভাল এখন তোমহিমক যাওঁ। বড়দেওনিয়াৰ সাফ হ'লে ইয়াৰ খবৰ পাবি। এই বুলি পঠাই দিলে। পাছে পুনৰ্বাৰ বড়দেৱনিয়াক মাৰি ভৰনাথ কাৰ্জিক লোকজন সহিতে ধৰি আনি, পাচে হৰিৰাম ৰাইক পঠাই বোলে এখন বড়দেৱনিয়াৰ সাফ হল।

আমাৰ গুহ্মহাটি এড়ি দিয়োক। এই কথা লাপিভী ফুকনেও বড়ফুকনলৈ জনাই পুনৰ্বাৰ তাক তুলি বোলে, ৰাজ্যৰ কাৰন জি কৈ পঠাইছে, পৰমেশ্বৰ বিধতা অনুকূল হৈ আমাক দিছে। তাঞি খুজিলে কিয় পাব। হস্তিৰ দাঁস্ত ওলাই পুনৰ্বাৰ সোমাৰৰ কৈত দেখিছ। এইখান নবাবত কহিবি। হৰি ৰাম ৰাই বোলে উত্তম জনে বচন বুলি ৰক্ষা কৰন হে জুহু ; বচনতো ৰক্ষা নহল ; হস্তিতো পশু আক মনুষ্যে মাৰি দাস্ত লয়। পাচে হৰিৰাম ৰাই বাসাক আহিল ; তাক ধাৰনে ৰোজ দিলে ; ৰোজত জিয়া পহু দিল অটি। পাচে হৰিৰাম ৰাই দেখি পহুৰ গলৰ ডোল মেলি বনলৈ মেলি পঠালে। বোলে পহু তোমাক ভোজন কৰিবৰ কাৰণে দিলে। বনলৈ কিয় খেদিলা। হৰিৰাম ৰাই বোলে ভাই দিনচাবেক কষ্ট পুহু হৈ থাকোক। অনেক সৈন্য হস্তি ঘোড়া বন্দুক-দাৰি এই সকলৰ আগত পহু জুখে জুখে পড়িব। আক পাম আক কটকিএ বোল এক বচন সুন ; মইৰা কুকুৰা দুই পক্ষিৰ যুদ্ধ লাগিল।

পৃথিবীত পড়িলে জল নিকলে। পৰ্বতত পড়িলে পৰ্বত চুৰ্ণাকৃত্য হয় ; সৃষ্টি নষ্ট হৈ হেন দেখি বিধতা আহি তাৰে নিৰ্বলি পক্ষিক বোলে তঞি যুদ্ধ এড়। সকলো লোক লাপিভীফুকন। সূখে ৰহোক। বিধতাৰ বচনে যুদ্ধ এড়িলত সকলো সূখে ৰহিল। আপোনাৰ দেহো ৰক্ষা গল ; এই বুলি উকিল গৈ, মজুম খাঁৰ ঠাইত কথাবাস্তা কলত মজুম খাঁ বোলে লাপিভি ফুকন কয়সতো যুদ্ধ, গাটিও সূন্দৰ ; কথা নববক চাওতে

জেন, পাঁচবচৰীয়া বালক আৰু কয় ফুকনৰ মুখ স্নকৰৰ সদৃশ কথাক চাই।

এই বুলি সসৈতে খেদি আহিল। আহিবৰ দেখি, আমাৰ দুই ফুকনে লোকজন সহিতে সোনকোহৰ কোঠ এড়ি, মানহাৰ মুখৰ পঞ্চৰতনত কিছুমান যুদ্ধ কৰি বহিব নোৱাৰি ভাগি উজাই পাণ্ডু, সবাই ঘাটতো আহোমে মুজুজি চামধৰালৈ আহিল; জতে জি থাকিল তাকো আনিব নোৱাৰিলে। সক ১৫৮৩। সমস্তে লোক যদি চামধৰালৈ ভাগি আহিল, সেইবেলা নেওগৰ পুতেকক সেনাপতি ভাঙ্গিলে; উত্তৰে কোলত চামধৰাত বাৰুকিয়া বড়গোহাঞিক সেনাপতি পাতিলে। দখিন কোলে ঘোড়া কোঞৰ প্ৰমুঞ্জে বুড়াগোহাঞি, বড়গোহাঞি বড়পাত্ৰ গোহাঞি আনে নিস্তৰ লোক আছে। সেইবেলা মজুম খা দৰঙ্গিৰ বজাক, লোক সহিতে গৈ সৰিসতলিত বল। ফুকন বোৰলৈ কলে। মই উত্তৰে নাজাওঁ, দখিনে যুদ্ধ দিওক। খাগৰিজানত নৰ্গয়াই পাম লৈচিল। সিহতত স্নখিলে কোন পোনে গঢ় উঠিব পাৰি, সিহতে বোলে উদমাৰিএ গঢ় নাই। সেই পোনে উঠিব পাৰি।

পাছে বঙালে দক্ষিণ কোলে যুদ্ধ দিলে। সেইবেলা বজাসহৰ বৰফুকনে, ঘোড়াকোৱৰ ফুকনে মানুহ পঠাই উত্তৰ কোলে বঙালক নেদেখি, বড়গোহাঞিলৈ মানুহ খুজি পঠালে; গোহাঞেঁ দিব খুজিলে। লগৰ হাতিমুৰিয়া হাক দিলে; মহাৰাজা দুয়ো পাৰে মানুহ বাটি দিছে। বঙালে ধৰিলে আমি কিৰূপে বম। এই স্ননি গোহাঞে মানুহ নেদিলে। দক্ষিনে পাঁচ দিন জুজ হল; লাচাম হাৰি প্ৰমুঞ্জে চাৰি হাজৰিকিয়া পড়িল। তথাপিতো আহোম জয় নহল; বঙাল গড় উঠিল; তৰে ভঙ্গ দেখি নাৱৰ লোকো ভাগিল; বঙাল সলা পালেহি।

উত্তৰ কোলে জুজ নহল। ভাগি জাওতে পাঁচস মান মানুহ বজালে বেঢ়ি ধৰি কাটিলে। আত পাছে যুদ্ধৰ বেয়স্বা দেৱতা স্ননি,

দেৱতা খংকৈ গড়গাঞাঁ জনা বজা সছৰক বড়ফুকন ভাজি নামনিয়াল
বজাসছৰক মানুহ পালিব পাচিব দিলে ; বড়গোহাঞি ভাজি,
গিদাফুকলি গোহাঞিক বুড়াগোহাঞি পাতি উত্তৰ কোলৰ সেনাপতি
হৈ থাকিব দিলে। পাচে গোহাঞি বোৰ প্ৰমুখে যত ফুকন
ৰাজখোৱা সকলো ভাগি গল। হাতি ঘোড়া বাক, হিলৈ, আৰু
যত আহিলা পাতি সমস্তে বঙালে পালে ; সৰু ১৫৮৩। ফাগুন মাস,
দিন ১০।

বঙালো লখৌ পৰ্য্যন্তে আহিল ; আহোমেয়ো উলটি জুজোতা
নহল ; ভাগি দিসাদিস গল। এতেকে বুঢ়াগোহাঞি, বড়পাত্ৰ
গোহাঞি, নামনিয়াল ৰজাৰ সছৰ, ভিতৰুৱাল
মুজলমানৰ লখৌ
১৫ প্ৰবেশ। গোহাঞি তামদলৈৰ পুতেক এই সকলক গড়গাঞাঁতে
জয়ধ্বজ সিংহ থৈ, মহাৰাজা নামৰূপলৈ যাওতে বকতাত এদিন
নামৰূপলৈ গল। আছিল। সেই ৰাত্ৰি বৰিসন বতাহ আনিলে।
ৰাজাএ আইকুঞৰিএ বোলে দুয়ো দুগ কৰি বোলে কামৰূপ
ৰাজ্য সাপে চলে। তহঁতেও সকলে উদগালি, যদি দুই একে
হাক দিলি হতে মইনিকি এনে কাম কৰোঁ। এই বচন ৰাইচাত
বুলি, আৰু বোলে ফুকনে মোলৈ জনাই আছিল ; বছৰি দুঠাইত
একো চপৰা মাটি দিয়া হলে মোৰ এনে অৱস্থা হয়নিকি। এই বুলি
অসন্তোষ কৰি নামৰূপ সোমাল গৈ।

তাত পাচে গোহাঞি বোৰে গঢ়গাঁৱৰ পৰা বাঁহবড়িয়া কটকি
ভেলাই পুতেক, লখন, তামুলি, ভাবৰিয়াল বায়ুন, চয়াল যুদৈ এই
পাঞ্চক বঙালৰ গালৈ পঠাই দিলে। বোলে আমি
দেৱৰ গাৰ্ভত
মজুম খাঁ। যি হয় পেচকোচ দিও, সিবোৰে সেই ঠাইতে
বহোক। পাছে সিবোৰ গৈ দেৱৰ গাঞাঁত বঙালক
এই কথা কলত মজুম খাঁ বোলে তহত সুখা মানুহ ; তহতৰে কি কথা
হম। নহয় বা তিনি জনা গোহাঞিৰ। নহয় বা ফুকন বোৰৰ এজন্য
আহিব ; ভেহে আমি কথা হম। এইবুলি ইহতক বিদায় দিলে।

চন্মাল মুদৈএ জবাব দি নবাবত কলে, জংঘল ছাড়িলা মুকলি পামাহি। গড়গাঞাঁৰ পাটত হস্তি, নান্ন, হিলৈ আনো অনেক বস্তু পাবা। এইকথা শুনি খেদি আহিল। পাছে কটকিও গৈ এই কথা কলত ডাঙ্গৰীয়া বোৰে আলচ কৰি ফুলবড়ুয়া কোপতিয়া, সনাতন কটকি, ক্ষেত্ৰি পুতেক, এই চাৰিক সন্দেশ পত্ৰ দি পূৰ্বধাৰনে পঠাই দিলে। গজপুৰত লগ পালেগৈ। ইবোৰে কলত খানখানাই কথা নামানি কলিয়াবৰ, লখৌ, দেৱৰ গাঁঞ, গজপুৰ, চিনাতলি, এই পাঁচ ঠাইত পাঁচ উমিৰাক থৈ গড়গাঞলৈ উজাই গল। চন্মাল মদৈ ৰচিত খাঁৰ লগতে ফুৰে; বড়নাও সালিৰ নাও দেখি বড় ৰং কৰিলে। বঙালে নাও নিয়ে বুলি নাও সালত জুই লগালে। জুই লগাবৰ দেখি বঙালে স্কাটাস পাৰি ফুৰে।

চন্মাল মুদৈক নাওসালিত দেখি এইএ জুই লগালে 'বুলি বঙালে ফাহি দি মাৰিলে। পাছে বুড়াগোহাঞি, নামনিয়াল ৰাজাৰ সহৰ এই দুইক মহাৰাজা তিপামৰ পানিফাটত থাকি বঙালক দগা দিব দিলে। গড়গাঞাঁ ৰজাৰ সহৰেকক, চেঙখৰা বড়ুয়াক, পুংডাঙ্গত থাকিব দিলে। মহাৰাজাৰ লগত বুঢ়া গোহাঞিৰ পিতৃ বাঁহগড়িয়া গোহাঞি, নেওগ, আনো দুই এক বড়ুয়াক থাকিব দিলে। পাছে বঙালে চৰগুয়া, চাৰিং, সিলপানি, গড়গ্ৰাম, পৰ্বত, এই পাঁচ ঠাইত পাঁচ উমিৰাক থৈ খানখানা বাকোবাড়িত ৰহিলগৈ।

তাৰ পৰা এক উমিৰা বলক্ৰমত ৰহিলগৈ। তাত পাচে বলকত মৰফোদক খেদি উত্তৰে দিলিহ সিমা কৰি বুড়া গোহাঞি ৰহিল।

গড়গাঞা ৰজাৰ সহৰ ৰহিল কেন্দুগুড়িত ডাৰিকাৰ শিলিখা তলত পোনে। পাচে আহোমে বঙালৰ দুই চাৰি লোকক হোৱা মুখ।

জতে পায় ভতে কাটে। তথাপি বঙালৰ বলক্ষীন নহয়। পাছে সোঁড়াগুড়িৰ পোনে তামদলৈৰ পুতেকক ভঙালে। এই দেখি দিহিং আগ কৰি বুঢ়া গোহাঞি ৰহিল। তিপাম, চিনাতলি, চাৰিং, সিলপানি, পৰ্বত, গড়গাঞ, চৰগুয়া, এই সকলৰ উমিৰা

এঠাই হুই সিলিখা তলত গৈ মুৰকটাৰ পোনে বুঢ়া গোহাঞিৰ গড়ত এক প্ৰহৰ বেলি হলে নাৰে তৰে চাপি ধৰিলে গৈ ; বঙালৰ এক উমিৰা পড়িল। আনো লোক বিস্তৰ পড়িল। পাচে কাণ্ড গুলি ঢুকালত চয় দণ্ড বেলা আছোতে বুঢ়া গোহাঞি ভাগি বামৰ পানিফাটত বহিল গৈ। তাত পাচে বাহুলি ফুকন ৰাজাতকৈ পাচ হল। পাচে ৰাজাৰ লগলৈ যাওতে বাটত স্থনিলে, ভনিএক আই কুণ্ডলিয়ে কলে, কুকৰা চোৱাত কৈ তোমাক দেৱতা ধং কৰিছে বঙালত বড়িল বুলি।

এইকথা স্থনি বাহুলি ফুকন সিলিখা তলত খানখানাত বৰিলগৈ ; পুসমাস। খানখানা বাহুলিক লগত লৈ সলগুৰিত বহিল গৈ। পাচে বাহুলিএ বোলে মহাৰাজাক, বাহুলি ফুকনৰ ফুকন বোৰক ধৰিদিম। খানখানা বোলে ভাল কুচক্ৰ। তোক এই ৰাজ্যতে অধিকাৰি পাতিলো। এই বুলি বঙালে বাহুলিক কৈকোৰা দোলাত তুলিলে ; ৰজাৰ ঘৰতো আছিল। সেইবেলা সিলপনিয়া বায়ুন ৰাজখোৱা আৰু ম'ৰাৰ জগত ডেকা কৈকোৰা দোলাত তুলিলে ; এই দুই বঙালত বৰিলগৈ ; বৈসাধ মাস। মিৰ্জ্জামুলা বকোবাড়িৰ ওপৰে লাকনি কাখৰত থনা দি বহিল।

অভয়পুৰ দিহিং আদি কৰি গুৱাহাটি পৰ্য্যন্তে জৱন ব্যাপি আছে। পাচে আহোমৰ সেনাপতি সকলে গোলাই নাৰেতৰে জৱনক যতে পাই ততে দগাদি কাটিছিল। দক্ষিণ মুছলমানৰ অসম অধিকাৰ। কোলে, উত্তৰ কোলে বঙালক অবিচ্ছেদে কাটে ; এই মতে ন মাস গল। তথাপি জবন বিমুখ নহল। সেইবেলা মহাৰাজা জৱনক ধৰিবৰ মনে চপাতলিলৈ ওলাই আহিল।

গুৱাহাটী বঙালে বাৰ্তা পাই খেদি গল। দিহিংএ উজাই ৰজাক ধৰিবৰ মনে ৰাজা পুনৰ্বাৰ নামৰূপলৈ গল। তাত

পাছে মিৰ্জামুলা চপাতলি তিপামক গল। সেইবেলা বুড়া
টিপামত মিৰ্জামুলা। গোহাঞি লোকজন সহিতে আগ ভেটি যুদ্ধ
দিলে। বন্দে মোহাৰি ভাগিল; আনো লোক
বিস্তৰ জবনত বৰিল। দিহিঙিয়া লুথুৰি চেটিয়াক, নয়ঙ্গিয়া বড়
গোহাঞিক আপোনাৰ লোকে ধৰি দিলে। পাচে নেওগৰ পুতেক
যুদ্ধনে দলাল খাবে প্ৰতি হ'ল। সেইবেলা বেজদলৈৰ পুতেকে
নেওগৰ পুতেকে দন্দ কৰিলে।

পাচে নেওগৰ পুতেকে বজাত লগালে। ৰাজা বেজদলৈৰ
পুতেকক কাটিলে। সেইবেলা বড়চেটিয়া মৰজিত থাকি বঙালক
দগা দি কাটিছিল। পাছে মৰঙ্গিয়ালে বড়চেটিয়াৰ
মৰঙ্গিৰ যুধ। বস্ত্ৰ জাত লুৰিলে ধৰিব খুজিলে; পাছে বড়চেটিয়া
উপায়কৈ এড়াই বচাৰিলে ভাগিল; সৰু ১৫৮৪। আহোমৰো
বল খিন হ'ল যুদ্ধ এড়িলে; হাতিচলা বড়িচলা পৰ্যন্তে জত
ঢেকেৰি আছিল তাক ৰাজা কাটিলে। বঙালৰ লগ লবৰ দেখি
জি কিছু ঢেকেৰি পালে বঙালে আনিলে। আৰু বিস্তৰ লোক
মহাৰাজাক এড়ি জবনক বৰিবলৈ মন কৰিলে; পাচে মহাৰাজা
এই কথা জানি তিনিজন ডাঙ্গৰিয়াৰে আলচ কৰি ৰাজ্যৰক্ষা
কৰিবৰ নিমিত্তে—

চুলতান চান্দ্রাই, মন্ত্ৰ, চতুৰ্ভুজ, কাকতি এই চাৰিক পঠাই
নবাব খানখানা, দুলাল খাঁ, বচিচ খাঁ, এই সকলেৰে কথা
বান্ধা হুই তিনলাখ টাকাৰ নিবন্ধ কৰিলে;
মিৰজুমলাৰ লগত আৰু আপোনাৰ জিয়েক পাচ্চাজাদালৈ দিলে;
সন্ধি। গাভৰুৰ লগত অলকাৰ সহিতে সোন বিস হাজাৰ,
ৰূপ যাঠ কুৰি হাজাৰ, বিস হাতি আৰু বড় গোহাঞি, বুড়া
গোহাঞি, বড়পাত্ৰ গোহাই, নেওগ গোহাঞি এই সকলৰ পুত্ৰকো
ওজ দিলে। আৰু পাচত দিবলৈ থাকিল তিনি লাখ টকা, নয়ে
হাতি। আৰু প্ৰতি বৎসৰে বিস হাতিৰ নিবন্ধ কৰিলে। আৰু

খামখামায়ে মহাৰাজালৈ দিলে, সোনাৰ মলমা কৰা তৰোআল, জমাদাৰ, হিলৈ সহিতে পোন্ধৰ হাজাৰ টকাৰ বাব দিলে। মাঘত, দুলাল খাঁ, ৰচিত খাঁ, মেনা খাঁ, কৰাদ খাঁ, আগৰ খাঁ, মনোহৰ খাঁ, ইচলি হচন, আজগৰ খাঁ, ৰাজা ইন্দ্ৰনাৰান, ৰাজা ইন্দ্ৰমণি, ৰাজা ইন্দ্ৰঘোষ, কালাৰাজা, ৰাজা জগদেৱ, ৰাজা গন্ধৰ্ব ৰাই, মানসিংহ, জয়ন্ত সিংহ, দলসিংহ, প্ৰতাপসিংহ, জয়সিংহ, এই সকলে সহিতে মজুম খাঁ ভতিয়াই গল। সৰু ১৫৪৮ (?)।

নৱম অধ্যায়।

মজুম খাঁৰ লগত যোৱা আমাৰ বাহুলি ফুকন, মৌপিয়া, হৰি-ডেকাৰ পুতেক, উদ্ধব দুৰৰিয়া, ৰঘুকাথাৰ পুতেক মনোহৰ কাকতি, ডাংখৰা এইবোৰ আপুনি গল। দয়ঙ্গিয়া বড় গোহাঞি ৰাজখোৱা, লুথুৰি চেটিয়া, লালুক গোহাঞি, দীঘলা হাজৰিকিয়া লহবৰ ৰাইৰ পুতেক, ভেলাইৰ পুতেক এই সকল সহিতে অনেক লোক খাৰ নিলে; সেইবেলা মহাৰাজা চলাৰ মাধব চৰনক পঠাই বোলে নিবন্ধ কৰি তুল দিয়া গল তথাপি আমাৰ লোক ধৰি নিয়ে।

তুল দিবৰ কাৰণ কি আৰু বোলে তুলো দিলো নিবন্ধো কৰা গল তথাপি যুদ্ধ শুলুচে। নবাবে বোলে কি কাৰণ। কটকিয়ে বোলে দাতিয়াল ৰাজা অনেক আছে। স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ হে বশ। আনৰ বস নহয়। এতেকে যুদ্ধ শুলুচে। পাচে ধৰিনিয়া বৰুৱাবোৰক গুৱাহাটীৰ পৰা মাধব চৰনৰ হাতত দিলে। গুৱাহাটীত ৰচিত খাঁক থৈ, তাৰ হাতত তিনি জনা গোহাঞিৰ বেটাকে, নেওগৰ বেটাকে দি ভতিয়াই গল। বাটত আহোতে

সলাতে মৰিল। ঘোড়াখাটত হে মজুম খাঁ মৰিল বুলি কলৈগৈ। পাচে ৰাজা চৈত্ৰে বস্ত্ৰাক আহিল; নাৱবৈচা ফুকনেৰে ৰজা কথা পাতি আনে। ফুকনে কথা হব নাজানে। ৰাজা বোলে হাঁ গোঁহাই পৰমেশ্বৰ। মানুহ আচোতে জে ভইৰে কথা হঁও। ভিতকয়াল গোহাঞিক, তামদলৈৰ পুতেকক লোৱা দিলে, সোনাৰূপাক হাড়ি কৰিলে লগ এড়িবৰ কাৰণে।

আৰু যুদ্ধ হাবি অহা মানুহক খঙিলে; ঘোড়া কোঞঁৰকো লোৱা দিলে; পাছে ঘোড়া কোঞঁৰে গোচৰ দিলে বোলে বড় গোহাঞে জদি ভৰ দিয়ে আমি কিয় বন এড়িম। ঘোৰা কোঁৱৰ।

পাছে এই কথা মহাৰাজা সুনী আপোন হাতে বড় গোহাঞিক গদিয়াই বন্দি কৰিলে। বড় গোহাঞি খং দেখি আপুনি আগ বাঢ়ি গাদি ললে। আৰু মহাৰাজা লগ এড়া মানুহক খংকৈ কাটিব খোজোতে ৰজাৰ সহৰে মাতিলে, বোলে মুড়ৰ চুলি দুই এক ডাল পকিলে, তাক কাটিলে সোভা দেখি; সকল যদি পকিল, তাক কাটিলে আপোনাৰ মুড়ত (দুখ) পাবলৈহে আছে।

এইৰূপে মাতিলত খঙ এড়িলে। তাত পাছে লাউডেকা কোপতিয়া, মাখচৰণ বাঁহবড়িয়া, চতুৰ্ভুজ কাকতি, এই সকলত কৰি হস্তি, ৰূপ কিচু দি পঠালে। সিবোৰেয়ো গুৱাহাটীত ৰচিত খাঁক হুজুৰে দিলেনি। তাত পাছে পাছাএ মহাৰাজালৈ জমাজোড়া জমদাৰ সহিতে এজোৰ বটা দি পঠালে, দোৰ্বেগ বস্ত্ৰমবেগত কৰি। পাচে গাভৰুৰ লগত বাহবড়িয়া ভবানন্দ কটকি গেলিল। পাটনাৰ পৰা পাছাৰ দুই উকিলে বোলে তোমাক বটাৰ লগত জাব দিছে। এই বুলি ওলোটাই আনিলে; পাছে গুৱাহাটীৰ পৰা ৰচিত খাঁ পঠালে ভেজখাঁকে চেক কমলকে।

সিহতো আহি দেৱৰ গাঞঁ পালেহি। পাচে বস্ত্ৰাত জয়ধ্বজ ৰাজা যুদগৰ ৰোগ হৈ স্বৰ্গী হল। সৰু ১৫৮৫, কান্তিকত বুধ

বাৰে। পাছে ৰাজাৰ পুত্ৰ নাই দেখি, অৰাজক ভয়ে ৰজাৰ
 জয়ধ্বজ সিংহৰ
 মৃত্যু। দদায়েকৰ পুত্ৰ, চাৰিং ৰজাক পাত্ৰসকলে মহাৰাজাৰ
 আজ্ঞায়ে ৰজা পাতিলে। পাচে দোৰ্বেগ দেৱৰ
 গাওঁতে থাকিল। বস্তুম বেগ ভটিয়াই গৈ
 গুৱাহাটীত ৰচিত খাঁক কলে, বোলে যি জনা ৰজালৈ বটা
 দিলে, সি জনা ৰজা মখিল। আমি কি কৰিম।
 চাৰিং ৰজা। পাছে ৰচিত খাঁএ বোলে ৰজাৰ ভাই ৰজা হল,
 ইয়াত কি ভিন্ন আছে। সেই ৰজাকে দেগৈ। পাছে ইহত গৈ
 কুজি বালিত বৈ জনাই পঠালে, বোলে পাচা, মহাৰাজালৈ
 বটা দিচে। বড়াবড়ুক আগবাটি আহিব লাগে। মহাৰাজাও
 হাত পাতি লব লাগে।

এইকপে কলত মহাৰাজা বোলে মণ্ডি স্বতন্ত্ৰ ৰাজা। একোকাৰে
 পৰৰ অধিন হোৱা নাই। তাৰ বটা কেনেকৈ লম। এইবুলি
 গোহাঞিবোৰেৰে কথা হল। উপাই কৰি তাৰ এক (সু) অহদিক
 ধন দিলে; সি ধন পাই আমাৰ বড়াবড়ুকক বুদ্ধি দিলে, দুৱাৰ
 চপকৈ ধৰিব দুই তিনি তৰপ আঁড় কাপোৰ তৰি, মণ্ডি জাওঁতে
 সি উকিলক দুৱাৰত ৰাখিব, এনেতে ইমুহদি আগবাটি গৈ ভিতৰ
 হৈ সেৱা নকৰি তস্থিল কৰি বটা দিলে, ৰজাৰ বহুৰে সবাইৰে
 বটা ভৰি পিথানে নি পিঠিৰ পাচফালে থলে।

ৰজাৰ ভিতৰত বটা দি মুহদি ওলাই আহি বোলে, দুই
 উকিলক পঠালে, তুমি কিয় পাচ পড়িলা। বোলে মোক দুৱাৰত
 ৰাখিলে; মোত কিয় নকলা; এইবুলি থাকিল। পাছে ৰাজা
 বিদাই দিঞাওঁতে বোলে, মোৰ বোট তিনি লাখ টকা, নয়ে হাতি
 লোকজন ৰাখিবৰ কাৰনে দিলো; লোকজন জি নিলে, তাকো
 নাপালো, সিমনাকো এড়ি নেদিলে। এইবুলি চন্দ্ৰকন্দলিকে
 সনাতনকে, দুই উকিলৰ লগত পঠাই দিলে, লিখা, সন্দেস দি,
 গন্ধ ১০টা, কটাৰি কুৰি খন, সোণৰ ডাবেৰে ফনি দুখান,

হস্তিদন্ত চটা। সিৰোৰে নৈ দিল্লি পালে। পাচে পাচ্চা লিখা
হুৰি বোলে, কোচৰ সিমমাতকৈ আমাৰ যদি বাঢ়ি লৈচে, সিমমাকো
লোকজনকে। এড়ি দিব দিম; এইবুলি লিখা পত্ৰ নেদি, পান খাবলৈ
কল এক হাজাৰ দি পঠাই দিলে, চন্দ্রকন্দলিকে, সনাতনকে,
উল্লিৰ পৰা আহি ঢকাৰ চান্দাৰ্থাএ দুইৰ লগত পণ্ডিত বাইক
মহাৰাজাৰ ঠাইক পঠাই দিলে। পাচে মহাৰাজাও, লিখাকে
আমাৰ দুই কটকিকে ওচৰক নিব দি শিল্পে পণ্ডিত বাইক বিদাই
দি পঠাই দিলে।

তাত পাচে ৰচিৎ খাঁএ হস্তিকপৰ কাৰনে সেক কমলক
মহাৰাজাৰ ঠাইলৈ পঠাই দিলে। পাচে মহাৰাজা সেক কমলক,
লেচাঙত তুলিবলৈ আনিব দিলে। সি বড় দুআৰ পাই বোলে
মঞি দোৰ্বেৰগ বস্তুম বেগব লগত আহি, তস্মিলহে কৰিচো;
এখন মই তস্মিলহে কৰিম। সেৱা কৰিব নোৱাৰো। এইকথা
মহাৰাজা সুনী বোলে সি পাচ্চাৰ উকিল গুণে সেৱা নকৰি তস্মিল
কৰিলে। ই ৰচিৎ খাঁৰহে উকিল। সেৱা নকৰিব পাইনে কি?

এই বুলি তাক বাসালৈ ওলোটাই নিব দিলে; পাছে সি
মহাৰাজাৰ খং হেন জানি দুই চাৰি দিন অন্তৰে, সেক কমলে
বোলে সেৱা কৰিম। এই কথা সুনী মহাৰাজা তাক তুলি বিদায়
দিলে। তাত পাছে আশোনত লেচাঙত পাট পাতিলে; নেওগৰ
পুত্ৰ নাতি সকলক মাৰিলে। বৈসাথে ৰাজা অভিসেক হল।
১৫৮৩। পৌষে ৰাজা গড়গাঞলৈ গল। মাঘে পূৰ্ব পাট গৃহাৰম্ভ
কৰি ৰহিল। ৰাজা হুই নেওগৰ জিয়েক দুজনা কুঞৰিক মাৰিলে।

বড়বড় আৰ জিয়েকক পৰ্বতিয়া কুঞৰিৰ বিষয়
পৰ্বতীয়া কুৰুৰি।

দি বড় কুঞৰি পাতিলে। কুঞৰি ৰাজ্য পাই
কিছু গৰ্ব বাটিল হেন মহাৰাজা জানি গৰ্ব চুৰ কৰি, মেচাৰিয়া
বড় গোহাঞিৰ জিয়েকক বড় কুঞৰি পাতিলে। বড়বড় আৰ
জিয়েকক পৰ্বতিয়া কুঞৰি পাতিলে ১৫৮৪; চৈত্ৰ মাস। তাত

পাচে বচিৎ খাঁক ভোলাই চৈয়দ পিৰোজ খাঁ। মৰাৰ হৈ চৈয়দ জাফৰ খাঁ। কটকিক পত্ৰ সন্দেশ দি পঠাই দিলে; মহাৰাজান্ত ভিৰি লাখ টাকা নয়ে হাতি খুজি অধিক গৰ্ব বচন বুলিলে। এই কথা মহাৰাজা স্নি ক্ৰোধ কৰি বচন বুলিলে। বঙালৰ অধিন হৈ থাকিলে মৰণহে উচিৎ। এই বুলি কটকিক বাখিলে।

পাছে মহাৰাজা পান মস্তি সহিতে আলচ কৰি বঙালক ধৰিবলৈ মন কৰিলে। সেই বেলা বড়বড় আৰ পুতেক লাচিতক বড়ফুকন পাতিলে। সেইবেলা বাঁহগড়িয়া গোহাঞি বুলিলে, লাছিত বৰফুকন।

সকল দিন স্বতন্ত্ৰ বজা বঙালৰ আইচটি সহিব নোৱাৰি, দেহতাই উত্তম বুলিছে। পাৰিতপক্ষে জেন আজি ধৰিম। ৰাজ্যকো আহিলা পাতি জোড়াই দিব লাগে; সিয়ো আহিলা পাতি মাৰিলে আৰু বাৰ দিব লাগে। এইকপে বাৰম্বাৰ দিব লাগে; এতেকে আহিলা পাতি ছব লাগে। মানুহ চড়া নাৱত উঠিব। আগৰ বৈচা, মাঝৰ বৈচা, পাচৰ বৈচাৰে তিনিৰো একেবাৰে চাব পড়িলে, দেখিবলৈও ভাল, বাওঁতায়ো উৎসাহ পাই। নায়ো চলে। কঢ়াৰিয়ো দি চল পাই। আগৰ মাঝৰ, পাচৰ তিনিৰো তিনি চাব যদি হল, কঢ়াৰিয়ো দি চল নাপাই, নাৰো মচলে। দেখোতায়ো ভাল নেদেখে।

চৰাএ পোৱালি ভোলে, ঠোঠত ধৰি উকুয়াই চাই; পাখি জদি গজিল, উড়িব যদি পাড়িলে, মাইকিৰ লগত চৰি বুলি আহি বাস লয়হি। পাখি যদি সমান হল, মাইকিএ আহাৰ দিব নোৱাৰি উড়ুয়াই নিয়ে। এক উড়ান দি পৰেগৈ দুনাই বাস নাপাই হি; কোনো সিয়াল কুকুৰে খাই, নাই মানুহে ধৰি নিয়ে দোয়াবাৰ বাহ নাপাই; কুমাৰে চক বেচে, পাইকে হাতত লৈ বজাই চাই, যদি হাতত বাজিল চাৰিকড়া কড়িকো দিয়ে, চক কো নিয়ে। সেই যদি হাতত নাবাজে নিয়েনিকি। গোহাঞে এইকপে কলত সেইবেলা তাম দলৈত মহাৰাজা নুখিলে বোলে আহিলা পাতি কি আছে।

ভগ্নাৰত আহিলা পাতি অনেক আছে। বজা ভিতৰলৈ গলত জয়ানন্দে বোলে খাবৰ নায়ে, এপেৰাও মাই। গুলিৰ নায়ে চাৰি পেৰাও মাই। কাড়ৰ এক কাঠো মাই। জাতো মহাৰাজা মেলত স্থিলে, অনেকৰো মন কোচে। সত্ৰএও স্থিবলৈ আছে, এতেকেহে আছে বুলি কলো। ৰাজা ওলাই টাৰ কেক দিলে, গাখিৰ মাছ দিলে ; ৰাতি দিনে আহিলা পাতি গঢ়িব দিলে। নাওসলিয়া বড়ুয়াক যোজাক বাটা বাহন দি উচ্চাহ বঢ়াই নাও সজালে। সেই সময়ত কাঁড়ঘৰ, খাবৰ গঢ়ৰ ভিতৰ কৰিলে। বৰদুৱাৰৰ মুখেত কমাৰ সাল কৰিলে, বোলে মই আহি দেখিব লাগে।

আৰু ৰাজা ওলাই কাড়িক কাড় মৰাই, হিলৈদাৰিক হিলৈ মৰাই, স্বাক্ষৰতক বাক চড়াই, ৰূপ, কাপোৰ, তিৰোতা, গাখিৰ, মাছ, লোন, চাউল, এই সকল দি উচ্চাহ বঢ়াই। সিকালে ৰাজা কাড় খলাত আপুনি ফুৰি জিটে কাড় মাৰিব নোৱাৰে, চপাই আনিব দিয়ে আপুনি ধনুৰ মুঠি ধৰি মৰাই। এইৰূপে ৰাজ্যৰ উচ্চাহ বক্তি বঢ়াই বঙালক ধৰিবলৈ মন কৰিলে। কলিয়াবৰৰ পৰা ফুকন ৰাজখোয়াএ জনালে, বঙালৰ আইচটিত বৰ নোৱাৰো। এই কথা স্থনি বড়ফুকনক কলিয়াবড়লৈ কুকুৰা ঠেং চাই পঠালে। আৰু বড়গোহাঞি বুঢ়াগোহাঞি, বড়পাত্ৰ গোহাঞি, বড়গোহাঞি ফুকন, চাৰিঙিয়া ফুকন, নিমাতি ফুকন, দিহিঙিয়া ফুকন এইবোৰ প্ৰমুখে সমস্তে লোক পঠাই বঙালক ধৰিব দিলে।

সিবোৰো আহি প্ৰথমে উত্তৰকোলে জি বঙাল আছিল, তাক কাটি দিহিঙিয়া ফুকনে বাহবাড়িৰ কোঠ মাৰি, লালবেগ, ৰোচন বেগ এই দুই হাজাৰিক পালে। আৰু ঘোড়া

মুছলমানৰ
পৰাজয়।

পালে দোটা, ঢাল তৰোৱাল পালে কিছু। পাছে সকলো গৈ কাজলিত যি বঙাল নিশেষ কাটিলে। যি পক্ষ সৰ্কাৰ আছিল, সিয়ো পড়িল ; ভাদ্ৰ মাস, দিন ১১, শক ১৫৮৯। পাছে গুৱাহাটিলৈ খেদি আহিল ; বঙ্গাল ইটাখুলিৰ পৰা

ওলাই আহি জয়দ্রুতৰত ধৰিলে। বঙালেৰে কলখুৰে বোলাবুলি লাগিল।

বঙালে বোলে ওলাই লেটাই দে, কলখুৰে পাইক এটা দিলে।
বঙালে বোলে গৰিবেৰে কি লটাই কৰিম। কলখুৰে বাজখোৱা

ওলাই গল; ধৰাধৰি কৰিলে; কলখুৰে আঙুলি
কলখুৰে দুৱলিয়া
বাজখোৱা। কাটিলে। কলখুৰে তাৰ সদৰ্ভাৰক কাটিলে। তাৰ

পৰা ইটাখুলিলে চাপি আহিল; তাৰপৰা চোড়
পঠালে; গড় জুৰি থৈচে, তাৰ গজালি আহিচে; গঢ়খায়ৈতো
বন আছে; পাজি টাটৰিয়ো আছে। গঢ় খায়ৈতো পানি আছে।
ৰাতি চাই চোড়ে এইকপে কলত, জপজ গোহাঞি চালেগৈ,
দেখে পানি নাই, পাজি টাটৰিয়ো নাই; তেহে ইটাখুলি বেঢ়ি
ধৰিলেগৈ। বঙালে নোৱাৰি ভাগি গল; দোটা স্ত্রী চিপাই ঘোড়াৰে
পাৰ হুই অথক্ৰান্তৰ ঘাটত উঠিল সাথুৰি। তাত পাছে উত্তৰ
কোলে বড়নদীৰ পূব পাৰে কোঠ দিলে। ৰাতি পুয়তি নিশা
ফুলবক্সা বড় নদীৰ পছিম পাৰে কোঠ দিলে; বন্দৰ ফুকনৰ
বঙ্গস হালধিয়া ঠেঙ্গা বাজখোৱা, সেই লগত কলখুৰে দুৱলিয়া
বাজখোৱা, আৰু দৰজি ফুলবক্সাৰ লগত, সৰু অভয়পুৰিয়া, পানি
অভয়পুৰিয়া, নামডঙ্গিয়া কোঠৰ ভিতৰত ভালকৈ ঠিয় হব নাপালে।

দিহিঙিয়া বাজখোৱা বড় নদীৰ সিপাৰত থাকিল। এনেতে
দুখন কোঠৰ আগত বঙালে দেখা দিলে। বোলে এই কোঠত
মৰখ আছে। এই বুলি বড় অভয়পুৰিয়াৰ কোঠত ধৰিলে।
পানা অভয়পুৰিয়াৰ কোঠৰ মানুহে বোলে সি কোঠৰ আহিলা
পাতি মাৰি যে ধুকুয়ালে। আমাৰ কোঠৰ পৰা কাড়গুলি মাৰো।
ফুলবড়ুয়া বাজখোৱাএ হাক দিলে। সি কোঠত বন লাগিছে। ই
কোঠৰ পৰা জে কাণ্ডগুলি মাৰিব খোজ, মোৰ কোঠত ধৰিলে
কি মাৰিম। সেই লগতে পানি অভয়পুৰিয়াএ মাৰিল হতে।

বড় অভয়পুৰিয়াৰ কোঠত ধৰিব নোৱাৰিলে হতে। বঙালে

সকললোকক কোঠ সোমাই কাটিলে ; দৰজিয়ালৰ বড়াবড়ুক

কলপু ৰাজখোৱাৰ
মৃত্যু সকলে পড়িল ; কলপু ৰাজখোৱা পড়িল ।
হালখিয়া ঠেঙ্গা ৰাজখোৱা মৰাৰ ভিতৰ সোমাই

আছিল ; লিগিৰা লৰা উঠি চালে, বঙালক

নেদেখি মাতিলে দেৱ বঙালে গল উঠা । বঙালে মাত হুনি খেদি

আহি লিগিৰা সহিতে ৰাজখোৱাকো কাটিলে । তথাপি মহাৰাজাক

ভয়ে, ফুকন বোৰে বেড়িলে, দুই মাস জুজিলে ; কাৰ্ত্তিকৰ সোলে

দিন জাগুঁতে গুৱাহাটি মাৰি আহোমে ললে । জত বঙাল আছিল

সমস্তে কাটিলে ; গুৱাহাটি এড়ি বঙাল ভাগি পলাল । হাতি,

ঘোড়া, হিলৈ টকা যি কিছু পাচৰ ভৰালত আছিল সকল পালে

গুৱাহাটিৰ কোঠা । ১৫৯০ । আৰু চৈয়দ পিৰোজ খাঁ নৰাৰ,
চৈয়দ চালা সৰ্দাৰ এই দুই, লোক সহিতে

মানাহাৰ মুখত কোঠ দি ৰহিল । তাক আহোমে খেদি গৈ মানা-

হাৰ মুখত ভেটি ধৰি আনিলে । মিৰ কাৰ্য্যিকো আনিলে । চৈয়দ

পিৰোজৰ বেটা পাহৰ খাঁ আৰু চৈয়দ হুচেন এই দুই পলাই গৈল,

কতো বোৰক কাটিলে আৰুবোৰ গড়গাঞলৈ আনিলে আৰু

মিৰ্জামুলাৰ লগত জি কিছু লোক গৈছিল তাকো পাই আনিলে ।

তাত পাছে বড়গোহাঞি, বুঢ়াগোহাঞি, বড়ফুকন প্ৰমুখে যত

ফুকন আছিল সমস্তৰে সমালোচন কৰি মহাৰাজা চক্ৰধ্বজৰ

আঙুঠাই বিখৰ্ম্মে নিৰ্ম্মিত হেন গঢ় বাঁধিলে । বড়ফুকনেও নিতান্তে

অচিদ্র হৈ ৰহিল । শক ১৫৯১ মাস ৬ ।

দশম অধ্যায়।

পাচে পাচা হুনিলে পুনৰ্বাৰ স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ লোকে গুহা-
হাটি মাৰি ললে। চৈয়দ পিৰোজ খাঁ নবাব আদি কৰি সমস্তকে

ধৰি নিলে। পাছে পাচা মাক্কাতাৰ নাতি, ৰাজা
ৰামসিংহ

ৰামসিংহক পঠাই বোলে ইমান আগলি বঢ়া
কথা কৰে, বিসেসত পিতৃ পিতামহক চাই, আৰু কিছু বুলিব
নোৱাৰি। হিন্দুস্থানী ৰাজা সকল সহিতে একে যুগুতি হলে মই
কি কৰিম। আসামৰ যুদ্ধলৈ গলে কোনো নবাব ফিৰি নাহে।
কতো বা বনত মৰে। কতো আপুনি মৰে। সি ঠাইৰ বিস পাণি,
বিস বতাস বয়। সৰুট জাগা, পৰ্বতি গঢ়। এই মন্ত্ৰনা কৰি
পঠালে। লগত দিলে দেড়কুৰি হাজাৰ চিপাই। আৰু ৰচিং খাঁক
বোলে তঞি মজুমগাঁৱ লগতো আগে গৈছ। আহামৰ মাত
বলিকো বুজ, যুদ্ধকো জান তই জা; ৰাজা ইন্দ্রমণি, চাদমেন্দৰ্খা
আঁড়ে হাজাৰি আলম খাঁ দুই হাজাৰি, বকৰম খাঁ দোহাজাৰি,
দেৱান চৈয়দ গজপ খাঁ এক হাজাৰি, কায়ম খাঁ, জুলেল বেগ,
ৰাজা পৃথু, ৰাজা মাণিক বেলদাৰৰ মিৰ গজৰক খাঁ আঁড়ে
হাজাৰি, আৰু চান্দা খাঁ দিলে চিপাই দুই হাজাৰ। পৰিক্ৰিতৰ
নাতি ৰাজা জয়নাৰায়ন। এই সকলক পাচা, ৰামসিংহৰ লগত
দিলে।

অশ্বৰ ৰামসিংহৰ ভাইপো ভতিজা সহিতে যুঁহুত ঠাকুৰ
একুৰি এজন। তাজি তুৰকিৰ চিপাই আঠৰে হেজাৰ। বেহা-
বৰ কবিকিসোৰ বড়ুয়া, সৰ্বেশ্বৰ বড়ুয়া, মন্মথ বড়ুয়া, ঘনসাম
বক্ৰি, ঢালি কাড়ি পোন্ধৰে হাজাৰ, এই সকল সহিতে ৰাজা
ৰামসিংহ বোঁৱাৰ মুখ পালেহি। এই কথা মহাৰাজা হুনি
ভিনিজন। ডাঙ্গাৰিয়া, ফুকন, ৰাজখোয়া লোকজন সহিতে ৰামসিংহক

সমুখে পঠাই দিলে। পাছে বুড়াগোহাঞি সবাইত, বড়গোহাঞি পাণ্ডুত। বাঘচোৱাল বড়পাত্ৰ গোহাঞি কুৰ্মাত। সবাইত দিহিজিয়া ফুকন, পানিত নাওবৈচা ফুকন। অশ্বৰ আলিত কলিয়া বড়িয়া ফুকন। এইকপে ৰহি আছে। ৰাজা ৰামসিংহ বোৰৰাৰ মুখ পাইচেহি।

আমাৰ ডাঙৰিয়া বোৰে, ফুকনসকলে সহিতে জুগুতি হৈ বোলে পাজি তাটৰি হোৱা নাই; পৰ্বতি গঢ়ো ভাল নো হয়।

দুই এদিন থাপ খুৱাবৰ অৰ্থে কটকী পঠাই দিব
ৰামসিংহলৈ
কটকী। খোজো। এই বুলি সোন্দৰকে কোমৰাকে

পঠাই দিলে। ভাই ৰজাত এইখন কগৈ। যি কাৰ্জ আগ বাঢ়িছে, আমি আক জানিব লাগে। সাম, দাম, ভেদ, দণ্ড, সকল দিন প্ৰবৰ্ত্তিছে; কাৰ্য্যক বুজিলেসে কথা। এই বুলি দুই কটকিক পঠালে; চকিয়ালে পাই হাতত ডোল লগাই ধৰি নিলে; কাকত দেখুৱালত বান্ধ মেলিলে। ৰামসিংহে কাকত চাই কথাবাত্তা সুনী লগত পিৰোজ খাঁক পঠালে। সি আহি কলে বোলে আলিয়াৰ খাঁ, মোমাই তামুলি, অশ্বৰ আলি বড়নদি সিমা কৰি, পুৰ্বাপৰ ৰহি আছে। সেই নিবন্ধক লৈ গুৱাহাটি চাড়ি দিয়োক। গো-ব্ৰাহ্মণ কুশলে ৰহোক। জদি চাড়ি নেদিব আমি মান্ধাতাৰ নাতি, বাৰে বচৰলৈ সমুখ হৈ আহিচো; যদি যুদ্ধ দিয়ে আহিলা পাতি নাই মোলৈ খুজি আহোক। তাক মই দিয়ো; ভাই ফুকনে ২ ঘটিমান দেখা দি মোক যুদ্ধ দিয়োক। এই কথা পিৰোজ খাঁৰ মুখে সুনী ফুকনে বোলে ২ ঘটিকে কথা বুলি কৈছে। তাঞিৰ আমাৰ দেহ থাকে মানে হোক।

আমী থনাতো আছে। তাঞি তৰে আহিচে, স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ কোন ক্ষমতা কমি। লাগেহতে যিবস্ত কৈ আহক আমি দিঞাঁ। এই বুলি পিৰোজ খাঁক ৰাগি বন্দি কৰি থৈছিল লতাশিলত। তাৰ লগৰটোক পঠাই দিলে। ৰামসিংহ ভটিয়াই গলত তেহে

কলিয়া বৰক নিলে। তাৰ পাছে ৰামসিংহ হাজো পালেহি। মাধৱৰ ঠাই উঠি পূজা সেৱা কৰি ব্ৰাহ্মন সেৱাত লোক সকলক দান দক্ষিণা কৰি তাৰ পৰা কুলি হাতিৰ বালিত ৰহিল হি। পাছ দিনা তাৰ পৰা আগিয়া ঠুটিৰ পোনে, লুইতৰ কোখে, সৰাইৰ সমুখে কাড় গুলিয়ে নপোৱা ঠাইত তামি ঘৰা বান্ধি ৰহিল।

আত পাছে ৰাজিন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্ত্তি ফুকনক নিশ্চালি দি গুৱাহাটীতে আছে। হেজ্জেৰা বড়িয়া ঠাকুৰিয়া বাৰ্ত্তা জানিবৰ নিমিত্তে আহিচে; আমাৰ ফুৰা মানুহে পাই, ধৰি আনি ফুকনৰ আগকৈ দিলে; পাছে ফুকনে তাত স্মৰিলে। ৰামসিংহ মাধৱৰ ঠাইত উঠিছিল কিবুলি আহিল ই কি জানে। সি বোলে বিস্তৰ বস্তু দ্ৰব্য দি সেয়া সেয়া ৰি আহিল। আকৌ ফুকনে তাক বটা এজুৰি দি বোলে।

ভালৰূপে বাৰ্ত্তা লৈ জনাবি। চৈত্ৰ মাসত দৈৱকীন্দন।

প্ৰবেশিল হি. শক ১৫৯৩। ৰামসিংহ দৈৱ্যাক নন্দনক বোলে এখন কগৈ আমাক গুৱাহাটী চাড়ি দিয়োক, গো ব্ৰাহ্মন কুশলে ৰহোক। এই কথা ফুকনে শুনি দয়কি নন্দনৰ লগত নিমকে, ৰামচৰণকে পঠাই দিলে; সিহঁতে গৈ ৰামসিংহক কথা বাৰ্ত্তা কলে। ৰামসিংহে খাটৰ তলত পানি কৰি যন্ত্ৰ কৰি কাঠৰ চৰাই মেলিছিল; দিখৌ মুখিয়া ৰামচৰনে সঘনে চাই; ৰাম সিংহে বোলে কি লাগে খোজ মই দিঞে; ৰামচৰনে বোলে ইয়াৰে চৰাই ছুটিমান সিঠাইত দেখাবলৈ পালে ভাল।

এবুলি খুজিলত দিলে; সেই চৰাই ফুকনৰ আগত মেলিলে। পাচে খকৈ ৰামচৰনক লোৱা লগালে। নিমে বোলে এনে মানুহেৰে বিদেশক নগৈ। আত পাচে ৰামসিংহৰে, ৰচিত খাঁৰে প্ৰতি নাই। ৰামসিংহৰ নহুৱত বজাই; ৰচিত খাৰো নহুৱত বজাই; ৰামসিংহে ৰচিতখাক বোলে সি নহুৱত বজাব পাইনিকি। ৰচিত খাঁ বোলে পাংছা তেঞোকো বজাব দিছে। মোকো দিছে ইয়াত তেওঁ খং কৰিব নাপাই। একদিনা প্ৰতি ৰচিত খাঁ চুকি বজাই, গিত গাই

বং কৈ আছে, যেনে সমঅন্তে আমাৰ বড় হিলৈৰ গুলি এটা গৈ, তামি ঘৰাৰ ভিতৰত বামসিংঘৰ ভতিজাকৰ গাত পড়ি মৰিল। বামসিংঘে বচিত খাঁক দুবাৰ মাতিলে। বচিৎ খাঁ বোলে মঞি বং কৰিচো অখন জাব নোৱাৰো। বামসিংঘে বোলে সি চাপি গৈ তামি ঘৰা ভৰিছে। পূৰ্বেও আসাম দেশত ফুৰিছে। আসামেৰে মিল হল। এখনি কাকত মিৰি সন্দিকৈৰ পোনে দিলে; এই কথা বামসিংঘে জুনি খং কৈ বচিত খাঁক বোলে আমাৰ লগত থাকিব নালাগে। এই বুলি তাৰ তামি ঘৰা কটালে। বচিৎ খাঁ-এ বামসিংঘক মাতি অনেক ৰূপে কৈ নোৱাৰি অসন্তোষ কৈ ভটিয়াই গল।

তাৎ পাচে পানি বাটে নাৱদোৰ্গা, মচুৰ খাঁ, লতিপ খাঁ, চৰিপ খাঁ, ফ্ৰিবিঙি, কপিদান ৰাজা; দক্ষিণে আলি বকৰ খাঁ, মিৰ চৈয়দ খাঁ, ৰাজা ইন্দ্ৰমনি, ৰাজা জয়নাৰায়ন, সেন্দুৰী ঘোপাৰ মকল খাঁ সদৰাৰ; উত্তৰে গঢ় সমুখে সসৈণ্ঠে বামসিংহ থাকিল। সিন্দুৰী ঘোপাৰ সমুখে হাজিবেগ, কায়ম খাঁ, বেহাৰৰ কৰিকিসোৰ বড়ুয়া, সৰ্বেস্বৰ বড়ুয়া, মন্মথ বড়ুয়া, ঘনচাম বক্‌সি, চালি কাড়ি পোন্ধৰ হাজাৰ, এই চাৰি বাটে যুদ্ধ হল।

আমাৰ বড়ফুকন প্ৰমুখ্কে সমস্তে ফুকন বোৰে বৈসাখৰ পৰা আৰণ পৰ্য্যন্ত যুদ্ধ কৰিল। গঢ় লব নোৱাৰি জয়ন স্তম্ভিত হল, তাত পাছে পাণ্ডুৰ পোনে, ৰাঙ্গলি বুদ্ধৰ ৰাঙ্গলা বুদ্ধ। তলেদি গাত নিলে। তাতে খাৰ ভৰাই জুই দিলে। গঢ় খহি পড়িল। এই কথা আগে ঢেকেৰিয়ে কলত ফুকনে বুলি মাটি, ঘোড়া সলখা এই বোৰ কৰি জতন হৈ; আছিল গড় খহিলতে তৎকাল ৰাঙ্গিলে। পাচে পাণ্ডুএ নোৱাৰি সৰাইত গাত খানি খাই পুতি, চাৰিটা বঙাল গঢ় উঠিল হি। আহামৰ ডাঙ্গৰিয়া বোৰে কাঠ বগৰাই পঠালে।

হাড় মুৰ ভাগি মৰিল। উঠিব নোৱাৰিলে। আক বৰ-

দেওনিয়া লঠিয়াৰ পোনে কাণ্ডুলিয়ে নোপোৱা ঠাইত কাঠ গঢ় দি থাকিলে। গঢ় আধা বন্ধা হলেতে বুড়াগোহাঞে লোক জনক গঢ় পাৰ হৈ ধৰিব দিলে। পাছে বড় দেওনিয়া ভাগি পলাল; কটা এড়ি জিয়া মানুহ পালে এটা, ভিমৰাই বড়ুয়াক পালে, আহিলা পাতিয়ে কিছু পালে।

তাত পাচে বঙাল দৰঙ্গ লৈ উজাই গল। পাচে বানীএৰে কথা হল। বানীয়ে ফুকনলৈ বহন্তে কৈ পঠালে। ফুকনে বোলে বাট নিদিব; পাৰে জে ধৰক। পাচে বানীএ উপায়কৈ আনি দুই পৰ্বতৰ মাজত জুৰিৎ স্মুৰাই বঙালক বেটি কাটিলে; আহিলা পাতি টকা বিস্তৰ পালে। পাচে ৰামসিংঘে একোৰূপে নোৱাৰি মিত্ৰভায় কৰি

বোলে সামান্য মানুহেৰে একো কথা হই চল নাপাও।
দৰঙ্গৰ বাণী

আমাৰ কবিসেখৰক, পণ্ডিত ৰাইক ভাল মানুহ পঠাইচো। ভাই ফুকনে ভাল মানুহ পঠাব। আমাৰ তেহে চলাৰ মাধবচৰণ, কোপতিয়া এই দুইক পঠালে।

ইহতক তুলিবলৈ নি, ৰামসিংঘে পৰ্বত ৰাইক স্মুখিলে, ইহতক ভাল মানুহ বোলে নোবোলে। পৰ্বত ৰাই বোলে দুয়ো ভাল মানুহ। ৰামসিংঘে বোলে দেউৰি মানুহেৰে কথা হোক। দেউৰিএ সংস্কৃত দিলে; চলাএ একো নুবুজিলে; কোপতিয়া বোলে, তোমৰা দুই সংস্কৃতেৰে কথা হলে কোনে বুজিব। ৰাজ কথা সকলে বুজিব লাগে; ভাষাৰে কথা হোৱা। ভাষাৰে কথা হল। ৰামসিংঘে বোলে পৰ্বত ৰাই আকেহে ভাল মানুহ বুলি কলি।

পাচে ইহতক বিদাই দিলে; আগেও কৈচো। তহতেও কবি গৈ। গো ব্ৰাহ্মণ লোকজন সহিতে জিকপে বন্ধা পৰিব, সেইকপ কৰিবি। গঢ়ৰ জি কাম কৰিছে তাৰ ছই তিনি লাখ টকা দিওঁ। অসুৰৰ আলি বড় নদী সীমা কৰি, মমাই ভামুলি, আলিয়াৰ সহিতে জি নিবন্ধ কৰি গৈছে, সেই নিবন্ধতে থাকি গুৱাহাটী চাৰি দিওক; কপৰ, সোনৰ, খুটা পুতি দুইজনে নিবন্ধ কৰো। আক চন্দ্র সূৰ্য্য

থাকে মানে কোনে লড়াই। এই কথা শুনি বুড়া গোহাঞি বোলে, বামসিংঘৰ নিবন্ধ চাইব আলি ইকথাত পাচা বিয় বহিব। পাচে সকলো ডাঙৰিয়াএ জুগুতি হই, দেৱতালৈ জনাই বুঢ়া গোহাঞিৰ পক্ষকে বা ধলে। চলাকে কোপতিয়াকে, পঠাই বোলে তহতে এইৰূপে কৰি গৈ ভাইৰজা যি বুলিচে উত্তমহে বুলিচে। স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ আমি আজ্ঞাকাৰী তঁাইৰ, আমাৰ নিবন্ধ কিয় বহিব। তেহে বামসিংঘে কোপতি যাত সুখিলে বোলে মজুমখাঁই ৰাজ্য জেখন উঠালে, ই নবাব কত আছিল; কোপতিয়া বোলে ই নবাব পূৰ্ব দেশত; নড়া নামে এক ৰাজাৰ ৰাজ্য, মহাৰাজাক জাই গিৰি ধন, হাতি দিব লাগে তাকে নেদিচে তাৰ যুদ্ধলৈ গৈছিল। তাক মাৰি আহি দেখে ৰাজ্য উজাৰ হল; লোক জনে কলে মজুম খাঁ উঠিছিল।

এই কথা শুনি লোকজন সহিতে খেদি আহি
নবা ৰজা।

নাপালেহি; দেখে আমাৰ পানি চাৰিল। সেই দিন ধৰি পাচাই লোকক সমুখে আছে। বামসিংঘে বোলে ভাই নবাব ভাল। এই কথা কোপতিয়াৰ মুখে শুনি, ফুকনে বটা দিলে কোপতিয়াক। এইৰূপে আয়াজাত কৰি আছে। সেই সময়ত কোপতিয়াক পাচিলে; বামসিংঘে কোপতিয়াক বোলে ইপোনেও সময়ন্তিৰ কথাক দেখো, যুদ্ধকো নেড়হক।

কোপতিয়া বোলে যিকৈচে ৰাজা উত্তম হে কৈচে। নানা দেশৰ পৰা তিনি লাখ প্ৰজাসমে ৰাজা সকল আহিচে। সি স্বৰ্গ মহাৰাজাৰ চাকৰ? তাৰ আন কাম নাই। তাৰ মতকো শুবুজি। বিসেসঃ স্বৰ্গ ৰাজাৰ ঠাইৰ লোক বড় নবাবৰ আজ্ঞা নচলে। এইৰূপে সিদ্ধান্ত কৰিলত। তেহে কোপতিয়া চলাক ধন যাচিলে ফুকন বোৰলৈ? চলাকো কিছু দিগে। বোলে ফুকন বোৰত কৈ গুৱাহাটিলৈ দিবি; চলাত বোলে ভাল। বড় ফুকনলৈ কৰ্ণাভৰণ এখন দিলে। আৰু দুগুণী এটা দিলে; দিঞাতে এই বুলি দিলে, ভাই ফুকনে পহিৰণ কৰিব। সেই কৰ্ণাভৰণ পণ্ডিত

ৰামে পিঙ্গিৰৰ নেদেখি গৈ কলে। পাচে ৰামসিংঘে কোপতিয়াত
স্থিলে। ভাই ফুকনে দেখে কণ্ঠাভৰণ নিপিন্ধিলে। মই পিঙ্গিবলৈ
হে দিলো। কোপতিয়া বোলে বড় নবাবৰ কি বস্ত্ৰৰ কমি। যেতিয়া
যি ইচ্ছা তাকে পৰিহন কৰে। ইহঁতৰ লগত মিৰকে ৰামহৰি
কাৰ্য্যকে পঠাই বোলে আমাক পূৰ্বৰ ধাৰাল প্ৰিতিক লৈ গুৱাহাটী
চাৰি দিয়োক। বড় ফুকনে ও ৰামহৰি কাৰ্য্যকে তুলিবোলে ভাল
মোৰ পিতৃৰে আলিয়াৰ খাঁৰে যি প্ৰিতি গোট হু-ইচিল। তাৰ
যশস্তা অত্ৰাপিও কহে; তোমাৰ আমাৰ প্ৰিতি গোট যেমনে ৰহে,
তেমত খান কৰিবা ?

এই বুলি তাৰ দুই উকিলৰ লগত সন্দেশ পত্ৰ দি নিমকে
ৰামচৰণকে পঠাই দিলে। আমাৰ দুই কটকিক নি ৰামসিংঘে
কুশলাদি বান্ধা পুটি বোলে ভাল মই মিৰকে পণ্ডিতৰাইকে পঠাম।
তহতে বড় ফুকনলৈ জনা; পাচে নিমে, ৰামচৰণে, বড় ফুকনলৈ
জনাগে; বড় ফুকনেও মিৰকে পণ্ডিত ৰাইৰে আহিবৰ কথা।
মহাৰাজালৈ জনালে। পাচে মহাৰাজা বাঙালৰ কটকি তুলিবলৈ
দলিচা, চন্দ্ৰতাপ, কটকিক তামোল পান দিবলৈ সোনৰ কাঁহি
ৰূপৰ কাঁহিয়ে কৰিলে। অনেক সন্দেশ পাতিয়ো কৰিলে। পাচে
ৰামসিংঘে নিমকে ৰামচৰণকে দৰ্বাৰলৈ নি বোলে বাৰম্বাৰ কটকি
গতাগত কৰে।

কথাবান্ধা কিছু নাই; ইবাৰ উকিল নপঠাও। সৌগন্ধ কৰি
বোলো ইহাকে কবি যাই মোক গুৱাহাটী চাড়ি দিয়োক। আৰু
চৈয়দ পিৰোজৰ বোটাক চৈয়দ চালাকে এডি দিয়োক। এই
মানতকৈ মই যদি অধিক খোজো, এই হাতৰ তবোবাল লৈ পৰ-
মেখৰিএ মোক ধাব। আৰু কণ্ঠৰ মুকুতামণি হাতে ধৰিবোলো
এই মহালক্ষ্মীএ মোক এড়িব। আৰু মোৰ উৰ্দ্ধ পুৰুষ নৰক
গামী হব। এই কথাত যদি সজ্জাত নাযাই, মণিকুটত মাধব
গোলাপ্ৰিৰ আগত সপত কৰিম; বড় ফুকনে যদি এই কথা মানে

যাকে খোজে তাকে দিম। এই বুলি উকিল পত্ৰ নেদি নিমকে
ৰামচৰনকে পঠালে। এই কথা মহাৰাজা শুনি যি বস্তু জাত

অতাইছিল তাকো ৰাখিলে। . তাত্ৰ পাচে ৰামসিংঘৰ
কৃষ্ণসিংহ।

পুতেক কৃষ্ণসিংহক পাচ্চা বোলে বাঘেৰে মোক তামচা
দেখ। কৃষ্ণসিংহে বোলে ভাল। কৃষ্ণসিংহক জালৰ ভিতৰকৈ মেলি
দিলে। বাঁহেৰে বাঘক লড়াই দিলে। বাঘে জাপ মাৰি ধৰিলে। কৃষ্ণ-
সিংহে দুইবাৰ বাক পাতি এড়াল। আক একজাপ মাৰিলে। পাচে
কৃষ্ণসিংহে তৰোৱাল মাৰি কাটিলে। পাচ্চা প্ৰশংসা কৰি বাটা দিলে।

সভাৰ লোকে বোলে ক্ষেত্ৰিয়ৰ পো ক্ষেত্ৰী। পাচ্চা খংকৈ কি
কৰিব? তাক ধৰ্ম্মে ৰাখিলে। ৰামসিংঘলৈ ঘৰিনিয়েকে লেখা
দিলে। কৃষ্ণসিংহৰ বাঘেৰে জুজাই পাচ্চা মাৰিব খুজিলে। এনে
আমাৰ মিত্ৰ পাচ্চা; অনেক ৰাজ্য মাৰি পাচ্চাৰ তলে দিচে।
তাৰ যসে ধৰ্ম্মে আটিছে। পূৰ্বদেশ মগলৰ তলপকৈ দিলেহে
আউত্ৰী বাঢ়িব। মজুম খাঁ গৈ ইঠাই নেপালেহি; পূৰ্বদেশজ
নামধৰ্ম্মসভতে প্ৰবৰ্ত্তিচে, গো-ব্ৰাহ্মণ বৈষ্ণৱ কুশলে আছে। এই
সকলকভলকৈ দিলে কিহয় তাক জানে; আকে চাই ফিৰি আহিল
হে যোগ্য। এইকথা ৰামসিংহে শুনি এখেতো যুদ্ধে নোৱাৰি,
তেওঁ পানিয়ে এটা যুদ্ধ কৰিলে।

চৰিপ খাঁ, পানিৰ সৰ্দাৰ হৈ ধৰিলে হি। আমাৰো ভেবাৰ
ডাউকি পানি ফুকণ, নাওবৈচাফুকণ, বড়ফুকণ ৰৰিয়া পড়িচিল।
বঙাল উজাই আহিচে দুই কোনৰ মানুহে হিলৈ নামাৰে।
গনকে হাক দিচে। তাৰ আগে পণ্ডিত ৰাই আহিচিল।

আন্ধাক ৰালিত গঢ় নেদেখি গল। গুৱাহাটিলৈ
আন্ধাক
জুৰিয়া পৰ্বতৰ
ৰণ।
খোড়া তুলিব পাৰি এই কথা মন কৰি নাওত
খোড়া তুলি আনিচে। পণ্ডিত ৰাই গলতে
গড় ৰাখিলে। বঙালো জুৰিয়া পৰ্বত পালে হি;
আমাৰ নায়ে হুহকি অশ্বক্ৰান্ত পালে হি। মিরি সন্দিকৈৰ

পুতেকে বাপেকলৈ কলে। বোলে ৰাজ্য পানিয়ে ভাগিল, ফুকন কিয় নাহে। ফুকনে বোলে মঞি এই ঠাইতে চাৰি কড়া কড়ি দি মাটি কিনিছো; নৰাৰ খাব যি বড় কাল আছে যদি যাই সকলোত কৈ পাচ হৈ যাব; বঙ্গালক সমুখে দুই চাৰি হিলৈ মাৰিব। পাচে বঙাল উজাই আহি আন্ধাক বালি পালে হি। আমাৰ নাৱৰ লোক উজাবলৈ মন কৰিলে; নড়াএ ৰজা সৰণ দিলে। বড় ফুকন নৰিয়া; ফুকনে বোলে মোক বাট খৰলৈ পিড়াৰে উলিয়াই নে। পাচে ওলাই আহি দেখে বঙাল উজাই আহিচে।

গণকত হুধিলে; গণকে বোলে এতিয়া ক্ষেন হৈচে ফুকন নাৱত উঠিল গৈ। উজনি লৈ নাও মেলিব যুজিলে। ফুকনে খটকৈ বোলে মোক এই কাৰ্য্য লৈকে মহাৰাজা থৈচে। এই বুলি চাৰিটা চহি-আলক গদি আলে। কেতোএ বোলে পানীত বান্ধি পেলালে। চাউডাঙ্গকো ডৰিয়ালে। লুইতৰ মাজলৈ ফুকনৰ নাও সাত খন মেলিলে। মোক বঙালে ধৰি নিয়োক। ৰাজ্য হুখে উজাওক। দুয়ো পাৰৰ ৰাজ্যে দেখে ফুকনৰ নাও মেলিলে; ফুকনৰ আগ হুই যেনে কৈ পাই তেনেকৈ বঙালক ধৰিলে। চৰি খাঁ বোলে গড় উঠিলো, আৰ কি কৰিব; এই বুলি পিঠি দি উজাই আহিচে। তাতে গুলি লাগি মৰিল। আমাৰ নাও পাচ কাটি দিব বোৱাৰে।

নাওতে ভড়ি দি ইপাৰ সিপাৰ ছব পাৰি। দুই কোখৰ পৰা হি লৈ মাৰিব ধৰিলে; বঙাল বহুত পড়িল। বঙালক ভঙাই নিলে। পানীৰ যুদ্ধৰ পৰা আক যুদ্ধ নহল। তাত পাচে পচৰিয়াত ৰামসিংহ ৰহিল গৈ। চেচানৈৰ কোখত মহাৰাজাৰ আজ্ঞাৰে ঘোড়া কোৱঁৰ আহিছিল; পাচে ইবোৰে ঘোড়া কোৱৰত কলে। চাৰিও দিকি পানি। দেৱতা বোলে যদি বঙালক ধৰিব পাৰি। এই কথা স্মৃনি ৰাজা বোলে ধৰোক। বৰ ফুকন লৈকো দাই ধৰিলে। এনে কথা আচোতে মোলৈ কিয় নজানাব। লোকে

যে জনাই পঠাই এই বুলি দাই ধৰিলে। পাচে গোহাঞিবোৰ গঢ়তে থাকিল। বৰ ফুকনো থাকিল। বোড়া কোঞৰে বজাৰ আজ্ঞাই ফুকণ বোৰক পুয়তি নিশা গঢ়ৰ পৰা ওলাই ফুলুঙে দি নাও গঢ় পাৰ কৈ টানি নি বঙালক নাৱে তৰে ধৰিলে গৈ; আহোমৰ বিস্তৰ লোক কাটিলে। পাচে বঙাল বঙা মাটি লৈ যাবৰ মন কৰিলে; এই কথা সুনী ফুকন বোৰে বড় ফুকনক কলে।

ভাগি বোৱা বঙালৰ আহিলা পাতি ৰাখিব পাৰি; ফুকনে বোলে যাৰ যি ইচা তাকে কৰা। অনেক দিন যুজি বলে নোৱাৰি ৰাম সিংহ ভটিয়াই গল। ই যসস্তা নাতিল। দুখ পোৱা মানুহ হাজাৰ চাৰেক পেলাই খড়া দা খড়া বাক এই বেহে মহাৰাজাক গিৰি কৰিম। পাচে ৰাম সিংহো বঙা মাটি লৈ ভটিয়াই যাওতে মাধবক সেৱা কৰি উঠি ব্ৰাহ্মণ বোৰৰ আগত বোলে বড় নবাবো সামান্য নহয়। যজ্ঞাকৃতি গঢ়। একো ঠাই চিত্ৰ নাপালে। হেঙেৰা বৰিয়া ঠাকুৰিয়া আহি এই কথা কলত। ফুকনে বোলে সকলো বাপ ভাই জানিবা, শত্ৰুৰ মন ৰাস। পাচে ফুকনে চকিয়ালক বোলে পূৰ্বৰ নিবন্ধে মনাহাৰ মুখত চকি দেগৈ। উত্তৰে দক্ষিণে সেই নিবন্ধে চকি দিলে গৈ। এই কথা কবলৈ ৰাম কটকিক পঠালে। ৰাজ্যো সুনী আনন্দ ছই সমস্তকে যথাযোগ্য প্ৰসাদ দিলে। তাত পাচে ফুকনৰ মৃত্যু হল। পাচে ভাঞিৰ ককায়েক

উদয়াদিত্য

ৰামধ্বজসিংহ।

নিমাতি ফুকণক বড় ফুকন পাতিলে। উদয়াদিত্য ৰাজ্যো তিনি জনা গোহাঞি আদি কৰি সমস্তকে বৈৰাগিত শৰণ লগলে। মোৱা মৰা আদি কৰি সমস্ত ঠাকুৰ বোৰক শৰণ লগাবলৈ ধৰিলে। পাচে সৰু জনা গোহাঞি উদয়াদিত্যক ধৰিবলৈ সমস্তেৰে মনে মনে সমালোচন কৰি, ৰাত্ৰিয়ে উদয়াদিত্যক ধৰিলে গৈ; চাৰিঙিয়া বড়ুয়াক পা পং নেওগক থিতাতে কাটিলে। শক ১৫৯৬। ভাদ্ৰ মাস নিশা ৮ গতে। পাছে সৰু জনা গোহাঞি উদয়াদিত্যক ৰাজ্যক মাৰি ৰাজা হল।

পাচে বৈৰাগিস্থক মাৰিলে ; লোহিত্যতো জন্তু কৰিলে । পাচে অস্তি-
বেক হৈ ৰামধ্বজ সিংহ নাম ললে । ১৫৯৬ । চুটিয়াকো মাৰিলে ।

তাৰ পাচে অনেক উৎপাত হল । নগৰ তল গল ; ভাৰিকাত
ভালুক পড়িল । চাৰিং বজাক বাককিয়া বড় গোহাঞিক, এই

দুইকো মিচা বাদে মাৰিলে । তাৰ পাছে ৰামধ্বজৰ
ৰামধ্বজ সিংহৰ
মৃত্যু । ভস্মসাৰ হৈ, মৃত্যু হল । ছেন জানি ফুকণ

বোৰে সম্মিলিত আলচি উদয়াদিত্যৰ পুত্ৰ কলিয়া
গোহাঞিক ৰাজা পাতিবলৈ যুগুতি কৰিলে ; পাছে ডেবেৰায়ে জানি
ফুকণ বোৰকো বড়া বড়ুককো ৰাতিয়ে সালত দিলে । পাচে
ৰামধ্বজ ৰজা মৃত্যু হল ; শক ১৫৯৬, মাস ১১, বু ১৮ । তাৰ
পাচে ডেবেৰায়ে লাউক পাচিলে ? সৰাইঘাটলৈ ৰজা নিব দিচে
বুলি কৈ ঘোড়া কোঞৰক বাটত মাৰি আহিবি ।

একাদশ অধ্যায় ।

পাচে লাউএ ৰজাৰ কথাকৈ সৰাইঘাটৰ পৰা আনি ফুকনকো
বড়ুয়া বোৰকো বড়াবড়ুককো সৰিয়স তলিত মাৰি আহিল । পাচে

ডেবেৰা চাম গুড়িৰ পৰা কোৱঁৰ আনি ৰজা
ডেবেৰা ।
পাতিলে । বড় বড়ুয়া জিয়েকক কুৱৰি পাতিলে ;

১৫৯৬ ; মাস ১১ বু ১৯ নিশা । পাচে তিপামৰ ৰজায়ে ডেবেৰাক
মাৰি ৰজা হবলৈ আহিল ; তাকো ডেবেৰাএ পৰ্বতত আলিত খেদি
মাৰিলে ; নামৰূপীয়া ৰজাকো মাৰিলে পাচে ৰজা, কুঞাঁৰি,
চেউধৰা ফুকন, তিনিয়ো আলচিলে ডেবেৰাক মাৰিবলৈ । এই কথা
ডেবেৰাএ জানি, তিনিকো ৰাতিএ মাৰিলে, শক ১৫৯৪ । মাস ১২ ।

জানি পাচে ডেবেৰাও তুংখাওৰ পৰা কুঞৰ আনি বজা পাতিলে। ১৫৯৪ শক। এই কথা সৰাই বাটত বুড়াগোহাঞি, বড় ফুকনে শুনি, ফুকন, বাজখোৱা হাজৰিকিয়া সমস্তৰে সমালোচন কৰি বুড়াগোহাঞিক বাজা পাতি ডেবেৰাক মাৰিবলৈ উজাই আহিল। পাচে ডেবেৰায়ে সকলে উজাবৰ জানি লাউ ডেকাক কাটি যাত্ৰা কৰি, বাঁহ গড়াতে যুদ্ধক সমুখে বহিল।

পাচে বুঢ়া গোহাঞি বড় ফুকন পাবৰ শুনি বাজা বুঢ়া গোহাঞি গঢ়ৰ বাজাই বহিল গৈ। পাছে ফুকন বোৰো বহিল গৈ। পাচে ডেবেৰাও পলালে। বাজায়ে হাইঠাঙড়িত বহিল গৈ। পাছে বড়ফুকনে বাজাকো দেবেৰাকো মাৰিলে; সৰ ১৫৯৪, মাস ১। পাচে বুঢ়া গোহাঞে বোলে পূৰ্বাপৰেও আমিহে পাত্ৰ। বাজা গোষ্ঠিয়েহে বাজা হব পাই; এই বুলি দিহিজিৰ ডেবেৰাৰ মৃত্যু।

পৰা কোঞৰ আনি বজা পাতিলে, সৰ ১৫৯৪, ১ মাস, ১২ দিন। পাচে বজা অভিসেক হল। আকাশত অগ্নি জ্বলিল, ধুমকেতু পৰিল। পাচে বুঢ়া গোহাঞিক ধৰিবলৈ কোঞৰ বোৰে যত্ন কৰিলে; পাছে গোহাঞে জানি দিহিজিয়া বাজাক ধৰিবলৈ দোলায়েৰে ভিতৰ সোমালগৈ; পাচে দিহিজিয়া বজায়ে জানি নেড়িবি বুলি খেদি আহিল, পাচে গোহাঞে বব নোৱাৰি পলাল দোলা এড়ি। দিহিজিলৈ উজাই পাছে ভটিয়াই গল। সৰ ১৫৯৮, মা ১১, নিশা ৮ গতে, পাচে বুঢ়া গোহাঞি সাল কৌৰবৰ মুখত বৈ উত্তৰ কোল দক্ষিণ কোলৰ লোক বৰাই, বড় ফুকনলৈ জনাই পঠালে। পাচে ফুকনেও মেচা বড়বড়ুৱা আদি কৰি ফুকন, বাজখোৱা, হাজৰিকিয়া, এই সকল লোক জন সহিতে বুঢ়া গোহাঞিৰ ঠাইক পঠালে।

দিহিজিয়া বজায়ে সাধুসকলক সত্য সপত কৰি বুঢ়া গোহাঞিৰ তলে পঠালে। পণ্ডিত সকলক পঠালে। কটকিকো পাচিলে। ভত্ৰাপি গোহাঞি নাছিল। বজায়ে যুদ্ধক মনে সিঙ দুৰাৰত

বহিল গৈ। পাছে দুইঘোঁৰা প্ৰধান যুদ্ধ হল। পাছে বজাৰো যুদ্ধ
ভজ হৈই নগৰত বহিল হি ; চাৰিয়ো কোঞৰ পলাল। গোহাঞিও
আহি শাকবাৰি নাওশালিত থিতহৈ বজাৰ চকু কাটিলে।
এতেকে বজাৰো মৰিল। সৰু ১৫৯৮। বু-বাৰ। চাৰি কোঞৰকো
মাৰিলে।

পাচে পৰ্বতিয়া কোঞৰক আনি বজা পাতি বুঢ়া গোহাঞিৰ
জিয়েকক কুঞৰি পাতিলে ; সৰু ১৫৯৮। বড় ফুকনৰ জিয়েকক
পৰ্বতিয়া কুঞৰি পাতিলে। বুঢ়া গোহাঞি
পৰ্বতিয়া কোঞৰ।

জপং গোহাঞিক বড় গোহাঞি পাতিলে ;
কেন্দুগুৰিয়া বড় পাত্ৰৰ নাতিএকক বড় পাত্ৰ পাতিলে। উদয়াদিত্য
বজাৰ পৰা পাত্ৰৰ অধিন হল। কতো দিন থাকি পৰ্বতিয়া
বজাক চোৰে কাটিলে। বজা কথমপি হে জিলে। চোৰকো
নাপালে। বুঢ়াগোহাঞি বড় ফুকন বোৰেৰে আলচি বোলে
সৰাই ঘটয়া বোৰে মানুহ পঠিয়াই বজাক কাটিলেহি। এই

কথা সৰাই ঘটয়া বোৰে সুনিলে। বুঢ়া গোহাঞি
চিন্তামণি গড়।

চিন্তামণি গড় বন্ধালে সৰু ১৬০০। মাস ৪, বাৰ
১১, বড় ফুকন প্ৰযুক্তে সমস্তে ফুকনে বোলে, আমি দেখো
গুৱাহাটীৰ গড়ত সত্ৰক সমুখে বহি আছে।। মাজৰ ৰাজত যে
গড় বান্ধে কালৈ বান্ধে। আমালৈকে হে বান্ধে ; পাচে সকলে
আলচি বাহুলি ফুকনৰ ভলৈ মানুহ পঠালে।

বঙালৰে কথাবাতী হৈ গুৱাহাটী এড়িবলৈ যুগুতি কৰিলে।
আক বড় ফুকনে সমস্তৰে সমালোচন কৰি বুঢ়া গোহাঞি লৈ
আহিলা পাতি খুজি পঠালে। তাকো নেদিলে ; এতেকে
গুৱাহাটী এড়ি সবেয়ো উজাই আহি বুঢ়া গোহাঞি লৈ সসৈন্তে
সহিতে খেদি গল ; বড় ফুকনে কলিয়া বৰত বহিল। পাছে
কিৰ্কিৰিয়া ফুকনে টেপৰ তলিয়া ফুকনক মোফুকনক এই
দুইকো ধৰিলে। পাছে বুঢ়া গোহাঞি ভাগি পলাল ; সাত

সন্ধ্যাত খেদি ধৰি কলিয়া বৰলৈ নি ৰাখি থলে। শক ১৬০০।
মাস ১০।

ৰাজ্যে পৰ্বতলৈ পলাল। পাছে বড় ফুকনে বোলে মহা-
ৰাজা চিন্তা নকৰিব। আৰু এইখন বিচাৰ, কৰোক—দেৱক
কোনে কাটিলে; মাজৰাজ্যত কোনে গঢ় বান্ধিলে। পাছে ৰাজা
বোলে এই সমস্ত বুড়া গোহাইহু কৰিছে। মঞিনা জানো
পাছে বুড়া গোহাঞিকো মাৰিব দিলে। গোহাই বোৰে হে
ৰাখিলে। চলাৰ পুতেকক যত্নক এই দুইকো বঙাললৈ পাচিলে
হাতি দাঁত, আগবকাঠ, গন্ধ, চামৰ, সোন কাপৰ পিৰা সোনৰ
ফণি, পত্ৰ সন্দেশ দি। বড় ফুকনে বোলে বোলে চলা তঞি
গলে মঞিহে যাঞ। পাচী যেনেকৈ নোক পত্ৰত ৰাজা বুলি
লেখে, তেমত কৰিব; চলাকো বিস্তৰ অলঙ্কাৰ দিলে। পাচে
চলাও বঙাললৈ গল। পাছে পৰ্বতিয়া ৰজায়ে মেচা বড় বড়ুয়াৰে
আলছি বড় ফুকনক ধৰিবলৈ মন কৰিলে। কিকিৰিয়া লৈকো
জনাই পঠালে। পাচে কিকিৰিয়া বোলে অখন নোৱাৰো ধৰিব।
একেলগে ব্ৰহ্মপুত্ৰত সপত কৰিছে। যদি কলিয়া বৰলৈ বঙালে
আনে, দেৱৰ আঙঠায়েৰে অবশ্য ধৰিম। আৰু গড় গঞা সন্দিকৈ

পাণী দিহিঙ্গিয়া
ফুকন।

নেওগ তাকো গঢ় আঙঠাবলৈ বুলি কলিয়া
বৰলৈ পাচিলে চলকৈ ফুকনক ধৰিবলৈ।

নেওগেয়ো কলিয়া বড় পাই ফুকনক সন্দেশ
কহিলে; তাত পাছে লাপিতিৰ পুতেক পানি দিহিঙ্গিয়া ফুকনো
গড় গাওঁপৰা কলিয়াবড়লৈ পলাই গৈ বড় ফুকনত সমস্ত কলে।

পাছে বড় ফুকনেও সত্য সপত কৰি, ভাত ধৰাক বড় ফুকন
পাতিথে সৈন্তে গৰগ্ৰামলৈ আহিল। পাছে চামগুড়িয়া কোঞৰ
টিক ৰজা পাতি পৰ্বতিয়া ৰজাক মাৰিলে। পাছে
চামগুৰীয়া ৰজা।

চামগুড়িয়া ৰাজ্যে চয় মাসলৈ চাঙতে থাকি
পাছে মেটেকাত পাট কৰি ৰহিল গৈ; শক ১৬০০। বড় ফুকনৰ জিৰ

একক বড় কুঞ্জৰি ভাতধৰাৰ জিয়েকক পৰ্বতিয়া কুঞ্জৰি পাতিলে। তাত পাছে বঙালো চলাক বিদাই দিলে গড় গ্রামলৈ। গোবিন্দ ৰাম কটকিক খোড়া পত্ৰ সন্দেশ দিলে। বঙালে পত্ৰতো এইখন লিখিছে। ৰাজা বড় ফুকন তোমাৰ দোংস মনকো মাৰি ৰাজা ছই থাকা। আৰ যিবা দোংসমন তাক আমাৰ ঠাই দি পঠাব। এই বুলি পত্ৰ দি বিদাই দিলে তাত পাচে বড় ফুকনক সকলে আলচি কটলে; পাচে লান মাখু বড় ফুকন হল; পানি দিহিজিয়া বড় বড়ুৱা হল। সবে আলচি ভাত ধৰাক ধৰিবলৈ খেদি গল কলিয়া বৰলৈ; পাছে ভাত ধৰা বঙাললৈ ভাগি পলাল। ৰাজাকো মেটেকাৰ পৰা আনি হাতিসালৰকো যন্ত পাট কৰি ৰহিল। এমনে এক বৎসৰ হল। পাচে সমস্তে সমালোচন কৰি বোলে অসামৰ্থ ৰজায়ে কি কৈ ৰক্ষা কৰিব। সমৰ্থ হলেহে ৰাখিব পাৰিব, এই বুলি তুংখুজিয়া কোঞৰক কলিয়া বৰলৈ নি লানমথক বড় ফুকন প্ৰমুখ ফুকন বোৰে সেৱাকৈ ৰাজা পাতি গৰগ্রামলৈ পঠালে। এমনে এক বৎসৰ হল।

পাছে মহাৰাজায়ে আলছি গুৱাহাটি মাৰিবলৈ বড় ফুকনক পাতিলে। নাম মথক বড় ফুকনেয়ো সমদলে প্ৰাৰম্ভ কৰি মঞ্জুৰ থাক খেদি গুৱাহাটি মাৰিলে গৈ। আলি আকবৰ মিৰ্জা চিৰাজ এড়াই গল; পানিৰ সবদাৰ জয়ন্ত সিংহ পড়িল; মৎসল দেৱান এড়াল। গছ নাও ২ খন পড়িল। খোড়া, নাও, আহিলা পাতি মুক্তা পোৱাল, লাহৰি, পামৰি বসা, হিলৈ, বাক, হাতি, ৰূপ, সোন, তাম, পিতল, সিহ, ৰাং, গন্ধ, তাও আৰু ৰাজত বস্ত্ৰ পালে। পূৰ্বাপৰে ও এতেক বস্ত্ৰ পোৱা নাই। এমনে কতো দিন আছে। পাচে সমস্তে গুৱাহাটিয়া ফুকনে মনে মনে সমালোচন কৰি ৰাজাএবে লামাথক বড় ফুকনক গুৱাহাটিতে ভাসি ৰাজালৈ দি পঠালে। ৰাজায়ে ঘৰদুৱাৰ লুৰি আনি ঘৰলৈ বিদায় দিলে।

পাছে গড় গঞা সন্দিকৈ নেওগ ফুকন বড় ফুকন হল। এমনে

দুই বৎসৰ হল। পাচে গুৱাহাটীয়া ফুকন বোৰে কোঞৰ এটি
 নি বজাৰ শুচাবলৈ মন কৰিলে। বড় ফুকনেও
 গৰগঞা সন্দিকৈ। বজালৈ বহন্তে জনালে; বজায়ো গোহাঞি
 গদাধৰ সিংহৰ মৃত্যু। বোৰেৰে সমালোচন কৰি চামথৰাৰ লগত বহিল
 কঙ্গলিংহৰ সিংহ-গৈ। গুৱাহাটীয়া ফুকন বোৰে সাৰধান হৈ
 সন আবোহণ। বহিছে। পাছে বজায়ো উপাই কে কলিয়াবলৈ
 অমাই চাৰিজিয়া ফুকন বুড়া গোহাঞি ফুকনক টঙ্গনিয়াই মাৰি স্তলত
 দিলে; গড় গাঞলৈ আহি স্বত্ত্ব হৈ বহিল। তাত পাচে নাম
 ভাজিয়া ফুকনকো টঙ্গনিয়াই মাৰি স্তলত দিলে। পানি ফুকনকো
 মাৰিলে। এমনে কতো দিন থাকি সাধুসকলৰো মনত ক্লেশ জন্মাই
 অনেক দুৰ দিছিল; বস্ত জাতো লুৰি পুৰি ললে। পাছে তুংখুঙিয়া
 গদাধৰ সিংহ ৰাজা মৰিল। তাত পাছে তেওঁৰ বড় পুতেক ৰাজা হুই
 কঙ্গ সিংহ নাম ললে। এতেকে গৰ গঞা সন্দিকৈ বড় ফুকন মৰিল;
 তাত পাছে দুৰৰাৰ পুতেক বড় ফুকন হল; সৰ ১৬০৯।

১৫৯৩। তাত পাচে মেটেকিয়ান ফুকনে বঙাললৈ কথা দি
 গুৱাহাটী এড়ি দিলে। বজালৰ নবাব মৰুৰ খাএ লোকজন
 সহিতে আহি গুৱাহাটীৰ গঢ়লৈ তিনি বৎসৰ পাঞ্চ মাস অধিকাৰ
 হৈ আছিল। তাত পাচে ১৬০৪ শকত আসাঢ় মাসত তুং খঙিয়া
 গদাধৰ সিংহ মহাৰাজায়ে পাত্ৰ মন্ত্ৰিএৰে সমালোচন কৰি, গুৱা-
 হাট লবৰ কাৰণ নামধৰু চেটিয়া বড় ফুকণ দিহিজিয়া বড় বড়ু-
 য়াক, কেও সন্দিকৈৰ পুতেক, নাম ভাজিয়া ফুকণ খামৰাক চাৰি-
 জিয়া ফুকণ, লামনখৰু বজহ পুখাও ফুকণ, দিনিহাল বুঢ়া
 গোহাঞিৰ বজহ চেঙ্গেলাই ফুকণ, ফুল বক্সাৰ পুতেক পানি ফুকণ,
 সলাল বড় গোহাঞিকো গড়গাঞৰ পৰা পাছিলে।

লাপিতি ফুকণৰ পুতেক, পানি দিহিজিয়া বড় বড়ুয়াৰ পিক
 চাই চেটিয়াৰ মাতি হলো ফুকণ, এই সকল প্ৰযুক্তে ৰাজা খোৱা,
 হাজৰিকিয়া সকলে কলিয়া বড় পাই গৈ ফুকণ বোৰ সহিতে

যুক্তি হৈ কলিয়া বধৰ পৰা মাত্ৰা কৰি উত্তৰ কোষে দক্ষিণ কোষে
লাগে শুবে ভিয়াৰ হৈ কাজলিত বহিল গৈ। বঙালেও আগামৰ
বিস্তৰ লোক দেখি পানিখাতি কুৰুৱা এই দুই ঠাইৰ নাও-নাওৰা
এড়ি ভাগি গুৱাহাটীত সোমাল গৈ; কজালিত চুলুপ নাও পড়িল।
ভাতো আহিলা পাতি ঘোড়া কিছুমান পালে। জয় দুৱাৰৰ বঙালে
ভাগি ইটা খুলি সোমাল গৈ। এই ক্ৰমে বাহিৰৰ কোঠ সকল
মাৰি নাৰে শুবে ইটা খুলি চাহ বুকজত ধৰিলে গৈ। ইটা খুলি
থানাদাৰে লোকজন সহিতে আহি এক প্ৰহৰ মান উমাদন্দৰ থানাতে
বৰহিলে পাতিছিল। দক্ষিণ কোলৰ সবদাৰ দিহিজিয়া বড় বড়ুয়া
বেগ ফুকন, চাৰিজিয়া ফুকন, পুথাও ফুকন, হলৌ ফুকন, আনোহা
হাজৰিকিয়া আছিলে।

পাছে আলিএ কহৰে, লোক জন সহিতে অন্তে সন্তে সাৱধান
আহি ইটা খুলিৰ পৰা ওলাই সৰনিয়া পৰ্বতৰ কোঠত বড় বড়ুয়াৰে
ইটাখুলিৰ যুদ্ধ। নেওগ ফুকনৰে সমুখে ধৰিলেহি। আসোৱাৰে

ঘোড়াৰ পৰা নামি হাতত ঢাল ধৰি গঢ়ৰ ঘোড়া
সলখা কাটিবলৈ ধৰিলে হি; সিয়ো আমাৰ গুলি লাগি মৰিল।

আনো লোক অনেক পড়িল। আলি এক হৰে পলাই ইটা
খুলিত সোমাল গৈ। পাচে আমাৰ ডাঙ্গৰিয়া সকলে, ইটা খুলিক
সমুখে চাপি গঢ় দি থাকিল। পাছে সন্দিকৈ ফুকনে সেই গঢ়তে
কোট হাকলে; সেই দিন ধৰি ওলাবৰ সকতি নহল; ইটা খুলিৰ পৰা
গুলি মাৰিছিলে। পানি দুৱাৰতো আনি দিহিজিয়া ৰাজ ধোৱায়ে
অনেক লোক জন সহিতে নাৱেৰে জয়ন্তি সিংহক যুজিছিল; আমাৰ
বোনে যুজত জিনি তাকো ধৰিলে। উত্তৰ কোলত সলাল বড়
গোহাঞে চেঙৰাই ফুকন সদিয়াল মৰজিয়াল আনো লোক জন
সহিতে চাহবুকজত সাৱধান আছিল। লাহিঙৰ উত্তৰে চেটিয়া বড়
ফুকন নাৱেৰে দৰিনে পানি ফুকন। পাচে বঙালে যুজে নোৱাৰি ভাত্ৰ
এক দিন ঝাওতে বুধবাৰে প্ৰভাতে আলিএ কহৰে সন্মাকে এজি

কিছুমান মানুহেৰে ইটা খুন্নিৰ পৰা ওলাই নাহেৰে; পাৰ হুই মঞ্চৰ
ধাৰ ঠাই গল। পাচে সি পালত গৈ সেই দিনাএ ডেৰ পৰ বেলা
হলত আপনাৰ গাৰামি নাহেৰে পলাই গল; সেই লগতে আলিএ
কুহুৰ চতমল সহিতে গৈল।

তৰবাটেও ৰাজা ইন্দ্ৰমণি, দলনসিংহ কবিৰ খাঁ এই সকল
প্ৰমুখে আনো আসোৱাৰে পিৰা দাঁ হাটাৰি বেপাৰি ভাগি গল।
পাছে চেটিয়া বড় ফুকন গুৱাহাটিতে ৰহিল। বড় বড়ুয়া প্ৰমুখে
ফুকন ৰাজ খোৱাএ নাহে তৰে মানাহা নদিলৈকে খেদি গৈছিল;
মঞ্চৰ খাত্ৰ ৰজা মাটিলৈ গলত তাক ধৰিব নোৱাৰিলে। তাত বাজে
চিপাই পিয়াদা হাটাৰি বজাৰি ঘোড়া মহ উট বলখি গৰু লোহাৰ
পিতলৰ সঁক হিলৈ ঢাল তৰোৱাল জামদাৰ থণ্ডুয়া নাও আনো ২
আহিলা পাতি ধন মান বিস্তৰ পালে।

দ্বাদশ অধ্যায়।

মিৰিৰ যুদ্ধৰ সমাচাৰ।—গদাধৰ সিংহ মহাৰজাৰ দিনত ১৬০৫
শক শ্ৰাবণৰ পাঁচ দিন যাওতে বুধবাৰে সদিয়াল মিৰিয়ে যাকে যৈতে
পালে ততে কাটিলে। ঘৰত জুই দি লৰা তিৰোতা পুড়ি মাৰিলে;
সন্দিকৈ গোহাঞি বাৰ ফালি পেলালে। বিলাতৰ মানুহকে কাটি
মাৰি লুৰি পৰি নিলে। পাচে সেই কথাৰে সদিয়াল মানুহে ৰজাৰ্ত
জনালেহি। ৰাজা সেই কথা সুনিলে গোহাঞিৰোৰেৰে সমালোচন
কৰি মিৰিক মাৰিবলৈ বাঘ চোৱা নেওগ গোহাঞিৰ নাতি, নাও বৈচা
ফুকন লোক জন হাজৰিকিয়া লগত দি পাৰিলে, ফুকনেও শাওনৰ
১১ দিন যাওঁতে মহাৰাজাক সেৱা কৰি যাত্ৰা কৰিলে; মিৰিও তিন
হুন্নি সিমা কৰি লোক জনক লুড়া পুড়া কৰিলেহি। পাছে ফুকন

পালেগৈ; মিৰিয়ে আপনাৰ গাও সোমাল গৈ। ফুকনে খেদি সদিয়াৰ জখৰিয়া চাপৰিত থানাদি বহিল গৈ। সেই বেলা মহাৰাজা ৰূপ সন্দিকৈকে বিহ গোহাঞিকে সদিয়াৰ পৰা আনি হাতিসালত বন্দিকৈ ধলে। মিৰি সন্দিকৈৰ বজ্জহ দিহিজিয়া ফুকনৰ পুতেকক সদিয়াৰ বড় গোহাঞি পাতি পথালে।

তাতে পাছে ৰূপসন্দিকৈৰ বিহ গোহাঞিৰ কথা চাৰিজিয়া ফুকনক সুধিব দিলে পাছে সোধ পোছ কৰিলত। বিহ গোহাঞে মিৰিক ফেটাই ৰূপ সন্দিকৈক মৰাৰ খুজিলে হেন কথা লগালে। মহাৰাজেও সেই কথাতে বিহ গোহাঞিক চেপি মাৰিব দিলে। ৰাজা হাটত। সক ১৬০৭, কাতি মাস। পাছে মিৰিৰ বিকৰ গাঞ ১, বেহৰ গাঞ ১, লেনাপতি গাঞ ১, বড় পাতি দিক্কা গাঞ ১, চায়া বায়ুনৰ গাঞ ১, পাজৰ গাঞ ১, নাই দিয়াজ নাকৰ গাঞ ১, লাহজ গাঞ ১, এই সকল মাৰিলে গৈ।

পাছে সকলে মিৰি ভাগি পলাল। তাৰ ঘৰ ভগ্নাৰ পৰিলে। মেঠন গাড়ি, খুতাৰ বিস্তৰ পালে। পাছে ফুকনে হাবিৰ পৰা সদিয়ালৈ ওলাই, সেই কথা মহাৰাজালৈ জনালে। ৰজায়ে শাদিয়া গড।

দিহিং সীমা কৰি দুয়লিয়া মানুহ লেখা জোখা কৰি, গঢ় বান্ধিব দিলে। ফুকনেও সদিয়াল গোহাঞি সৈতে মুলদোৱাল মানুহেৰে সদিয়াত গঢ় বান্ধি মিৰিৰ গাধত অনুৰূপে কাটল নিবন্ধ কৰি, ১৬০৯ সকৰ মাঘৰ ১২ দিন যাওতে শুক্ৰবাৰে নাও বৈছা ফুকনে হাজৰিকিয়া বোৰ সহিতে বিয়েলি মেলত ৰজা সেৱা কৰিলেহি। মিৰিৰ ভেটি মেঠন, বকা, জাবৰাং, কৰ, ধনু, এই সকল ভেটিলে। আৰু ধনি আনা মিৰি কিছুমান জোগালে। তাক ৰাজা এ কেতোটিমান কাটি কেন্দু গুৰি সিংহ দুৱাৰ কাটৰ দুৱাৰত মুণ্ড মালা বান্ধি থব দিলে; কতো বোৰক বড়া বড়ুকক বাটি দিলে; ১৬০৯।

নমো গণেশায়। চুজিৰ যুদ্ধৰ কথা। নৰিয়া ৰজা দেৱৰ দিনত চুজিক মাৰিবলৈ ডাঙ্গৰিয়া পাচিলে। দিহিজিয়া বড় গোহাঞি

দিহিহিয়াল-বুড়া গোহাঞি কেন্দুগুড়িয়া বড় পাত্ৰ গোহাঞি সি বোৰে
গৈ দিক্‌বন্ধে গৈ সোমাই মাথ নোৱাত বহিল আৰু বুঢ়া ঘোড়া
কোঁঞৰকে পিক চাই চেটিয়াকে পাচিলে। ইবোৰো বুৰৈএ দিগৈ
বৰ দুৱাৰ পুড়ি ধান কাটি ওলাই আহিল।

পাচে ডাঙ্গৰিয়া বোৰে চকিয়াল ৰূপৰাইকে কছাৰি হাজৰিকিয়াকে
গড় ৰাখিবলৈ বাহ কাটি আনিব দিলে। বাহ কাটোতে চুজিয়ে ৰূপ
ৰাই হাজৰিকিয়া এমুখে একুৰি মান মানুহ কাটি লে। আত পাছে
চুজি গোটা দিয়েক কোঠৰ ভিতৰ সোমাই গোহাঞিবোৰত কলে।
বোলে আই কুঞৰি দেৱে বাক্তা জানিবলৈ পঠাইছে। এই বুলিলত
গোহাঞি বোৰেও কাপৰ এক জোৰ দিলে। পাচে চুজিয়ে গঢ় ৰাজ
হৈ বোলে-গোহাঞি বোৰে আকে যে বুলিব নোৱাৰিলে। আমাক
মো বিৰূপে মাৰিব; সি বোৰ উলতি যাওক এই বুলি চুজি পলাল।
আত পাচে মাথ নোৱাৰ বান্দৰ ডেয়াত বহিল গৈ। তৈৰ পৰা চুজিক
জিহ্বাসা কৰিবলৈ যাওতে আমাৰ মানুহ বতাহ গিলা হাজৰিকিয়া
এমুখে হাইচৰতে পাচশ মান লোক কাটিলে। পাছে দিহিহিয়া বড়
গোহাঞি দিলি হিয়া বুড়া গোহাঞিৰ আগত বোলে চুজি ডালৰ
বান্দৰ। তাক আমি ধৰিবলৈ পাম নিকি? আমি ওলাই যাওঁ।
যদি জগৰ লাগে মঞি গা কৰিলোঁ। মোৰ ভনি বড় কুঞৰি এই
মান কথা ৰাখিব নোৱাৰিব নিকি। এই বুলি ছহকি আহিল।

পাচে স্বৰ্গদেৱে গোহাঞি বোৰক দাই ধৰিলত। বড় গোহাঞি
বোলে, বুড়া গোহাঞি বড় পাত্ৰ, যে আহিল, একলে মই ৰব পাৰো
নিকি? এই বুলি দাই এড়াল। বুড়া গোহাঞিকে বড় পাত্ৰকে
ভাজিল। আন ফুকনক ভাজি ৰেদিলে। তাত পাচে পুলজিয়া
তেকেৰি চোজতে ৰজা আছিল। সেইবেলা মেচা ৰৰিয়া বড়
গোহাঞিকে হাতি মুড়িয়া ফুকনকে পুনৰ্বাৰ চুজিক মাৰিবলৈ পাচিলে।
বড় গোহাঞি সোমদিবৈএ উজাই আঠিয়া বাড়িত বহিল গৈ। হাতি
মুৰিয়া ফুকনেও ওষা মুখে দি বাট কাটি গৈ আঠিয়া বাড়ীত বহিল।

চুজিৰ গাওঁ মাৰি ঘৰ পুড়ি ৰূপ কৰি ধান গৰু মাগুহ যি পালে
লৈ ওলাই আহিল। বড় গোহাঞিও পৰ্বতৰ দাতিয়ে দি চুজিৰ ধান
কাটি, ঘৰ পুড়ি মাগুহ খৰি পশ্চিমক যাওঁতে তৰা জুজিত চুজিএ কৰ
একাঠি মাৰিলে। বড় গোহাঞিৰ গাত লাগিল। পাচেত্তে দহ
দিন মান থাকি বজৰি দিবিয়া সোলেজি, এই চুজিৰ পাঞ মাৰি কাটি
ঘৰ পুৰি যি পালে। মাগুহ গৰু খৰি।

আনি খাবৈএ দি লুইতে ওলাই আহিল; আক ও পুনৰ্বাৰ ধান
কাটিলে গৈ। চুজি যি আছিল খাবলৈ নাপাই বৰিল হি। আক
১৫ মাস পূৰ্বে বুড়া বজা বাৰে কটকিক যি দহইত কাটিলে তাৰ
কথা:— হাৰি পৰাৰ ওপৰে ধৰ্ম্মৰাজক বাসাঘৰ সাজি দি থৈছিল।

এক দিন ধৰাধৰ, চণ্ডি, মহিষ্ট্ৰ, কন্দলি, অৰ্জুন, চোট
বুড়া বজাই কট-
কীক কটা।
কন্দলি, থাকৰি, দহাই এই সাত কটকি গৈ

ধৰ্ম্মনাৰায়ণৰ ঠাইত খুজিলে বোলে, আমাক ভাজি
খাবলৈ যি পাৰে দিবোক। ধৰ্ম্ম নাৰাণে ৰূপ, বড় পৰিয়া দহাজি
বাৰে হাতী পচৰঙি দিলে; পাচে সাতোকটকি গৈ চকি হাতত
ভগাই লগুঁতে কলিয়া কুকুৰা চোয়াএ খুজিলে। বোলে গুৰু বোৰ
মোকো কিছু দিয়া; তাক কিছু নেদিলে; এন্তেকে খংকৈ বজাত
গোচৰ দিলে।

বোলে স্বৰ্গদেৱৰ নো কি নাই। কি বস্ত খাব, পিঞ্জিবলৈ
নেদিচে। স্বৰ্গদেৱৰ কটকি হৈ যে বিলৈলিক
কলিয়া কটকী।

মাগে গৈ। এই দাইতে সাতোকো হাতি সালত
বজি কৈ থলে। আক কলিয়া কটকিক নাও-বৈচাএ গোচৰ
দিলে। বোলে বড় কটকি হৈ, বজালত কলহ, কাপৰ, ৰূপ মাগিব,
পাই নেকি। পাচে ৰাজা কটকিত হুছিলে। কটকিএ বোলে
মই মাগিবৰ নাই। মোৰ বস্ত জাত চুৰি কৈ নিবৰ মুনি সত্ৰাজিতে
কলহ এজোৰ ৰূপ এসেৰ কাপোৰ এজোৰ, আক খাবৰ বস্ত জাত
দি পঠালে। মই ধোজা নাই।

ৰাজা বোলে এই কথা কোনে জানে। কটকিয়ে বোলে এই কথা আগে চকি আলে ভেগাই জানে ; পাচে লাঙি ফুকনত সুধিব দিলে। কটকিকো ভড়াৰি গোহাঞিক বন্দিকৈ ধৰ দিলে ; পাচে সাত কটকিৰ লগত বন্দিকৈ ধলে। একদিনা ৰাজা পৰ্বতৰ পৰা আহোন্তে, সাতো কটকিক হাতি শালত দেখি কাটিব দিলে ; শক ১৫৩৮। আঠকো কাটিব লৈ দৰিকাৰ কাথৰলৈ নিলে। পাচে কলিয়া কটকিএ বোলে সাতোটা হে কাটিব দিছে। মই ইহতৰ লগৰ নহওঁ। মোক আন দাইত হে বন্দি কৰিচে। তথাপিনেৰোতে টকা যাচিলে। পাচে ধৰাধৰ কটকি টকা দি এড়াল। পাচে লাঙ্গি ফুকনত সুধি জনালে হি। বোলে হই। সত্ৰাজিতে শুনি আপুনি দিলে ; ৰজায়ে কটকিক আনিব দিলে। পাচে ভড়াৰি গোহাঞ কাটিবৰ কথা কলত।

ৰজাএ দাই ধৰি গোহাঞিকো খাঙিলে। চাউ দাঙ্গকো কাটিলে। তাত পাছে ১৫৩৯, বড় গুৰু কটকিএ বুড়া ৰজাত কলে। বোলে স্বৰ্গদেৱ মোৰ মানুহ এটিএ কৈছেহি। যুদ্ধক সম্মুখে বিত্তৰ বড়াল আহিছে। এই কথা ৰাজা শুনি ভেগাই গৈ সুধিলে। ভেগাএ বোলে ৩ দেবতাএ মোক এই কাৰ্য্য লৈহে থৈইছে ; বড়াল নাই ; বড় গুৰুএ কেনেকৈ কয় না জানো। দেৱতায়ৈ বোলে তঞি যি কথাৰ মানুহ তাক কৰিবি। এনেকৈ কথাকে নেকৈ কয়। এই দাই ধৰি কাটিলে।

তাত পাছে বড় কন্দলি, সাগৰ কন্দলি, জগন্নাথত পুখুৰি খানিবলৈ পঠালে। সিবোৰে পুখুৰি খানি আহিলত। বড়ালনি বেটি কিনি আনিলে। তাইহঁতে দেৱতাত গোচৰদি বোলে,
 জগন্নাথত পুখুৰী
 থনোৱা।
 দেৱে যি কাৰ্য্য কামৰ কাৰণে পাঞ্চিলে, উকিলে কি কাৰ্য্য সাধিছে। তাক না জানো ; আমাক ভাৰ্য্যা বুলি আনি এখন বেটি কৰে। এই যুনি ৰাজা দাই ধৰি বোলে মোৰ কাৰ্য্য কি কৰিবি। মোৰ ৰূপ ভাঙ্গি বড়ালনি আনিবলৈ হে গৈচে।

এই দাইতে কাটিলে। ১৫৫৯ পাছে পিকচাইৰ দিনত বতনকন্দলি, মাধব কন্দলি বিবিনাএ বজাত গোচৰ দিলে। বোলে পিকচাইএ দেৱতাৰ কামকি কৰিব। দুই তিৰোতাৰ দন্দ ভাঙিব মোৰাৰে; আৰু ফুল পিক্কাই হে থাকে। এই শুনি বজাবোৰে মোৰ কাৰ্য্য কামনো কেনেকৈ কৰিব। এই বুলি হাতিশালত লোৱা দিলে। এক দিন ৰাজা পৰ্বতক গৈ আহিলন্ত, আঁই কুঞৰিএ দেখি স্মৃষিলে বোলে কি কৰ পিক চাই। সি বোলে ক্ৰি শোধ পইৰে থইচে ঠিক চাই। বড় কুঞৰিয়ে ৰজাক মাতিহে মেলালে। পাচে পিকচাই বোলে বামুনক সোনৰূপ কাপোৰ দিলে ভাল হও।

আকে নাপাইহে দেবতাক লগাই হি; এই দাইতে তিনিহোকাটিলে। তাৰ পাচত লখৌৰ গড় বান্ধোতে মৰঙ্গিৰ বইনা ঠাকুৰক ভাগিৰ কৰণে দাই ধৰি বাহবড়িয়া কৰণাক লখৌত পানিত বান্ধি পেলাইচে; ১৫৪। বিষ্ণুকাৰ্য্যক কণ্ঠা দি কমললোচন কটকিক লগত কি বিদাই দিলে; সেই সময়ত ৰাজা গজপুৰলৈ আহিছিল। বড় গুৰুএ ৰাজাত গোচৰ দিলে। বোলে অনেক যত্নেহে দেশ মাৰি একো ঘৰ মানুহ পাতিচে।

বিষ্ণুকাৰ্য্যক কণ্ঠাৰ লগত দেখে। অনেক মানুহ যাই। পাচে ৰজা মানুহ পঠাই চালত, দেখে বড় গুৰুৰ কথা হয়; এই দাইতে কমললোচনক কাটিলে। আত পাচে জয়ধ্বজ ৰজাএ চতুৰ্ভুজ একাদহকে নাখুলাৰ ঠাইলৈ পাঞ্চিলে। সেই সময়ত নাখুলা ভাগি যাওতে, তাৰ মানুহ চৰা নাৱেৰে পাৰ কৰিবৰ কথা ৰজাত গোচৰ দিলে। পাচে দুই কটকিক আনি দাই ধৰি বোলে তঞি মোৰ কটকি সি যে ভাগিলা এনে বাৰ্ত্তা মোত জনাব লাগিল; বাৰ্ত্তা ও নজনালি। আৰু স্মৃতে স্মনোতাৰ মানুহ পাৰ কৰা। এই দাইতে দুইহোকা সপুত্ৰে একো চক্ষু কাৰি ঘোল ঢালিলে।

ত্ৰয়োদশ অধ্যায় ।

৩ শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥ গল্পৰ পুস্তক ।

সত্ৰাজিতে দিয়া পত্ৰ ।

“স্বস্তি গুণিগণ গুণাৰ্ণব পৰম পবিত্ৰ যশোবান্ধি মণ্ডিত দিগ-
দিগান্তৰাধি পটলোৎপাটন শ্ৰীশ্ৰীযুতৰাজা প্ৰচণ্ড প্ৰতাপেশ্ব ।
দোয়া সেলাম লেখনং কাৰ্য্যক্ৰ আংগে তোমাৰ কুশল হামেচা চাহো ;
কেৰ হামাৰে মিয়াৰ খবৰ হোএগা ; আৰ তুমি এতবাৰ মণ্ডলন্তেও
আমাৰ বোধচো বোধহোএ । শ্ৰীশ্ৰীযুত খুব মল্লুক ৩ চৰণেস্ত
দৰগাতে মই সবচোৰ দেহজা । তোমাৰি মেজমতেত চাকৰি দৌড়
কৰে হি ? অন্তএব ফিলজিমিল্লা বায়ভেৰ খোচহানি আৰ অধিককালে
খানা ভেজিহে পৰং উমৰ কানাই কহিবেক হাজিৰ আপনে কাজ
গুজায় হাফিদকা হোএ ইতি জিলকাজ শক ১৫৪৯ ; মাহ ফাগুন,
তেং ১২ । চলচা ২০, লাহৰি ২০, পায়ৰি ৩, চিট ৫০, তায় ৪,
পোয়াল ২০, লজ ২ মোনা, জাইফল তমোন, স্নফেদ কাঠ ৪ চোৰ,
লাল ৬ সেৰ ।”

পাচে ৩৩ কমললোচন কটকিত কৈ সোনৰ নালিএৰে
ঝৰা এটা, লোন, চাউল দি বোলে সি মোক বাপ বুলিচে ;
বেটা হলে মাতৃৰ স্তন পান কৰিব লাগে ? মই দিয়া ঝৰাতে জল
পান কৰিব ? লোণ চাউল মোৰ বাব হল তাকো খাব । পাচে
সত্ৰাজিতে’ ভেঙলৈ সাত সেৱা কৰি লোন চাউল একগ্ৰাস খাই
জলপান কৰিলে । আৰু সত্ৰাজিতক প্ৰতি, পাটকাপৰ, চিকন কাপোৰ
কালুক আগৰ কাঠ দিলে ।

তাৰ মাদৈ সকললৈকো আই কুঞ’ৰিৰ নামে আহোম মেখেলাৰে
কাপোৰ এজোৰ দিলে । ভেবে সে গুৱাহাটীত দুয়াৰদাৰ পাতি

ধৈ বাট কৰিলে। তাত পাচে সত্ৰাজিতৰ বৎসৰ দহেকিয়া
পুণ্ডেকটিকে, তাৰ ধাই মাক সহিতে ৩ক সেৱা কৰিবলৈ পঠালে।
পাচে পৰ্বতিয়া বড় গোহাঞি বোলে জিয়া পোয়েৰে কথাবাৰ্তা
হবৰ উচিত নহয়; লৰাটি ও একো কথা না জানে। এই বুলি
মুতুলিলে। পাচে ৬ এ গোহাঞিক ধং কৰি, দুজনো গোহাঞিক
তুলি দিলে। ৩৩ তুলি হস্তি ১টা তাৰ হাৰ ৰূপ ২০০০ দি বিদাই
দিলে। তাত পাচে সত্ৰাজিভেৰে প্ৰিতি গুটি অপ্ৰিতি হলত ৬
দেহতা কুকৰক বোলে সত্ৰাজিতক উপাই কে আনি ধৰোক।

ফুকনে ও ভেলাইক পঠাই উমানন্দৰ বালিলেকৈ অমাই একে
দলিচাতে বহি কথা হল ফুকনেৰে। পাচে ফুকন ৰাজ খোৱা
সত্ৰাজিতক ধৰিলৈ বড় কুকৰত কলে; বোলে আজি যাওক আৰ
দিন লৈ ধৰিম এই বুলি আহিল। তাত পাছে মিৰ্য়া জাহি নাকে
প্ৰমুখ কৰি বড় কৰৈ অনিত ৰহিল হি। আমাৰ বড়ু আ প্ৰমুখে
যুক্তি লুই চামধৰাৰ পৰা বঙালৰ গা লৈ এখান কোচা নাৱেৰে
মমুহ পঠালে। বোলে সিবোৰ লেটাইক আহিছেনে? কি কাৰণে
আহিছে কৈ পঠক। বঙালে বোলে বনৰ হাতি বনৰ আগৰ কাঠ,
সোন মৰিচ যদি দিএ আমি লেটাই নকৰোঁ। এটা উকিলত কৰি
খবৰ কহিব। পাচে সেই সময়ত মমাই তামুলি বড়ুয়া এ অভয়
পুৰিয়াৰ ভিতৰত সনাতনক কটকি কৰি পঠালে। কটকিত কৰি
বড়বড়ুয়াএ বোলে চয় মহিনাৰ পথ। দেৰ মহিনালৈ দিন দিলে
হে ৩গৈ জনাই সিবোৰৰ বান্ধিত পূৰ্ণ কৰিব পাৰে। বঙালে
বোলে ভাল। দেৰ মহিনাতো আমি এই জাই গাতে সুখে ৰহো।

তুমিও চিতাপে ৩ৰ ঠাই জনাও। এইবুলি আমাৰ কটকিক
পঠালে। লগৰ একনাও বৈচাএ পলাই নবাবত কলে। বোলে
কটকি মিছা কৈছে। গঢ় আওতাই মুকলৈ হে দিন লৈছে।
পুনৰ্বাৰ কটকি আহিলত নাও বৈচাক হদিবাই সুধিলে; সিভাকে
কলে; আমাৰ কটকিক আগ চকিৰ আগত পানিত বান্ধি পেলালে।

আমাৰ চকিয়ালে দেখি মাও মেলি খেদি ধৰি আনিলে। পাচে আমাৰো গঢ় তিয়াব কৰি বোলে হাতি চাৰি লাডকো নিদিও।

আগৰ কাঠ চাৰি জগা কাঠকো নিদিও। মৰিচ চাৰিতাৰ চেইকো নিদিও। সোনা চাৰি বালিকো নিদিও। এই বুলিলত অনেক কপে বুদ্ধ হল; আমাৰ লোকে হিলৈ এৰে কোবাই ডাৰিত জুই লগাই খেদিছে। পাচে নোয়াৰি মাচিমখাঁ মিৰ্ঘ্য জাহিনা পলাই গৈ মাঘৰ ২ দিন আচোত্তে বগড়িবাড়িত বহিল। কাজলিৰ দুই বকৰাৰ পালৈ কমলজান উকিলক পাচিলে বোলে আমি মহাৰজাক দাশ টাকিলো ৬কৈ আমাক হাটবাট দিয়োক। পত্ৰ এই :—

“মহামহিম শ্ৰীযুক্ত বড় বড়ুয়া, চেটিয়া গোহাঞি মহাশয়েষু সর্গোববুধ লেখনং কাৰ্য্যক আৰ তোমাৰ বাজোন্নতি হামেচা চাক্ষীহি ওপৰং ৬শ্ৰীযুতৰ থানে উকিল কমলজান এক মিৰ্জা জাহিনাই / মাহাৰাজালৈ পঠোয়া পত্ৰ। আদমিকো ভেজোহে। তোমৰা দুই জনৰ বক্টি দেত খাতিৰ খুচি হৈবেক। আৰব চফ্ৰাজ দুই জনেৰ সাথে আদানস্ত কৰিলে শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত ৬শ্ৰমল হৈবেক। অতএব আমি তোমাৰ চাকৰ হৈলো; তুমি আমাৰে সল্লাহ কৰ আৰ তোমাৰ দিকিৰ বড় মুদৈ সাউদ আমাৰ মলুকেৰ সা মহাজন।

সাউদৰ টোল বতায়্য খৰিদ কৰ; জেথো বস্ত্ৰ লাগে সে ভাগায়্য পয়দা কৰ; ইহা বৰ কাজকাম মালুম হোত্ৰ; অধিক কি লেখিম; আপুনি জাল্লা হোংগ। ইতি জিলকাজ শক ১১৫১, মাস ফাল্গুন, তেৰিখ ১০। সন্দেশ :—ঘোড়া ২, চন্দনকাঠ ২ মোন। তাৰ ২ মুঠা, লাহৰি ২০ পমেৰি ২০, চিট।” স্বৰ্গ দেও সকলো মানুহ চাপিব দিলে; পৰ্বভিয়া নগাও আহিল। পাচে স্বৰ্গ দেও তুলিলে; তাৰ যি বস্ত্ৰ ঘোড়া চন্দন আনো বস্ত্ৰ সকল ও লোটাই দিলে; ৬ ও তাক অনেক বটাবাহন দিবিলাই দিলে। ১৫৫১ শকত। দাৰিকাত ঘৰ উঠিল। জাত পাছে মাচিম খাঁ মিৰ্ঘ্য জাহিনা ইসৰ প্রমুকে ভটিয়াই

গল। তাৰ পাছত আহুলাৰ খাঁ আছিল। উত্তৰে বড়ুৱা, দক্ষিণে অশুৰালি সিমা কৰি বড় বড়ু আ সহিত মিত্ৰ ভাৱে বহি ৬ৰ ঠাইলৈ চেক মেদা কটকিক পঠাই পুতিত থাকিল। পত্ৰ এই :—

“স্বস্তি সকল মঙ্গলাগাৰ বিবিধ গুণালঙ্কৃত স্বৰ্ণাদি সলিল নিৰ্ম্মল যশোৰাশি পৰিপূৰিত কলেবৰ শ্ৰীযুত বড় বড়ুয়া সূচাৰ চৰিত্ৰ বিচিত্ৰ মন্ত্ৰবেষু। সৌহাৰ্দ পূৰ্বক লেখনং কাৰ্য্যক ইথানেৰ কুশল। তোমাৰ কুশল মঙ্গল হামেয়া বাঞ্চি। পৰং তোমাৰ ফৰমাণ নজৰেং জানিলাম। দিন ২ দোস্তি হামবাহ হৈবেক ; অতএব তোমাৰ আমাৰ মध्ये কিঞ্চিৎ দিলগিৰ নেস্ত আৰ তুমি বুলিচ উত্তৰে বড় নদি, দক্ষিণে অশুৰালি, ইতিমধ্যে তোমাৰ আমাৰ নাক বুল ফিৰিবেক। এই ধৰ্ম্মে তোমাৰ যশ শ্ৰতিষ্ঠা বাঢ়িতেছে ; আৰ দুই দলেৰ গোত্ৰাক্ষণ সুখে বহিল স্বৰ্ণাসন দুহানাৰ জুগাদি হৈলে ওগয়ৰহ মলুকেৰ খোৰামি হৈবেক ; আৱৰ বদনাম কিছু না ৰহিবেক।

আৰ তোমাৰ উকিল সনাতন ও কামুশৰ্ম্মা ইহানাৰা সঙ্গে ও আমাৰ আদমি চেকমেদা ওবাৰ থণ্ডৰ ও আকাদহ তোমাৰ সেখানে ভেজিতেচি। শ্ৰীযুত ৬থানে হজুৰ কৰায়া দশপাঞ্চ ৰোজত ফিৰি পঠাইবা। এমত হৈলে তোমাৰ আমাৰ কিছু সন্দিগ্ধতা না ৰহিবেক ; আৰ এমৰাৰ মুখে সমস্তে জানিবা অধিক কি লেখিম ; অপুৰি সমস্তে জান। তোমাৰ নিমিত্তে সন্দেশ, বাপ্তা ১, লজ ২ মোনা, চিৰি ২ মোন, ৰপুয়ালি পটুকা ৩ গচ, সোনাৰলি ৩ গচ। সূগন্ধাৱালা ২ সেৰ, জাইফল ১ মোনা, ঘোড়া ২। ইতি শক ১৫১১, মাস মাঘ।”

সেক মেদা আকাদহৰ লগত সনাতন কালুএ আলিয়াৰ খাৰ সিজাস্ত নিয়ে। পত্ৰ এই :—“স্বস্তি নিখিল গুণৈকধাম সৰ্বোপমাযোগ্য শ্ৰীযুত নবাব আহুলাৰ খাঁ শুভাসয়েষু। সন্নেহ পূৰ্বক লেখন কাৰ্য্যক এথা কুশল ; তোমাৰ কুশল সৰ্ব্বত্ৰে চাহি। পৰং সমাচাৰ এহি তোমাৰ উকিল সেকমেদা ও আকাদহ এই দুই জৰ মনুষ্য পঠাইচিলা ; সে আসি পহুচিল। ইহানাৰ মুখে তোমাৰ কুশল

হুৰিয়া পৰম সন্তোষ হৈলো। "আৰ তুমি বুলি আছ উত্তৰে বড় নদী দক্ষিণে অম্বালি এমও বন্ধ নিবন্ধানুক্ৰমে হদ কৰা হলে। উভয়ানুপক্ষে বন্ধা যায়। সে ধৰ্ম্মে তোমাৰ আমাৰ যশ প্ৰতিষ্ঠা দিন দিন অত্যন্তানু-
ৰূপে বাঢ়িতে যাইব। খালি না হৈবেক। এমত যে নুপাৰিচ লেখিচ। এ গোট উত্তম কৰিচ। কিন্তু বড় মনুষ্যৰ পুত কড়িৰ কদাচিৎ নাকিৰে ; সেই জেমন উত্তৰোত্তৰে বন্ধা পাই তাক কৰিবা। আৰ তুমি যি বুলিচ দশ পাঞ্চ বোজত উকিল পহুচাইবা, সেই বচনত থাকি আমৰা চান্ধত ৩ চৰণত সম্বুজাই কৰাইলো। ৩৩ যেমও কথা হৈল তাক তোমাৰ উকিল সমস্ত কহিবেক। পৰং পূৰ্বাপৰেও নবাব সকলেৰে গুৱাহাটিত থাকি কথাবাত্তা অনেক হোৱা কয়।

অত্ৰাপি সেখানৰ কাৰ্য্য কাম ভাৰ তোমাৰ ওপৰ। ইঠাই আমাৰ ওপৰ ; অন্তএৰ তোমাৰ মনে থেম ও ভাল প্ৰাতিভাসে তৰে প্ৰত্যুত্তৰ তৎকালে লেখিবা। এমত হৈলে তোমাৰ আমাৰ সৈত্ৰ বিকস নাৰহিবেক। আৰ বাকি সমাচাৰ সনাতন শ্ৰীকানু এমৰাৰ মুখে শ্ৰুত হৈবা। কিমধিকং বিজ্ঞাবৰেষু ? আৰ তোমাৰ অৰ্থে সন্দেশ, হাতি দাত ১৪, গান্ধ ২৭, কলিয়া চামৰ ২০, মৰিচ ৬০ সেৰ। খড়গ দুই, সোনেৰে মম ঝাকৰা ; কটাৰি ২ খান। ইতি সন ১৫৫১, মাহ জ্যৈষ্ঠ, তেৰিখ ১২।"

সেই বেলা সেক্ মেদা কটকিএ আহায়াৰ খাঁৰ আগত বোলে ৩ ৰাজ্য নহয় সাক্ষাত মহাদেব। মমাই তামুলি বড় বড়ুয়া মহাদেব। মমাই তামুলি বড় বড়ুয়া নহই সাক্ষাত নন্দীশ্বৰ। যি থানত থাকে সেখান কৈলাস ; দুই জন থাকে মান কোনে সাহ কৰিবেক। আহলয়াৰ খাঁএ বোলে যি কহিছ সকলে সত্য ; কন্দানুসাৰে দুইবো এক উক্ত জন্ম। ৩ তাৰ উকিলক কপোয়ালি জামা সোনালি পটি সহিতে বটা দিলে ; চুইক ৪০০ পকাৰপ আনো বস্ত্ৰ অনেক দিল। সমস্ত হুনি নবাব ঘোচাল হল। ইয়াৰ

আগে যি সময় বলি দেৱে হাজোৰ যুদ্ধ ভঙ্গালে, সেই সময় পাংসা সুনী ইসলাম খাঁক তাগিৰ কৰিলে। কাসিম খাঁক ঢকাৰ নবাব কৰি পঠাই দিলে। পুনৰবাৰ সিও লোক জনক অগ্ৰায় কৰে হেন সুনী পাংসা আৰু বাৰ ইসলাম খাঁকে দিলে। সেই সময়ত ইসলাম খাঁএ পাংসাৰ আঙঠায়ে আহলয়াৰ খাঁকে দিলে (?) আহলয়াৰ খাঁও ধুবুড়ি পালে হি।

তাতে চন্দ্ৰ নাৰাণে আহলয়াৰ খাঁত মিলিল। নবাবেও অনেক বাটা বাহন দি কৰৈ বাড়িলৈ পঠাই দিলে। তাৰে পৰা হাবাম খোৰ হৈ চন্দ্ৰ নাৰাণে ৬ ঠাই লৈ আহিল; এই কথা নবাবৰ মনত আছিল। এখন লেজাকে পো লোজাকে দুইকো দুয়াৰ বাৰৰ উকিল কৰি বোলে মিত্ৰৰ ঠাইত কহিবি। বোলে চন্দ্রনাথানক আমাৰ ঠাইলৈ দিয়ক। পত্ৰ এই :—

“স্বস্তি নিখিল গুনাগাৰ পৰমোদাৰ মৰ্যাদা পাৰাবাৰ শ্ৰীযুত বড় বড়ুয়া গোহাঞি প্ৰচণ্ড প্ৰতাপেশ্বৰ। পূৰ্বাপৰ কৰমান বিহিত মাফিক কাৰ্য্যক্ৰ আগে তোমাৰ সি থানৰ কুশল পৰং সমাচাৰ এই আৰ দেখ যেমন বিলায়ত কোচ হাজো পৰিস্থিতৰ চোট বলিদেৱ আমাৰ যে খোজ বায়ত বিগাড় কৰিয়া নিয়াচে তেমন শ্ৰীশ্ৰীযুত পাংসাৰ ঠাই হুকুম সোহোই ইল্লাম খাকে তাকিৰ কৰিয়া তাৰ বদলি কাসিম খাকে সূভা কৰিয়া মলুকেৰ অগ্ৰায় সুনীয়া ফেৰ ইস্লাম খাঁকে ওপৰত গায়ত পাংসাৰ হুকুম আয়া। আৰ যেমন আবতুল ইল্লাম মহমদি ও মিৰ্ঘানাকৈ ফজুল বেগ, মিৰ্ঘা হুচন, বাম চা, খোতচা, চঞ্চল চা, মহমল কৰ্মচাঁদ ও গয়ৰহ তোমাৰ ঠাই যি গিৰ হৈল। আৰ কত গুটিমান লোকক সৰিয়ল কৰিয়া বিৰিয়া বোবন্ধক বিজ্ঞান কাৰণ এসব খবৰ নিঃকৰ্ষণ সুনীয়া ৬ হামাক তাকিদ গতায়াত কৰিলেক। আমি আসি ধুবুৰি পহুচিলো। আৰ দেখ হাবামজাদা মেচ পৰিস্থিত নাৰাণকে লাড়কা পহিলে অনেক নত্ৰভাবে আশু দেখায়া আমাৰ সান্তে মিল হৈল। আমাৰাও

অনেক সাহায্য কৰিয়া হাজোৰে খানাকে আনিভেছিল ; বগৰি বাৰিষ পৰা আপৰাৰ নিসান বহুচিস ভেজিয়া কৰৈ বাড়িকে পঠায় দিলাম। তাৰে চক্সনাৰাণ নিমকহাবামি তোমাৰ দূৰগাতে গৈ আছে। সে লেওৰা তোমাৰে হাবামখোৰ আৰ তুমিও সাহায্যতা না কৰ।

আমিয়ো ফেৰ গ্লাং নাহি কৰে। এখন সে দাচুক তোৰা ধৰিয়া দেই তবে উভয় পক্ষত পূত কড়াৰ কিঞ্চি কমি নাহবেক ; আৰ লেঙ্গাকে পোলোঙ্গাকে দুই জনক তোমাৰ সাতে কুশলাদি সমাচাৰ সমেত গতায়াতেত ও গয়ৰহ পূত জাহিৰ বহে। অধিক কি লেখিম ; ইসকল পূত আপোনে বঢ়াইচ ; যা তো পূত বহে সে কৰিবেন। যে জোমো সাউদ টোলে ফৰোক্ত জবাব চতাপ পঠাইবেক। যি কাৰ্য্যত জিয়ান নহয়। ইতি জিলকাজ সন ১৫৫২ ; ফাগুন শুক্ল ২২।

সন্দেশ, তৰ ৭, স্বফেদ কাঠ ৮ সেৰ, লাল ১০ সেৰ, পানি চড়োয়া সোনাৰ চিচাৰ ধোয়া খোয়া ২টা।” লেঙ্গা পোলোঙ্গা দুই উকিলক বড়ুয়াএ ধাৰানে তুলি, বটা বাহন দি আমাৰ উকিল সন্ধান চলাৰ কাৰ্য ২ কটকিক ৩ আশ্তাএ পত্ৰ সন্দেশ সহিতে পঠাই দিলে। পত্ৰ এই :—

“স্বস্তি প্ৰবল্যাপক্ষ গহন দহনৈক দাবানল প্ৰজ্জ্বলিত দিস্কাখিনি বদনমণ্ডল গীয়মান যস সন্তান শ্ৰীযুত আহলয়াৰ ধা নবাব সচ্ছবিত্ৰেষু। পৰম পূত পূৰ্বক লেখনং কাৰ্য্যক তোমাৰ পত্ৰ সমেত জি দুই জন মনুষ্য পঠাইচিলা, সে আসি পহুচিলা। তানাৰ মুখে শুনিয়া পৰম আনন্দ হৈভেছে। তোমাৰ এমও বুলিবাৰ উচিত ন হয়। তুমি যে বুলিচ চক্সনাৰাণ হাবাম মোৰ তাক ধৰিয়া দে—তবে উভয় পক্ষত পূত কড়াৰ কমি না হৈবেক। আৰ যে সময় চায়াকুৰ্মা ‘সমেত তোমাৰ ঠাই ভাগিভেছিল, তেখন তোমাৰে পূৰ্ব পূৰ্ব উমৰাও সকল এমত কৈল কিসক নাকৰিল। বড় লোকৰ সৰণাগন্তক যে

এৰে উচিত নহে আৰ বিশেষতঃ কান্ধাই হাজাৰিকিয়া—জাই তাৰ সঙ্গ দুইজন মনুষ্য শৰণিয়া পৰ্ব্বতৰ কোলে কেড়াই ফুৰিভৈছিল।

তোমাৰ দিগেৰ দৰিয়া পুৰেৰ ফতাই জেমা মোদ তাৰ লগৈ এক পাঠান আৰ নজৰত খাঁ এক চিপাহি এই দুইজনে অনেক মন্ত্ৰণা কৰি ঢকাক লাগি নিলে ; তাক দেখে। তুমি অতাপিও মোক চাৰিয়া নেদ। আমি জানি আছি উভয় পক্ষে যে ৬ ডাঙ্গৰিয়া আৰ পাংসা উমৰা ও সেই সকলৰ যে এখন কবুল নিবন্ধ কিছু না বহিল। এতেকে ইবাৰ জনা গেল, পাংসাইৰ এক লাল খাঁ নামে বজালে আমাৰ ঠাই চাৰন্দা বজাই আছিল।

সি দেখো—মোক চাও বুলি তোমাৰ ঠাইক গেল। তুমিও তাক দিবাক লাগিল। তেবে সে পুতেৰ ওপৰ বহে—। তুমি নে তাক ৰাখি এমও প্ৰত্যুত্তৰ লেখ, ইতো তোমাৰ কোৰ উচিত হয়। আৰ আমি বাৰম্বাৰ লেখিচি, যি খানত হস্তে উভয় পক্ষে এক লাখ বহে, কোনো চিন্তে আৰ মত নহে তাক কৰিবা। না কৰ তোমাৰ খুচি অধিক কি লেখিম। আমাৰ উকিল সনাতন ও ত্ৰীকান্দু এসৰ প্ৰমুক্ষে জানিবেক। আৰ হাট বাট খৰিদেৰ খান যি লেখিচ তাৰ জবাব ভেলাই ও শক্ৰসন ও জয়ানন্দ এসকল সমুচি এক ৰাখিবা। এমও হৈলে কোনো কাৰ্য্য কাম নাহি বহে। ইতে শক ১৫৫২, মাস শ্ৰাবণ, তেৰিখ ৭।

ভিন চিঠি কৰিব গলত সন্দেশ দিছিল। হস্তি দণ্ড ৪, কিনিজ ২, চৰা ৩, পালেঙ্গ পোচ ২, ভুৱাকাঠ ২ সেৰ, মৰিচ ৬০ সেৰ, কালিয়া চামৰ ২, কস্তুৰি ১, সোনোৱালি কটাৰি ২ খন, কপুয়ালি ৪, মহমুড়ি ১০ খান। সেই সময়তে আমাৰ দুই কটকিক চাহবুকজৰ ওচৰতে থৈছিল। চাউল ২০ মোন, মচুৰ ৫ মোন, বুগ ২ মোন, মাহ ৩ মোন, বিউ ১০ সেৰ, জালুক ২ চক, লোন ২ মোন, পান ২ পাতি, টাটৰ ২ পাতি, আদা ৪ চক, মাছ ২০, ভেল ৪ কলহ, চিনি ৬ সেৰ, সাহি ২টা, গুড় ৪ কলহ এইৰূপে ৰোজ দিছিল।

চাৰিদিনেৰ অন্তৰে মৰাৰৰ ভিতৰ লৈ দিছিল। সেই সময়ত একদিন আহলয়াৰ খায়ে বোলে গড়গ্ৰামলৈ কেতি বোজৰ পথ আমাৰ সনাতনে বোলে, সাহেব গড়গ্ৰামক লাগি দুই মহিনাৰ পথ। এনে সময়তে দুৱাৰ দাৰৰ বেটা জয়ানন্দে বোলে সাহেব ৮ বোজৰ পথ। উকিলে মিচাকহে। পাছে নবাবে বোলে এখন তোমাৰ বড় মুদৈ দুৱাৰ দাৰে আঠ বোজকে বাট কাহ।

তুমি কিছু আন্তে দো মাহিনাকে বাট জুট কহ। সনাতনে বোলে উদয় গিৰিৰ স্বৰ্গ মহাৰাজা, বাস্তুগিৰিৰ ডিল্লীৰ পাৎসা দুই জনেও পূৰ্বাপৰ উকিল যি কহে তাক সত্য মানে; এখন তুমি যে দুৱাৰ দাৰৰ আদচাহ মহাজন আৰ মুখেহে সম্বুজ কৰ। আত আমাৰ খানিকো দিলগিৰ নাহি কৰেঁ।। তুমি আপোন মাফিক সূচিকৰ। আমি যো কুচ বস্তি কহো সব সত্য কহো। পাছে আহলয়াৰ খাঁ বোলে উকিলে যো কুচ বাত কহে সব সত্য।

সি তো ব্যাপাৰি তাৰে বাত না সম্বুজ কৰো। পাচে আমাৰ উকিলক বটা বাহন দি বিদায় দিল। বিদায় দিওতও পত্ৰৰ সিকান্ত পত্ৰতে পাই পুনৰ্বাৰ চন্দনাৰাণৰ কথা একো নকলে। আমাৰ উকিলৰ লগে পুনৰ্বাৰ সেক মেদাক দি পুতি পথত ৰহিল। পত্ৰ এই :—

“স্বস্তি সকল মঙ্গলালয় পৰম সূপ্ৰতিষ্ঠিত শ্ৰীযুত বড়বড়ুয়া গোহাঞও চেটিয়া গোহাঞ মহোমহোত্ৰ-প্ৰতাপেশু। লেখনং কাৰ্য্যক্ৰ তোমাৰ আদৌ কুশল মঙ্গল সৰ্ববথা চাহি। সাঙ্গাত তোমাৰ মেহবাণি দিন দিন লজিক খায়া যেমন হামৰাহ হোই, আৰ তুমি যি পত্ৰ মনুষ্য তাকিদ ভেজিলক সিতো চিতাপে পছছিল। তাহনাৰ মুখত সুনীমা সাক্ষাৎৰূপ পত্ৰ চালামি চসামিদ কৰিয়া জানিলাম।

পত্ৰাৰ্থবিদ প্ৰস্তুত কাৰ্য্যৰ উপচিত যাতো তোমাৰ আমাৰ ঐকতা মহবত ভাবৰূপ প্ৰতিষ্ঠা আফত বেসদূশ সাক্ষাত ৰহেইতে আন্তে। অন্তএব খুব হকিত না ভেদ দৌড় দোস্তক ফদস্ত সব চাবহা

উভয়পক্ষ না ভেদ দোহান মখে যোবত হচিল খোদায় পেক্ষৰ মাফকৰে ? একাৰণ দৰবাৰেৰ বাহা ধাৰণে বহে তাহা ভোন্তি এমও কোলিকৰ এবে সবে দোজোখ চোড় যাতে মুচ্ছিদা গফেজে জোখ স্বৰ্গজাহান ওপৰ তোমাৰ আমাৰ দৌলত একৈত্তা দোস্তৰহে । এতেকে উভয়দিগ দৰিয়া-ৰায়ত গো ব্রাহ্মণ পৰোবৰ কৰ নটা সৰ্ব্বত্ৰে বৰ্বতি তাহো এমত হৈত তোমাৰ আমাৰ যে দোচমণ তাহে অন্তঃকৰণ যে মদগৰ্ব সেহি সাহ জিক বুগজাৰ জাহে আৰ অধিক কত কহিব । তোমাঠেৰ উকিল সনাতন ও সেকমেদা শ্ৰীকামু শৰ্ম্মা কহিবেক । যাতো প্ৰিতেৰওপৰ বহে । কমিতা মাৰহে তাৰে কৰ । ইতি সৰহ সাল ১৫৫৩ ।

সন্দেশ বানাত ২, সোনারালি পাগজামা ২, পটুকা ৪, লঙ্কা ৩ সেৰ, জাইফল ১ মোনা, স্বকেদকাঠ ২ সেৰ, বাপ্তা ২ মণ । চিনি ২ মণ, লোন ২ মোন ।” আহুয়াৰ খাঁৰ লেখাৰ নকল । সেক মেদক ধাৰানে তুলি বড়ুয়াৰ ঠাইতে ৰাখি আমাৰ দুই কটকিক সেই বাৰ্ত্তাতৰে ৩ঠাই লৈ পঠালে । ৩ও কথা বাৰ্ত্তা শুনি সন্তোষ পালে । সেই সময়তে দুই উকিলক ৬৭ৰে বোলে বামুনি পুতেক ইঁত তহতৰ আৰু কোনো কথা কবলৈ আচেনেকি । সিহঁতে বোলে স্বৰ্গদেৱ দুই আখাৰি মান কথা আছে । দেৱতা যদি পুনৰ্কাৰ নোশোখে আমি বন্দিহতে কব খোজো । ৬৭ৰে বোলে নো শোখো ।

পাছে সনাতন কটকিএ বোলে বনৰ ছাতি অনেক যত্ন কৰি স্বৰ্গদেৱে সালন্ত থাকে কি বন লৈ যাব ; আৰু বোলে ৬বন্দি বেটাক বিদেশ লৈ পাছে । তাত মাৰিলে লৰা লুৰিটো ৬ৰ ৰাজ্যতে থাকে কি । বিদেশ লৈ এড়ি দিয়ে আৰু বোলে পিতৃমাতৃ সকলৰো সব অঙ্গ একে । বা তো বস্ত্ৰে আবৰি থাকে । সেইকাৰণে হে সকলৰে মৰ্য্যাদা বহে : আমি বন্দি হতে কিচো না জানো । যি কৈছো

—লকল অশুক, ৩চৰণে বাচবিচাৰ কৰি ৰাখে তেহে এই বুলি সিহঁত

চাক্ষৰ পৰা নামি আহিল। ৩ পুনৰ্বাৰ বজ্জাল লৈ পাকিল। ইবোৰও বড়ুয়াৰ ঠাইত সকল কথা কলে বোলে দেৱে ত্ৰাঙ্গণক বাধিব। তেবে সে আমাত ব্ৰহ্মবধ না লাগে। সে সময়ত লেতৰা দাধৰাৰ পুতেক জগলু সহিতে ৬ বড়ু আৰ ঠাই লৈ পঠাই স্তুধি আহিল। ৬ বোলে কটকি হতে যি কৈচে তাৰ কথাবাৰ্ত্তাৰ আসয় যুগুতি জেঠেৰিত মোলৈ কৈ আহক। পাচে বড়ুয়াএ ৬চৰণ লৈ প্ৰাৰ্থনা কৰি ত্ৰাঙ্গণৰ অৰ্থে জানাই আহিল। ৬ডাবা যা বুলি বোলে কাটিলো হতে যা তো জেঠেৰিএ মাতি আহিছে।

ৰামুনি পুতেকে মাতি গৈচে এই কাৰণেহে না কাটিলো তথাপি জেঠেৰিএ ভুলৰূপে সিখাই দিয়ক। এই বুলি চকিৰ পৰা সজাতিক গতিয়াই খেদিলে, তাৰ পুতেক জয়ানন্দক নিতান্তে জগলুৰ হাতে অনাই দহোটা কিল মাৰিছিল। যাতো পূৰ্বে ৬ আগত সনাতন কটকিক কুতাৰ পো বুলি সজাতিএ গালি পাৰিল। ৬ও দুইকো গতাই খেদিল; কথা সনাতনৰ মনতে আছিল। সেই কথাকে চল পাই, তাকো এইৰূপ কৰিলে। পুনৰ্বাৰ চেক মেদাকো ধাৰাণে ৬ বিদায় দিব দিগে।

বড়ুয়াও বটা বাহন দি বিদায় দিলে। পুনৰ্বাৰ আলিয়াৰ খাঁএ ৰচিপ খাঁ ও ৰঘুৰাই দুই উকিলক আমাৰ কটকিৰ লগত পঠাই দিল। পত্ৰো এই।—স্বস্তি সকল মঙ্গলৈক নিলয় পৰম-সুপ্ৰতিষ্ঠিত কলেবৰ শ্ৰীযুতবড়ুআ গোহাঞ ও চেটিয়া গোহাঞ মহোদাৰ চৰিত্ৰেষ্ণু। পূৰ্বাপৰোক্ত বেবহাৰ মাফিক পৰং কাৰ্য্যক্ষ ভোমাৰ খাতিৰ খোসয়দ উভয় তৰ ভেদ নিঃসন্দেহ হৈয়া ৰহে কিঞ্চিৎ ৰথু, বক্ৰি লান ৰছিদ। আৰ তুমি যে লেখিচ সিঙ্গৰি ও বালি পৰা ও ৰড় গাও গয়ৰহ ৰাজা সত্ৰাজিতৰ কালাবধি ভোট থৰিল কৰিতেছিল। এখন যে যে কৰোক্ত না লাখি একনা দোস্ত লখ ইসোজবাৰ কৰমান ৰলে তো ন হয়। এখন তুমি আমি পূৰ্বাপৰ অধিকৰূপ ৰূপ ওয়াদা মাফিক নিগয় বিবন্ধ কৰিতেছি।

অন্তএব এখন—তোমাৰ আমাৰ মध्ये একলাস ও দোস্ত ও ফৰোক্ত
একাৰণ লেখি উচিত হয়।

আৰ মই ও তোমাৰ ঠাই লিখা সমেত বাজালাৰ জমিদাৰ
মাচিমখাঁৰ বেটা চাৰপি খাঁ ও বঘুৰাই চোখাৰি দুই জনক ভেজি
হেঁ।—, পূৰ্বেও কন্দলৰ পৰা যিখান হৈছে। আৰ প্ৰীতিৰ পৰা
যিখান হৈ গৈছে, তাক তাক্ৰি আপুনি জানে। তাক্ৰি আমাক
দোস্ত পুত কৰালে নিমিত্তে দুই দলৰ গো-ব্ৰাহ্মণ স্তূথে বহিছি।
এখন যে আমাৰ পাংসাৰ সবকাৰি ও দিল মহমদ ও বচিপি খাঁ
নন্দৰাম সাহ ও গল্পবহ ২৩ আদমি সহিতে দৰজাৰ কাৰত জাহিনাৰ
উক্ত দুয়াৰ বাৰত বহিছিল। সেই ঠাইৰ যে পাখৰি থানা দাৰ
দুয়াৰৰ চকিদাৰ তোমাৰ ঠাই দিয়া ভেজিলেক।

তোমাৰ কহে আমা জাহিনা নবাব চুশন, মবতচা, হজুৰ হাল
কৰায়া ভোট খৰিদ খেজমতেত কৰিতেছিল। জাহিনা নবাব ও
কোচবেহাৰেৰ বাজা বেখন সবাকো ভাগামকে, তখন আমি
যাইবাক চাওঁ। না পৰি তোমাৰ দুয়াৰৰ চোকিদাৰৰ কোজে হাতে
চড়িলো! তোমাৰও নিসা কৰিয়া দিলাস দিয়া ও বহুত লোভ
দেখায়া কয়দ কৰি বাখিলেক এখন যে তোমাৰ দুয়াৰ বাৰত বড়ুয়া
ও চোকিদাৰে জোবত হচিলত বহিব নোৱাৰি সে ভোট গাঞৰ
পাহাৰ চড়ে আৰ সববস্ত খালিচা কৰিয়া মুৰিয়া নিলেক; মনুষ্য
আমাৰো তোৰা আপুনি শিখা কৰিয়া দে, তোমাৰ লোকে আমাৰ
এমত কৰে। আমাৰ লোকে এমত কৰিয়া থাকে। তেবে তোমাৰ
আমাৰ মध्ये পুত একলাগ কোন অৰ্থে ভিন্ন ভাব নাই। একাৰণ
লিখি এম ও নাই হব। অল্লকামৰ ওপৰ বড় লোকৰ পূৰ্ব মিবক
সল্লাহ এপ্ৰকাৰ জানায়; আৰ তোমাৰ যে সজাতি ভেলাই দুয়াৰ
দাৰৰ বেটা তোমাৰ হাজিৰ বাৰ বাৰ কৰিয়া থাকে, আমাক জমখৰ
চলাই মাৰিতে চাহে।

আমি কেমতে দুয়াৰত বহিম। তোমাৰ দৰগাহে সে হাৰাম

জাদা সব জুট কহে। আৰ তুমি যে কহিয়াছ, একতা কুতাৰ কাৰণ চৌকিদাবক আমাৰ লোকে ধৰিয়া থাকে। ইসো ধৰৰ পছছিল, আমাৰ জানিতে নাই, তোমাৰ লোকে কেমনে ধৰিয়া নিয়ে আমাৰ কেমনে লোহাৰ পিঞ্জৰা ঘুৰিয়া ঢকাক নেই। আমাৰ চৌকিদাৰে বা কেমনে জিহ্বা কাটে ধৰৰ হকিকত সাবলেশ আমৰা নাই জানে। এখন সে জানিলাম। পৰং তোমাম জানিতেচ। অপৰ তোমাৰ লেখা দো-আদমি থাতবৰ দেখায়া আমাৰ সাত হৰ বাতে আই সে। তোমাৰ পত্ৰ মনুষ্য তোমাৰে পাচ ভেজিয়া দিব। পৰঃপৰে এমও একলাস বহে পৰপৰে কমিনা কৰিবেক। আমাৰ যে জোখ চমাচাৰ ভেজিয়া আছ, এসব ধৰৰ পহিলে তা নিকা কৰিয়া আমাৰ ভেজিয়া দিব। বড় বড় মনুষ্যৰ জৰানি মাফিক যোহদ সোহি ফিল চতিক। নন্দা যৰাৰৰ কাঞ্চি ফিৰে। আৰ আমৰা অধিক কত্ত লেখিব। সব আৰাণ্ডৰ তোমাৰ উকিল সনাতন ও কানুশৰ্মা সমস্ত তোমাম জানিতেছ। যি কাৰ্য্যত চৰিপ ঝাঁ ও বঘুৰাই চৌধাৰি তোমাৰ সাত ভেজিয়াছে তাৰে সিদ্ধ কৰিয়া তাকিদ বোক সদ হৈয়া আহিচে এ যে সব খব। ইতি জিল হজ সন ১৫৫৪, চৈত্ৰ তেং তেৰ সন্দেস বানাত সুলতানি ২, গুজৰাতি ৩ পালেঙ্গ পোচ ৫, চিট ৬, মিথ্ৰি ৪০, লঙ্গ ২ সেৰ। ক্ষেদ কাষ্ঠ ৭ সেৰ, লাল ৬ সেৰ, কাচৰ সোনাৰপি হোকা ২ সেৰ, খোৰা বিচিত্ৰ নলি ২ ডাল। ফুলান কপৰ পাণি চড়োয়া চিলিম ২, স্কুলু ভাটো মলমা কৰা কোচৰ বটা ২, লোন ২ লোন, চিনি ২ মোন।

আহলয়াৰ খাঁৰ লেখাৰ নকল। পাচে বড় বড়ুয়ায়ে পিকচাই চেটিয়ায়ে ৮ লৈ জনালে। ৬৩ ধাৰণ পূৰ্বকে বড়ুয়াকে তুলিব দিলে। বড়ুয়াও ধাৰণে তুলিলে। ৮ আঞ্জাএ পুনৰ্বাৰ আমাৰ পত্ৰ সন্দেস সহিতে সনাতনক কানুক লগত দি চৰিপ ঝাঁ। বঘুৰাই ছুই উকিলক বটাদি পুনৰ্বাৰ পঠাই দিলে। পত্ৰ এই :—স্বস্তি বিবিধ গুণ শাস্তীৰ্য্য পৰমোদাৰ শ্ৰীযুত নবাব আহলয়াৰ ঝাঁ—সদাসবেযু, সন্তেহ-

পূৰ্বক লেখনং কাৰ্য্যকৰণ আগে এথা কুশল সন্তত চাহি, পৰং সমাচাৰ পত্ৰ এহি, এখন তোমাৰ উকিল পত্ৰ সহিতে আসিয়া পায়ৰ থান পহুছিল।

আমিও পুত্ৰ প্ৰণয় পূৰ্বকে জ্ঞাত হৈলাম। আৰ তুমি যি লেখি আছ, তোমাৰ উত্তম পত্ৰ আসিতে আমাৰ মনস্বিত নাৰহে। এজে তোমাৰ ভালই দৌলত। অতএব আমিও পৰম আশ্লাদ ৰূপে জানিতে আচোঁ। তোমাৰ আমাৰ অভিন্ন ভাব পুত্ৰ ঘটিলে মন মাকিক সন্তোষ কি কাৰণে নাইহেবেক। আৰ তোমাৰ আমাৰ অত্যন্তৰূপ আনন্দযুক্ত হৈলে উভয় পক্ষ লোকেৰ না বিদেশৰূপ অবিজ্ঞতা অন্তসেত বিকল না ৰহিবেক। একাৰণ তুমি লেখিবাক পোৱা। আৰ তুমিয়ে লেখিআছ পূৰ্বৰ সত্ৰাজিৰ সমই সিদ্ধিৰি ৰালিপাড়া বড় বড় গাঞী এই সকলতে আমাৰ লোকজনে হাট খৰিদ কৰিয়া আপোন মাকিক নান্নতি কৰিয়া আছিল। এমত থান বুলিতে তোহাৰ উচিত নহে। সেই উক্তে পাৎসাই লোকক ভোট পাহাৰি দফলা অনেক ঘাইল কৰিলেক? আমাৰো ফুকণ—ডাঙ্গৰিবা সকল অনেক প্ৰকাৰ কৰি বাৰম্বাৰ পাহাৰি লোক কাটিলেক। তত্ৰাপি তবে বদনাম আমাত হৈল।

এখনো যে তাক কৰিবাক চাহ, এমম গোট তোমাৰ উচিত না হয়? আৰ অপৰ তুমি যে বুলিআচ ২৩ জন মনুষ্য তোমৰা সে ঘাইল কৰিতে আছ। আমিহো তাক নিৰ্ম্মিত কৰিতে নাহি পাৰো। সম্প্ৰতি পুতি পথত তোমাৰে এমন প্ৰকাৰ অপৰি তোষ কৰিবাৰ চিত্তত নিঃ কষণ বিশেষ আৰ একটা হেঙ্গলৰ কাৰণ তুমি যে তিনিজন মনুষ্য লোহাৰে বান্ধিয়া তোমাৰদিগেৰ নিয়াছ, এমত কৰ্ম্ম কৰিবাৰ তোমাৰ উচিত বেবহাৰ নোহে। তুমি আপুনি জান বড় লোকৰ জুহানি হস্তি দস্তৰ সদৃশ হে লিখিছ, ই গোট তোমাৰ পুতি ব্যবহাৰ হয় কিণ্ড বড় বচন সামৰ্থতা কাৰ্য্য কামৰ দ্বাৰায়ে জানি। আৰ অধিক কি কহিম।

আমাৰ উকিল সনাতন আৰু শ্ৰীকান্ত পৰ্ণা প্ৰমথো সমন্তে জানিবেক। ইতি। শক ১৫৫৪, ভোমৰ অৰ্থে হস্তি দন্ত ৭, কলিয়া চামৰ ৪, গন্ধ, ১২, মৰিচ ৩০ সেৰ, খড়গ ২, সোনাৰলি ডাৰেৰে কটাৰি ২, মহমুৰি ১০, চজলগা ১১, কিৰ্মিজ ২, কতিপা ২, ঢোকাপৰ ১০।—পূৰ্ব নিয়মে ভোমৰ দুই কটকিক আহলয়াৰ খায়ে ৪ দিনৰ অন্তৰে ভাৰ অভ্যন্তৰ লৈ নি কথাবৰ্তী হৈ থাকে। একদিন কথা হওতে নবাব বোলে উদয় গিৰি ৬ সমান কোন আছে। আমাৰ সান্তে সেকমেদায়ে কৈছে সেই ধাৰ হস্তে আমি জানি আটো যে স্বৰ্গৰাজা সে বোদায়কে জাত আমাৰ যে দিল্লীশ্বৰ সেখোদায়কে সাক্ষাৎৰূপ। আমাৰ দুই কটাকিৰে বোলে খুব মালুম কহে, যে উদয়গিৰি পাংসা তাঁইক ঈশ্বৰ কহে। যাক দিল্লীশ্বৰ কহে তাৰিক ঈশ্বৰ বিভূতি বোলে। পাচে নবাবে বোলে কেমন নজিক জুত বাট কহ; দিল্লীশ্বৰ সাহেব তাই সৰ্বকাল পীড় পীড় পাংসাকে নাম হোতা হে, যাক উদয়গিৰি স্বৰ্গ মহাৰাজা বুলিকহ তাৰিকতো সৰ্বকালে স্বৰ্গ মহাৰাজা নাম হে প্ৰসিদ্ধ কহে।

পাচে আমাৰ কটকিএ বোলে আমিতো জুত নাম কুল নাহি কহো। পূৰ্বে যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভূতি ৰাজা সকল হৈ গৈছে, সেই সকলও দিল্লীশ্বৰ ৰাজা নাম হে লৈ গৈছে। তুমি যে দিল্লীশ্বৰ পাংসা বুলিকহ পাংসা নাম তো সাম্বতিক নহে। এতেক চাহে বে যি বুলিছ তাকতো আপোন ঋতিবেত বিচাৰ কৰি লেহে জানি। অবিচাৰ পূৰ্বকে নেকি কোনো কথা জানি। এইৰূপ কথাবৰ্তী হৈ নবাবে খোচাল পায় বটা বাহন দি পত্ৰ সন্দেশ সহিতে চৰিপ খা বঘুৰাই দুই উকিলক পুনৰ্বাৰ পঠাই দিলে।

সেই সময়ত ভেলাই পুতেকে নবাবক বোলে ৬ ত জনাই হাতী দিম। এই বুলি কচি গুটিয়া দুই ধাৰ মুক্তা আনিলে। ধাৰত ৫ পাচ বুড়িকৈ আছিল। ভেলাইৰ পুতেকক ৬ ধং কৰি ছাজৰ পৰা ধেদিচে। দুয়াৰ বাবো গুচাইছে। এই মুক্তা দিলে দুয়াৰ

বাৰোপাম। ঋটনিয়ো হব এই বুলিহে আনিছে। আহলয়াৰ খায়ে দিয়া পত্ৰ এই, তাৰ দুই কটকিয়ে অনা :—স্বস্তি নিখিল কৈলানধাম গঙ্গাজল পৰম পবিত্ৰ যশোবাশি বিৰাজিত শ্ৰীযুত বড় বড়ুয়া গোহাঞি উপকাৰণি চৰিতেষু, সৌহৰ্দপূৰ্বক লেখনং কাৰ্য্যক আদৌ সেখানে কুসল সতমঙ্গল। তোমাৰে সদাকাল হক বা চিতে বহে ও অপৰ তোমাৰ আলীস হে খুব খবৰ নাৰে বপ্তনজামি মান্দৰ হোহ পৰং এতিবেৰ দৌএক মহিন দোস্তুকে বড় তোমাৰ পত্ৰ মণ্ডু তাকিদ হামাৰ হাৰাল হামেচা হয়োথা।

আবৰ যো বেগচ খোদায়কে হাভিসকো দেতাসে মাফিক হামাভি দোস্তু বাধতা হে ও এখন আমাৰ এত বাৰি চৰিপ খাঁ ও বাইব বন্ধৰ বয়ুৰাই দোজন আদমি চিতাপ বিদায় কৰকে তোমাকো সাত ভেজিতে স্তহে স্তুমামদি দোহান যেদিন কড়োৰ দোস্তুকে বহে। মনিয়াকে ভিতৰ জিৰাকে নাবিনেহ, এমন প্ৰকাৰ হৈলেক সবহি মল্লুকে বায়তেৰ অন্তস যো কোচ দিলগিৰ কপ দিয়ক হৈত বন্দগিয়া বহিতেছ, সেও গয়ৰস তোমাৰ একনা দোস্তুমে হৰদাৰক যে গোত্ৰাঙ্গ দেল।

চৈয়দ কো গোৰ ভোজ কাহাকে যে দুয়াৰ চোৰিদাৰ এজে এমত নাহি কৰে। যে তোমাৰ ছিল মহমদ ও নন্দধাম সাহ সহিত ২৩ আদমি ভোট খৰিদ খেদ মতেত আপন মন্দিৰ হৈতে কেমন পাহাড়কে সাত ভোট গোঞাৰ কেতিবেব কেমন প্ৰকাৰ বেছমত সাহ ভোট গঞাৰ কি জিউ বাথে। এ যে সব বুতবাত, আব বড় লোকেৰ একলাস দোস্তু পূত এমত জানা যায় এখন অধিক কি কহে আপন অন্তসকে বিচাৰ চাহি এপ্ৰিত কে দাম দিন লগে তাহে। ইতি সবহ সাল ১৫৫৫, মাস কাৰ্ত্তিক তাৰিখত। সন্দেশ :—বানাত ২ খান, পালঙ্গ-পোচ ১২, বাপ্তা ৭, কুফসাৰ ২, সোনে মলমা কাচৰ চিনিৰ বাসন ৮, টাৰি ২, দগদগি ৩, সোণৰমুঠি বানাতৰ ফাকেৰে তৰোৱাল ১ খান,—আহলয়াৰ যাৰ এই বাঙ্গালৰ কটকিক ধাৰণৰূপে কলিয়াবড়ত চেটিয়া গৌহাই থৈ কামুক লগত দি সনাতনক পঠাই ৬ জনালে।

সেই সময় ৬ও জামিৰ গুড়ি বাহক আছিল। বড়ুয়াও মহাৰাজাৰ লগত আছিল। একদিনা দৌৰলি বিলৰ মাছ মাৰিবলৈ যাওতে নাও দেখি কাপোৰৰ বাও দি মাতিব দিলে। ৬ দেৱবোলে বামুনি পুতেক নাও যেন দেখোঁ। জেঠেৰি আমাৰ নাওৰব দে বড়ুয়াও নাও বাধি কাপোৰ বাদি মাতিব দিলে। পাচে কটকিৰ নাওৰ নাওৰ ওচৰ পালেহি। ৬বোলে নাওতে ধৰক। নাও বৈচাও নাওতে খৰি কুছি সোমাই আছিল।

কটাকিয়ে ৬ক নাওতে উঠি কথাবাৰ্তা কলে। ৬ দেৱ কথায় গুনি আনন্দ হৈ নাও লৈ চাই পুৰণি বৈচা নেদেখি ডাবা খুলি খংকৰি বোলে জেঠেৰি কটকিৰ নাওৰ মানুহ সকলকে পানিত বান্ধি পেলা। ৬ দেৱ দেখি বঁকুআও মাতিব নোৱাৰি সকলকো বান্ধি পানিত পেলাব লৈ মম কৰিলে। এনেতে সনাতন কটাকিয়ে গলত কাপোৰ বান্ধি বোলে মই বন্দিকে হে কাটিব লাগে; ৬ দেৱ যি মহকিনা সয়েক মানুহ বন্দিৰ লগত দিছে। অতাপি সেই মানুহে হে আছে। ভিন্ন মানুহ না হয়। লৰা লুৰিৰ মুখ চাবৰ নিমিত্তে কানি কাপোৰ খান ধুবলৈ আমি বন্দি হতে হে পাঠাইছোঁ। মহকিনা গাওৰ ওচৰতে তাৰে ভাই ভটিজা সলনি হে বন্দি হৈতৰ লগত আছে হি। ইহতক কাটিলে মাৰিলে কোনো বা বাধিব নেকি? একোটি মনুহ কুড়ি বছৰে হে হয়। একোটা মানুহ একোখন পৰ্বত। ডাঙ্গৰ শত্ৰু সমীপতে আছে।

না কাটি না মাৰি বাধিলে এক চকুত মেলিবলৈ পাব। কাটিলে মাৰিলে ৬ ৰহে টুটে। এইৰূপে অনেক দেখাই মাতিগত। ৬ বোজে বামুনি পুতেক ভাল হে কলি। কাটিলে মাৰিলে মোৰ হে টুটে। বাধিলো যে আৰ আপাহকোনো ঠাইত পাব লৈ আছে। এই বুলি ৬ ও গড় গাও লৈ গল। কটকিকো নাওতে তুলি ললে। পাচে সনাতন কটাকিয়ে ৬ৰ চাঙ্গত প্ৰস্তাব পাই কলে। বোলে স্বৰ্গদেৱৰ নো কি বস্ত্ৰয়ে নাটিল। ডেলাইৰ পুতেকে যে ৬ত জমাই নবাবৰ হাই

লৈ হস্তী দিম বুলি দুখাৰ মুক্তা আনিছে। আৰু আমাৰ সম্বন্ধে কথা কয়। ৬ কনো পৰমেশ্বৰে কোন ঐশ্বৰ্য্যক নেদিচে।

যাতো সি পশ্চিমা মানুহ, তাত এনে কথা কৰিলে ভাল নেকি ? পাচে ৬ ও এই কথা এৰে দাখৰা এটা পঠাই বজালৰ কটকিয়ে নজনা হেন কৰি কান্দুক আনি বহুতো স্মৃছিলে। কটকিয়েও সেইৰূপে কলে ? এই কথা শুনি ওপৰ বুঢ়া বজা ৬ বোলে, জান বাহুনি পুতেক হত পূৰ্ব্বেও মোৰ ওপৰ বজা দেৱৰ দিনত যেতিয়া মান্দ্ৰতৰা বজাএ মাৰিলে ১৪৯৭ শকত। সেই সময়ত মোৰ ওপৰত গড় গঞা বজাএ নড়া বজাৰ জিয়েকক চক্ৰং কৈ আনিলে। কুঞৰি পাতিলে। তত্ৰাপি শত্ৰুৰ ভাৱক নেডি, গড় গাঞতে সৰিয়া ভাব ধৰি সকলো প্ৰজাক ভূত দিছে বুলি পানীত বুড়ালে, নানা বিধ কৰ্থনা কৰি মাৰিলে। শক ১৪৯৮ সেই সময়ত অচিত দলৈএৰে দণ্ড কৰি নড়াৰ যত্ন খড়ি আছিল। ৬ সাগৰ খড়ি নাম থলে। সেই গণকে ৬ সেৱা কৰিলে। গড় গঞা বজা বোলে, ই গণক বুলি যে কথ সেৱা কিয় কৰিলে। গণক মহয়। কোনো কথা লক্ষ কৰিহে অহিছে।

সেই কথা জামিও কুঞৰিক স্নেহগণকক একো নুবুলিলে। পাচে সেইগণকে নামকপৰ সকলো প্ৰজাক লেখি তাৰ বজালৈ জনালে। পাচে নড়া বজা আহি যুদ্ধ ধৰিলে। সেই যুদ্ধলৈ চড়াই থেক বড় গোহাঞি হাতিত উঠি গৈছিল। নড়া বজাৰ থানা পাই চান্দ হাতি দেখি বজামাত লগালতে পড়িলত, গোহাঞিক হাতি কচিএৰে কাটিলে। মুড গাড়ি পাই চান্দ হাতীয়ে গোহাঞিক বটলি আনিলে। সেইযুদ্ধত আমাৰ অনেকো পড়িল। পাচে গড় গাওৰ বজা খেদি গৈ নৱাক ভজালে।

এতেকে যি কৈছ বিদেশি মানুহৰ একো মনক না পায়। পচিমাল দফলা যেনে ই বন্দিও ভেনে হে। জেঠেৰিয়ে ভালৰূপে শিখাই দিয়ক। বড়ুয়াও ওলাওতে সোমাওতে পাঞ্চ পাঞ্চ কিল মাৰিছিল। পাচে বড়ুয়ায়ে কটকিহঁতৰে যুগুতি হৈ ৬ত কলে, বোলে যি যুদ্ধ

আনিছে তাক উপাইকৈ আমি বজালক দিম। ৬ বোলে জেঠেৰিয়ে
যিৰূপে ভাল হব, সেইৰূপে বা মুনিপুতক হতৰ হাতে বজালক দিয়াব।
পুনৰ্বাৰ অনেক কথাবাত্তা হৈ ৬ বটা বাহন দি দুই কটকি সহিতে
বড়ুয়াক কলিয়া বৰলৈ পঠাই দিলে। বক্সাএ চেটিয়া গোহাঞে
পূৰ্ব ধাৰানে তুলি বটা বাহন দি আমাৰ সনাতন কানু সহিতে ৰচিপ খাঁ
বঘুৰাই বজালৰ কটকিক পত্ৰ সন্দেস সহিতে পঠাই দিলে। পত্ৰ এই :—
স্বস্তি সকল মঙ্গলা লিঙ্গিত নিজতনু সৌন্দৰ্য্য পাৰাবাৰ সদৃশ বহন বিধ
বিক্ষাতিত সৎকিৰ্ত্তি দিকৰ শ্ৰীযুত নবাব আহলয়াৰ খাঁ। শুভাশয়েষু।
সাহ্লাদপূৰ্বক লেখনঃ উভয়তঃ প্ৰয়োজনঞ্চ আগে এথা কুশল সতত
চাহি বিশেষ লিখন। আৰ পত্ৰ সহিত তোমাৰ বিশ্বাসী ৰচিপা খাঁ
বঘুৰাই এই দুইজনক যি পঠাই ছিল সিতো আসি শাক্ষাৎ হৈল।
আমিও পৰম আহ্লাদে জানিলাম। আৰ ২৩ জন মনুষ্যৰ কাৰণ যে
লেখিচা। তাহাৰ প্ৰত্যুত্তৰ আমি বাৰম্বাৰ লেখিয়া তোমাৰ ঠাই
ভেজিভেছি।

তত্ৰাপি যে বোল তুমি সে ঘাইল কৰিয়াছ, বড় লোকৰ পুত্ৰ এমণ্ড
জান্না যাই, এসব বুত। এমত জবাব যে লেখে ই গোট তোমাৰ
কোন উচিত। আৰ পূৰ্ব সত্ৰাজিভেৰ সমহাতি খেদাৰ কাৰণ আমালৈ
লেখিছিল। সেই কালতে আমাৰ পূৰ্ব ডাঙ্গৰিয়া সকলে অনেকবাৰ
নিবেধ কৰিলে, তত্ৰাপি তোমাৰ লোকে হাতী খেদা কৰিলে। পাচে
পাহাড়ি লোকে চিত্ৰপাই অনেক লোক কাটিলে। অত্ৰাপি আমাত
বদনাম ৰাহছে। সৰ্বকালে পাহাড়ি লোকক ভাত মুঠি মদ টোপা বটা
বাহন দিয়া যায়। তথাপি পাহাড় ভিতৰে আহি দুই চাৰি আমাৰো
কাটে। দৰজিকো কাটে। তথাপি যে তুমি সজ্জাত না কৰ এখন
দাতিয়াল ঢেকেৰিত স্থিচোৱা। আমাৰ বচন শাক্ষাৎ প্ৰমাণ হৈব।
অপৰ দুইজনৰ নিচেয় দোস্তমাৰ্গ সংসাৰ মধ্য কি কাৰণ হৈবেক হেন
যে লিখি আচ। সিতো এমতে সে হয়। পূৰ্বাপৰ উভয় পক্ষ পুত্ৰ
কড়াৰ গোট চলি গৈছে তাক আপুনি জান। এখন যে তোমাৰ পূৰ্ব

উমৰাও সকলৰ মৰ্যাদা ৰূপ ভাব তুমি আপনি হে ৰাখিতে উচিত হয়। আৰ আৰ আন্দ্য পক্ষ পূৰ্ব পূৰ্ব সকলৰ প্ৰিতা পচয় দাঢ়তা ভাব আমি আপুনি হে ৰাখন শ্ৰেয়স হয়।

এতেকে পৰম্পৰেৰ মৰ্যদ্যাভিমত পৰম্পৰেক সৰ্বদা কৰিবক একপ পথে যেমত হ্ৰাস না জায় তাৰে কৰিবাক উচিত হয়। খোদায়কে হাবিস কোদাতাসে মাফিক হাম্ভি দোস্তৰাখ আছে। একপ যি লেখিয়াছ বিশেষ পৰেমেশ্বৰ গুৰু যাক যিকপে সামৰ্থ্য কৰে সৰ্বব্ৰত্রে সেয়ে হয়। কদাপি অশ্ৰুতা নহয়। এহি মাফিক তোমাৰ আমাৰ সৰ্বথা কৰ্তব্যতা হয়। যাতে তুমি আমি দেবাধীন—একাৰণ কোনো জনেৰ স্বতন্ত্ৰতা নাহি বহে, আৰ এমত সানুকুল্যতা ভাব শত পুত পদ গতাগত হৈলে দো তৰফেৰ গোত্ৰাক্ষণ কি কাৰণে সুখী হৈয়া না ৰহিব। এমন পথটো যেমন নবিন বুদ্ধতাক পায়।

হামেচা তাৰে কৰিবা। আৰ অধিক কি কহিম? আমাৰ উকিল সনাতন ও শ্ৰীকানু শৰ্ম্মা প্ৰমুখতে জানিবা। ইতি—শক ১৫৫৫ ফাগুন তাৰিখ ১০, সপ্তেম্বৰ কিৰ্ণিমা ২, পালেঙ্গ পোচ ৪, কতিপা ২, চৰা ৫, আতলচ ৭, হস্তি দান্ত ৪, কলিয়া চামৰ ৪, চুৰা কাঠ ৬ সেৰ, জালুক ৬০ সেৰ, মলমা কৰা কটাৰি ২, চড়া গলা ১০, মহমডি ১০, পূৰ্ব ধাৰনে তুমি আমাৰ দুই সনাতন—কানু শৰ্ম্মা কটকিক অভ্যন্তৰলৈ নি একদিনা আহ-লয়াৰ যায়ে বোলে তাণ্ডিৰ আমাৰ পুত গোট সূৰ্য্য সঙকাশ। ইতো সৰ্বথা প্ৰকাশ কৰিতে আছে। ইহাত কোনো আৰ মত নাহি দেখি? ইতো পৰীক্ষিত নাৰানকে ৰাজ্য ৰাজ্য ও আপোনাৰ চাৰি বেটাক পাংসাৰ খেজ মতেত দি আপোন আয়সে মুবা হৈল। লখি নাৰানৰ ধাৰায়ে ইৰসান বান্ধিহে ৰাজাই কৰে। ইতো পাংসাৰ হে ৰাজ্য বায়ত। তোমাৰ দৈবেসে পুতেৰ কাৰণ পাচে আমাৰ দুই কটকি এ বোলে সাহেব তুমি যে এখন বোল,

বুলিবাৰ উচিত নোহে। যেমন নৰনাৰানে আমাৰ স্বৰ্গদেৱেৰ ঠাই বৃদ্ধে নোৱাৰি, বড়দা দোবড় কায়স্থ ১৪ হাজাৰ লোক সহিতে স্বৰ্গ মহাৰাজ্যত সৰণ পৰিল। ৩৩ না কাটি বা মাৰি দৰজতে পাতি ধলে। পাচে নকুল লক্ষৰে ৩ ১২৫০ ঘোড়া লৈ নমস্কাৰ কৰিলে। ৩৩ সিহঁতৰ লগতে ধলে। সেই সময়ত ৰাউ মুয়া হস্তি পক্ষিৰাজ ঘোড়া দুই কো আসিব কৰি পঠাই দিলে। তাৰ পাচতো খোৰা ৰাজালৈ স্কুব হুহিতাক দিলে। সি সময়তো ৩ক অনুবৰ্তী হৈ আপোনাৰ ৰাজ্য ৰাখি চিলে।

এখনো পৰিকল্পিত ভাৱ বলিদেব তাৰ চাৰা কুকমা সহিত ওপৰ বুড়া ৰাজাৰ সাতেহে উপভোগ কৰিছিল। ইতোৰাজ্য মহাৰাজাৰ হে খাপ্তাৰ তল। তুমি যে বোল দৈবেসে কাৰণ এ গোট সত্য দৈবে যি কালত যাক যি নিবন্ধে ৰাখে, সেই হে হয়। বিশেষতঃ উদয় গিৰি ৩ৰা জাৰো শক্তি হ্ৰাস নাহি দেখি, আৰ অস্ত গিৰিৰ পাৎসাৰ ও শক্তি হ্ৰাস নাহি হয়। তথাপি উভয় পক্ষ পুত সূৰ্য্য লক্ষ যে বুলিছে, সিতো দিবাকৰ নিদাঘ কালত, প্ৰচণ্ড শিলিৰ কালত বৃদ্ধহে। এতেকে ইগোট দৈবেসে কাৰণ। ইখান তুমি সাহেব উত্তম বুলিচা। পাচে নবাৰে বোলে হাহা উকিল এখন তো পুত হৈয়া আছে। প্ৰীতেত কিল যে মিল্লা ৰায়তক মুৰ খন্দি দৰহে। এইৰূপে নবাৰে অনেক কথা বাৰ্ত্তি খোচাল হৈ পুনৰ্বাৰ আমাৰ দুই কটকিক বটা বকমিস্ দুশৰূপ অনেক বস্তু সহিতে বিদায় দি পত্ৰ সন্দেশ সহিতে পুনৰ্বাৰ লেঙ্গা পোলোঙ্গা দুইকো পঠাই দিলে। পত্ৰ এই—

স্বস্তি নিখিলগুণ গান্তিৰ্য্য নিজচৰণ পৰায়ণ শ্ৰীযুত বড় বড়ুআ গোহাঞি জিউ পৰমোদাৰ চৰিতেষু। লেখনং কাৰ্য্যক আৰ্গে তোমাৰ কুশলোন্নতি বস্তুখা বিচিৰায় সম প্ৰত্যয় হোগা। ইদানীক আমাৰ অন্তকে তোমাৰ প্ৰীতি পথ প্ৰমোদিত হইবেক। আৰ লেখন শ্ৰীশ্ৰীযুত ডিল্লিৰ সাহেবৰ ধেজ মন্তদাৰ মকৰম খাঁ ও গয়বহ পাই

কান জমিদাৰ লোকাক পৰিষ্কৃত নাৰাণে ফুল গুৰিয়া ও ফতে খাঁ
সহিতে যুদ্ধ সময়ত ফতে খাঁ ও দলৈ পৰ পৰ মানন্দ কিৰ নকৰ
বহুত লোক লক্ষৰ মাৰিলেক। তথাচ মকৰম খাঁ ফতে খাঁ সহিত
সমস্ত জিগিৰ কৰিলেক। ফেৰ আৰ দাৰ পুৰন্দৰ ও আমাৰ অনেক
জমিদাৰ সত্যা কুবেৰ খাঁক মাৰিয়া তাৰ ফলকৰ জৰ্জকে দস্ত সে
পুৰন্দৰ মৰাল গাথা। তাৰ পাচা নবাব মকৰম খাঁ সাত উৰ্কিল
ভেজায়া।

অনেক প্ৰিত প্ৰনয় দেখায়া এক সফিল এক মটাজন বিসমন
আগৰ কাঠ ইৰ সাল জামা ৰাখিয়া বোলে এই মাফিক হৰবৰিস
ভেজায়া দিব, এহিৰূপে লেখা শুনিয়া ইসলাম খাঁ তাহাক নামা-
নিয়া কোচ ৰাজা ধৰিবাক পুনঃ হুকুম কৰিলেক। পাচে পৰি-
ষ্কৃত আপোন জিউ ৰাখি দুই ৰোজ ধুবুড়িত যুদ্ধ বেগাৰ কৰিয়া
নস হাতি সে আগক কৰিয়া দক্ষিণ কোল ভিৰ দিলেক। সেইভূ-
ক্তকে শ্ৰীশ্ৰীযুত ডিল্লীখৰ সাহেবকো হুকুম মকৰম খাঁ ও লাড়া
কাকে ওপৰ দিয়া ভেজায়া জহব গুলিস ফৰাকে ভৰায়া বেড়িকা
দেয়া—।

নবাব বেটা জানাও খাঁ খেজমত দাৰ বাপেৰ লাগ বসিদ
তাগায়দ কহে, মোৰ পদৰ তোম্ভি আমাৰ ঋটি দূৰ কৰে গাথা-
পন্ডি মৰেহা ও এখন মেচকে ৰাজাকো এড়ি বেৰ বন্ধ কৰিয়া
মেৰি দস্ত বিগাৰে দেহজা,—এসেয়কে তব আপোন বেৰি পহাও
কৰেহে মেৰে আগযব হুগলি চিতাপ খাঁ ও জালাল খাঁৰ হাতত দিয়া
ভেজিলেক। জালাল খাঁ ও মকৰম খাঁৰ সহিত পৰিষ্কৃত পাংসাৰ
হুজুৰ কৰিলেক, পাচে পাংসাও পৰিষ্কৃত নাৰানক বন্দি কৰি লখি
নাৰানকে ৰাজা ৰাখি আপোন দেশ ভেজিলেক—

তাত পাচে পৰিষ্কৃতৰ বেটা, চাকেৰিগুনাগাৰি দিয়া আপোন
জিউকে ৰাখিয়া পাংসাৰ হুজুৰ চেলাম কৰিয়া শিৰকে ওপৰ হুকুম
চড়ায়া পাংসাকে পহুছিয়া আপোন জামা ৰাখিয়া ইসলাম খাঁ, আগয়াৰ

দাম কৰিলেক। কামৰূপৰ বঘুনাথ বাই বড়ুয়া ভাকিদ ইমলামুখীক লেখিলেক। লাঞ্জকাটা মেৰফেৰ হামাৰে ওপৰ ভেজিয়া ইহাভে মূব লোকেৰ মনকুহ বেটা চায়া নবিস্ত ওগয়ৰহ চিকনকো ভিতৰ যে কোচ যি গৰ সব পৰিক্ৰিত সমসেৰ চিলাৰ দস্ত গিৰযো ফৰা হামেচ শিৰ কৰিয়া খাইবেক। এতেকে তোমাৰ মন মাফিক খুচি কৰিবেক এ যে ভালাই দৌলত এমত লেখা শুনিয়া ইসলাম খাঁ নবাব মেচ ৰাজাকে না ভেজিতেছে। আপোন আয় প্ৰয়াগ যায়া মেচ ৰাজা দেহ এড়িলে ইসো আস্তে সে কাল পযাস্ত কামৰূপ ওপৰ পাৎসাৰ ইৰসান জামা গাড়া হৈব হোতাচ,—ঃ—

তুমিতো পুত পূৰ্বক আমাৰে আজীয় হৈ আহ, এখন তোমাৰ আমাৰ মিঞানা ভাব নাহিৰহে, পাহাড় সঙকাশ অভ্যাস গম যেমন হবে তাহে কৰিবেক। আৰ অধিক কি কহিম অপৰ সমাচাৰ লেঙ্গা ও পোলোঙ্গা দো আদমি হাজিৰ হৰবত কহিবেক। ইতি সৰহ মহৰন শক ১৫৫৫, আষাঢ় তাৰিখ ২, সন্দেস বানাত ২, চিট ৬, পালেঙ্গ পোচ ৪, কমৰ বন্ধ ৬০, জাইফল ২ মোনা, লোম ৫, মোন।

পাচে বড়ুয়া এ চেটিয়া গোহাইঞে লেঙ্গা পোলোঙ্গা দুই উকিলক খাৰানে তুলি আমাৰ ২ কটকিক এই কথাৰে ৩ জনাবলৈ পঠালে। ৬ বোলে তহঁতে যি সিদ্ধান্ত কৰিলিআক শুনি বড় আনন্দ পাইছে। কটকি হলে ঢালিৰ সদৃশ হব লাগে। কথা আখাৰেহেতহঁতৰ চাউল কানি আৰু বিশেষতঃ সুয়গা যেন আপোনাক মাৰি সুবৰ্ণক সুন্দ কৰে, তহঁতৰো আমাৰো সেইৰূপ। বিদেশত যে আপনাৰ দেহকো নাচাই লোকেৰ দৰবাৰত আপোন পক্ষ ৰাখি এই ৰূপ যে সিদ্ধান্ত কৰিচ এতেকে বামুনি পুতেক হত, তহঁতত কৰি:না মোৰ কোন আছে, আৰু ৬ বোলে মোৰ পুখাও দিহিজিয়া ৰজায়ে যেতিয়া কচাৰি মাৰিলে, সেই সময়ত হোকা খুঙ ডাঙ ৰূপৰা দলৈ লালোয়া দলৈ, সিতল নেঘেৰি মাৰি এই চাৰিক টুৰ পাক বড় চেতিয়ায়ে ধৰি আনি বন্দিকৈ থৈছিল।

বোলে আমাৰ যে মানুহ দুমুহ টো ফুৰিব নোৱাৰে ইৰাজ্য স্বৰ্গ মহাৰাজাহে, কচাৰিএ কত পাইছে।

এই কথা শুনি কচাৰি ৰজায়ে বোলে দিখৌ নদীৰ দখিন পাৰৰ পৰা মোৰহেমাটী বড় চেটিয়ায়ে কেনেকৈ মোৰ মানুহ ধৰি নিয়ে, ভই বুলি কচাৰি ৰজাও লোক জন সহিতে যুদ্ধক মনে ধনসিৰি কাখৰতে কোঠ দি থাকিল, সেই সময় ১৪৪৮ শকত দিহিজিয়া স্বৰ্গদেয়ে খেদি গৈ প্ৰথমে শীতল নেঘেৰি মাৰিলে, তাৰ পৰা ধনসিৰি পাৰহৈ মৰাজি মাৰিলে। পাচে দেৰাপিৰ বেটা ডেসা কচাৰি ৰজায়ে যুদ্ধক নোৱাৰিহে ডখলৈ যাওতে, হাবিত আমাৰ লোকে পাই খুচি মাৰিলে।

গৰমা কুএৰিকে কোএৰ অটিকে পাই ৬ত জোগালনি। স্তম্ভৰ কুএৰি দেখি মোহিত হৈ নগৰলৈ নেজায় দেখি, ফ্ৰাচেং মুন বড় গোহাঞি, কাঞ্চণ্ড বড় পাত্ৰগোহাঞি প্ৰমুখ্যে সকলে আলচি, কনচেঙ্গ পাত্ৰ বলিয়া হল বুলি বাহৰৰ চাৰিও মেৰে জুই দেখি। ৰজা ওলাই দোলাত উঠিল। দুলিয়াক টিপ দি থৈছিল। নাওত তুলি ধন সিৰি পাৰ হৈ টৰ পাকক বড় চেটিয়াক মৰজিত থৈ চকি বহাই গড় গাওলৈ গল। কতোদিন অন্তৰে কচাৰিয়ে বড় চেটিয়াৰ ঠাইলৈ আহি বোল আমাৰ ৰজাৰ শস্ততি নাই অৰাজৎ হল। কোএৰটি দি আমাক থাপক। ৬ও শুনি গোহাই বোৰ সহিতে আলচি কোএৰক বিবাহ কৰাই কেকোৰা দোলাদি ৰাজা পাতি নিৰ্ভয় নাৰাণ নাম দি পঠালে।

সেই কথাতেহে আমাৰ থাপিত সাক্ষিত যাৰ চাই বেটিৰ পোহেন বোলে। এই কথাতে থাকি নিৰ্ভয় নাৰাণেও মহাৰাজা লৈ দুই ঘোড়া, মোলৈ ২ ঘোড়া, বুঢ়া গোহাই লৈ ২ ঘোড়া, বড় চেটিয়া লৈ ১ ঘোড়া, খাটনিয়াৰ ২০ মানুহ দি নিঃসংসয় হৈ থাকিল। আৰু আগে চুটিয়া ৰজাক চন্দ্ৰগিৰি পৰ্বতৰ পৰা ধৰি আনি বড় সন্দিকৈয়ে মাৰিলে। ফ্ৰাচেং মুন বড় গোহাঞি আপুনি সদিয়াত থাকি বড় মনে নাহে। দিহিজিয়া ৰজা উপাই কৰি বুৰা গোহাইৰ হাতে নাৰত তুলি আনি ভাজি থৈছিল।

সেই সময়ত গোড় পাংসাৰ সম্বন্ধি তুৰ্বক আহি ধনসিৰিত যুদ্ধ খবিলেহি। পাচে তিনি বৎসৰ যুদ্ধ কৰি মোৱাৰি ডাডাঙ্গিয়া ও লোক জন কিছু পৰিল। পাচে মোৰ পুখাও ডিহিঙ্গিয়া বজা কাচেঙ্গ বড় পাত্ৰগোহাঁইক্ষিক সেনাপতি পাতি উপাই কৰি তুৰ্বকক মৰালে। আত পাচে সেই বেলা বটাটেননিৰ বাৰ ভুঞাঁয়াই, কলঙৰ কাঞ্চত বলহি। মদন গিৰি ধৰ্ম্মাই, চোমদাৰ, বামচন্দ্র গিৰি, চন্দৰ দলৈ, তামুলি দলৈ বাহুদলৈ, বড় চোমদাৰ এই সকল প্ৰমুখ্যে যুদ্ধক মনে আছে। এনে সময়ত গড়গঞা পুখাও বজা মনত দুঃখে হেৰম্বক লৈ কণা এটা আনি বেসাখত ১৮৬৩ শতক পালেহি।

কচাৰি কুমাৰ, কচাৰি ডুমুনি, আৰু আৰু অনেক মনুষ্য কচাৰি বজা সৈৱা কৰি এইৰূপে দি পঠালে। পাচে দিহিঙ্গিয়া বজা বড় সন্দিকৈ সকলো বোৰে ভুঞাৰ যুদ্ধলৈ সলালৈ, আহিল। পাচে ভুঞাং সলা মাৰিলে। প্ৰথমে বনভঙ্গ হৈ আমাৰ হুকি আহি পোষ মাস ১৪৬৩ শতক দু দিন পাচে যুদ্ধ কৰি ভুঞাক ভজাই মুৰ আনি মথান্ডাঙ্গত থলে। দুটা দৌল বান্ধিলে। বামচন্দ্র গিৰি দলিদ খাঁ প্ৰমুখ্যে ভুঞা সকল সলাত লোকজন সহিতে দাস্তে তুৰ্ব খৰি দিহিঙ্গিয়া বজাত সৰনাগত হল; লক্ষৰো পৰিল ১৬, কটোয়াল পৰিল ১২ খোড়া পালে ৩০০, সেনা অনেক পড়িল।

বজাৰা নাও ৬০ পালে। সেই ভুঞাঁ সকলক পুখাও দিহিঙ্গিয়া স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাএ বড় চেটিয়ায়ে উত্তৰ কোনে পাতিলে। সেই সময়ত সাত খন মাৰ নাও লোহিতেদি বগ জয় হই ভটিয়াই গৈ, ক্ৰাচেঙ্গ মুনৰ পুতেক চনখাম, সব খন্দিকৈ প্ৰমুখ্যে দাতিএ গৈ, কৰতিয়াত খণ্ডা পখালি, সাখাণ্ড কৰি ইটাৰ দৌল বান্ধি, পুখুৰি খানি চিন থৈ গোবৰ্দ্ধৰৰে প্ৰতি হৈ কোচৰ বজাক মিত্ৰ ভাবে বিশ্বসিংহক খাপিলে; সোণা কপা ২ চকলৈ দিহিঙ্গিয়া বজালৈ সেৱা কৰিলেহি। ৩৩ সিৰোৰক বটা বাহন দি বড় সন্দিকৈক বড় আজাম নাম দিলে। ১৪৬৪ শতক দিহিঙ্গিয়া বজাক লেহেতিয়ায়ে খুচি মাৰিলে। ১৪৬৫,

পাচে গড় গঞা বজা হল ফাগুনন্ত । পাচে সাত কোঞখৰ জোহ
পাই সবাকো মাৰিলে । ১৪৮২, এইৰূপে ওপৰ পুখাও দিহিজিয়া ৩,
সাত ৰাজ্য মাৰি এক ৰাজ্য কৰি গৈছে । তহত যে সিদ্ধান্ত দিচ ।

আহলয়াৰ খাৰ ঠাইত—ই গোট উত্তম সিদ্ধান্ত দিচ । আমাৰো
এই গোট হে মনোনিত । যি কথা তহতে কৈচ, আগ পাচলৈ এই
কথা তহতৰ মনত থাকিব লাগে, পূৰ্বাপৰ চাই তহতে এই ৰূপে
সিদ্ধান্ত কৰিবি । এই বুলি ৩সনাতন, কানুক, ৰূপৰ ডাবেৰে দুখান
কটাৰি দুইক সবাইৰ পৰা দিলে । কলিয়া ফুলাম কাপৰেৰে বাঁটা
দিলে । সোনাৰ কড়িয়া ২ জোৰ, ৰূপ ২০০, আনো খাবৰ ল'গৰ
উপহাৰ বস্ত্ৰ দি পত্ৰ সন্দেস সহিতে পাখিলে ।

সি ঠাইতো বড়ুয়াএ খাৰাণে লেজা পোলোজাক তুলি, বটা বাহন
দি সিহঁতক পঠাই খামাৰ দুই কটকিক বড়ুয়াএ বোলে আহলয়াৰ
খাঁয়ে যে তহতৰ লগত লেজা পোলোজাক নপঠালে, পাচত হে
পঠালে, এই কাৰণে তহঁতো পাচ ছই যা এই বুলি সিহঁতক বিদাই
দিলে । পত্ৰ এই :—

স্বস্তি সকল গুনাগাৰ পৰম পবিত্ৰ নিজকুল ধৈৰ্য্য মৰ্যাদাভিৰত
শ্ৰীযুত নবাব আহলয়াৰ খাঁ মহাশয়েষু । শিব স্তভাত সন্তোহ লেখনং
কাৰ্য্যক্ৰ আগে অত্ৰ কুশল । তোমাৰ কুশল সদা ভাল চাহি । পৰং
তুমি যেমত জবাব লেখিয়াছ ৰাজা পৰিষ্কিতেৰ মৃত্যু কাল পৰ্য্যন্ত
কামৰূপ ৰাজ্যৰ ওপৰ ৩পাংসাৰ ইবসাল জামা গুনা গাঢ় হৈভেছে ।
ইতৰ ফেৰ তোমাৰ একুপ অযোগ্য ব্যবহাৰ । যেখন যাক যি কাল
৬ঈশ্বৰে যিকপতে সে অভ্যাগম কৰিতে থাকে, সে কাল মাফিক বহুবিধ
প্ৰকাৰে সামৰ্থ হৈয়া থাকে । আৰ দেখ যে উক্ত তোমাৰ চৈয়দ
বাবাকৰ প্ৰমুজ্জ উমৰাও সহিত লোক, লক্ষৰ, পিয়াদা ঢালি, বৰ কন্দাৰ
নিশেষ সন্নিয়ন কৰিয়া ৬খাণ্ডাবে দোহাৰ খণ্ড খণ্ড কৰিলেক ।

ভেতিয়া নেকি তোমাৰ সমান ৬ঠাই মহিম জৰোৱাল উমৰাও
নাছিল নেকি তুমি যে এমত বিধ বিচাৰ নাহি কৰ ? আৰ বিশেষ

সমাচাৰ অতি পূৰ্ৱ আমাৰ ৩ৰ অমাত্য ক্ৰাচে য়ুন, বড় গোহাইৰ পুত্ৰ চনধাম বড় গোহাই। সৰু সন্দিকৈ বড়ুয়া চন্দনা চল পৰ্বন্ত হস্তে একটা মহাবলবন্ত ৰাজাক আনি তাৰ সৈন্য সহিতে মাৰিয়া উত্তৰ দেবালয়ৰ কোনে মণ্ডমালা দৌল বান্ধিলেক। তাৰ অশেষ হস্তী ২৭, টাঙ্গন ঘোড়া ১০০০, হিলৈ, নোকা প্ৰজা অপৰিমিত মাৰিয়া স্বৰ্গ-দেবৰ ঠাই আনিলেক।

আপোন দেশক পাচে উত্তৰ কোল মাৰে তাকিদ কৰিয়া কমতে-খৰৰ পাট গোপালপুৰ পৰগনাৰ দোসীমনা ৰহি চাৰিয়া কৰতিয়াক গেল। গোসয়লি খাণ্ডাৰ কলুষ সব দূৰ কৰিলেক। সেকাল তোমাৰ গোৰেখৰ পাৎসাৰ, মচন্দাৰ গাজিৰ জামাতা দিল দিলাউগা জিক ভেজায়া পুত্ৰ সাহলাদ কৰিয়া এঘাৰ সিন্দূৰ, ঘোড়া ঘাট, ফৰিয়া বাদ তাহে ঢাকাৰ ভাটি এই সকল ইহাৰ মধ্যে ঘোড়া ঘাট, পুখুৰিয়া, আঘাৰ সিন্দূৰ যেখানে সাহত পৰজনা ৰায়ত গুনাগাৰ দিবেক। ঐ সকল যৌতুক তুল্য কৰিয়া দুই কণ্ঠা ৬ক লাগি ভেজিলেক। আমাৰো ডাঙ্গৰিয়া সকলে একটা পুকুৰ খান্দিয়া দৌল মাফিক কৰিয়া পুনৰ্বাৰ কোচ'ৰাজাকে মিত্ৰ পথ দেখায়া ব্ৰহ্ম পুত্ৰ স্নান কৰিতে আপোন দেশ পাইলেক। ৩৬ অনেক দিলাসা কৰি আপোন বক্সিস পহিৰনক দিলেক।

তাৰ পাচে দ্বৰ সন্দিকৈ নাম দূৰ কৰিয়া বড় আজম খেলেক। সে কাল পৰ্য্যন্ত ধৰ্ম্ম যস প্ৰতিষ্ঠা সমুদ্ৰ সাবকাস ৰহিতে আছে। ইদানীক যে তুমি আজ্ঞা পক্ষ গাঢ় কৰি মিত্ৰ পক্ষ অপহাৰ কৰ, ই গোট তোমাৰ কেমন ভালা নাৰহে। কিন্তু নায়ক সঠ ভাব কৰ্ম্ম আৰ মিত্ৰে মনশ্যি ভাব মিত্ৰ বাক্যে পচয়ে সে দূৰ কৰিতে থাকে। এখন যে প্ৰস্তাব সাদৃশ্য কৰিয়া তোমাৰ পূৰ্ব জবাব মাফিক প্ৰত্যুত্তৰ লেখিলাম ইহাতো তোমাৰ আপোন মন সন্তুষ্ট কৰিয়া কৰ্ম্ম সাৰ বহুবিধ বেগাত তাৰেই বড় কৰিবেক। এতো তোমাৰ আমাৰ মধ্যে খানিক চোৰ্য্য পৰিক্ৰিয়া হ্বেম কৰ্ম্ম নাৰহে একৈক প্ৰীতি সাহজিক প্ৰণীত সাম্প্ৰথিক দ্বাৰেক সব মূঢ় হয়।

আৰ অধিক আমৰা কত লেখিব। অপৰ সমাচাৰ আমাৰ উকিল সনাতন শ্ৰীকান্ত এ সকল প্ৰমুখাৎ জ্ঞাত—হৈবেক। ইতি শক ১৫৫৬, ভাদ্ৰ মাস, তাং ৭, সন্দেশ—কিৰ্ম্মিজ ২, নড়া ৪, চড়া ৭, কলিয়া চামৰ ৪ ভুবা কাঠ ৭ সেৰ, জালুক ৬০ সেৰ।

সোমৰ ভাৰেৰে কটাৰি ১ খান, চড়ানগা ৫। পাচে আহলয়াৰ খাঁয়ে আমাৰ দুই কটকিক খাৰাণে তুলি অভ্যন্তৰলৈ নি বোলে আমাৰ উকিল আগে পাচিবৰ কাৰণ কি? উকিল হলে এক সঙ্গী হৈ আইসে। তুমতি কেমন জুগাদি ভাব আমাৰ সাত সাক্ষাতে বহে। আমাৰ দুই কটকিএ বোলে সাহেব গজিন্দৰ কোলিক বহে। জঙ্গল হৈ থাকিতেও পুনৰ্বাৰ হস্তিৰ গমনৰ দ্বাৰাহে পটিক লভে। অভিপ্ৰায় কৰ্ম্ম বড় লোকেহে বিচাৰ কৰি বন্ধা কৰে।

এখন যে আমাক পাচ কৰি তোমাৰ দুই উকিলক তাকিদ ভেজিলেক ই গোট অনুচিত না হয়। যাতো সাহেবে পূৰ্বে এমত কৰিচে। সেই কৰ্ম্মানুসাৰেহে আমাকো সহ কালিত্ব নাভেজিছে। পাচে নবাব বোলে হাহা উকিল তাকিৰ আমাৰ পূত সাক্ষাৎ মেকৰ সদৃশ। খানিকো মিঞা না ভাব নাহি দেখাতাহে। যে কোচ বচনকো চিত্ৰ ইতো মাৰোত তুলা অমূৰ্ত্তা ইহাত কাই আপনি তোস কৰে। পাচে আমাৰ কানুয়ে বোলে সাহেব উত্তম হে বুলিছে। বচনো অমূৰ্ত্তক, মাকতিও অমূৰ্ত্তক সিতো অবলম্বন নহে। সাক্ষাৎ অবলোকনীয় হয়, তত্ৰাপি যে সেই মাকতিয়ে মেক সদশকো ভজ কৰিছে।

পাচে এইৰূপে নবাবে কথা বার্তীতে যো সাল হৈ বটা বক্-
সিস দি আমাৰ দুই কটকিৰ লগত চৰিপখা বঘুৰাই দুই উকিলক পত্ৰ
সন্দেশ সহিতে পঠাই দিল। পত্ৰ এই—

স্বস্তি সমস্ত গুণখাম সববিন্দু সদৃশ যশো ৰাসি বিৰাজিত শ্ৰীযুত
বড়বড়ুয়াও চেটিয়া গোহাঞি জিউ মহামহোদয়ত প্ৰতাপেহু। লেখন
কাৰ্য্যক আগে এথা কুশল কেবল তোমাৰ কুশলাভ্যুদয়েক সদা পৰিচিন্তি।

পৰং সমাসাৰ এই এখন আমাৰে সাত তোমাৰ সনাতন ও ত্ৰীকানু শৰ্ম্মা আসিতে দৰবাৰক চৌৰিকে সাক্ষাৎ খড়েৰহে। আমি ও মেহৰত ভাবকপ সাদৰেক কৰিয়া তোমাৰ মাজল্য লেখন বাৰ্তা দুজন উকিলেৰ বোধ চাবে সুনীলাম। অন্তঃপৰ তাহা নে যে পূৰ্ব সলাহ ইতৰ্ষেষ অস্থখিক হইলে ইসো আস্তে দেশ বিদেশৰ লোকে শুনিয়া প্ৰসংসা কৰে।

এ ধৰ্ম্মে তোমাৰ আমাৰ ইস্তক বিচিবাৰ কীৰ্ত্ত দৌলত বাচ মানকে ৬দণ্ডি কৰে। আৰ পূৰ্ব যোকুচ জুৱালি মাফিক তোমৰা অন্তসেত দুখ হৰিলেক, আমাৰ প্ৰণয় পুত্ৰ নিয়ত বিসয় ভাবে তোমৰা সব দিল গিৰ সামপ্ৰতনেই নকৰিবেক। দৈব গতি যে হৈবাৰ আছিল হৈ আমাৰ কৰিবাৰ কি? আৰ ভাল মন্দ যে দিন যাৰ পেসা নিবৰ দৈব কাজো সুকাৰ্য্য ইস্তাদ হয়। সে মাফিকসমস্ত শুভাশুভ হৈয়া আজাৰ ৰাখে এতে তুমি আপন খাতিৰ বিচাৰ কৰিয়া যেকপ হৈবাৰ হয় সৰ্বথা তাৰেক জামা ৰাখিবেক।

আৰ উকিল বিলম্বেও ভালাই নয় ই বেকতত কাল। প্ৰত্যা-
ত্তৰ কুসলাদি সমাচাৰ লেখিয়া আপন সম্ভৰ্ত্ত সৰ্ব কাম কাজ
সৰিয়ত ৰাখিবেক। আৰ অধিক হাম্ভি কি কহিম। আমাৰ
উকিল চৰিপ খাঁ ও ৰঘুৰাই দোজন হুজুৰ হৰ সাল কহিবেক।
ইতি সহৰ বজৰ ১৫৫৭ মাস আশ্বিন তাৰিখ ৮ সন্দে বাগাত ২,
জিন লগাম সহিত বোড়া ১, পালেঙ্গ পোচ ৫, সুলতানি চিট ৭,
সোনাৱলী কোমৰ বন্ধা ৬ খান, কাঁচৰ ৰাড়ি ২, তাৰে বটা ২,
মিথ্ৰি ২ সেৰ, লঙ্গ ৩ মোন। স্নগন্ধৱলা ১ সেৰ, স্বফেদ কাঠ
৫ সেৰ, লোন ৫ মোণ—:—পাচে বড় বড়ুয়া চেটিয়া গোহাঞে
সমালোচন কৰি বোলে সিঙ্গৰিৰ গোপেশ্বৰ গোসাইৰ ঠাইত
ভোটে সুবৰ্ণৰ গোসাইৰ ওপৰত টোপ দিছিল। আহলয়াৰ খাঁ
নৰাৰ বড় কন্দাৰি গুণা ও দি নাম বজালে গোসাঞিৰ কেৰা-
মতিক ৰাজানি নামানি গোসাইৰ সুবৰ্ণৰ টুপিক হিলৈৰ ফাকৰ

আগেৰে কোৰাই ভঙ্গ কৰিলে। পাচে ভেজবাতি কৰি মৰিল।
তাৰ লগৰ সূদা মানুহে বোলে গোপেশ্বৰ গোসাঞিক ভোটে
সুবৰ্ণৰ টোপ দিচে। ভোমালোকৰ কি হানি হল।

আমাৰ নবাবৰ চাকৰ পহলনক চল কৰি মাৰি নি আৰ
বজালো বেমাৰ খাঁ আবদুলাম খাঁ আজাৰ খাঁ বিয়ামত খাঁ প্রমুখে
১০৭ টা পহলানে হাতী খেদিছিল, সূদা মাপ হলনে বিয়ামত খাঁ দুয়ো
আমাৰ দুয়াৰ দাৰেৰে দণ্ড কৰি শত্ৰুসম ভায়েক সুনন্দৰ মুৰ কালিলে।
হিলেয়েৰ কোৰ মাৰি। এই কথা বড়ুয়ায়ে শুনি সোদ পোচ কৰি
জগলুৰ হাতে বজালক দণ্ড কৰি সূদামকে বিয়ামত খাঁকে লোয়া লগাই
থলে। সেই সময়ত বড়ুয়া এ চেটিয়া গোহাঞে বজালৰ কটকি চৰিপ
খাঁ, বঘুৰাই দুইকো পূৰ্ব ধাৰানে তুলিলে।

১৫৭৭ শক মাহ কাৰ্ত্তিক তাৰিখ ১০ পাচে দুই কটকিএ বোলে
আমাৰ নবাব সাহাবে বিয়ামত খাঁ কে সূদামকে খুজি আহিচে।
পাচে চেটিয়া গোহাঞে বোলে প্ৰিত পথত তাঞি আমি এক ঘৰ হৈ
আছো। তত্ৰাপি যে তাঞি যেতিয়া যিখন কৰে আমি নাজানো।
আমাৰ ঠাইত নবাবৰ মানুহ আছে হেন কিৰূপে জানিছে। তাঞিৰ
চাকৰ হল পত্ৰত কিৰূপে নে লেখিলে। আৰ বিশেষতঃ দখিণে
অসুৰালি। উত্তৰে বড়নদী এই হদ কৰাৰে নিৰ্ণিত ক্ৰমেহে পৃতি
পত্ৰ পক্ষত পূৰ্ববতসদন পথ হৈতেছে হেন লেখিচে, এতেকে পত্ৰত নে
লেখিবৰ কাৰণ কি। চৰিপ খাঁ বঘুৰাই তহতে মিত্ৰ নবাবৰ
ঠাইত কহিবি যাই, যদি পত্ৰত তাঞিৰ চাকৰ সমাচাৰ লেখে তবে
আমাৰ ঠাই আছে তাইৰ ঠাইতে আছে। পাচে দুই কটকিয়ে
বোলে ৬ যি ছকুম কৰিচে, আমি মাখাত কৰি নি চাহেবৰ ঠাইত
পছচাম যিধান কৰে, দুইৰ লগত সনাতন কানু পত্ৰ সন্দেশ দি ধাৰানে
বিদাই দিলে পত্ৰ এই :—

“স্বস্তি সকল গুন বিভব শৰাদিন্দু সদৃশ শ্ৰীমৎ মহামিত্ৰ বড় নবাব
আহলয়াৰ খাঁ সুভাষণেবু। লেখন কাৰ্য্যক আদৌ ইখানে কুসল পৰং

তোমাৰ কুশলাভ্যুদয় মঙ্গলেক নিৰন্তৰে চাহি। পৰেক লিখম পত্ৰ
সমাচাৰ এই। আৰ এখন চৰিপ খাঁ। ৰঘুৰাই দো জন হজুৰ নিশেধ
কৰিব হেন যি লেখিয়াছিলো সিতো সম্প্ৰতি দৰবাৰ মध्ये উকিল
মুখৰ বস্ত্ৰ সমাচাৰ প্ৰকৰ সাহলাদ আমৰা বহুত হইলাম। আৰ আমাৰ
পত্ৰ পূৰ্বক অত্যাধিক হৈল হেন যি লেখিয়াছ, এধৰ্মে উভয়ান লুপ্ত
ফাৰ চিয়াক কীৰ্ত্ত দৌলত আসমানকে দাস্ত কৰে। হেন যে গোট
তোমাৰ মিত্ৰেৰ সম্বন্ধ কোলিস্তে হয়, মিত্ৰ স্নেহ বিস্তাৰিত কীৰ্ত্ত
সদলোক সম্প্ৰতি যশ ধৰ্ম্ম ৩ প্ৰসাদ আমাৰ লোক প্ৰচুৰ প্ৰব্যক্ত হয়।

আৰ মনে সুখেৰ কাৰণ, সুখ সমাচাৰ প্ৰাৰম্ভ লেখিচ। প্ৰনয় পত্ৰ
নিয়ন্ত্ৰ-বিসয় ভাব দিল গিৰি লেইন কৰিব হেন ভাল মন্দ যি প্ৰস্তুত
দৈববাণী সাক্ষাৎ সেকপ শুভাশুভ একপ মিত্ৰাতি সৰন মাৰ্গেসে যুক্ত।
এতকে তুমি আপোন খাতিৰ বিমূষা হৈবাৰ হয়। সৰ্ববধা তাৰে বন্ধ
ৰাখিবেক।

হেন যি লিখিআচ, এ যে তোমাৰ অন্তৰ্হিত নাসো গন্ধতা
বেহাৰ। অতএব কন্দা এক সন্তুষ্ট সৰ্বকাম সৰিয়ত না কোলি
ফিৰিবেক। আৰ অপৰ উকিল বিলম্ব না কৰিব হেন যি লিখিয়াচ
যদি সৰ্ব পত্ৰ সৌকৰ্য্য ৰহে তবে কেন উকিল সৰিয়ত নহে। আৰ
অধিক কি কহিম তুমি সৰ্বজ্ঞান। বিচাৰ ভদ্ৰ। বাকী সমাচাৰ সনাতন
ও শ্ৰীকানু কহিবেক। ইতি শক ১৫৫৭, মাঘ আখোন।—সন্দেশ
কিৰ্ম্মিজ ১, কতিপা ১, হস্তী দন্ত ৭, নড়া ২, কস্তুরী ৩, জালুক ৬০
সেৰ।

পাচে সি ঠাইতো এইৰূপে আমাৰ দুই কটকিক পূৰ্ব ধাৰানে
আহলয়া খাঁ নবাবে অভ্যন্তৰলৈ নি বোলে সনাতন কানু মিত্ৰ বড়
নবাবে পত্ৰ পথত কেমন এতবাৰ সম্বন্ধ নাহি কৰে। তাক্ৰিৰ যে
চাকৰ সিটো আমাৰে চাকৰ। চৰিপ খাঁ ও ৰঘু ৰাইয়ো কোচ
সৰিয়ততো বাত কহে কিচো আন্তে তুমিয়ে বড় নবাবে ও চেটিয়া
গোহাই হকিকত কোবাত নামে কহমদ সৰ্বকাল উকিলকো বাত সন্ত্য

হাসিলতো মান হাতে ও আজ এখন বগৰাকো আন্ধাৰ বন্ধ খান
কেমনকে বাত নায়ে কুসায়দ।

পাচে আমাৰ দুই কটকিয়ে বোলে চাহেব যি বুলিছে সকলো
উত্তম কিন্তু সাহেবে পূৰ্বে যে আমাত পুচিলে ততোমাৰ গড়গাঁঞক
লাপি কেতিয়াৰো পথ আমি যে সাহেবত কলোঁ। দুই মাহিনাৰ
পথ বুলি পাচে সাহেবে হে দুয়াৰ দাৰৰ বচনক মনে মন্ত্য কৰি
মানিলে। তেতিয়া নেকি আমি তোমাক বুজাব পাৰিলো নেকি ?
ডাক্তৰ যিকপে খোসাল হয়, ডাক্তৰৰ অভিপ্ৰায় সে কাখে। এতেকে
সাহেবেৰ অপৰিতোঁস জনাল যিখান কৰে। একপে অনেকো কথা
বাৰ্তা হৈ বটা বাহন দি চৰিপ খাঁ আজৰ খাঁ দুই উকিলক পত্ৰ সন্দেশ
দি আমাৰ দুই কটকিক বিদায় দি খেদালে। পত্ৰ এই স্বস্তি গহামিত্ৰ
নানা গুণালয় সমুদ্ৰ তুল্য সুন্দৰ জন মানস প্ৰদ কুলিতৈক ভাস্কৰ
সদস কীৰ্ত্তুন্নত শত শাখত শ্ৰীযুত প্ৰচণ্ড প্ৰতাপ বড়ু আজি সম্ভবা
আত্ৰ বিবিধ ভব বিচাৰ চাতুৰীৰ চৰিত্তেষ্ণু।

সেখনং কাৰ্য্যক আগে তোমাৰ হাবালেৰ খন্ডেৰ হকিকত পৰং
সমাচাৰ এই ফেব তোমাৰি সজিয়াল দোয়া সাহ্লা মেৰি দিন দিন
আহ্লাদা ভাব খানিক না জানা বস্ত তেস্ত অতএব যে পুনৰ্বাৰ উমৰাও
কৌলি সৰিয়ত কো ইবাৰ পথ বস্ত চিতাপ আজ হামদৰি বুলদল।
এবে দোতৰফকে ভালাই দৌলত আৰ চাহাৰ পাস তামাম বোস্ত ও
আমাৰে ফৰজৰোফা দোস্ত সালামি সহবেক তোমাৰ উকিল সনাতন
ও কামু ইমৰাই তৰফেৰ যেকোচ পাৰাতিৰ সমাচাৰ হাকায়দ সব
কহমানি দেস্ত ওপৰ ইয়াদ সমাচাৰ।

পৰঃপৰে সাতি কুল বন সুদান্ত জোইযোগ্যানুকপত থাকাব অসি
সকাভিলাৰ খোচকা যায় গত। এত খুব ফহ মানিদ আবৰ বিশেষ
সমাচাৰ উকিল সে ভবফ দোস্ত দাম আন্দাৰুকে আমদ পূৰ্ব
প্ৰাচীনোস কালৰ সমস্ত প্ৰশস্ত প্ৰক্ৰিয়া ধৈৰ্য্য মৰ্য্যাদ দোড়া দোড় না
খোৰ্দ দাতিৰ দকিয়াতু জামানকে লগল লগেদ যস কীৰ্ত্ত মেদা স্তামিদ

সদাবস্তু সেই মাফিক সৰিয়নকো সোপোৰ্দাস্ত ইতৰকও মতবৰ
আদমি যোকোচ বাত কহে পহিলকে সবখুট খাতিৰ মে গিবদ আৰ
অপৰ হকিয়দ তোম বুলিতেচ। নবাব খেজমতদাৰ পহলনে হুদাম ও
বিয়া মত খাঁ দো আদমিকো অজিষ্ঠা ৰূপে আটক নিগড় জ্যানা বস্ত
কিচো আন্তে তোমাৰ আমাৰ একখানা পূত সৰিয়ত ৰহে ততে প্ৰিতৰ
জোখ কি ; অতস্পৰ যেইবাৰ আচিল সেকপ হৈল ও এখন যিকপ
অধিক পূত মেদাস্ত মেদ সে বুঝ কৰিবেন। বাকি সমাচাৰ চৰিপ খাঁ ও
আজৰ খাঁ যিকপ হৈতেচ তোমাৰ উকিল প্ৰমুক্ষে জানিবেক। আৰ
অধিক কি কহিম।

তুম্ভি ধৰ্ম্মৰ হৈ দৌল মালুম কৰ্দ। ইতি সন ১৫৫৭, মাঘ মাস,
তাৰিখ- ১২। সন্দেস :—জিন লাগাম সহিত ঘোড়া ১টা, বানাত
হুলতানি ; ধান, পালঙ্গ পোচ ৫, জটা মাংসী ২ সেৰ, মিশ্ৰি ৩ সেৰ,
লঙ্গ ২ সেৰ, জাইফল ৮ পোন, কামায়ন গনু ৰূপাৱলি ৭ খান।
আহলয়াৰ খাৰ নকল। চৰিপ খাঁ আজৰ খাঁ দুই কটকিক দুখান
কোচানাবেৰে ৮৪টা মানুহেৰে আমাৰ সনাতন কানুৰ লগত পঠাই
দিচিল। সিবোৰো কুৰুয়াৰ কাষৰতে সি দিন ৰহিল গৈ।

চড়াএৰে মহকিনা ধন্দিয়াল ২০০ মানুহেৰে সেই সময়ত বেমাৰ
খাঁ আজাৰ খাঁ আবদুল্লাহ খাঁ প্ৰমুক্ষে সকলে ও জুগুতি হৈ নবাবত
কলো বোলে সাহেব প্ৰতিৰো কাৰণ এই হে। বনৰ হাতি, মহ,
গড় সিতো পশু এই সকল চাহেবৰ একলাস পূত ৰাহ ৰহে।
হস্তিকো দণ্ড গোণ্ড খদগ মৈস বনে এৰে নাহি। পছছে এখন যদি
সাহেবে উকিলেৰ সাত হাজিৰ গাঢ়া কৰি কহে সে ৰোস আমি
বন্দুক চলাইতে পাৰি নাহি। তবে আমি চলতি কৰি থাক হুখ
নাহি। সিহঁতৰ এই কথা নবাবে শুনি সাৰঙ্গ নাও এখানেৰে ৫টা
মানুহেৰে বেমাৰ খাঁকে নবাবৰ আজ্ঞায়ে আমাৰ দুই কটকী সহিতে
ফিৰাই আনি অভ্যস্তৰক মি আহলয়াৰ খায়ে বোলে সনাতন কানু
পূৰ্ব প্ৰাচিল তোমাৰি ডাঙ্গৰীয়া ফুকন হামাৰিও গয়ৰহ উমৰাও

সেওন্ত কোৰাৰ বাৰ লেটাই হৈয়া, আজাৰ কাহোণা ইয়াজ হুকুমকে
১১ ৰোজ দোয়াজ মহমেক ৰোজ এক মহিন দুই চয়মকে মহিনমেষ
মহিম দোদলকে মাৰ হাই দুই তৰফাল এমাকিক তমাম তুস্তি
জদচুবিদ ।

হামভি বাদন্ত বুৰি দন্ত ও আবৰ উকিল দহ লিজকে সাত সাক্ষ
সান্দৰ হাহা ফেৰ ফেৰনা দোসমনকে স্নেফেদ ছয়ায়োই ও জত দোসমন
হোণা সে কালসিয়া হাহা তাহে । এখন তাঈৰ ও আমাৰ মণ্ডে
পূতকে বহে খুব মালুম ৰপ্তানি দেস্ত তব কেন এতবাৰ নাহি
দানিস্তেস্ত । এইকপে নবাবে বুলিলত । পাচে আমাৰ সনাতন
কানু দুই কটকীয়ে সমালোচন কৰি বোলে সাহেব উস্তম বুলিচে ।
সময়ত ক্ষত্ৰিয়ৰ পিতা পুত্ৰেও সমৰ কৰিতে থাকে । সম্মুখ ভঙ্গ হৈয়া
কীৰ্ত্তিয়ে স্বৰ্গ গামি সে হৈচে আৰ যে বান কালও সন্তস গ্ৰামত জয়
হৈ গৈচে সেই সকলেও ইহ লোকে বিপুল কীৰ্ত্তিকেহে লভিচে ।

যি সকল বা উভয় পক্ষ পূত পক্ষ নিযমিত কৰে গো ব্ৰাহ্মণ কুশলে
বচাইচে, সেই সকলে ও ইহলোকত থাকি অখণ্ড প্ৰতাপ অক্ষয় স্বৰ্গকে
সে লভিচে । এতেকে নেকি তাঈৰ তোমাৰ বিধমতা আছে ।
তুমিও অন্তাগিৰিৰ ৩ৰ ডাঙ্গৰ উমৰাও তাঈয়ে উদয়গিৰিৰ ৬ৰ
চৰণামুৰ্ত্তি ডাঙ্গৰ নবাব । তাঈৰ ঠাইত মিঞা কৰি সূৰ্য্য সমান
কীৰ্ত্তি প্ৰকাশক লভিছা । তাঈও তোমাৰ সমান মিত্ৰক চন্দ্র সদৃশ
কীৰ্ত্তিৰ বলে সে লভিছে ; এতেকে তাঈৰ তোমাৰ ভিতৰত যিমান
বিপৰিত হৈছে তাকে তাঞো তোমাৰ একপ প্ৰীত প্ৰণয় বচনত খোচ
হৈবেক । তুমিয়ে চাহাব আপোন চহলয়াহ দূৰ কৰি তুমি খুচি কৰ-
এতেকে তাঈৰ তোমাৰ পূত সবিস্ত বহে কোনো সন্ধি চিন্ত ৰাখ
যায় । এইকপে আমাৰ কটকীয়ে বুলিলত ! আহলয়াৰ খাঁয়ে
পুনৰ্বাৰ বোলে উকিল সনাতন কানু তোমভি ব্ৰাহ্মণ তুমাত বড়
পাতিজি মিত্ৰ বড় নবাব সাতে হাজিৰ সম কাৰণ বাৰবাৰ হকিকত
বড় নবাব তুমভি খন্দি কৰিচেন ।

এখন বেগমত বিয়াত খাঁ হুদামা মেৰি যে জমত দাৰ পহলন দো
আদমিকে নিগড় খাৰা তাকি দমে বৰোদ তেমন প্ৰকাৰ চৰিপৰা।
আমজখাঁকে দন্ত চিতাপ হাবান মেদে হদতে মান মাকিক তোমুতি
সাক্ষাৎ ধাহেদ কুসানিদয়েৰে সব চুয়াদ চৰদকে মেস্তৰে ঘদনা
য়েলজেদে। এইমতে নবাবে বুলিলত, আমাৰ দুই কটকিয়ে বোলে
সাহাবজুস্তি একপহে হামেচা বুলিতে আছে। খানিকো কমি নাহি
হৈ। এতেকে আমাৰ সাক্ষাতে সাহেবৰ থিমান হুকুম হৈয়া আচে
আমি সিঠাইত জবালে প্ৰস্তাৱত জাবাব সদৃসসিদ্ধান্ত কিবি কিকাৰণ
আ পহচিয়েন। যাতে কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ ইখৰ সবাত কৰি শ্ৰেষ্ঠ,
শান্তত জাতি ভেদেদে তাফ্ৰিক নামান প্ৰকাৰে অৰ্চা ভেদভূল্য
কহে। হৰিহৰ অভেদ তক নিৰঞ্জন এক শাস্তিতক ব্ৰহ্ম তোমবা
খোদাই মুক্তিদ আলা পৰব দিগাৰ প্যক্শব বুলি বান কহে।

এমন ইখৰ সৰ্বোপৰি পৰবৰ্ত্তি আৰ ভোট ডফলা, কচাৰি সিতো
পাহাৰিলোকহে। যেই সকলে ও বচৰ আৰ দাগি পৰম আদৰ
ভাবে দেৱা কৰিতে থাকে। এখন যে পাংসাই লোক গুলাম দি
খেজমত দাৰ পহলন হামেচা সাহাবৰ নজিকি দৰবাৰি হৈতেও সিতো
অজিজ্ঞাস্ত ইখৰৰ কাৰামতি আপন খাৰাপ গৈল খবৰ সম্প্ৰতি চাহেবে
তামাম জ্ঞাত হৈ আছে। এখন হে আমি নিশেষ জানিলাম।
ডাঙৰ দৰবাৰি পাংসাই লোকহে এমত অহম্মম কাম। এতেকে
খাৰাপ কি কাৰণ নাজাইব। আৰ অধিক হৈবাৰ সে লাগে। যাতো
সাহেবে এমত অবোধ জনক লাগি একপ জবাব এতেকেহে অধিক
কহিবাৰ আমাৰ যুক্ত নহয়।

যিহেতু সাহাবৰ পহলনে ডাজৰ অপৰাধ কৰিয়া আছে এই
কাৰণত থাকিহে সি ঠাইতো সিহতৰ এইকপ অবস্থা হৈচে। এখন
সাহেবৰ প্ৰীত অনুসাৰে নিয়মেত খাঁকে হুদামাকে বড় ফুকন স্বৰ্গদেৱে
কিবি ভেজে ভেখম তো ইহাৰ নিসামন্ত সাহাবৰ সমস্ত ঠাইত
বিদিত হব। পাচে আহলয়াৰ খাঁ দৰাবে খোলে হাছা উকিল খুব

য়ামদ সৰিয়ত কোতেৰি ৰাত মেৰি নজিকি সে হাবাল সুদামা
বিয়মতৰ্খা দো আদমিকে মিত্ৰ বড় নবাবৰ জেখন ও ফেৰেস্তা—
দমেদা হানদ সেওক্ত কো মিত্ৰ বড় নবাব, ফুকন গোহাঞি জিউকে
দিল খোস হামভি কুনানিদ ও আবৰ উকিল তোমভি দৰবাবেকে খৰচ
সমে খোৰতে তিবেৰ সাহেদ কৰ্দ ।

পাচে আমাৰ ২ উকিলে বোলে চাহেব উত্তম বুজিচা, মিত্ৰ পক্ষ
সবাত কৰি শ্ৰেষ্ট । যিখনত হস্তে দিন দিন নবিন হৈতে আইসে
সেকপ উভয় পক্ষে কৰ্তব্য সে হয় । পাচে নবাবে বোলে হাহা উকীল
হামভি কৰ্দিস্ত ও যেমন মিত্ৰকে । মেকুনদ পাচে এইৰূপে অনেকো
কথাবৰ্ত্তা হৈ আমাৰ দুই কটকিক তাৰ কটকি সহিতে পঠালে ।
আমাৰো তুলি সনাতন কামু সহিতে বিদায় দিলে । পত্ৰো
এই :—

স্বস্তি সকল গুণ ৰাসি সম্পন্ন প্ৰাপ্ত প্ৰতাপ মাৰ্ত্তণ্ড সদৃশ শুভ্ৰ
যসৌবন্দ সম্পাদিত মিত্ৰ মাৰ্গ গত সকল সজ্জাত মন্ত্ৰণা বিচাৰ চাওৰি
মিত্ৰ মাৰ্গ সবনাভিৰাম শ্ৰীযুত নবাব আহলয়াৰ ঋণ পৰম স্ফুটাক
চৰিতেষু । পৰত্য সাহ্লাদ পূৰ্বক শুভা সিঃ কাৰ্য্যক্ষ লেখন পৰং ।
আৰ তুমি লেখিয়াছ পূৰ্ব নবাব সকলৰ কেমত সৰিয়ত কোই যাদ
চিতাপ আজ হমেদাৰি বুনদএৰ দো তৰফকে ভালাই দৌলত আৰ
প্ৰাকালিয়ৰি যুদ্ধ প্ৰচুৰ নিৰ্ময় মিত্ৰতা বোহনেসে অবশ্য সাৰি ব্যাতক
অতি বেৰ গোট তোমাৰ চাক্ত ব্ৰেবহাবে ফেৰ যোকোচ মাৰাত্তিৰ
সমাচাৰ হকায়েদ সব ফহ মানি দেস্ত অপৰ বিশেষ সৌহাৰ্দ পত্ৰাপত্ৰি
গতায়াত যেকপ পূৰ্ব সমাচাৰ এক সৌগন্ধ বার্তা অদ্বৈসাত চমৰিদ
কৰিছেন ।

অপৰ প্ৰীতি সঞ্চয়ন অজোন্তেৰ মিত্ৰাতি সাশ্ৰব্য দৰ্শয়ণ যোগ্যে
সে তথাৰূপ অভিলাষ বুজ গতি সে চাক্তক সম্বজাই হেন যি কহিয়া
চিলাই একপ শুভ সমাচাৰ প্ৰহৰানীত সুদীৰ্ঘকালত বড় লোকৰ উৎকৰ্ষ
কৌলিত্ব সে হয় । বৈপৰিত কদাচিত্ত না হৈতেছে আৰ বিশেষ ।

স্বজীৱময়ং স্তব্ধচক্ৰমঃ স্তব্ধঃ,
 স্তব্ধাসিতা স্ত্রী নৃপতিঃ স্তব্ধবিতঃ ।
 স্তব্ধস্ত্য চোক্তং স্তব্ধচাৰ্য্য যৎ কৃতং,
 স্তব্ধদীৰ্ঘকালেহপি নযাতি বিক্ৰিয়ং ॥

আৰ লেখিয়াছ সেতৰফ দোস্ত দাম আন্দাস্তকো আদমসে এমও
 সে হয়, প্ৰাচীনাভিমত পূত জঙ্গলাভিগামি ভুবন মধ্য বিসদ কীৰ্ত্ত মিত্ৰ
 লাভ সৰ্বকাল সমুদ্ৰ তুল্য সমত্ব কি কাৰণ নাহিবেক । এষে তোমাৰ
 উচিত জবাব প্ৰতুত্তৰে সে হয় । আৰ মাতবৰ আদমিকো ঘেৰ ঘেৰ
 বস্ত্ৰ হামেচ এমও যি লেখন ভেজিতেচ চাক্ত্ব সাহ্লাদ উকিল গতালত
 জবাব সহিত দীঘ সূত্ৰ একপ মিত্ৰ গাঢ় কিন্তু তুমি লেখিআ চিলাই
 চৰিপ খাঁ, ৰঘুৰাই উকিলকে যো বাত কহে খাতিৰ মে গিৰদ সব
 বুট । অজিজ্ঞা সৰূপ দোনা আদমিকো আটক খানা বিগড় বস্ত্ৰই
 গোটে তোমাৰ জবাবৰ হকিকত নাহে । আৰ বিশেষ অতি পূৰ্ব
 দক্ষিণকুল সিদ্ধ বড় কুচিগ্ৰামত মামো গোবিন্দেৰ বহিনি ৰাজা ৰঘু-
 দেৱে বিহাইলেক ।

তাৰি আপোন আধুস পৰান হৈল । তাৰ পাচা ৰাজা পৰী-
 ক্ষিতে মামোক দক্ষিণেৰ মোয্যত্ব কৰিতেচে । সোওক্ৰ তোমাৰ
 মকৰম খাঁ তাৰিওক উকাৰ কৰিলেক । সেই কাল বলি নাৰায়ণ
 প্ৰমুঞ্জে সৰাস্বৰে মহাৰাজাৰ সৰণাপন্ন হৈল । অনেক কালকে
 তোমাৰ সিঠাইক গেল । সেই সময় সৰনাগত কাৰ্য্য ১ হাতি বটা
 বক্চিচ লৈ কৰৈ বাড়ী পৰ্য্যন্ত মামোসে অধিকাৰ কৰে । ৩প্ৰসাদে
 চয়নিয়া বাঢ়ন্তি ডুগুয়া কটা আৰ দুবাৰ বাৰ সকলৰ মনুষ্য আনিত
 মধুনা ৰানৰ বেটাক বেতলাত খিত কৰি বাহিৰ বিলায়তত মামো
 আপুনি অনেক পাংসাই লোক ঘাইল কৰিলেক ।

তত্ৰাপি মামো দোসমন হৈ ঢকাৰ নবাবৰ ঠাই পহুচিল ঘাই ।
 সে কাল পূত পথ সৰিয়ত আছিল । তথাচ দেখোঁ মামোক কিৰি

অৰাব কাভেজি নকৰিলেক। আৰ বিশেষত দক্ষিণ কোল অনুযায়ী। উত্তৰ কোল বড় নদী একপ হে তাত্ৰিওৰ আমাৰ পূৰ্ব নিৰ্মিত কৰিচেন। অজিদ্ৰাস ৰূপে যে এখন দৰজা মলুকৰ মধ্য ভেজ আসিতেসে সিদ্ধিৰিত পহুছে। ই গোট তোমাৰ কেমন উচিত হয়। আৰ বাবন্দাৰ যাত্ৰ বৈবাগি পৰ্য্যন্তে মিত্ৰ পথ হাজিৰেসে সাক্ষাত ৰূপ গতাগত কৰে। এখন যে পূৰ্ব সত্য অনাদৰি অনায়ত হিসাব কৰে একাৰণ থাকিহে আমবা এমত বুজ কৰিতে আচি। দোতৰফেৰ হাজিৰেসে সত্য আয়াত ভালাই এইৰূপ হৈতেসে। তোমাৰ আমাৰ সন্নিহিত অলোক্য ৰহে যদিচেৎ ৰহে কোলি না কৰিছেন তবে কেন।

যে হৈবাৰ নাচিল সেকপ হৈলে হেন বোল। অতএব পূত্ৰৰ অবাধিত গণ্য পূৰ্ব নিবন্ধেসে হয়, আজিৰ না হয়। অপৰ বিশেষ তুমি লেখিআছ প্ৰত্যেক দণ্ড সতত গতায়াতাত ইখান তোমাৰ গৰিষ্ঠ ব্যবহাৰে সে হয়। পূৰ্বাপৰ পত্ৰাসাৰে দে উকিলৰ স্বাক্ষৰ্য কাহ। তথা হৈত আক্ষিয়ত কটকি পত্ৰৰ দ্বাৰায়ে পূৰ্বতো নিৰ্ণয় হৈতেছে। সেখান তুমি সমুচিত লেখিছ। কিন্তু পৰ্বমন্ময় যোগ্য দ্ৰব্যে সে পৰ্শ সম্বন্ধত সুবৰ্ণতাক লভে।

এতেকে পূৰ্ব সকলৰ নিবন্ধক অনুসৰি বিচাৰ পূৰ্বক যোগ্য ব্যবহাৰক কিশক পূত না চলিব। তাহাত আমি নিঃসন্দেহ ৰূপে আচি। আৰ বিশেষত গজিন্দৰ চস্ত বিত্তমানতা হৈতেও শুদ্ধাদণ্ডে সে জল পান কৰে। আৰ অধিক কি লেখিম। তত্ৰাপি যে উকিল মুখ সমাচাৰ পূৰ্বে অজিদ্ৰাস কৰিলেক। একাৰণ থাকিহে পত্ৰাৰ্থ গোপ্য। বাকী সমাচাৰ আমিও জ্ঞাপন কৰাইলোঁ।

আৰ যৎকিঞ্চিৎ বচন সঙ্কিত আমাঠেৰ ডকিল সনাতন গুৰু কান্থ শৰ্ম্মা প্ৰমুখ সজিত কৰিতে হাৰাল ঝগৰা হাৰমান যাইবেক, বাকি না ৰহিবেক। আৰ তোমাৰ নিৰ্মিত হাৰ্দ সন্দেহ বানাত ১ খান, ডড়া ৫ খান, পালেজ পাচ খান, কিৰ্মিজ ১ খান, হস্তিদন্ত ডটা, কলিয়া চামৰ

৪টা, জালুক ৬৫ সেৰ, ডুবা কাঠ ৭ সেৰ, কস্তুরী ১০ টা, মজিয়াল শিলা ৪ খান, সোনৰ ডাবেৰে কটাৰি ২ খান, সাধা-মহমুৰি ৭, চড়া লগা ৭ খান এই পুত্ৰ সন্দেশ আপোন সমজাই লৈবেক। ইতি শক ১৫৫৬, চৈত্ৰ, তাৰিখ ৪।

অন্ত পাচে মোমাই তামুলি আলিয়াৰ খাঁৰ পুতি গৈল। তদন-
ন্তৰে আলিয়াৰ খাঁৰ পাচত নবাব খান্দাৰি আহিল। খানা গুৱাহাটি
১। তাক খেদি মিৰ্জা হুসেন নবাব হল। এ বছৰ আছিল ১।
তাত পাচে তাকো খেদি চৈয়দ হুচন নবাব হল ১, সি গুৱাহাটিতে
বৰিল। কতো দিন পাচে চৈয়দ কুটপ আসিল। তিনি বংসৰ
ভোগ। তাত পাচে নবাব চৈয়দ চালা হল। ১। দুই বংসৰ খাই
বৰিল। তাত পাচে নবাব মিৰ্জা নাথুলা আহিল। পাচ বংসৰ
ভোগ কৰিলে। নাথুলায়ে বোলে আহলিয়াৰ খাঁ নবাবৰ কাল পৰ্যন্ত
আমাক অবধি কৰি পুতি সে চলিছে একবিংশতি বংসৰ।

এখন আমিও সেইকপে থাকিলেহে ভাল। এইকপে সমালোচন
কৰি কলিয়া বৰ লৈ মহমদ খাঁকে, পহলনকে পত্ৰ সন্দেশ সহিতে পঠাই
দিলে। পত্ৰ এই—শ্ৰীযুত ৰাজাকে খশ্বৰ চেটিয়া গোহাই জিউ
পৰম হাৰ্দ্দিত চৰিত্ৰেষ্ণু। নিবেদন পূৰ্বক লেখনং কাৰ্য্যপং পৰং তোমাৰ
খবৰ খব দৌলত জাহিৰ বহে। এখন তোমাৰ মৈত্ৰী দিন দিন ও
গন্নবহ মনোমেৰে মাফ কৰেহা এসব খবৰ তোমাৰ যেমন প্ৰকাৰ
হাজিৰ কহে ও মহমদ খাঁ ও পহলন দুইজনক এমও তালিকা কৰিয়া
পত্ৰ লমেত তোমাৰ নজিফ ভেজিয়া দিলাম। আৰ পূৰ্বে যে প্ৰীতি
নিবন্ধ উপচয় কৰায়া নবাব আহলিয়াৰ খাঁ সহিত অনেক দিবস
আছিল। অতাপিও তোমাৰ ঠাই কুশলা দি সমাচাৰ লৈয়া মনুষ্য
আমাৰ ঠাই আইসে। এমত কোলি পৰম্পৰেৰ প্ৰীতি পৰম্পৰে
কৰিতে উচিত।

অন্তএৰ উভয় তৰফেৰ যি কিছু গোসন্ধাৰ কৰে সে মাফিক বুগজাৰ
বাইবেক। অল্ল বেগাৰ না বহিবেক। আৰ অধিক কি কহিম।

আপুনি সমস্তে জান। ইতি সম্বৎ জিনহজ ১৫৮০। সন্দেশ তাৰ
এঘুঠা, ৫ খান কৈ আছিল, ঘোড়া ৭, উট ২টা, সোণাবলী পটুকা ৪
খান, কাষায়ণ ধনু ৬, লঙ্গ ৪ সেৰ, জাইকল ১ মোনা।—৩লৈ যি
খান পত্ৰ লেখিছিল সিখানত মহমদ থাকে লেখি ছিল। পহলনক
লেখা নাই। এই কথাতে মহমদ খায়ে বোলে মইহে পাংসাই
উকিল।

পহলন নবাবৰ বড় কান্দাৰি হে, মোৰ সমান নুই। পহলনে বোলে
মই যে সামান্য মহমদ খাঁ নো কিমান ডাঙ্গৰ। মহমদ খায়ে বোলে
সত্য কহিলি। কিয় বুট বোল। এই কথাতে চেতিয়া গোহাঞে
পহলনক কলিয়া বড়তে বাখিলে। দুই উকিলৰ দন্দৰ সমাচাৰকো
৩তে জনালে। মহমদ খাক গড় গ্রামলৈ নিলে। তিনি জনা গোহাই
লৈ তিনিটা ঘোড়া আনিছিল। তিনিও ঠাইত ভিনে ভিনে তুলিলে।
পাচত শ্ৰীশ্ৰীজয়ধ্বজ মহাৰাজাৰ ঠাইক তুলিলে। পাচে ঈশ্বৰ
আজ্ঞায়ৈ চেটিয়া গোহাঞে বোলে আমাৰ ঠাইত দুও উকিল; তইতৰ
মুগত যে বিপৰিত শুনা গল। ৩ৰ ঠাইৰ বাপটাকি পত্ৰ ভেজিচে।
সি খানক চাহিলে মহমদ খাঁহে উকিল। পুনৰ্বাৰ যদি পত্ৰত মিত্ৰ
নৰাবে ভোক লেখে, মহমদ খাঁয়ে যিকপে ৩ৰ চৰণক সেৱা কৰিলে
তোৰো যদি ভাগ্য থাকে তেখন তইয়ো সেৱা কৰিবাক পাৰি। এই
এই বুলি বটা বাহন দি আমাৰ পত্ৰ সন্দেশ সহিতে উকিল চতুৰ্ভুজ,
একাদশ, দুই কটকিক পঠাই দিলে।

পাচে নবাবত পহলনে কলে গৈ বোলে তোমাৰ চাকৰ মঞি,
মোক সামান্য বুলি মহমদ খাঁয়ে গড় গ্রামলৈ নেনি আসামৰ আগত
সকল সন্তোদ কলে। পাচে এই কথাতে থাকি নবাবে বোলে একাদশ
চতুৰ্ভুজ পত্ৰ সূত্ৰ মধ্যত আচোতে কেমন এক ভাব নাই। পাচে
আমাৰ একাদশে বোলে চাহেব বন্ধনৰ স্থালীত একটাৰ নিবন্ধে সমস্ত
সিদ্ধ প্রমান। চাহেব যে সিদ্ধ পাত্ৰৰ মধ্যতো যে কোনটা কেচায়ে
থাকে; পাংসাই লোকৰ মগলি ফন্দ ইবাৰ হে জনা গল।

এই সিদ্ধান্ত পাই নবাবে খোচাল হৈ বটা বাহন দি পুনৰ্বাৰ
আৰগ বেগক পত্ৰ সন্দেশ দি একাদশ, চতুৰ্ভুজৰ লগত পঠাই দিলে।
পত্ৰ এই—স্বস্তি শ্ৰীযুত বড় নবাব ৩ স্বস্তৰ মহামিত্ৰ প্ৰচণ্ড প্ৰভাপেৰু।
লেখনং কাৰ্য্যক আদৌ তোমাৰ আকিয়ত মঙ্গল, তামাম প্ৰত্যেক
ৰোজ বোৰোজ দিলচাঁদ বিচিৰায় খোশ্মি চুদান্ত ও আগে হামেৰে
পদৰ চৈয়দ পহলন, বুজৰোগ ওমৰাও চেহাজানি পঞ্চ পদৰ
পাটনাকে সহৰ আমদবুদ আপন আপুসন্দৰ উমৰাও সকল সোহাদ্দ
অভিযুক্ত কড়াৰ সেকাল দান্তেবুদ ও আগৰ আহলয় খাঁ নবাবৰ উক্ত
কাল সেই প্ৰকাৰে প্ৰীতি কোমেহৰ হৰসাল সব্‌কো দান্তবুদ।
ইদানী তোমাৰ আমাৰ মধ্য পহন বো দন্দ কেইসাব গাহকেৰ হে
উকিল দানা দোতৰফ খুব খেলা সমাগম হুকুম ফৰমান দাবখাহেদ।
সোই আদিনদিগৰ মিয়ামদ সোমান প্ৰকাৰ মৰ্যাদা প্ৰেম্মা কুলিত
কোদন্ত স্বফেদ পঞ্চজ গো ব্যাণ্ডণ পৰাপৰ পঞ্চ পৰম্পৰে সানুকল
খোচৰঙ্গ পৰে মাৰা কাতাবাসদ খাহেদ ফিৰিস্তানিদ আজমেৰ উকিল
অৰগবেগ প্ৰীতি চাহাৰক তোমাৰ দৰবাৰ সম্প্ৰতি হুজুৰ খাহেদ
ফৰস্তাদ আপন উকিল সঙ্গ ওএক্ট সুচাৰ প্ৰাচীন্ন ওবৰ বিচাৰ
জনেক আদমি আপনল চিয়ত ৰাখিয়া তোমাৰ প্ৰীতি পত্ৰ সত ও
আমাৰে নিকট খানা খাহেদ আতুৰ্দ্‌ফেৰ হামভি ও উকিলকো জেবায়
জগ্ম পোচা নিজ। অধিক না কহে আপুনি সমন্তে জান।

ইতি সন ১১৮১, মাঘ মাস। সন্দেশ বানাত ৫ খান, বাণ্ড ১,
সোনাৱলী কোমৰ বন্ধা ৪, লঙ্গ ৮, চিনি ২, চলা, লোন পাচ চলা তাৱ
২ মঠা। পাচে আমাৰ ৰাজাৰ শহুৰে আৰগবেগক তুলি পুনৰ্বাৰ
পত্ৰ সন্দেশ সহিতে মহমদ খাঁক পঠালে। পত্ৰ এই—শ্ৰীযুত ৩
বড় নবাব গোহাঞি জিউ পৰমা হাদ্দিত চৰিত্ৰেৰু। নিবেদন পূৰ্বক
লেখনং কাৰ্য্যক এথা কুশল। তোমাৰ কুশল সদা সাবশেষ চাহি। পৰ
তোমাৰ ফৰমান দিদ কৰিতে ও মন জানিলাম। হামাৰ অন্তৰ্দ্ধৰণ
দোস্ত বহুতে ৰাইস্তদে ছোত্ৰ। অভএব পৰম্পৰ যেমন প্ৰত্যয় ৰায়া

ভেমন কৰিবেক। আৰু আমিও তোমাৰ যে প্ৰস্তুত যে জবাব সম্ভৱতা হয় তাৰে কৰিম। এখন আমাৰ নজিকি বিবাদৰ মহমদ খাঁ তোমাৰ হলি জবৰ ফিৰস্তাদ হৈতেসে। ইসো আন্তে তোমাৰ মনুষ্য সাগুকুল কৰিয়া তুমিও প্ৰেম পত্ৰ সহিত ইহানাৰ সজেই প্ৰত্যুত্তৰ ভেজিবেক। এতেকে পূৰ্বাপৰ মাফিক মৰ্যাদা ব্যবহাৰ উভয় তৰফেৰ নাকিচু কমি ৰহিবেক। আৰু আমিও তোমাৰ একাদশ চতুৰ্ভুজ দুই জনেৰ সাক্ষাৎ যে কাৰ্য্য সৌস্তব সাম্প্ৰত সাহজিক বাচিবেক সে কাৰ্য্যৰূপ সারশেষ স্তাপন্ন কৰিবেক।

অধিক কি কহিম আপুনি বিচাৰ পূৰ্বকে খাতিৰ থুচি কৰিবেক। ইতি সন ১৫৮১ সন্দেশ তাৰ ২ মুঠা, ১০ খান, স্থলতানি বানাত ২, মিশ্ৰি ৩ সেৰ, পালেঙ্গ পোচ ৫ খান, স্বফেদ কাঠ ২ সেৰ, লঙ্গ ১ মোনা, চৰ বন্ধক পৰা ৫ খান ভিন্ন মোনাত।” তদনন্তৰে আমাৰ ৰজাৰ সহৰে মহমদ খাঁক তুলি পত্ৰ সন্দেশ সহিতে একাদশ চতুৰ্ভুজ দুই কটকীক পুনৰ্বাৰ মহম্মদ খাৰ লগত নাথুলাৰ ঠাই পঠালে। পাচে নাথুলা গুয়াহাটীৰ পৰা ভাগি ঢকালৈ গল।

সেই সময়তে আমাৰো গুয়াহাটী ললে। পাচে একাদশ চতুৰ্ভুজ গুচি আহিল। নাথুলাৰ প্ৰতি গল। তদনন্তৰ জয়ধ্বজ মহাৰাজা চান্দা খাঁৰ ঠাইত কথা বাৰ্তা বুজিবৰ নিমিত্তে পত্ৰ সন্দেশ দি পঠাই দিলে। সনাতন মাধব চৰণক। পাচে চান্দা খাঁয়ে ধাৰানে তুলি সনাতন মাধব চৰণক পত্ৰ সন্দেশ দি পঠালে। পত্ৰ এইঃ—“স্বস্তি মহামহিম ৬৭শতৰ ভাই বড় নবাবক প্ৰতি লেখনং কাৰ্য্যক্ষেপে তোমাৰ আনাইত মেহৰ পুত না মা সহিত দোনা উকিল সনাতন ও মাধব চৰণ আপন কৰ্ম্মাইত এখানে আগৰ ভাগায়ত বগচায়াল পছছিল। আমি ও পৰম সনাইত ভাল হৈয়া ইয়াদ হকিকত পৰম সাদৰে পুৰ চিদায় আৰু তুমিও আমাৰ কাৰণ হাকতুম আটুয়া চৰিকি সন্দেশ ভেজিচিলা। আমাৰ তোমাৰ পুত ইয়াত সৎসৰ ফিৰ কি কাৰ্য্য। আমাৰ কামৰূপ কোচাল কেৰা যত সব উৰাৰ তুমিতো আপোন মল্লুককে ধাইল কৰি

ব্যস্ত কৃন্দম ইচ্ছাও আন্তে ৬শ্ৰীশ্ৰীযুত আলাম পাৎসা সাহাবকে আহান দিন পুৰখাচ ক্ষেদান আকায়ন চিতাপ হুকুমকে ববোস্ত আকনাস্ত শ্ৰীযুত ৰাজা মন্ত্ৰী ৬শ্ৰীশ্ৰী বড় নবাব এক বাৰাগিও বৰ কৰদুল আসামকে ৰায়ত বড়ুয়া ফুকন তামাম সার্জিছয়ান ব্যৰ দস্তগ ৬ৰাজাকে শ্ৰীশ্ৰী বড় নবাবত ও বিবেই কাৰ শিস্ত ইসকো হুকুম হোএ হাল।

আৰ তুমি বুলিআচ ঢেকেৰি সে তোমাৰ আমাৰ মধ্যে আজাৰ দেই। খানা বিগাৰ কৰে। আমিতো দিন নাজাস্তাহে। এম ও বাৰ জবাব লেখিআচ। আমিতো আহাৰ নামে দানি আৰ তোমাৰ নিমিত্তে সন্দেশ দোজন উকিলৰ হাত পঠাইছি; আনাইবা কৰ্ম মাফিক সন্মুজি নৈবেন ও আগে ৭০০ ৰূপয়া পঠাইছিল। সন্দেশিয়া গুণাগাৰি আনো পায়ন বচ্চিয়া কিন্তু যদি এখন তোমাৰ ৬কম্মা হয় তবে গতাই পঠাবেন। কি কাৰ্য্য চিল তোমাৰ ও আমাৰ ৰূপয়া দুই না হয়। ৭০০ ৰূপয়া উপায়ন তাৰ বানাচিয়া লৈবেন। ও এখন অমিকম উমৰাও কীন্ম্মা হাৰেৰ বেটামিজ্জৰা মূলা নবাব তাগায়াত আচা মহিমকে মলস্তিল বেদোও বাহচৰে আৰ তুমি ও একলাস বাতে আপন খাতিৰ জামা ৰাখিবা। এই নস্ত সবজোখ তনহা দিদ দিল গিৰি চোৰ যাৰে এমও জবাবত তোমাৰ আমাৰ মধ্যে লোক জনেৰ আজাৰ বন্ধ কচলা তাৰিখ নাৰাখ। জক্রে সব তাজাৰ দুখ পিচৰ পাচ আবৰ দ এস নবচিয়ত তামাম দিন কুৰি চাৰ সোদ। ইতি সন ১৫৮২ ৭ সন্দেশ—বানাত—৪, তার ২ মঠা, লক্ষ ৭ সেৰ, কমৰ বন্ধ ৭ চাস্তাখাৰ লেখাৰ নকল। ভগনৰ ওপৰে সনাতন মাখব চৰণ চাস্তাখাৰ উকিল জালান খাএ অনা।

বড়ফুকনে বোলে উকিল হলে পত্ৰত লেখিব লাগিল। এই বুলি ওলোটাই পঠালে বিধাৰণ দেখি। তাত পাচে পাৎসাৰ আজ্ঞায়ে খাম খানাএ চাস্তাখাৰ ঠাই চুকি ঢকাত ৰাহি না লোয়া হৰাম। দুই কটকি পঠালে আমাৰ ঠাই। পত্ৰো এই :—স্বস্তি সকল

মঙ্গলাগাৰ শ্ৰীযুত ডিল্লীখৰ পাংসাহ কে নাৰচ বান জীয়াদা হুকুম আওৰ। দস্ত চৰ বাচ কমৰ বস্তম এক অন্তকো মহকুম কৰ্দ শ্ৰীযুত খানাখানা চিপৰ চানা আমিৰল উমৰা ও নবাব আজ ৰোয় উমৰ কৰিব। ডেচত গুণাগাৰ দৰিয়াও অপৰ হাৰ আলমকেল পৰ বহুত বাগাৰ সুল প্ৰতাপ আৰ কোচৰে হাৰ।

পহিলকো আসাম বিলায়ত কুচদ গোহে খাস্তগিৰ দাস্ত মহকুম কৰ্দ তেগৰ বচৰা বান্দি শ্ৰীযুত ৬ৰ শ্বশ্বৰ বিশিল্ত গুণাগাল দিন কুহাল পাত্ৰাখিপাত্ৰ মহামাত্যক জ্ঞানামিশিক্স ও আগৰ কামক্স বিলায়ত ও এক্সমেবাদ ওবাক আপোন ইয়াদ পূত সৌগন্ধ বানক জদ হকিকত খত কিতায়ত মেচোপবাদ অতএব দোতৰফ খোস মেদ। স্তামদ এতো দোহান জেনামা বোক্ত পূৰ্বৰেক সেনা কিষিব আমিও তাকেলে বাঞ্ছা পূৰ্বপূত আন্দাস্ত সনাতন ওমিৰৰ গল্পান ও মাৰচৰণ শুখাহত অল্পনা কৰিবেক। ইতি সন ১৫৮২ ফাল্গুন মাস।”

তাতে পাচে নালোয়া হৰামক লাপেতি ফুকনে তুলি বোলে তঞি ইকথা কব নাপা; বড় দেউনিয়াক মাৰিহে লৈচো এইবুলি ফাগুন মান বিধাৰণ দেখি শ্ৰীসূৰ্য্যৰ পৰা ওলোটাই পঠালে। আমাৰ দুই-মানুহ লগত দি পাছে মজুম ঝাঁএ বোলে ভাল বড় দেউনিয়াক চাফ কৰিলে আৰ খবৰ পাৰি এই বুলি আমাৰ মানুহ পঠালে। পুনৰ্বাৰ বড়দেউনিয়াক মাৰি নালোয়া হৰামক পঠালে বোলে বড় দেউনিয়া চাফ হল গুয়াহাটি চাৰি দিয়ক। লাপেতি ফুকনে বোলে ঈশ্বৰে জাক দিয়ে সেয়ে পায় তঞি বুলিলে কিয় পাৰি, এই বুলি ওলোটাই পঠালে। মিৰ্জ্জুলাৰ উকিল লালোৱা হৰাম ইহতক ৰোজ দিয়া চাউল ৬ পুৰা চিকন ৭ কলহ মাহ ৩ পুৰা মুগ ২ পুৰা, গুড় ৪টা চিনি ৭ সেৰ ৰালুক ১ সেৰ, লোন ৮ সেৰ তেল ৪ কলহ ২, খাহি কুকুৰা ৫, মাচ ৭, তামোল পান ২ পাচি, হাহতিমা ৯ পোন, স্থমিত্ৰা ভেঙ্গা ১ ভাৰ, শাক পাত ৩ ভাৰ, হৰিণ ১টা।

উকিলে আন সিধা ৰাখি পছটি মেজিলে; ৰোজ দিয়াৰ আগত

বোলে এক উপকথা কও সুমিৰি—ছুটা মৰা চড়াইৰ যুদ্ধ লাগিল, ইগছৰ পৰা সি গছলৈ যাই তাত বব নোৱাৰি ষোটা পুত্ৰিকৈ পৰ্বনভত পড়িল; তাৰো পৰা পৃথিবীত পড়িল, অনেক বেলি মুৰ্চিত হৈ আছিল; দুই পক্ষিৰ যুদ্ধ হস্তি সকলে দেখি তাৰ এক ময়দাৰ যুবা হস্তিএ বোলে এনে ঠাই এড়ি আমি কলৈ যাম; যদি পক্ষী আহে আমি তাক মাৰিব নোৱাৰিম নে কি। এক বুঢ়া হস্তিএ বোলে ইঠাইত থাকিলে আমাৰ কল্যাণ নাই। এনেতে দুই পক্ষি জোটাছুটিকৈ হস্তি সকলৰ আগত পৰিল হি। চক্ষু কৰ্ণত নথলাগি ঘা লাগি চক্ষু মুদি হুলস্থূল লাগিল; খালে জোঙ্গে, দোপে বোকায়ে পৰি অনেক মৰিল; দুইচাৰি পলাই এড়াল। এইৰূপে বুঢ়াৰ কথা নলৈ মৃত্যু হল। এতেকে হাতি ঘোড়াৰ আন্দোলনত সংঘতত জলসোমিত জঙ্গল বাল্লা জুখে জুখে আইব; পশুৰ পালা খাটাখুটা মজুম খাঁ যুখে চাব ডাৰি, খানাবে হাৰ ভঙ্গ জাইব গুয়াহাটা বাৰি।

পাচে এইৰূপে বুলি উকিল গল। তদনন্তৰে মজুম খাঁ সসন্মোখেদি আহি অনেক ঠাইত যুদ্ধ কৰি শিলিখা তলত বলগৈ। তাতে বাহুলি বৰিল, বোলে মই সকলেকো বৰাই দিম থোক বজাপতা। মজুম খাঁএ বোলে ভাল তঞি বৰাই দে, তোক বজা পাতিলো; সেই লগতে দলালখাঁক দিলে পাছে যুদ্ধে নোয়াৰি বঙ্গাল ভাগি তিপামত বলগৈ। দলালখাঁএ মিৰ্জ্জামুলালৈ কলে, বাহুলিৰ সাহবগ সকল জুটবাট। মিৰ্জ্জামুলাএ বোলে জি কৰিচে সবে জুট বাত। পাচে দলাল খাঁএ গদাইকে বাহিৰ মূলক ৰাজ মন্ত্ৰিৰ ঠাইলৈ পঠালে, বোলে জেমনে তাৰাৰো গো ব্রাহ্মণ স্ত্ৰে ৰহে তেমন কৰিব; চাৰি পাত্ৰৰ বেটা, ৰাজমন্ত্ৰিৰ বেটা, ৰাজাৰ জি পাংসালৈ দি মোক ফিৰাই পঠক। ৰাজমন্ত্ৰিএ বোলে ভাল, চান্দ্রায় স্থলতান মাখচৰন মিত্ৰত কহ জাই জদি সত্য কৰি বোলে আমি পাংসাই লোকক পৃতি কৰি পঠাওঁ এই বুলি। দলাল খাঁএ স্থনি চান্দ্রায়, স্থলতান, মাখচৰণ তিনি-হাতত লেখা দিলে। লেখাও এই :—

“স্বস্তি নিজতনু সৌন্দৰ্য্য গঙ্গাজলসদৃশ পৰম পবিত্ৰ শ্ৰীযুত
৩স্বস্ত্ৰৰ বড় নবাবকে জঙ্গবেগাৰ কাৰ কৰ্দম পৰম খুব চৰফৰাজ তোমাৰ
নিদাগ মেৰ সন্মত হাল হজুৰ সুদামদ চৰিয়জ গোস্তন সাবকো নাম
ভেজেচি ও তোমাৰি কলম গাসি জে বাতুল হাবাম জাদা সিতো
তোমাৰি ৩ কো পোহিল ও আবৰ ডাইডাঙ্গৰিয়া ও গয়ৰহ কোপাই
কান অপুকেৰ গাল মাৰিতে সাচহে ও অপৰ জে বেজদলৈ বেটা জোকুচ
জবাব পহিলকে বত্ৰাত ভেজ হৈতে চিল সে জোহম বাত তামামকে
ঝুট, আদি নথাকে দোভচিয়াবহে জদিসে আমাত সাত একলাস—
